

e-ISSN: 2822-2253

AVRASYA BEŞERİ BİLİM ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

JOURNAL OF EURASIAN
HUMANITIES RESEARCH

KARABÜK

2024

Cilt: 4 / Sayı: 2

Dergide yer alan yazı ve fikirlerden yazarları sorumludur.
Papers and the opinions in the journal are the responsibility of the authors.

Temmuz ve Aralık aylarında, yılda iki sayı olarak yayınlanan hakemli, açık erişimli ve uluslararası bilimsel bir dergidir.
This is an international, scholarly, peer-reviewed, open-access journal published biannually, in July and December.

e-ISSN: 2822-2253

İmtiyaz Sahibi / License Owner
Karabük Üniversitesi / Karabuk University

Yazışma Adresi / Correspondence Address
Kılavuzlar Mahallesi, Kastamonu Yolu, Demirçelik Kampüsü
Merkez / KARABÜK
Telefon: 444 0 478
e-mail: mahmutpolatcan78@gmail.com

Avrasya Beşeri Bilim Araştırmaları Dergisi / Eurasian Journal of Humanities Research
EBSCO (Central & Eastern European Academic Source Full-Text Subject Title List)
tarafından dizinlenmektedir / indexed by

Editör/Editor

Doç. Dr. /Assoc. Prof. Dr. Mahmut POLATCAN

Editör Yardımcıları/ Assistant Editor

Arş. Gör./ Res. Assist. Sevim ADALI

Arş. Gör./ Res. Assist. Rümeyza KÜSKÜ

Arş. Gör./ Res. Assist. Rümeyza TEKE

Alan Editörleri/ Field Editors

Doç. Dr./ Assoc. Prof. Dr. Muhammet İNCE

Doç. Dr./ Assoc. Prof. Dr. İsmail TAŞ

Doç. Dr./ Assoc. Prof. Dr. A Nazlı SOYKAN

Doç. Dr./ Assoc. Prof. Dr. Muhammet İbrahim AKYÜREK

Doç. Dr./ Assoc. Prof. Dr. Eda ÖZ ÇELİKBAŞ

Doç. Dr./ Assoc. Prof. Dr. Özlem AYDOĞMUŞ ÖRDEM

Doç. Dr./ Assoc. Prof. Dr. Kübra ŞAHİN ÇEKEN

Doç. Dr./ Assoc. Prof. Dr. Çiğdem KARAÇAY

Dr. Öğr. Ü. / Assist. Prof. Dr. Pınar SERDAR DİNÇER

Dr. Öğr. Ü. / Assist. Prof. Dr. Zeliha IŞIK

Dr. Öğr. Ü. / Assist. Prof. Dr. Ecem ÖLÇÜM

Dr. Öğr. Ü. / Assist. Prof. Dr. Nejla DOĞAN

Dr. Öğr. Ü. / Assist. Prof. Dr. Damla AYDUĞ

Dr. Öğr. Ü. / Assist. Prof. Dr. Şeydanur TEZCAN ÖNER

Yayın ve Danışma Kurulu

- Prof. Dr. Muhittin Kapanşahin (Karabük Üniversitesi)
Prof. Dr. Murat Ağarı (Karabük Üniversitesi)
Prof. Dr. Barış Sarıköse (Karabük Üniversitesi)
Prof. Dr. Ali Çağatay Kılınç (Karabük Üniversitesi)
Prof. Dr. Seyfullah Kara (Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi)
Prof. Dr. Mustafa Hizmetli (Bartın Üniversitesi)
Prof. Dr. Sinan Yılmaz (Karabük Üniversitesi)
Prof. Dr. Abdulkadir Emeksiz (İstanbul Üniversitesi)
Prof. Dr. Yunus Kaplan (Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi)
Prof. Dr. Lütfi Sunar (İstanbul Medeniyet Üniversitesi)
Doç. Dr. Ramazan Cansoy (Karabük Üniversitesi)
Doç. Dr. Murat Çınar (Karabük Üniversitesi)
Doç. Dr. Selçuk Atay (Karabük Üniversitesi)
Doç. Dr. Şerife Ağarı (Karabük Üniversitesi)
Prof. Dr. Kürşat Yıldırım (İstanbul Üniversitesi)
Doç. Dr. İsmail Taş (Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Zafer Topak (Karabük Üniversitesi)

İÇİNDEKİLER

Makale	Yazar(lar)	Sayfa Aralıkları
Meriç Nehri'nde Akım-Sıcaklık ve Akım-Yağış Arasındaki İstatistiksel İlişkilerin Günlük Veriler Üzerinden Analizi	Cemi İRDEM	1-14
Hamriyye Kasidesinin Müellifi Belirsiz Farsça-Türkçe Manzum Bir Tercümesi	Muhammet İNCE	15-29
Bourdiesian Reading of Bessie Head's Short Story "Let Me Tell a Story Now..."	Zeliha IŞIK	30-39
Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Öğretmen Bilişim Ağına (ÖBA) İlişkin Değerlendirmelerinin İncelenmesi	Ahmet POLATCAN Arife Figen AKSOY	40-59
Ayakkabı Tasarımlarında Sanatta Yeniden Üretim: Filmlerden Sembollerin İzinde	Kübra ŞAHİN ÇEKEN	60-73
Realizmin Eğitim Yönetimine Yansımaları	Damla AYDUĞ	74-81
Türkiye'de Yaşayan Suriyeli Sığınmacıların Aile Yapısında Meydana Gelen Değişimler	Sinan YILMAZ Mawahib Khalil Mohammed HASSAN	82-90
Bosnalı Mutasavvıf Şair Abdülvehhâb Jepçevî İlhâmî'nin Türkçe Şiirleri	Esra GÜZEL AKALIN	91-95
Göl Çocukları	Oğuz ÇAM	96-104

Meriç Nehri'nde Akım-Sıcaklık ve Akım-Yağış Arasındaki İstatistiksel İlişkilerin Günlük Veriler Üzerinden Analizi

Analysis of the Statistical Relationships Between Streamflow-Temperature and Streamflow-Precipitation Based on Daily Data in the Meriç River

Cemil İRDEM¹

Özet

Bu çalışmada 1988-2022 döneminde Meriç Nehri üzerinde kurulu Kirişhane akım gözlem istasyonunun günlük akım verileri ile Edirne Meteoroloji istasyonunun günlük ortalama sıcaklık ve günlük toplam yağış verileri arasındaki istatistiksel ilişkiler belirlenmiştir. Yöntem olarak öncelikle günlük ortalama sıcaklıklar ve günlük toplam yağışlarla, günlük ortalama akım verileri arasındaki korelasyon katsayıları hesaplanmıştır. Elde edilen korelasyon katsayılarının % 95 güven aralığında anlamlılık düzeyleri çift yönlü olarak değerlendirilmiştir. Korelasyon analizi sonucunda günlük ortalama sıcaklıklar ve günlük toplam yağışlarla günlük ortalama akım değerleri arasındaki ilişkinin yönü ve büyüklüğü belirlenmiş olup, ilişkinin en güçlü olduğu yıllarda sıcaklık ve yağışın akımdaki değişimi yordama gücünü ortaya koymak için basit doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre Meriç Nehri'nde günlük ortalama sıcaklıklarla günlük ortalama akarsu akımı ilişkileri, günlük toplam yağışlarla günlük ortalama akarsu akımı ilişkilerinden daha güçlüdür. Sıcaklık-akım ilişkilerinde en güçlü korelasyon mart ayında, en zayıf korelasyon ise temmuz ayındadır. İlişki katsayıları tüm aylarda negatiftir. Yağış akım ilişkileri Meriç Nehri'nde uzun yıllar ortalamasına göre tüm aylarda pozitif değerler göstermektedir. Yağış akım ilişkilerinin en güçlü olduğu ay aralık, en zayıf olduğu ay ise mayıstır.

Anahtar Sözcükler: Meriç Nehri, Akarsu Akımı, Ortalama Sıcaklık, Toplam Yağış.

Abstract

In this study, the statistical relationships between the daily streamflow data from the Kirişhane observation station, located on the Meriç River, and the daily average temperature and total daily precipitation data from the Edirne Meteorology station for the period 1988-2022 were examined. Initially, correlation coefficients were calculated between the daily average temperatures, daily total precipitation, and daily average streamflow values. The significance levels of the correlation coefficients were evaluated bidirectionally within a 95% confidence interval. Based on the correlation analysis, the direction and strength of the relationship between daily average temperatures, daily total precipitation, and daily streamflow were determined. To assess the predictive capability of temperature and precipitation on streamflow changes, simple linear regression analysis was performed for the years with the strongest relationships. The results revealed that the connection between daily average temperatures and streamflow was stronger than the relationship between daily total precipitation and streamflow. The highest correlation for temperature-streamflow occurred in March, while the weakest was in July. Correlation coefficients were negative for all months. On the other hand, precipitation-streamflow relationships consistently showed positive values across all months, based on the long-term average of the Meriç River. December exhibited the strongest correlation between precipitation and streamflow, while May had the weakest.

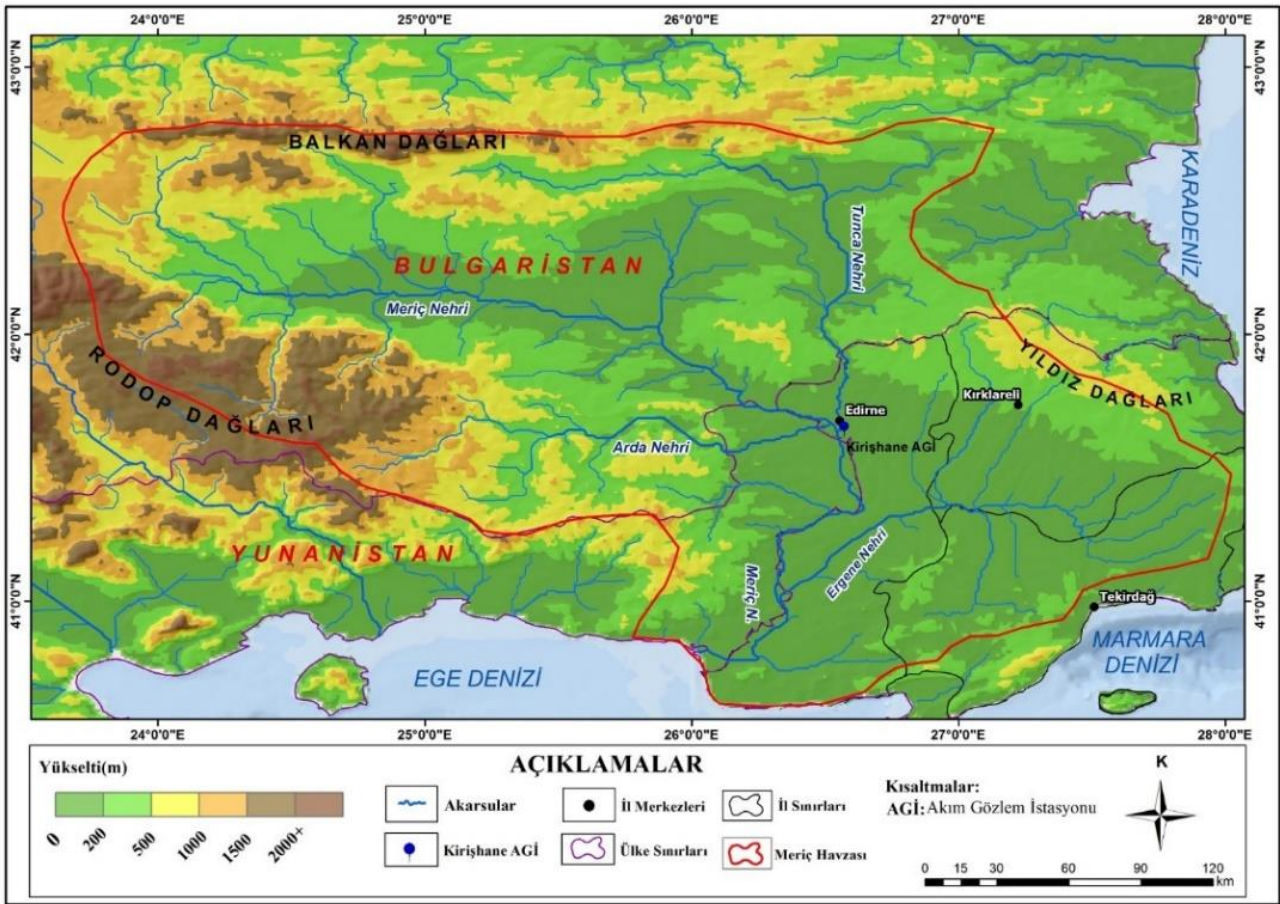
Keywords: Meriç River, Stream Flow, Average Temperature, Total Precipitation.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Karabük Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, Karabük, Türkiye, cemilirdem@karabuk.edu.tr

Giriş

Türkiye’de taşkın tehlikesi ile karşı karşıya kalınan birçok akarsu havzası mevcuttur. Bu alanlardan biri de sınır aşan ve sınır oluşturan özelliğe sahip Meriç Nehri’dir (Turoğlu & Uludağ, 2013; Erkal & Topgül, 2020). Örneğin Meriç Nehri’nde yer alan sadece Edirne’de 1950-2018 döneminde 21 kez sel/su baskını olayı yaşanmıştır (Benli vd., 2018).

Meriç, Bulgaristan’da Rila dağlarından doğar ve uzun süre güneydoğu yönünde akarak Edirne civarına kadar gelir. Burada, kuzeyden Balkan dağlarından gelen Tunca ve batıdan Rodoplardan gelen Arda ile birleşerek güneye döner. Türk-Yunan sınırını teşkil ederek Uzunköprü güneybatısına kadar gelir ve burada, Saray kuzeydoğusundaki yüksekliklerden çıkarak Trakya’nın iç kısmını kat eden Ergene nehrini alır ve doğrultusunu bozmayarak, daima sınırı teşkil ederek Enez’e kadar gelir. Fazla gelişmemiş, belirli olmayan bir delta üzerinde Ege Denizine dökülür. Meriç Nehri’in toplam havza alanı 53850 km²’dir. Ancak bunun 12200 km²’si Türkiye’yi ilgilendirir (Kurter, 1976) (Şekil 1).

Şekil 1. Meriç Havzası

Meriç Nehri, sadece Türkiye açısından değil Bulgaristan ve Yunanistan ülkeleri için de tarım alanlarının sulanması, içme ve kullanma suyu temini, elektrik enerjisi üretimi ve hayvancılık için önemli bir kaynaktır (Eroğlu, 2021).

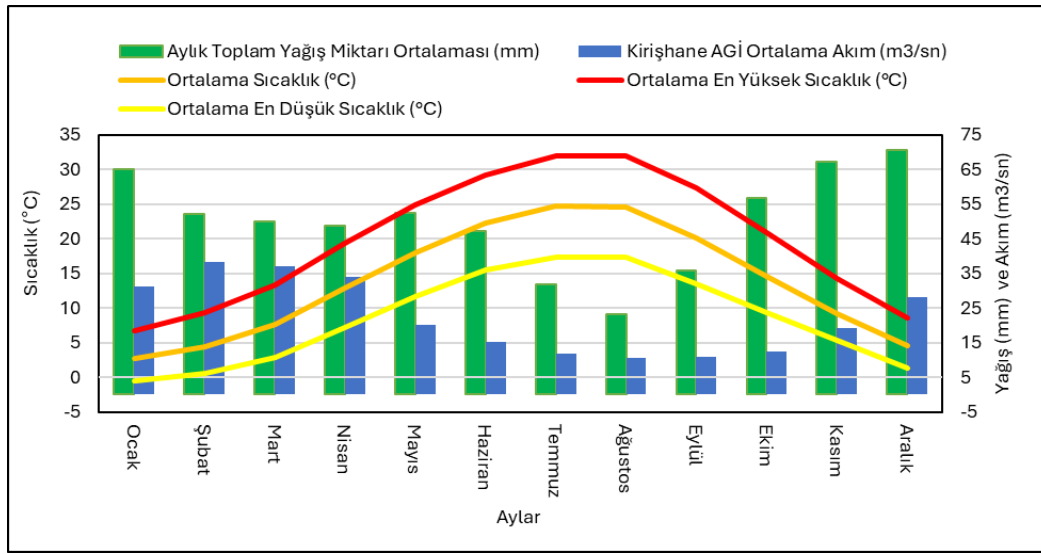
Meriç Nehri'nin iklim özelliklerine bakıldığında yağışların yazın azaldığı, en fazla yağışın genellikle kışın düştüğü, düşük sıcaklıklarla birlikte kışın kar yağışlarının görüldüğü bir durumla karşılaşılır. Örneğin bu çalışmada akım-iklim ilişkilerinde sıcaklık ve yağış verileri kullanılan Edirne meteoroloji istasyonunda aylık ortalama sıcaklıklar 2,7 (ocak) ile 24,7 (temmuz) arasında değişmektedir. Yıllık sıcaklık farkı 22 °C' dir. Yıllık ortalama sıcaklık ise 13,8 °C' dir. Aylık toplam yağış miktarının en düşük olduğu ay 23,3 mm ile temmuz iken, yılın en yağışlı ayı 70,6 mm işe aralıktır. Yıllık toplam yağış miktarı 601 mm'dir. Meriç Nehri'nde

ortalama akım değerleri ise şubat, mart ve nisan aylarında zirve yaparken yaz mevsiminde en düşük seviyeye inmektedir (Şekil 2).

Havzada görülen iklim özelliği ile uyumlu olarak kış ve bahar aylarında Meriç Nehri akımlarında bir artış, yaz aylarında ise akımlarda bir düşüş görülmektedir (Erkal & Topgül, 2020).

Meriç Nehri yağmur ve kar erimeleri ile beslenmektedir. Bu nedenle nehrin akım değerleri üzerinde, iklimsel özellikler ve iklimde meydana gelen değişimler doğrudan bir etkiye sahiptir (Turoğlu & Uludağ, 2013; Erkal & Topgül, 2020).

Su kaynaklarını doğru bir şekilde yönetebilmek kuşkusuz doğal ortam özelliklerine vakıf olmaktan geçer (Kale & Duman, 2024). Meriç Nehri'nde olduğu gibi, akarsu akım değişimlerinin taşkınlara neden olduğu, çevre sorunlarının yaşandığı havzalarda yağış, akım gibi zamana ve miktara bağlı trendlerin bilinmesi önemlidir (Erkal & Topgül, 2020).

Şekil 2. Edirne meteoroloji istasyonunda sıcaklık ve yağış değerleri ile Kirişhane akım gözlem istasyonunda ortalama akım değerlerinin aylara göre değişimi (grafik daha kolay anlaşılabilir diye akım değerleri 10'a bölünerek verilmiştir (Kaynak: URL1 ve DSİ)

Akarsu akımı üzerinde iklim dışında birçok faktörün etkili olduğu bilinse de iklim akım ilişkileri çoğunlukla diğer faktörlere göre daha belirgindir. Bu anlamda özellikle günlük toplam yağışların ve yağış şiddetinin etkisi oldukça önemlidir. Bununla beraber buharlaşma üzerindeki doğrudan etkisi nedeniyle günlük ortalama sıcaklıkların akım üzerinde etkisinin olacağı da muhakkaktır (İrdem, 2023).

Meriç Nehri'nde akarsu akımlarıyla ilgili akademik çalışmalar bulunmaktadır (Malkaralı, vd., 2008; Türkmenoğlu, 2012; Erkal & Topgül, 2015; Akkaya, 2016; Erkal, & Topgül, 2020). Diğer taraftan Türkiye'de sıcaklık ve yağışların akarsu akımlarına etkilerinin incelendiği çalışmalar da bulunmaktadır (Özfidaner, 2007; Şahin, 2007; Çelik, 2010; Bahadır, 2011; Gümüş vd., 2011; Türkeş & Acar Deniz, 2011; Tağl & Danacıoğlu, 2012; Sütgibi, 2015); Tekkanat, 2015; Tekkanat & Sarış, 2015; Yüce & Ercan 2015; Soydan vd., 2016; Ercan & Yüce, 2017; Palta vd., 2019; Er, 2020; Coşkun & İrdem, 2022; İrdem, 2023; Kale & Duman, 2024).

Gerek Meriç Nehri akımlarıyla ilgili çalışmalar gerekse genel anlamda Türkiye'de sıcaklık ve yağışlarla akarsu akımları arasındaki ilişkileri inceleyen çalışmalar değerlendirildiğinde Meriç Nehri için günlük ortalama sıcaklıklar ve günlük toplam yağışların akım üzerindeki etkilerinin ortaya konulmasının hem taşkın planlarının hazırlanması hem de tarımsal planlamalar açısından bir yararlı olacağı değerlendirilmiştir. Bu bağlamda, yapılan bu çalışmada 1988-2022 döneminde Meriç Nehri günlük akım verileri ile günlük ortalama sıcaklık ve günlük toplam yağış verileri arasındaki istatistik ilişkilerin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Yöntem

Çalışmada akım verileri olarak Meriç Nehri üzerinde, Edirne şehir merkezi yakınlarında kurulu Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü Kirişhane akım gözlem istasyonunun günlük ortalama akım verileri kullanılmıştır. Sıcaklık ve yağış verileri olarak Meteoroloji Genel Müdürlüğü'nün Edirne istasyonuna ait günlük ortalama sıcaklık ve günlük toplam yağış verilerinden yararlanılmıştır.

İstatistik ilişkilerin belirlenmesinde Coşkun & İrdem (2022) tarafından yapılan "Büyük Melen Çayı'nda (Düzce) Günlük Yağışlarla Akım İlişkisinin Analizi" ve İrdem (2023) tarafından yapılan "Yenice Çayı'nda (Karabük) Günlük Ortalama Sıcaklık ve Günlük Toplam Yağışların Akım Üzerindeki Etkileri" başlıklı çalışmalarda kullanılan yöntem takip edilmiştir. Bu doğrultuda ilk olarak günlük ortalama sıcaklıklar ve günlük toplam yağışlar günlük ortalama akım verileri arasındaki korelasyon katsayıları, SPSS 2021 paket programı yardımıyla 1988-2022 döneminde her ay için ayrı ayrı hesaplanmıştır. Pearson Korelasyon Analizi kullanılarak elde edilen korelasyon katsayılarının % 95 güven aralığında anlamlılık düzeyleri çift yönlü olarak değerlendirilmiştir. Sonuçlar yorumlanırken istatistik açıdan anlamlı korelasyonların görüldüğü aylara ayrıca değerlendirilmiştir.

Pearson Korelasyon Katsayısı iki değişken arasındaki doğrusal ilişkinin derecesinin belirlenmesinde kullanılır. Bir değişkenin diğeri ile ne derecede "birlikte değişim gösterdiğini" ölçer. Belirli bir zaman periyodu içerisinde iki değişken arasındaki ilişkiyi ölçer. Pearson ilişki katsayısı, -1 ile 1 arasında değer alabilir (Öztuna vd., 2008).

Korelasyon analizi sonucunda günlük ortalama sıcaklıklar ve günlük toplam yağışlarla günlük ortalama akım değerleri arasındaki ilişkinin yönü ve büyüklüğü belirlenmiş olup, ilişkinin en güçlü olduğu yıllarda sıcaklık ve yağışın akımdaki değişimi yordama gücünü ortaya koymak için basit doğrusal regresyon analizi yapılmıştır.

Eğer iki değişken arasında bir bağ olduğunu, bu değişkenlerden birinin diğeri açıklamada etkili olduğunu düşünüyorsa, en çok kullandıkları uygulamalı istatistik alanı ise regresyondur. Regresyon, bağımlı değişkenin, bir bağımsız değişken tarafından açıklanmasını oluşturan bir model olarak gösterildiğinde basit doğrusal regresyon olarak tanımlanmaktadır (Toka vd., 2011).

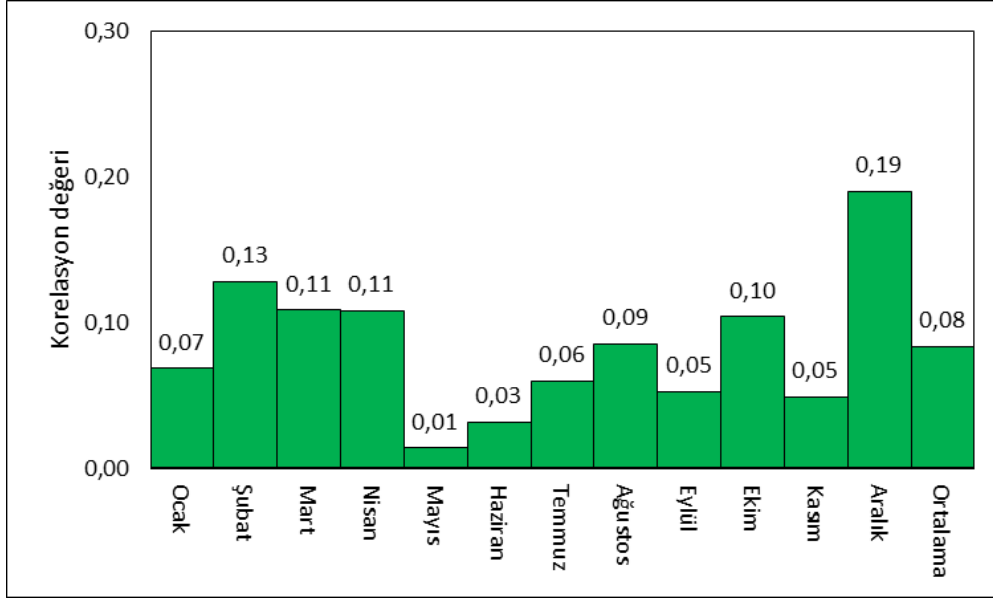
Çalışmada akım kavramı bir noktadan birim zamanda geçen suyu ifade eden "debi" yerine kullanılmıştır ve m^3/s olarak ele alınmıştır (Coşkun & İrdem 2022).

Bulgular

Günlük Toplam Yağışlarla Akım Arasındaki İlişkiler

Meriç Nehri günlük ortalama akım değerleriyle Edirne meteoroloji istasyonunun günlük toplam yağış verileri arasında 1888-2022 döneminde genel olarak pozitif yönlü zayıf istatistiksel ilişkiler bulunmaktadır. Şekil 3 incelendiğinde Meriç üzerindeki Kirişhane akım gözlem istasyonu için yağışla akım arasında on iki ayın ortalama korelasyon değerinin 0,08 olduğu görülür. Diğer taraftan en güçlü korelasyon aralık ayında, en zayıf korelasyon ise mayıs ayındadır.

Şekil 3. Kirişhane (Meriç Nehri) akım gözlem istasyonunun günlük ortalama akımlarıyla Edirne meteoroloji istasyonunun günlük toplam yağışları arasındaki korelasyonların aylık ortalamaları (1988-2022)

1988-2022 periyodunda ocak aylarının ortalamasına göre günlük akım değerleriyle günlük toplam yağışlar arasındaki ilişki katsayısı 0,07'dir. Sonuçlar, incelenen 35 yılın 4'ü için %95 güven düzeyinde anlamlıdır. Günlük ortalama akım değerleriyle günlük toplam yağış ilişkisi 21 yılda pozitif, 14 yılda ise negatif doğrultuludur. Pozitif ve negatif doğrultuda en büyük ilişki katsayıları sırayla 0,47 ile 2013 ve -0,27 ile 2011 senesindedir (Şekil 4). Regresyon analizi sonuçlarına göre günlük toplam yağışlardaki değişim, akımda 2013 yılı ocak ayında gözlenen artışın %22'sini, 2011 yılında gözlenen azalmanın ise %8'ini açıklamaktadır.

İncelenen periyot için şubat ayına ait ilişki katsayısı 0,13'tür. Korelasyon değeri 5 yılda anlamlıdır. Anlamlı sonuçların 2'si %99; 3'ü ise %95 güven düzeyindedir. Yağış-akım ilişkisi 21 yılda pozitif, 14 yılda negatif doğrultuludur. En büyük ilişki katsayıları pozitif olarak 0,56 ile 1993 ve negatif olarak -0,24 ile 2014 yılına aittir (Şekil 4). Regresyon analizi sonuçlarına göre günlük toplam yağışlardaki değişim, akımda 1993 yılı şubat ayında gözlenen artışın %31'ini, 2014 yılında gözlenen azalmanın ise %6'sını açıklar.

Mart ayında ilişki katsayısı 0,11 bulunmuştur. Korelasyon katsayısı bu ayda 4 yılda anlamlı olup 2'si %99; 2'si ise %95 güven düzeyindedir. Korelasyonun doğrultusu 23 yılda pozitif, 12 yılda ise negatiftir. Çift yönlü incelendiğinde en güçlü ilişki katsayıları sırayla 0,49 ile 2005 ve -0,30 ile 1991 yılına ait olduğu görülür (Şekil 4). Regresyon analizi sonuçlarına göre günlük toplam yağışlardaki değişim, akımda 2005 yılı mart ayında gözlenen artışın %24'ünü, 1991 yılında gözlenen azalmanın ise %8'ini açıklar.

Ortalama korelasyon değeri nisan ayında 0,11'dir. Sonuçlar 7 yıl için anlamlıdır. 7 yılın 5'i %99; 2'si ise %95 güven aralığındadır anlamlıdır. İlişki katsayıları 23 yılda pozitif, 12 yılda ise negatiftir. En büyük korelasyonlar pozitif doğrultuda 0,58 ile 2002'de ve negatif doğrultuda -0,44 ile 1998'dedir (Şekil 4). Regresyon analizi sonuçlarına göre günlük toplam yağışlardaki değişim, akımda 2002 yılı nisan ayında gözlenen artışın %34'ünü, 1998 yılında gözlenen azalmanın ise %20'sini açıklamaktadır.

Mayıs ayı için ilişki katsayısı değeri 0,01 şeklinde hesaplanmıştır. Sonuçlar incelenen 35 yılın 3'ünde anlamlıdır. 3 yılın 1'i %99; 2'si %95 güven aralığındadır. Günlük ortalama akımlarla yağış ilişkisi 16 yıl için pozitif, 19 yıl için ise negatif doğrultuludur. Pozitif ve negatif yönde en kuvvetli ilişki katsayıları sırayla 0,54 ile 1990 ve -0,28 ile 2016 senesindedir (Şekil 4). Regresyon analizi sonuçlarına göre günlük toplam yağışlardaki değişim, akımda 1990 yılı mayıs ayında gözlenen artışın %29'unu, 2016 yılında gözlenen azalmanın ise %8'ini açıklar.

Haziran ayında ortalama korelasyon 0,03'tür. Sonuçlar 1 yıl için %0,95 güven düzeyinde anlamlıdır. Yağış-akım ilişkisi 16 yılda pozitif, 19 yılda ise negatif doğrultuludur. En güçlü ilişkiler negatif ve pozitif yönlü

olarak sırayla 0,44 ile 2014 ve -0,32 ile 2009 senelerine aittir (Şekil 4). Regresyon analizi sonuçlarına göre günlük toplam yağışlardaki değişim, akımda 2014 yılı haziran ayında gözlenen artışın %20'sini, 2009 yılında gözlenen azalmanın ise %10'unu açıklamaktadır.

Temmuz ayında ilişki katsayısı 0,06 olarak bulunmuştur. Ulaşılan korelasyon 2 yıl için %95 güven düzeyinde anlamlıdır. Korelasyonun doğrultusu 22 yılda pozitif, 13 yılda ise negatiftir. Çift yönlü incelendiğinde korelasyonun en belirgin olduğu yıllar sırasıyla 0,41 ile 2021 ve -0,29 ile 2004'tür (Şekil 4). Regresyon analizi sonuçlarına göre günlük toplam yağışlardaki değişim, akımda 2021 yılı temmuz ayında gözlenen artışın %17'sini, 2004 yılında gözlenen azalmanın ise %9'unu açıklamaktadır.

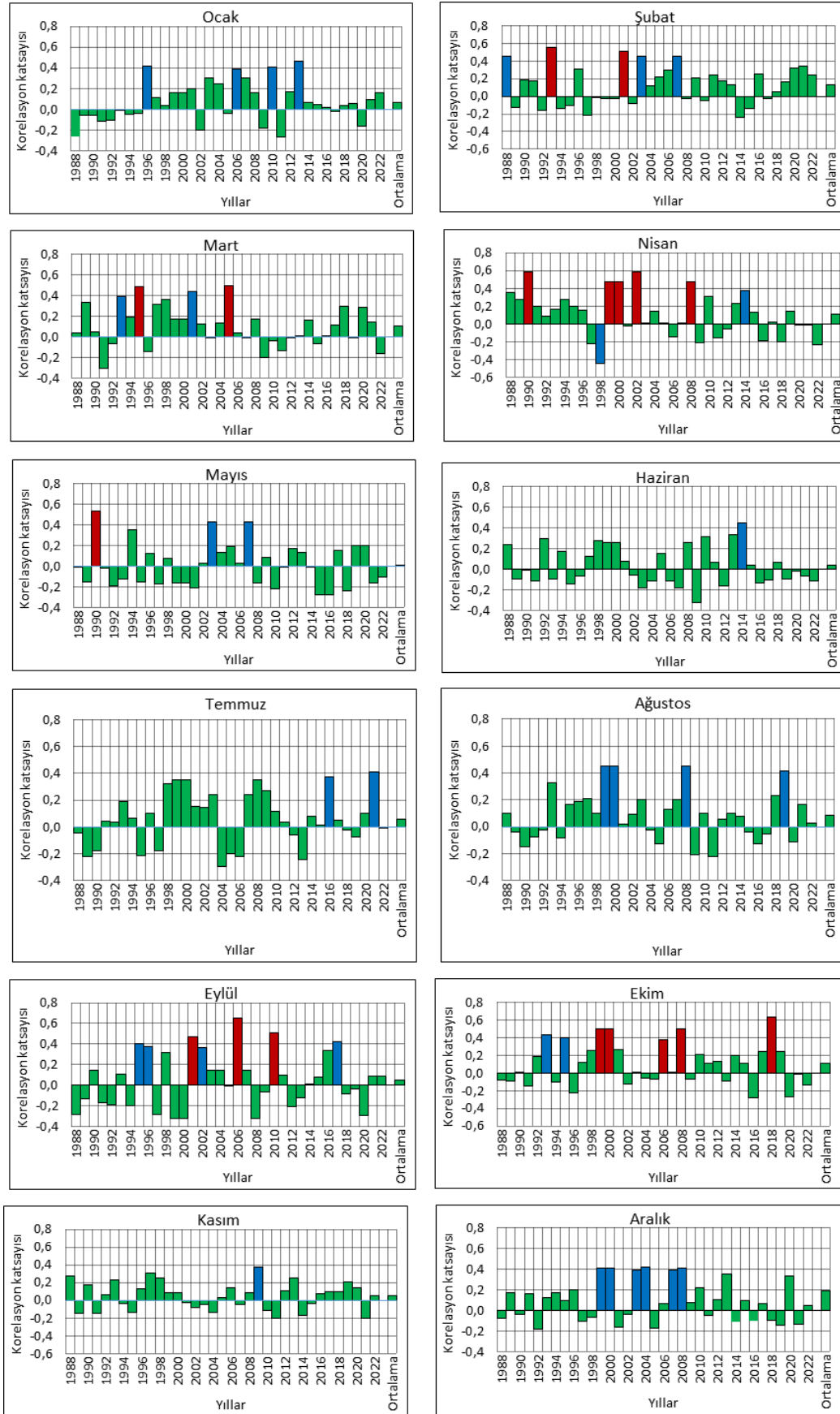
Ağustosta korelasyon katsayısı 0,09 olarak hesaplanmıştır. İlişki katsayıları 35 yılın 4'ünde %95 güven düzeyi için anlamlıdır. Akım-yağış ilişkisi 22 yılda pozitif, 13 yılda ise negatiftir. Korelasyonların en belirgin olduğu yıllar pozitif ve negatif olarak sırayla 0,45 ile 2008 ve -0,22 ile 2011 senesindedir (Şekil 4). Regresyon analizi sonuçlarına göre günlük toplam yağışlardaki değişim, akımda 2008 yılı ağustos ayında gözlenen artışın %20'sini, 2011 yılında gözlenen azalmanın ise %5'ini açıklamaktadır.

İncelenen dönemde eylül ayı ortalama korelasyon katsayısı 0,05 olarak hesaplanmıştır. Ulaşılan değerler 35 yılın 7'sinde anlamlıdır. 7 yılın 3'ü %99; 4'ü ise %95 güven düzeyi içindir. Günlük ortalama akımlarla yağış ilişkisi 19 yılda pozitif, 16 yılda negatif doğrultuludur. Pozitif ve negatif yönde en kuvvetli ilişki katsayıları sırayla 0,65 ile 2006 ve -0,33 ile 2008 senesindedir (Şekil 4). Regresyon analizine göre günlük toplam yağışlardaki değişim, akımda 2006 yılı eylülündeki artışın %43'ünü, 2008 yılındaki azalmanın %11'ini açıklar.

Ekim ayı için ortalama korelasyon katsayısı 0,10'tür. Sonuçlar 7 yılda anlamlıdır. Bunların 5'i %99; 2'si ise %95 güven aralığındadır. Yağış-akım ilişkisi 27 yılda pozitif, 7 yılda negatiftir. En güçlü ilişkiler sırasıyla 0,63 ile 2018 ve -0,28 ile 2016 yıllarına aittir (Şekil 4). Regresyon analizi sonuçlarına göre günlük toplam yağışlardaki değişim, akımda 2018 yılı ekim ayındaki artışın %39'unu, 2016 yılındaki azalmanın ise %8'ini açıklar.

Kasımda ilişki katsayısı 0,05 olarak bulunmuştur. Korelasyon 1 yıl için %95 güven düzeyinde anlamlıdır. İlişki 21 yılda pozitif, 14 yılda negatif doğrultuludur. Çift yönlü incelendiğinde en güçlü korelasyon katsayıları sırayla 0,37 ile 2009 ve -0,21 ile 2021 senesindedir (Şekil 4). Regresyon analizi sonuçlarına göre günlük toplam yağışlardaki değişim, akımda 2009 yılı kasım ayında gözlenen artışın %14'ünü, 2021 yılında gözlenen azalmanın ise %4'ünü açıklamaktadır.

Analiz sonuçlarına göre aralık ortalama korelasyon değeri 0,19'dur. İlişki katsayıları 35 yılın 6'sında %95 güven düzeyinde anlamlıdır. Akım-yağış ilişkisi 21 yılda pozitif, 14 yılda negatif yönlüdür. En dikkat çeken korelasyon değerleri pozitif olarak 0,42 ile 2004'te ve negatif olarak -0,18 ile 1992'dedir (Şekil 4). Regresyon analizi sonuçlarına göre günlük toplam yağışlardaki değişim, akımda 2004 yılı kasım ayında gözlenen artışın %18'ini, 1992 yılında gözlenen azalmanın ise %3'ünü açıklamaktadır.

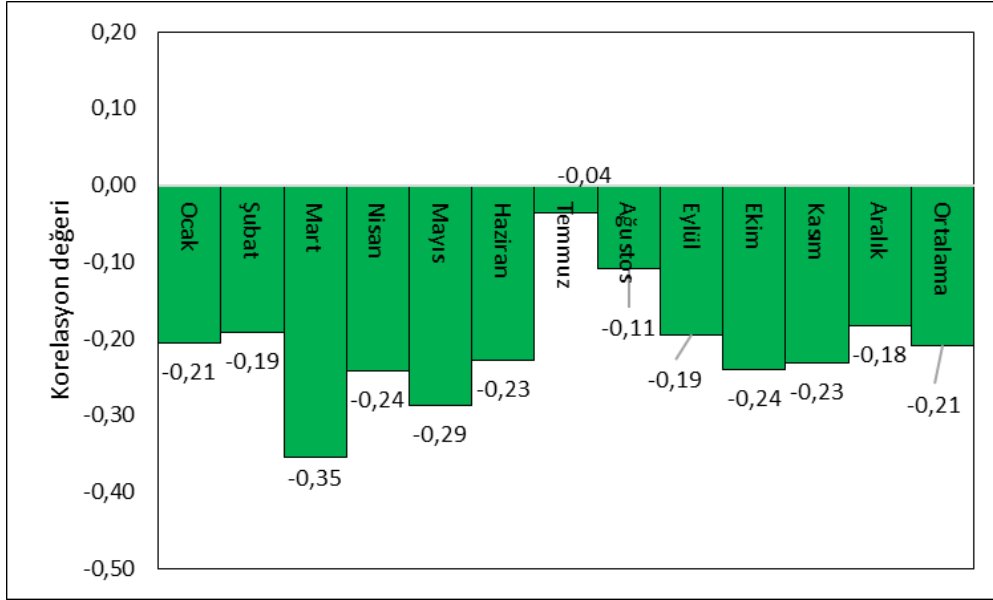

Şekil 4. Kirişhane (Meriç Nehri) akım gözlem istasyonunun günlük ortalama akımlarıyla Edirne meteoroloji istasyonunun günlük toplam yağışları arasındaki korelasyonların her ay için yıllara göre değişimi

Günlük Ortalama Sıcaklıklarla Akım Arasındaki İlişkiler

Meriç Nehri günlük ortalama akım değerleriyle Edirne meteoroloji istasyonunun günlük ortalama sıcaklık verileri arasındaki istatistiksel ilişkiler, yağışla akım arasındaki ilişkilere göre daha güçlüdür. Şekil 5 incelendiğinde, 1888-2022 döneminde Meriç üzerindeki Kirişhane akım gözlem istasyonu için sıcaklıkla akım arasında tüm aylarda negatif yönlü korelasyonların bulunduğu görülür. Söz konusu dönemde on iki ayın ortalama korelasyon değeri 0,21'dir. Bununla birlikte en güçlü korelasyon mart ayında, en zayıf korelasyon ise temmuz ayındadır.

Şekil 5. Kirişhane (Meriç Nehri) akım gözlem istasyonunun günlük ortalama akımlarıyla Edirne meteoroloji istasyonunun günlük ortalama sıcaklıkları arasındaki korelasyonların aylık ortalamaları (1988-2022)

1988-2022 periyodunda ocak aylarının ortalamasına göre günlük akım değerleriyle günlük ortalama sıcaklıklar arasındaki ilişki katsayısı -0,18'dir. Sonuçlar, incelenen 35 yılın 6'sı için %99, 4'ü için %95 güven aralığında olmak üzere 10'u anlamlıdır. Günlük ortalama akım değerleriyle günlük ortalama sıcaklık ilişkisi 8 yılda pozitif, 27 yılda ise negatif doğrultuludur. Pozitif ve negatif doğrultuda en büyük ilişki katsayıları sırayla 0,62 ile 2002 ve -0,76 ile 2014 senesindedir (Şekil 6). Regresyon analizi sonuçlarına göre günlük ortalama sıcaklıklardaki değişim, akımda 2002 yılı ocak ayında gözlenen artışın %39'unu, 2014 yılında gözlenen azalmanın ise %58'ini açıklamaktadır.

İncelenen periyot için şubat ayına ait ilişki katsayısı -0,19'dur. Korelasyon değeri 19 yılda anlamlıdır. Sonuçların 14'ü %99; 5'i ise %95 güven düzeyindedir. Sıcaklık-akım ilişkisi 12 yılda pozitif, 23 yılda negatif doğrultuludur. En büyük ilişki katsayıları pozitif olarak 0,57 ile 2010 ve negatif olarak -0,86 ile 2020 yılına aittir (Şekil 6). Regresyon analizi sonuçlarına göre günlük ortalama sıcaklıklardaki değişim, akımda 2010 yılı şubat ayında gözlenen artışın %32'sini, 2020 yılında gözlenen azalmanın ise %74'ünü açıklamaktadır.

Mart ayında ilişki katsayısı -0,35 bulunmuştur. Korelasyon katsayısı bu ayda 20 yılda anlamlı olup 17'si %99; 3'ü ise %95 güven düzeyindedir. Korelasyonun doğrultusu 4 yılda pozitif, 31 yılda ise negatiftir. Çift yönlü incelendiğinde en güçlü ilişki katsayılarının sırayla 0,18 ile 1993 ve -0,75 ile 1991 yılına ait olduğu görülür (Şekil 6). Regresyon analizi sonuçlarına göre günlük ortalama sıcaklıklardaki değişim, akımda 1993 yılı mart ayında gözlenen artışın %4'ünü, 1991 yılında gözlenen azalmanın ise %50'sini açıklar.

Ortalama korelasyon değeri nisan ayında -0,24'tür. Sonuçlar 15 yıl için anlamlıdır. 15 yılın 13'ü %99; 2'si ise %95 güven aralığındadır anlamlıdır. İlişki katsayıları 6 yılda pozitif, 29 yılda ise negatiftir. En büyük korelasyonlar pozitif doğrultuda 0,48 ile 2014'te ve negatif doğrultuda -0,84 ile 2005'tedir (Şekil 6).

Regresyon analizi sonuçlarına göre günlük ortalama sıcaklıklardaki değişim, akımda 2014 yılı nisan ayında gözlenen artışın %23'ünü, 2005 yılında gözlenen azalmanın ise %70'ini açıklar.

Mayıs ayı için ilişki katsayısı değeri -0,29 şeklinde hesaplanmıştır. Sonuçlar incelenen 35 yılın 16'sında anlamlıdır. 16 yılın 13'ü %99; 3'ü %95 güven aralığındadır. Günlük ortalama akımlarla sıcaklık ilişkisi 7 yıl için pozitif, 28 yıl için ise negatif doğrultuludur. Pozitif ve negatif yönde en kuvvetli ilişki katsayıları sırayla 0,43 ile 2005 ve -0,84 ile 2006 senesindedir (Şekil 6). Regresyon analizi sonuçlarına göre günlük ortalama sıcaklıklardaki değişim, akımda 2005 yılı mayıs ayında gözlenen artışın %19'unu, 2006 yılında gözlenen azalmanın ise %70'ini açıklar.

Haziran ayında ortalama korelasyon -0,23'tür. Sonuçlar 11 yıl %99, 4 yıl %95 güven aralığında olmak üzere 15 yıl için anlamlıdır. Sıcaklık-akım ilişkisi 6 yılda pozitif, 29 yılda ise negatif doğrultuludur. En güçlü ilişkiler negatif ve pozitif yönlü olarak sırayla 0,77 ile 2004 ve -0,79 ile 1997 senelerine aittir (Şekil 6). Regresyon analizi sonuçlarına göre günlük ortalama sıcaklıklardaki değişim, akımda 2004 yılı haziran ayında gözlenen artışın %59'unu, 1997 yılında gözlenen azalmanın ise %63'ünü açıklar.

Temmuz ayında ilişki katsayısı -0,04 olarak bulunmuştur. Ulaşılan korelasyon 3 yıl %99, 2 yıl %95 güven aralığında olmak üzere 5 yıl için anlamlıdır. Korelasyonun doğrultusu 16 yılda pozitif, 9 yılda ise negatiftir. Çift yönlü incelendiğinde korelasyonun en belirgin olduğu yıllar sırasıyla 0,61 ile 1996 ve -0,58 ile 2006'dır (Şekil 6). Regresyon analizi sonuçlarına göre günlük ortalama sıcaklıklardaki değişim, akımda 1996 yılı temmuz ayında gözlenen artışın %37'sini, 2006 yılında gözlenen azalmanın ise %34'ünü açıklar.

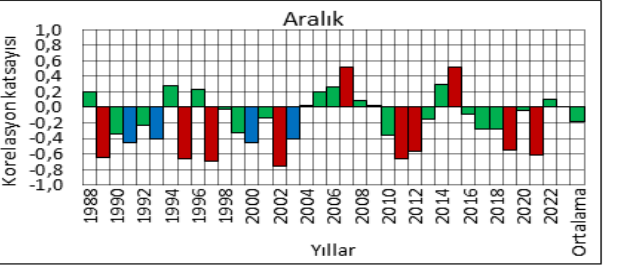
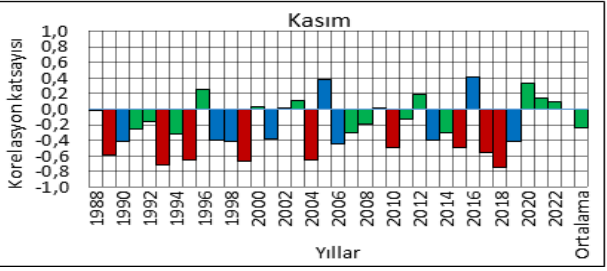
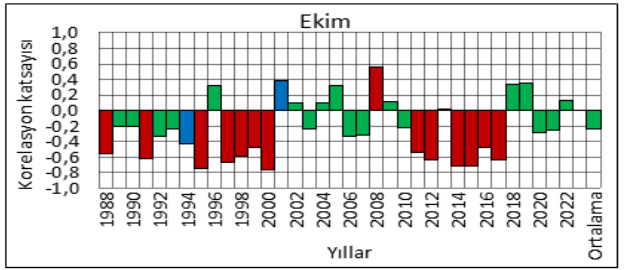
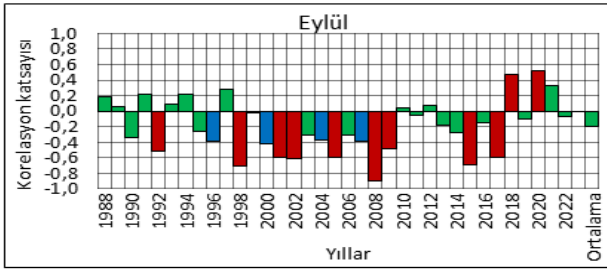
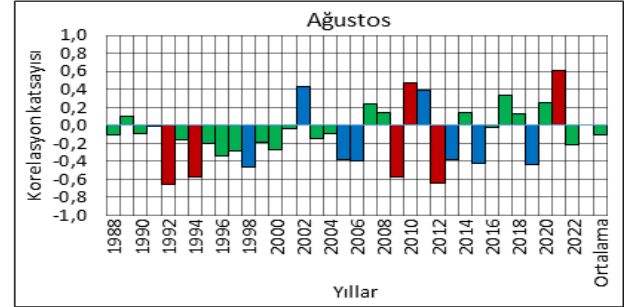
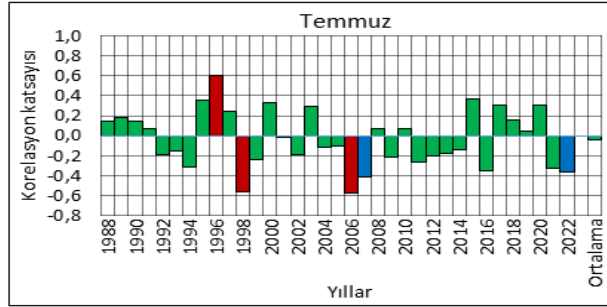
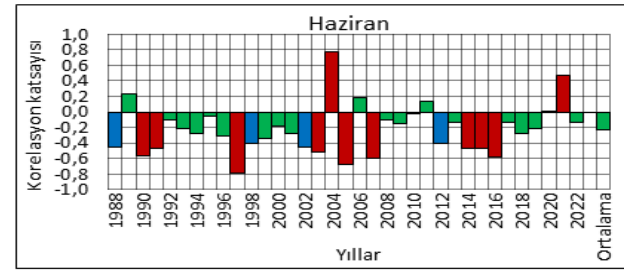
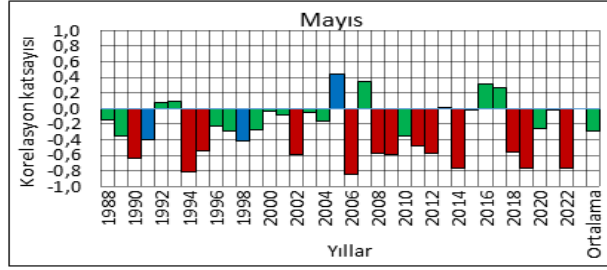
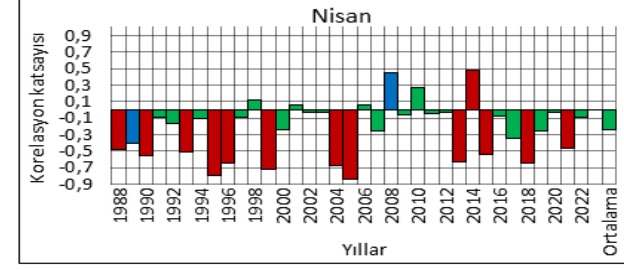
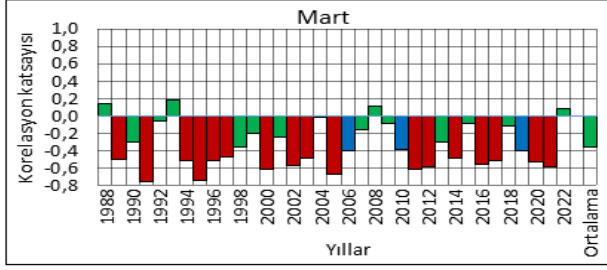
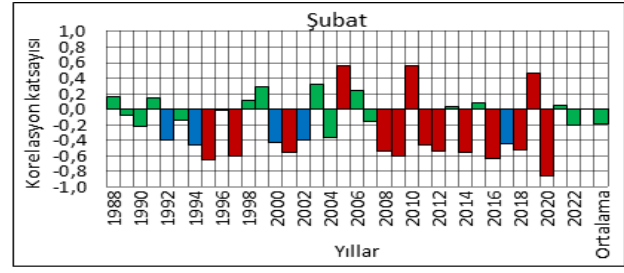
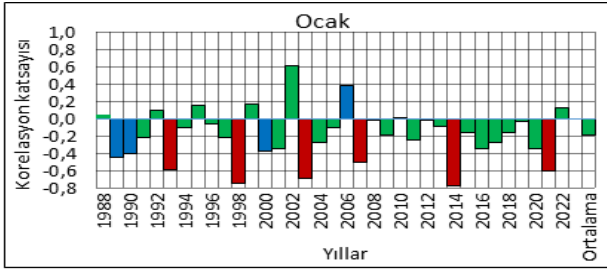
Ağustosta korelasyon katsayısı -0,11 olarak hesaplanmıştır. İlişki katsayıları 35 yılda 6 yıl %99, 8 yıl %95 güven aralığında olmak üzere 14 yıl için anlamlıdır. Akım-sıcaklık ilişkisi 11 yılda pozitif, 24 yılda ise negatiftir. Korelasyonların en belirgin olduğu yıllar pozitif ve negatif olarak sırayla 0,61 ile 2021 ve -0,65 ile 1992 senesindedir (Şekil 6). Regresyon analizi sonuçlarına göre günlük ortalama sıcaklıklardaki değişim, akımda 2021 yılı ağustos ayında gözlenen artışın %37'sini, 1992 yılında gözlenen azalmanın ise %43'ünü açıklamaktadır.

İncelenen dönemde eylül ayı ortalama korelasyon katsayısı -0,19 olarak hesaplanmıştır. Ulaşılan değerler 35 yılın 14'ünde anlamlıdır. 14 yılın 11'i %99; 4'ü ise %95 güven düzeyi içindedir. Günlük ortalama akımlarla sıcaklık ilişkisi 11 yılda pozitif, 24 yılda ise negatif doğrultuludur. Pozitif ve negatif yönde en kuvvetli ilişki katsayıları sırayla 0,51 ile 2020 ve -0,90 ile 2008 senesindedir (Şekil 6). Regresyon analizi sonuçlarına göre günlük ortalama sıcaklıklardaki değişim, akımda 2020 yılı eylül ayında gözlenen artışın %27'sini, 2008 yılında gözlenen azalmanın ise %80'ini açıklar.

Ekim ayı için ortalama korelasyon katsayısı -0,24'tür. Sonuçlar 16 yılda anlamlıdır. Bunların 14'ü %99; 2'si ise %95 güven aralığındadır. Sıcaklık-akım ilişkisi 11 yılda pozitif, 24 yılda negatiftir. En güçlü ilişkiler sırasıyla 0,56 ile 2008 ve -0,76 ile 2000 yıllarına aittir (Şekil 6). Regresyon analizi sonuçlarına göre günlük ortalama sıcaklıklardaki değişim, akımda 2008 yılı ekim ayında gözlenen artışın %32'sini, 2000 yılında gözlenen azalmanın ise %59'unu açıklar.

Kasımda ilişki katsayısı -0,23 olarak bulunmuştur. Korelasyon 35 yılda 9 yıl %99, 9 yıl %95 güven aralığında olmak üzere 18 yıl için anlamlıdır. İlişki 11 yılda pozitif, 24 yılda negatif doğrultuludur. Çift yönlü incelendiğinde en güçlü korelasyon katsayıları sırayla 0,41 ile 2016 ve -0,74 ile 2018 senesindedir (Şekil 6). Regresyon analizi sonuçlarına göre günlük ortalama sıcaklıklardaki değişim, akımda 2016 yılı kasım ayında gözlenen artışın %17'sini, 2018 yılında gözlenen azalmanın ise %55'ini açıklar.

Analiz sonuçlarına göre aralık ortalama korelasyon değeri -0,18'dir. İlişki katsayıları 35 yılın 10 yıl %99, 4 yıl %95 güven aralığında olmak üzere 14 yılında anlamlıdır. Akım-sıcaklık ilişkisi 12 yılda pozitif, 23 yılda negatif yönlüdür. En dikkat çeken korelasyon değerleri pozitif olarak 0,51 ile 2015'te ve negatif olarak -0,76 ile 2002'dedir (Şekil 6). Regresyon analizi sonuçlarına göre günlük ortalama sıcaklıklardaki değişim, akımda 2015 yılı aralık ayında gözlenen artışın %26'sını, 2002 yılında gözlenen azalmanın ise %59'unu açıklar.

Şekil 6. Kirişhane (Meriç Nehri) akım gözlem istasyonunun günlük ortalama akımlarıyla Edirne meteoroloji istasyonunun günlük ortalama sıcaklıkları arasındaki korelasyonların her ay için yıllara göre değişimi

Tartışma ve Sonuç

Çalışmada 1988-2022 döneminde Meriç Nehri üzerinde kurulu Kirişhane akım gözlem istasyonunun günlük akım verileri ile Edirne Meteoroloji istasyonunun günlük ortalama sıcaklık ve günlük toplam yağış verileri arasındaki istatistik ilişkiler belirlenmiştir. Sonuçlara göre, sıcaklık-akım ilişkileri yağış-akım ilişkilerinden daha güçlüdür. Sıcaklık-akım ilişkilerinde en güçlü korelasyon mart ayında, en zayıf korelasyon ise temmuz ayındadır. İlişki katsayıları tüm aylarda negatiftir. İrdem (2023), Yenice Çayı'nda sıcaklık akım ilişkilerinin ocak-mart döneminde ve aralık ayında pozitif yönlü olduğunu, diğer aylarda ise negatif yönlü olduğunu ortaya koymuştur.

Meriç Nehri'nde günlük ortalama akım değerleri ile günlük ortalama sıcaklıklar arasındaki negatif korelasyonlar ilkbahar ve sonbahar aylarında genel olarak daha belirgindir. Bu sonuca benzer bulgulara İrdem (2023) tarafından Yenice Çayı için ulaşılmıştır.

Edirne meteoroloji istasyonunda yılın en yağışlı aylarının kasım aralık ve ocak ayları olmasına rağmen akımın maksimum seviyeye biraz daha gecikmeli olarak (şubat-mart-nisan aylarında) mevsimde çıkması kar yağışlarıyla ilgilidir. Bu bağlamda kış mevsiminde sıcaklık-akım korelasyonunun pozitif olması, yani sıcaklıklar arttıkça akım değerlerinin de artması kar şeklindeki yağışların yerini yağmura bırakması ve böylece akımın artmasıyla bağlantılıdır. Benzer sonuçları Er (2020), Sakarya Nehri için ifade etmiştir. Söz konusu çalışmaya göre bazı istasyonlarda kış mevsiminde yağışlar artsa da akımda aynı ölçüde artış olmamasının sebep olarak yağışların kar şeklinde düşmesi gösterilmiştir.

Yağış-akım ilişkileri Meriç Nehri'nde uzun yıllar ortalamasına göre tüm aylarda pozitif değerler göstermektedir. Benzer olarak Coşkun & İrdem (2022) Büyük Melen Çayı'nda, İrdem (2023) ise Yenice Çayı'nda akım-yağış ilişkilerinin tüm aylar için uzun yıllar ortalamasına göre pozitif yönde olduğunu tespit etmiştir.

Meriç Nehri'nde yağış akım korelasyonu su yılı açısından (Ekim-Eylül arası) ikiye bölerek değerlendirildiğinde su yılının ilk yarısındaki korelasyonların ikinci yarısına göre biraz daha yüksek olduğu görülür. Aynı paralelde bir sonucu Usta (2011), Doğu Karadeniz için tespit etmiştir.

Meriç Nehri'nde günlük değerler açısından yağış-akım ilişkilerinin en zayıf olduğu ay Mayıs, en güçlü olduğu ay ise Aralıktır. Aynı şekilde Coşkun & İrdem (2022) tarafından Melen Çayı için akım-yağış ilişkileri Aralıkta en güçlü, Mayıs'ta en zayıf olarak bulunmuştur. Diğer taraftan İrdem (2023)'e göre Yenice Çayı'nda en güçlü ilişkiler Eylülde en zayıf ilişkiler Şubat ayındadır. Ayrıca yıllık ortalama korelasyonlar Meriç'te, Yenice ve Melen Çaylarından daha düşüktür.

Meriç Nehri'nde sıcaklık ve yağışlarla akım arasındaki korelasyonu bozacak başka etkenler de bulunmaktadır. Bunun en tipik örneği havzanın özellikle Bulgaristan sınırları içerisinde inşa edilmiş olan barajlardır. Kaldı ki havzanın büyük bir kısmı Bulgaristan sınırları dahilindedir. Hatta bu barajların kapaklarının belli dönemlerde açılması Edirne'de taşkınlar neden olabilmektedir. Barajların yağış-akış ilişkisine etkisini Yüce & Ercan (2015) Kızılırmak Nehri Havzası için, Palta vd. (2019) Göksu Nehri için vurgulamışlar, baraj ve bentlerin doğal akış koşullarını değiştirdiğini belirtmişlerdir. Diğer taraftan Türkeş & Acar Deniz (2011) de Güney Marmara'da akarsu akımlarının, kış mevsiminde 1990'lardan bu yana belirgin bir azalma trendi gösterdiğini, buna karşın içme ve sulama amacıyla akarsulardan hızla artan bir şekilde ve yoğun olarak faydalanılmasının, bilhassa yaz mevsiminde akarsu akımlarındaki doğal değişim ve eğilimlerin ortaya konulması açısından bir sorun oluşturduğuna değinmiştir.

Erişmiş (2023), küresel iklim değişikliği sonucunda sıcaklık artışları ve yağış azalmalarıyla birlikte Meriç Nehri Havzası'nda bir kuraklaşma eğilimi olduğunu, su kaynaklarına ilişkin talebin büyümesinin su stresine

yol açacağını, bu durumun ise havzadaki yeraltı ve yer üstü su kaynaklarına yönelik taleplerin artmasıyla birlikte tarımsal sulama, içme suyu ve enerji üretimi gibi önemli konularda zorluklar yaşanmasına sebep olabileceğini vurgulamıştır.

Sonuç olarak Meriç Nehri gibi su kaynaklarınına yönelik talebin giderek arttığı, aynı zamanda sık sık taşkınların yaşandığı akarsu havzaları için günlük hatta mümkünse saatlik veriler üzerinden yapılacak analizler gerek taşkınların ve etkilerinin öngörülmesi gerekse akım değerleri üzerinde iklim faktörünün gelecekte etkilerinin nasıl olabileceğinin belirlenmesi açısından yararlı olacaktır.

Katkı Belirtme

Meriç Havzası'nı gösteren haritanın hazırlanmasındaki katkısı için İmren ALKAN'a teşekkürü bir borç bilirim. Sıcaklık ve yağış verileri için Meteoroloji Genel Müdürlüğü'ne, akım verileri için Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü'ne teşekkürlerimi sunarım.

Kaynakça

- Akkaya, U. (2016). *Meriç ve Tunca nehirlerinin Edirne şehir merkezi kısmında 2 boyutlu taşkın modellenmesi* [Doktora tezi]. Sakarya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Bahadır, M. (2011). Kızılırmak Nehri akım değişimlerinin istatistiksel analizi. *Journal of Turkish Studies*, 6(3), 1339-1356. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.2120>
- Benli, H., Bacanlı, M., Gündoğdu, Ş. T., Yaman, M. M., Esin, M., Gökçe, O., Karacameydan, N., Kadirioglu, F. T., Kuterdem, N. K., Zorbozan, S., Sevim, E., & İlgen, H. G. (2018). *Türkiye’de afet yönetimi ve doğa kaynaklı afet istatistikleri*. AFAD Yayını.
- Coşkun, M., & İrdem, C. (2022). Büyük Melen Çayı’nda (Düzce) günlük yağışlarla akım ilişkisinin analizi. *Doğal Afetler ve Çevre Dergisi*, 8(2), 196-206. <https://doi.org/10.21324/dacd.1000469>
- Çelik, A. (2010). *Gediz Havzasında yağış ve sıcaklık trendleri ile akarsu akımları arasındaki ilişkilerin incelenmesi* [Yüksek lisans tezi]. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş.
- Er, R. (2020). *Küresel iklim değişikliğine bağlı olarak Sakarya Nehri rejim özelliklerindeki değişimler* [Yüksek lisans tezi]. Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Ercan, B., & Yüce, M. İ. (2017). Trend analysis of hydro-meteorological variables of Kızılırmak Basin. *Neuşehir Journal of Science and Technology*, 6(Özel Sayı), 333-340.
- Erişmiş, M. (2023). Standartlaştırılmış yağış buharlaşma indeksine göre Meriç Nehri Havzasında uzun dönem kuraklık analizi. *International Journal of Geography and Geography Education (IGGE)*, 50, 313-328. <http://dx.doi.org/10.32003/igge.1297107>
- Erkal, T., & Topgül, İ. (2015, Ekim 23-24). *Meriç Nehri’nin son 15 yıllık taşkınları ve korunma projeleri*. TÜCAUM VIII. Coğrafya Sempozyumu, Ankara.
- Erkal, T., & Topgül, İ. (2020). Aşağı Meriç Nehri akımlarının mevsimsel ve yıllık değişiminin taşkınlar üzerine etkisi. *Türk Coğrafya Dergisi*, 74, 33-38. <https://doi.org/10.17211/tcd.645865>
- Eroğlu, İ. (2021). Meriç Nehri Havzasında sıcaklık ve yağış değerlerinin dönemsel trend analizi. *Avrupa Bilim ve Teknoloji Dergisi*, (23), 750-760.
- Gümüş, V., Kavşut, M. E., & Yenigün, K. (2011). Yağış akış ilişkisinin modellenmesinde YSA kullanımının değerlendirilmesi: Orta Fırat Havzası uygulaması. *E-Journal of New World Sciences Academy*, 6(1), 389-497.
- İrdem, C. (2023). Yenice Çayı’nda (Karabük) günlük ortalama sıcaklık ve günlük toplam yağışların akım üzerindeki etkileri. *Uluslararası Batı Karadeniz Sosyal ve Beşerî Bilimler Dergisi*, 7(2), 207-227. <https://doi.org/10.46452/baksoder.1284272>
- Kale, M. M., & Duman, N. (2024). Bendimahı Çayı (Van Gölü Kapalı Havzası) hidrolojik kuraklık analizi. *Fırat University Journal of Social Sciences*, 34(2), 499-516. <https://doi.org/10.18069/firatsbed.1458082>
- Kurter, A. (1976). Meriç Nehri’nin akım özellikleri. *Güney-Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, 4(5), 285-294.
- Malkaralı, S., Korkmaz, S. M., & Sezen, N. (2008, Haziran 19-20). *Meriç Nehri taşkını ve taşkınlar ile ilgili geliştirilen uluslararası projeler*. Taşkın Konferansı, Edirne.
- Özfidaner, M. (2007). *Türkiye yağış verilerinin trend analizi ve nehir akımları üzerine etkisi* [Yüksek lisans tezi]. Çukurova Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarımsal Yapılar ve Sulama Anabilim Dalı, Adana.
- Öztuna, D., Elhan, A. H., & Kurşun, N. (2008). Sağlık araştırmalarında kullanılan ilişki katsayıları. *Türkiye Klinikleri Journal of Medical Sciences*, 28, 160-165.

- Palta, Ş., Yurtseven, İ., & Aksay, H. (2019). Göksu Nehri Havzası'nın yağış-akış ilişkileri. *Bartın Orman Fakültesi Dergisi*, 21(3), 860-872. <https://doi.org/10.24011/barofd.560701>
- Soydan, N. G., Gümüş, V., Şimşek, O., Gerger, R., & Ağun, B. (2016). Seyhan Havzası aylık ortalama akım ve yağış verilerinin trend analizi. *Dicle Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Dergisi*, 7(2), 319-327.
- Sütgibi, S. (2015). Büyük Menderes Havzası'nın sıcaklık, yağış ve akım değerlerindeki değişimler ve eğilimler. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 31, 398-414. <https://doi.org/10.14781/mcd.36029>
- Şahin, M. (2007). *Karadeniz Bölgesi'ndeki yağış-akış ilişkisinin farklı yapay sinir ağları metotlarıyla belirlenmesi* [Yüksek lisans tezi]. İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Tağıl, Ş., & Danacıoğlu, Ş. (2012, Mayıs 24-26). *Zeytinli Çayı Havzası'nda yağış-akım ilişkisi ve trendi*. 3. Kaz Dağları Sempozyumu, Balıkesir.
- Tekkanat, İ. S. (2015). *Porsuk Çayı Havzası'nda yağış şiddeti ile akarsu akımları arasındaki ilişki ve eğimlerin analizi* [Yüksek lisans tezi]. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- Tekkanat, İ. S., & Sarış, F. (2015). Porsuk Çayı Havzası'nda akarsu akımlarında gözlenen uzun dönemli eğilimler. *Türk Coğrafya Dergisi*, 64, 69-83.
- Toka, O., Çetin, M., & Aktaş Altunay, S. (2011). Basit doğrusal regresyonda sağlam ve Theil kestiricilerinin karşılaştırılması. *İstatistik Araştırma Dergisi*, 8(3), 45-53.
- Turoğlu, H., & Uludağ, M. (2013). Possible hydrographic effects of climate change on lower part of transboundary Meriç River Basin (Turkey). *Trakya University Journal of Natural Sciences*, 14(2), 77-85.
- Türkmenoğlu, Y. (2012). *Meriç Nehri'nin Kapıkule-Enez arasındaki yatak değişimlerinin taşkınlar ile ilişkisi* [Yüksek lisans tezi]. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Coğrafya Anabilim Dalı, İstanbul.
- Türkeş, M., & Acar Deniz, Z. (2011). Climatology of South Marmara Division (North West Anatolia) and observed variations and trends. *Journal of Human Sciences*, 8(1), 1579-1600.
- Yüce, M. İ., & Ercan, B. (2015, Kasım 19-21). *Kızılırmak Havzası yağış-akış ilişkisinin belirlenmesi*. 4. Su Yapıları Sempozyumu, Antalya

İnternet Kaynakları

URL1: <https://www.mgm.gov.tr/veridegerlendirme/il-ve-ilceler-istatistik.aspx?m=EDIRNE>

Hamriyye Kasidesinin Müellifi Belirsiz Farsça-Türkçe Manzum Bir Tercümesi

Turkish Persian Verse Translation of the Hamriyya Qasida, Author of Which Is Uncertain

Muhammet İNCE¹

Özet

Tasavvuf edebiyatının önemli şairlerinden Ömer İbnü'l-Fâriz'in şöhret bulmuş şiirlerinden bir tanesi "Hamriyye" kasidesidir. Arap edebiyatında olduğu gibi Fars ve Türk edebiyatında da çok ilgi gören kasidenin Arapça, Farsça ve Türkçe yapılmış çok sayıda tercüme ve şerhi bulunmaktadır. Bugüne kadar tespit edilen tercüme ve şerhlerin hemen hepsi tez, kitap ve makale gibi akademik çalışmalara konu olmuştur. Bu çalışmada ise Hamriyye kasidesinin Farsça ve Türkçe manzum olarak kaleme alınmış yeni bir tercümesi tanıtılmış, ardından eserin metni ortaya konulmuştur. Araştırmalar neticesinde, biri Vahid Paşa, diğeri Beyazıt Kütüphanesinde olmak üzere iki nüshası tespit edilen eserin, 17. asrın ikinci yarısından önce kaleme alındığı anlaşılmıştır. Bu çalışma ile Hamriyye kasidesinin Türk edebiyatı sahasında tespit edilen manzum tercümelerine bir yenisi eklenmiştir. Literatüre kazandırılan bu yapıt ile Hamriyye kasidesinin, asırlar içerisinde devam eden tesirinin gün yüzüne çıkmasına yardımcı olduğu gibi Türk tercüme geleneğinin anlaşılmasına da katkı sunmuştur. Yapılacak yeni araştırmalar, kasidenin henüz tespit edilmemiş manzum ve mensur tercümelerini ortaya çıkaracaktır.

Anahtar sözcükler: İbnü'l-Fâriz, Hamriyye, Eski Türk Edebiyatı, Tercüme, Şerh

Abstract

Omar Ibn al-Fâriz, a celebrated poet in Sufi literature, is renowned for his ode Khamriyya (Hamriyye), one of his most distinguished works. This ode has been extensively translated and commented upon in Arabic, Persian, and Turkish, reflecting its profound influence across these literary traditions. The translations and commentaries identified to date have been widely studied in academic contexts, forming the basis of numerous theses, books, and articles. This study introduces a newly discovered poetic translation of the Khamriyya in Persian and Turkish, presenting both the translation and the accompanying text of the work. Investigations reveal that this particular translation, extant in two known manuscript copies housed in the Vahid Pasha Library and the Beyazıt Library, predates the second half of the 17th century. Through this research, a new addition has been made to the corpus of Turkish poetic translations of the Khamriyya. The study underscores the enduring legacy of this seminal ode in Turkish literary tradition, illuminating the sustained influence it has exerted over centuries. Additionally, the discovery contributes to the broader understanding of the Turkish translation tradition, offering fresh insights into the cultural and linguistic interplay within Ottoman-era literary production. Future studies may uncover additional poetic and prose translations of the Khamriyya that remain unexamined, thereby further enriching the exploration of its literary reception and impact.

Keywords: Ibn al-Fâriz, Khamriyya, Classical Turkish Literature, Translation Studies, Literary Commentary

¹ Doç. Dr., Karabük Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Karabük, Türkiye, mince@karabuk.edu.tr

Giriş

Tasavvuf edebiyatının önemli şahsiyetlerinden Sultanü'l-Âşîkîn lakaplı Ömer İbnü'l-Fâriz 576 (1181) yılında Mısır'da dünyaya gelmiştir. Temel eğitimini tamamladıktan sonra manevi yönünü geliştirmek için bir dönem Mekke'ye gitmiştir. Mısır'a döndükten sonra Ezher Camii'nde vaizlik ve hatiplik yapmıştır. Bu görevindeyken 2 Cemaziyülevvel 632 (23 Ocak 1235) senesinin salı gününde vefat etmiştir. Şiirlerinin önemli bir kısmını Mısır'da iken kaleme alan şair, son derece hassas ruhlu ve coşkun bir kişiliğe sahiptir. Hayatın doğal akışı içinde görüp duyduklarının arkasındaki mutlak güzelliği görüp ona âşık olmuş, ilahi aşk ve cezbenin verdiği coşkuyla şiirler yazmıştır (Dahdâh, 2003; el-Münâvî, ty., s. 497-501).

Çoğunluğunu kasidelerin oluşturduğu şiirleri, bir divanda toplanmıştır. Divanda yer alan önemli şiirlerinden bir tanesi Hamriyye kasidesidir. Kasidenin günümüze kadar tespit edilmiş Arapça, Farsça ve Türkçe olmak üzere çok sayıda tercüme ve şerhi bulunmaktadır.²

Dâvûdu'l-Kayserî'nin (ö. 751/1350) *Şerhu'l-Kasîdeti'l-Mîmiyye*'si, Safadî Ebu'n-Necîb Abdulkâdir b. Muhammed b. Ömer'in (915/1509) *Talika ale'l-Kasîdeti'l-Hamriyye*'si, İbnü'l-Kemâl'in (ö. 940/1534) *Şerhu'l-Kasîdeti'l-Hamriyye*'si, Sibtu'l-Marsafî'nin (ö.965-66/1558-59) *ez-Zeccâcetü'l-Billûriyye fî-Şerhi'l-Kasîdeti'l-Hamriyye*'si, Bedreddîn Bûrînî'nin (ö. 1024/1615) *Bahru'l-Fâ'iz fî-Şerhi Dîvâni İbni'l-Fârizî*'i, Abdulganî Nâblusî'nin (ö. 1143/1731) *Keşfü's-Sirri'l-Gâmız fî-Şerhi Dîvâni İbni'l-Fârizî*'i, İbnu Acîbe'nin (ö.1224/1809) *Şerhu Hamriyyeti İbni'l-Fârizî*'i ve Emîn Hûrî'nin (1338/1919) *Cilâ'ü'l-Gâmız fî-Şerhi Dîvâni'l-Fârizî*'i bu güne kadar tespit edilen Arapça şerhleridir.

Hemedânî'nin (ö. 786/1385) *Meşâribü'l-Ezvâk*ı, Abdurrahman Câmî'nin (ö. 898/1492) *Levâmi-i Şerh-i Kasîde-i Hamriyye*'si ve İdrîs Bitlisî'nin (ö. 926/1520) *Şerh-i Kasîde-i Hamriyye*'si ise kasidenin bilinen Farsça şerhleridir.

Hamriyye kasidesinin Arapça ve Farsça şerhleri dışında çok sayıda mensur ve manzum Türkçe tercüme ve şerhi de bulunmaktadır. Abdüsselâm b. Nu'mân b. Halîl'in (ö.1000/ 1591-1592[?]) *Şerhu'l-Kasîdeti'l-Hamriyye*'si, İsmâîl Ankaravî'nin (ö.1041/1631) *Şerh-i Kasîde-i Hamriyye*'si, Şeyhî Abdülmecid Sivasî'nin (ö. 1049/1639) *Terceme-i Kasîde-i Hamriyye*'si, Vehbî-i Yemânî'nin (ö. 1065/ 1654-1655'ten sonra) *Şerh-i Hamriyye-i Fâriziyye*'si, Şifâî Mehmed Dede'nin (öl. 1081/1671) *Hediyetu'r-Rahme*'si, Salâhî Abdullâh Efendi'nin (ö. 1197/1782) *Tercümetü'l-Aşk*ı, Kara Mustafa Hulûsî Alâiyevî'nin (ö.1304/1886) *Leme'âtu'l-Berkiyye fî-Şerhi Kasîdeti'l-Mîmiyye*'si, Mehmed Saîd'in (ö.1313/1896) *Tarab-Engîzî*'i, Ahmed Sâfi Bey'in (ö. 1344/1926) *İbnü'l-Fâriz'in Kasîde-i Hamriyye Tercümesi*'si, Mehmed Nâzım Paşa'nın (ö. 1345/1926) *İbnü Fâriz Tercümesi*'si, Alî Salâhaddin Yigitoglu'nun (ö.1358/1939) *el-Menbelü'l-Fâ'iz fî-Tercemeti Dîvâni İbni'l-Fârizî ve Tâhirü'l-Mevlevî*'nin (ö.1951) Mollâ Câmî'nin yukarıda adı geçen eserinin tercümesi olan *Levâmi' Tercümesi*, bu güne kadar tespit edilen Türkçe tercüme ve şerhlerdir. Tespit edilen bu tercüme ve şerhler üzerine kitap, tez, makale türünde çalışmalar yapılmıştır.

Yukarıda ismi belirtilen bu tercüme ve şerhlerin önemli bir kısmı mensur olarak kaleme alınmışken, içlerinde mensur-manzum veya sadece manzum olanlar da vardır. Mollâ Câmî'nin *Levâmi-i Şerh-i Kasîde-i Hamriyye* (1309) adlı eseri, mensur-manzum olarak kaleme alınan eserlerdendir. Kasideyi genel olarak mensur şerh eden Câmî, şerh sırasında kasidenin beyitlerini Farsça rubailerle de açıklama yoluna gitmiştir. Mollâ Câmî'nin bu şerhi, Tâhirü'l-Mevlevî (ö.1951) tarafından *Levâmi Tercümesi* adıyla Türkçeye tercüme edilmiştir. Söz konusu tercüme günümüz harfleriyle yayımlanmıştır (İnce, 2021).

Salâhî Abdullah Efendi'nin *Tercümetü'l-Aşk* adlı eseri, mensur-manzum tercüme ve şerhler arasında değerlendirilecek eserlerden biridir. Kasideyi mensur olarak açıklayan Salâhî, "Terceme-i Beyt" başlığı altında kasidenin her bir beytini Türkçe bir beyitle de tercüme etmiştir (Deliktaş, 1990, İnce, 2018).

² Söz konusu tercüme ve şerhler hakkında detaylı bilgi için bk.: İnce, M. (2018). *İbnü'l-Fâriz'in Hamriyye Kasidesinin Arapça, Farsça ve Türkçe Şerhleri* [Doktora Tezi], Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Abdülmeccid Sivasî'nin *Terceme-i Kaside-i Hamriyye*'si ise Hamriyye kasidesi üzerine yazılmış manzum tercümedir. Sivasî, kasidenin Arapça her bir beytini Türkçe bir beyitle tercüme etmiştir (Yıldırım, 2015).

Kütüphane araştırmalarımız sırasında Hamriyye kasidesinin henüz yayımlanmamış, başkaca Farsça ve Türkçe manzum tercümelerinin olduğu tespit edilmiştir. Küçük risalelerden ibaret olan bu tercümeler, genellikle mecmuaların içinde yer almakta olup kütüphane kataloglarında genellikle tercüme veya şerh oldukları belirtilmeden "Kasidetü'l-Hamriyye veya Kaside-i Hamriyye" gibi isimlerle kayıtlıdır. Ancak eserlerin içeriği incelendiğinde, bunların sadece Hamriyye kasidesinin metninden ibaret olmadığı, metinle birlikte tercüme veya şerhleri de barındırdığı anlaşılmıştır.

Söz konusu risalelerden bir tanesi çalışmamızın konusunu teşkil etmektedir. İncelemeye konu olan bu risale, Hamriyye kasidesi üzerine yazılmış Farsça-Türkçe manzum bir tercümedir. Aşağıda, eser ve eserin nüshaları hakkında kısaca bilgi verildikten sonra eserin çeviri yazılı metni ortaya konulmuştur.

Hamriyye Kasidesinin Farsça-Türkçe Manzum Tercümesi

İbnü'l-Fâriz'in bilinen tek eseri, içinde çoğunluğunu kasidelerin oluşturduğu divanıdır. Divanda yer alan şiirlerden biri "Mîmiyye" kasidesidir. İlahi muhabbet konusunu, içkiye ait özellikleri istiare ederek anlattığı için mütercim ve şârihler arasında daha çok "Hamriyye" adıyla şöhret olmuştur. Kasidenin beyit sayısı İbnü'l-Fâriz'in divanının matbu nüshalarında ve Hamriyye kasidesi üzerine yapılan bazı şerhlerde 41 iken, bazı yazma nüshalarda ve kaside üzerine yapılan diğer bazı şerhlerde 33 beyitten oluşmaktadır. Farklılığın altında yatan sebep, 23 ile 30. beyitleri arasında yer alan aşağıdaki sekiz beytin İbnü'l-Fâriz'e aidiyeti konusundaki ihtilaftan kaynaklanmaktadır:

1. تَقَدَّمَ كُلُّ الْكَائِنَاتِ حَدِيثُهَا
قَدِيمًا وَلَا شَكْلَ هُنَاكَ وَلَا رَسْمًا³
2. وَقَامَتْ بِهَا الْأَشْيَاءُ نَسَمًا لِحِكْمَةٍ
بِهَا احْتَجَبَتْ عَنْ كُلِّ مَنْ لَا لَهُ فَهْمٌ⁴
3. وَهَامَتْ بِهَا رُوحِي بِحَيْثُ تَمَارَجَا
إِتْحَادًا وَلَا جَرْمًا تَحَلُّهُ جَرْمٌ⁵
4. فَخَمَّرَ وَلَا كَرَمًا وَأَدَمَ لِي أَبَّ
وَكَرَمًا وَلَا خَمْرًا وَلِي أُمَّهَا أُمَّ⁶
5. وَأَلْطَفَ الْأَوَانِي فِي الْحَقِيقَةِ تَابِعٌ
وَأَلْطَفَ الْمَعَانِي وَالْمَعَانِي بِهَا تَنْمُو⁷
6. وَقَدَّ وَقَعَ التَّفَرُّبِيُّ وَالْكُلُّ وَاحِدٌ
فَأَزْوَاحَنَا خَمْرًا وَأَشْبَاخَنَا كَرَمٌ⁸
7. وَلَا قَبْلَهَا قَبْلٌ وَلَا بَعْدَ بَعْدِهَا
وَقَبْلِيَّةُ الْأَبْعَادِ فَهِيَ لَهَا حَتْمٌ⁹
8. وَعَصْرُ الْمَدَى مِنْ قَبْلِهِ كَانَ عَصْرُهَا
وَعَهْدُ أَبِيْنَا بَعْدَهَا وَلَهَا الْيَتْمٌ¹⁰

³ Varlık aleminde henüz resim ve şekli yokken onun sözü bütün varlıkların önüne gelmişti.

⁴ Her şey onunla varlığa büründü. Sonra bir hikmet sebebiyle anlayışı olmayan herkesten gizlendi.

⁵ Ruhum onun aşkıyla öyle karışıp bir oldu ki bu (ittihâd), bir beden diğerine girmesi değildir.

⁶ Âdem bana baba olduğunda üzüm çubuğu yoktu, şarap vardı. Onun annesi bana anne olduğunda şarap yoktu, üzüm çubuğu vardı.

⁷ Kapların inceliği hakikatte manaların inceliğine tabidir. Manalar da o kaplarla çoğalır.

⁸ Ayrılıklar meydana gelse de hepsi birdir. Ruhlarımız şarap, bedenlerimiz üzüm çubuğudur.

⁹ Ondan önce bir "önce" yok, ondan sonra bir "sonra" yoktur. Bütün sonraların öncesi olmak onun için kesindir.

¹⁰ Alemin yaratılışından önce şarabın şiresi sıklımlı olarak vardı. Ve babamız Âdem ondan sonra yaratıldığı için şarap yetim kaldı.

Tartışmalı olan bu beyitler, ittiḥad ve hulûl anlayışını yansıttığı için Hamriyye kasidesinin sadece bazı nüshalarında yer aldığı anlaşılmaktadır. Nitekim Nâblusî (ty.), bu beyitlerden yedisi üzerine yazdığı *Lematü'n-nûr'il-mudîyye fi-şerhi'l-ebiyâti's-sebati mine'l-hamriyyeti'l-Fâriziyye* (vr. 67b-72a) adlı müstakil şerhinde, Hamriyye kasidesinin bazı nüshalarında yer alan bu beyitleri, dostlarının isteği üzerine şerh ettiğini ve bu beyitlerde sanıldığı gibi ittiḥad ve hulûlün olmadığını açıklamaya çalışmıştır.

Beyitlerin kasideye dahil edilmemesinin diğer bir sebebi, beyitlerde görülen kafiye tekrarıdır. İbnü'l-Fâriz'in âdetinden olmayan, özellikle kısa kasidelerinde görülmeyen kafiye tekrarlarının bu beyitlerde görülmesi, müstensihlerin bu beyitleri kasideye dahil etmemesine sebep olmuştur (Süleymaniye Kütüphanesi, Halet Efendi 00814-018, vr. 290-291).

Bu ve benzeri sebeplerden, tercüme ve şerhlerin bir kısmında kasidenin bütün beyitleri ele alınırken kimilerinde sadece kasidenin 33 beyti ele alınmıştır. Çalışmamıza konu olan bu tercümede ise kasidenin sadece 33 beytinin tercüme edildiği görülmektedir.

Küçük bir risaleden ibaret olan bu tercüme, müellifi belirsiz biri tarafından 17. asrın ikinci yarısından önce kaleme alındığı anlaşılmaktadır. Aşağıda da açıklanacağı üzere eserin, biri Kütahya Vahid Paşa Kütüphanesi diğeri Beyazıt Kütüphanesi olmak üzere, tespit edilen iki nüshası bulunmaktadır. Her iki nüshada da mütercimnin adı ve tercümenin yazılış tarihi belirtilmemiştir. Ancak tercümenin bulunduğu Beyazıt nüshası içinde sekiz risale daha vardır. Bunların içinde müstensihi ve istinsah tarihi belli bazı risaleler de bulunmaktadır. Bunlardan bir tanesi *Kasîdetü'l-Bürde*'nin metnidir. Metnin sonunda kasidenin Muhammed b. Hüseyin tarafından “Evvel-i Cemâzilülâ sene 1063 (30 Mart 1653)” tarihinde; devamında gelen *Buğyetü'l-Mustefid fi-Abkâmi't-Tecvid* adlı risalenin ise “Evâhir-i Cemâzilülâ sene 1063 (19-28 Nisan 1653)” tarihinde yani yaklaşık bir ay sonra tamamlandığı kaydedilmiştir. Yazı karakterine bakıldığında mecmuada yer alan bütün risalelerin aynı hatla yazıldığı görülmektedir. Bahse konu olan Hamriyye tercümesinin de aynı kişi tarafından ve muhtemelen Ocak-Mart 1653 tarihinde istinsah edildiği anlaşılmaktadır. Bu da tercümenin 17. asrın ikinci yarısından önce kaleme alındığını göstermektedir.

Tercüme Yöntemi ve Dili

Beyitler halinde tercüme edilen Hamriyye kasidesinin Arapça beyitleri başta verilmiş, ardından her bir beyit önce Farsça sonra Türkçe bir beyitle tercüme edilmiştir. Farsça beyitlerle Türkçe beyitlerin aynı kişi tarafından kaleme alındığını söylemek için ihtiyatlı olmak gerekir. Beyitlerdeki anlatım, kelime kadrosu gibi bazı hususlar karşılaştırıldığında kimi zaman Türkçe beyitlerin doğrudan Arapça beyitlerin tercümesi olmaktan ziyade, Farsça beyitlerin tercümesi gibi durmaktadır. Aşağıda örnek olarak verilen mısralar karşılaştırıldığında, Türkçedeki söyleyiş Farsçadaki söyleyişle çok benzerlik göstermekte ve Arapça mısradaki geçen “inde'l-gayz” (öfke anında) ifadesinin tercümesi Farsça beyitte yer almadığı gibi Türkçe beyitte de yer almamıştır:

وَيَحْلُمُ عِنْدَ الْعَيْظِ مَنْ لَا لَهُ حِلْمٌ¹¹

می بود اهل حلم انکه نبود اورا حلم¹²

Olmayan ehl-i ḥilim meyden olur şâhib-i ḥilm

Hamriyye kasidesinin Arapça metni, bahr-i tavîlin “Fe'ülün/ mefâ'ilün/ fe'ülün/ mefâ'ilün” kalıbıyla yazılmış, Farsça ve Türkçe beyitler, bahr-i remelin “Fâ'ilâtün/ fâ'ilâtün/ fâ'ilâtün/ fâ'ilün” kalıbıyla yazılmıştır. Mütercimnin, aşağıdaki örnekte görüldüğü gibi, Türkçe beyitleri vezne uydurmak için vasıl ve imaleye sıkça başvurduğu görülmektedir:

İçmişüz bezm-i ezeldə bāde yārūn yādına

¹¹ Hilim sahibi olmayan kişi öfke anında halim olur.

¹² Hilim sahibi olmayan kişi hilim sahibi olur.

Mest anuñla olmuşuz kim yoğiken bāğ u ker[e]m

Bu beyitte dikkat çeken bir husus ise beytin aczinde yer alan, üzüm çubuğu anlamındaki “kerm” kelimesinin vezin gereği “kerem” şeklinde okunma ihtiyacıdır. Bu şekilde okunduğunda ise ilk etapta söz konusu kelimenin, “cömertlik” anlamına gelen “kerem” kelimesiyle karıştırılmasına sebep olduğu görülmektedir. Ancak kelimenin etimolojisi incelendiğinde, *Kâmûs*'ta da ifade edildiği gibi, yaş üzümünşirasından elde edilen şarap, insanda “kerem” (كِرْم) ve cömertlik hasletinin ortaya çıkmasına sebep olduğu için yaş üzüme de “kerem” denilmiştir. Zamanla kelime tahfife uğrayarak “kerm” olmuştur (Mütercim Âsım Efendi, 2014, s. 5184). Dolayısıyla şairin kelimenin etimolojisine atıf yapmak adına “kerm”i “kerem” şeklinde okuduğunu varsaydığımızda hem vezin hem de mana karışıklığına sebebiyet verecek problem ortadan kalkmış olacaktır.

Vasıl ve imale dışında şairin vezin gereği başvurduğu diğer aruz uygulamalarından biri de “med”dir. Aşağıdaki mısralarda geçen “neng”, “kabr” ve “hûb” kelimeleri buna örnektir:

Qalmaya anlarda cürm ü neng-nāmıyla nedem

Kabr toprağına meyden saçsalar bir mürdenüñ

Sâkin olmaz hûb nağmeyle şehâ 'âlemde ğam

Şairler, uzun ünlüden sonra nun (ن) harfi bulunan hecelerde med yapmayı tercih etmezler. Aşağıdaki mısradaki geçen “rengîn” kelimesinde şairin med yaptığı görülmektedir:

Câm-ı meyden ger ola rengîn dest-i sâliküñ

Şairin vezin zaruretinden dolayı Arapça ve Farsça kökenli kelimelerdeki uzun ünlüleri kısa okuyarak “zihaf” yaptığı yerler vardır:

Mey güneş câmi kıamerdür sâkzsi anuñ hilâl

Bâkîdür dâyim benümle ger fenâ bula 'azım

Bu mısralarda geçen “sâkî” ve “bâkî” kelimelerinde zihaf yapıldığı görülmektedir.

Medli hece karakteri taşımasına rağmen söz konusu heceyi medli okumayarak yaptığı zihaf örneği de vardır:

Ġarbda bir mezkûm ola 'avdet kılardı aña şem

Ulamaya elverişli olan hecelerde vezin için vasıl yapmayarak “sekt” yaptığı yerler de mevcuttur:

Devr ibkâ kılmadı andan meger cāndan eşer

Qalmadı bâkî hâkîkatde meger meyden isim

Beyitleri vezne uydurmak için özellikle beyitlerin aczinde yer alan Arapça kökenli devr (devir), ism (isim), resm (resim) azm (azim), hilm (hilim), lesm (lesim) ilm, (ilim), cism (cisim) nazm (nazım), cürm (cürüm), azm (azim), zulm (zulüm), hükm (hüküm), hazm (hazim) ve sehm (sehim) gibi kelimelerde “tahrîk”e, yani ünlü türemesine giderek kelimeleri Türkçeleştirdiği anlaşılmaktadır.

Tercümenin Nüshaları

Yazma halinde olan eserin tespit edilen iki nüshası bulunmaktadır. Nüshalardan bir tanesi, Kütahya Vahid Paşa (V) Kütüphanesi, Vahid Paşa Koleksiyonu 1351 numarada kayıtlıdır. “Kasîdetü'l-Hamriyye”¹³ adıyla kayıtlı olan yazmanın yaprak sayısı 5, satır sayısı 15'tir. Yazmanın iç sayfasında farklı bir yazıyla yazılmış Şeyhülislâm Yahyâ'nın

¹³ Bu eserin bir tercüme olduğu tarafımızdan kütüphaneye bildirildikten sonra eserin adı kütüphane kaydında “Terceme-i el-Kasîdetü'l-Hamriyye” olarak güncellenmiştir.

“Dâimâ uşşâkı öldürmekte istiğnâ eder/ Öldürür âhir bizi ol şûh istiğnâ ile” matlalı gazeli ile Kemâl Paşazade'nin gusûlden sonra abdest gerekmediğine dair fetvası yer almaktadır. Yazmanın sonunda ise yine farklı bir yazıyla kaleme alınmış bazı dualar vardır. Bu nüshada Arapça ve Farsça beyitler siyah, Türkçe beyitler kırmızı kalemle yazılmıştır.

Eserin diğer bir nüshası, Beyazıt Kütüphanesi (B), Beyazıt Koleksiyonu B3179/2 numarada kayıtlıdır. Bir mecmuanın içinde olan eser 3b-7a varakları arasında yer almaktadır. Eserin adı hem kütüphane kaydında hem de içinde bulunduğu mecmuanın 1a varagında “Kasîdedü'l-Hamriyye” olarak kaydedilmiştir.

Mecmuanın içinde ayrıca *Kasîdetü'l-Emâlî* (1b-3b), *Kasîdetü'l-Münferice* (7a-8a), *Kasîdetü'l-Bürde* (8b-29a), *el-Mukaddimetü'l-Cezeriyye* (29a-33a), *Buğyetü'l-Mustefîd fî-Ahkâmi't-Tecvîd* (33b-55b), *Fevâidü'l-Hisân fi'l-İdğâm li'l-Hurûfi's-Sevâkin ve'l-Beyân* (56-60) ve *Dürri'n-Nezîd fi'l-Mesâili'l-Müteallikati bi't-Tecvîd* gibi risaleler de yer almaktadır.

Tercümenin Çeviri Yazılı Metni

Eserin metni ortaya konulurken, beyitlerin yazılış sıralamasında, yazmada olduğu gibi önce Arapça beyitler ardından sırasıyla Farsça ve Türkçe beyitlere yer verilmiştir. Arapça ve Farsça beyitler eski harflerle yazılmış, beyitlerin günümüz Türkçesiyle tercümesi dipnotta verilmiştir. Ardından Türkçe beyitlerin çeviri yazısı yapılmıştır. Tercümenin metni ortaya konulurken eldeki iki nüsha karşılaştırılmıştır. Farklılık arz eden yerlerde anlam bakımından daha uygun ve doğru olduğu düşünülen nüshadaki okunuş tercih edilerek metne dahil edilmiş, diğer nüshadaki farklılık dipnotta belirtilmiştir.

1. Beyit

شَرَبْنَا عَلَى ذِكْرِ الْحَبِيبِ مُدَامَةً
سَكْرُنَا بِهَا مِنْ قَبْلِ أَنْ يَخْلُقَ الْكَرَمُ¹⁴

Ma bunuşşidim azl br yad bari bade
mest v hiran v hm بیش پیداء کرم¹⁵

İçmişüz bezm-i ezelde bâde yârûn yâdına
Mest anuñla¹⁶ olmuşuz kim yoğiken bâğ u ker[e]m

2. Beyit

لَهَا الْبَدْرُ كَأَنَّ وَهِيَ شَمْسٌ يُدِيرُهَا
هَلَالٌ وَكَمْ يَبْدُو إِذَا مَرَجَتْ نَجْمُ¹⁷

mae taban kase ash an xor v saqi mae nu
çnd pida şd br av an dm biyamizd نجم¹⁸

Mey güneş câmi kamerdür sâkîsi anuñ hilâl
Her ne dem mezc olsa bâde zâhir olur nice necm

3. Beyit

وَلَوْلَا سَدَّهَا مَا اهْتَدَيْتَ لِحَابِهَا
وَلَوْلَا سَنَّاها مَا تَصَوَّرَها الْوَهْمُ¹⁹

¹⁴ Biz sevgiliyi anarak şarap içtik, üzüm çubuğu yaratılmadan önce onunla sarhoş olduk.

¹⁵ Ezelden beri, yaratana anarak şarap içtik. Üzüm çubuğu bulunmadan önce sarhoş olup kendimizden geçtik.

¹⁶ “Mest anuñla: Anuñ ile mest B.

¹⁷ (Şarabın) kendisi güneştir, dolunay onun kadehi, hilal ise onu dolaştırıp dağıtan (sakidir). Karıştırıldığında nice yıldızlar görünür.

¹⁸ Parlak ay onun kadehidir. O (şarap) güneştir ve yeni ay sakidir. Karıştırıldığında nice yıldızlar ortaya çıkar.

¹⁹ (Şarabın) kokusu olmasaydı meyhane yolunu bulamazdım. Parlaklığı olmasaydı zihin onu tasavvur edemezdi.

کر نبودی بوی خویش سوی خانش ره نبود
ور نبودی تاب او آنرا نیندیشد وهم²⁰

Hoş kokusu olmasa bulmaz idim ħumħānesin
Pertevi ger olmayaydı bādeyi bilmezdi vehm

4. Beyit

وَلَمْ يَبْقَ مِنْهَا الدَّهْرُ غَيْرَ حُشَاشَةٍ
كَأَنَّ خَفَاها فِي صُدُورِ النَّهْيِ كَتْمٌ²¹

جز رمق ابقا نکرد از باده این دور زمان
صان خفایش در دلان عاقلان می شد کتم²²

Devr ibkâ kılmadı andan meger cāndan eṣer
Şan ħafāsı ehl-i ‘aqluñ dillerinde oldı ketm

5. Beyit

فَإِنْ ذُكِرَتْ فِي الْحَيِّ أَصْبَحَ أَهْلُهُ
نُشَاوَى وَلَا عَارٌ عَلَيْهِمْ وَلَا إِيْتَمٌ²³

گر شود در حی یادش صبحرا اهلش رسد
جمله مستان را برایشان نی بود عار و ائتم²⁴

Ehl-i ħay zikrinden anuñ şubĥa sekrān ireler
Kalmaya anlarda cürm ü neng-nām ile nedem²⁵

6. Beyit

وَمِنْ بَيْنِ أَحْشَاءِ الدِّنَانِ تَصَاعَدَتْ
وَلَمْ يَبْقَ مِنْهَا فِي الْحَقِيقَةِ إِلَّا اسْمٌ²⁶

از در دلهائی خمها باده رندان رفت
در حقیقت را ازو باقی نمی شد جز اسم²⁷

Küplerüñ kıldı içinde bezm-i deyr içre şu ‘ūd
Kalmadı bākī ħaķīķatde meger meyden isim

7. Beyit

وَإِنْ خَطَرْتُ يَوْمًا عَلَى خَاطِرِ امْرِئٍ
أَقَامَتْ بِهِ الْأَفْرَاحُ وَارْتَحَلَ الْهَمُّ²⁸

بر دلی کس بگزرد گر باده اهل صفا
دل به شادی می شود هم می رود از جان غم²⁹

Ĥātırından geçse bir gün merd-i ħamġinüñ şehā

²⁰ Eğer kokusu olmasaydı, meyhane yolu bulunmazdı. Onun parlaklığı olmasaydı vehm onu düşünmezdi.

²¹ Zaman, o şaraptan geriye son bir damladan başka bir şey bırakmadı. O dahi akıl ve idrak sahiplerinin sinesinde gizlenmiş sır gibidir.

²² Zamanın döngüsü, şaraptan geriye pek bir şey bırakmadı. O da akıl sahiplerinin gönlünde sır gibi gizlendi.

²³ Kabilede (mecliste) şarabın adı anılsa, kabile halkı sarhoş olur; ancak o sarhoşluktan onlara utanma ve günah yoktur.

²⁴ Şarabın adı kabilede anılsa, kabile halkı sabaha sarhoş olurlar. Bu sarhoşluktan onlara utanma ve günah yoktur.

²⁵ nedem: نكرم V.

²⁶ (Şarap), küplerin içinden yükseldi ve gerçekte onun adından başka bir şey kalmadı.

²⁷ Şarap, küplerin kalbinden çıkıp gitti. Gerçekte, ondan geriye isimden başka bir şey kalmadı.

²⁸ O şarap bir gün birisinin hatırına gelecek olsa, onun gam ve hüznü gider yerini tam bir sevinç alır.

²⁹ O şarap, safa ehlinde birinin hatırına gelse, içindeki keder ve üzüntü gider, gönlü sevinir.

Şevk ile şādī gelür dilden gider hemm ü elem

8. Beyit

وَلَوْ نَظَرَ النَّدْمَانُ حَنَمَ إِنَائِهَا
لَأَسْكَرَهُمْ مِنْ دُونِهَا ذَلِكَ الْخَتْمُ³⁰

گر کند یاران نظر بر نقش مهر جام می
جمله شان را مست کردی از نظر نقش ختم³¹

Ger naẓar yārān kılaydı cām-ı rindān mührine
Mest iderdi cümlesin ol naqş-ı ħatm-i cām-ı Cem

9. Beyit

وَلَوْ نَضَحُوا مِنْهَا ثَرَى قَبْرِ مَيِّتٍ
لَعَادَتْ إِلَيْهِ الرُّوحُ وَأَنْتَعَشَ الْجِسْمُ³²

گر فشاندند را بخاک گور مرده رشحه
باز گردد جان او درحال بر خیزد جسم³³

Ķabr toprağına meyden saçsalar bir mürdenün³⁴
Cānı ‘avdet eyleyüp kāyim olaydı cism o dem

10. Beyit

وَلَوْ طَرَحُوا فِي فِيءِ حَائِطِ كَرْمِهَا
عَلِيلاً وَقَدْ أَشْفَى لَفَارَقَهُ السُّقْمُ³⁵

خسته اندازند ور در سایه دیوار باغ
برلب آمد جان اورا می رهاند از سقم³⁶

Sāye-i dīvār-ı bāğa atsalar bir ħaste-dil
Ölmelü olsa şehā zā’ il ola cümle seħam

11. Beyit

وَلَوْ قَرَّبُوا مِنْ حَائِطِهَا مُقْعَدًا مَشَى
وَيَنْطِقُ مِنْ ذِكْرِي مَذَاقِهَا الْبُخْمُ³⁷

پای بنده می رود نزدیک شد خمخانه اش
کنکرا گوینده شد گر می چشد از جام جم³⁸

Seyr ide mağluc eğer olsa yaħın meyhāneye
Bī-zebān gūyā ola meyden irişse aña nem

12. Beyit

وَلَوْ عَيَّقَتْ فِي الشَّرْقِ أَنْفَاسُ طَيْبِهَا

³⁰ Meclisteki dostlar, şarap testisinin mührüne bakacak olsalar, o mühür onları şarap olmaksızın sarhoş eder.

³¹ Dostlar, şarap kadehinin mühründeki nakşa bakacak olsalar, mühürdeki nakşa bakmaktan hepsi sarhoş olurdu.

³² Eğer ölmüş birinin mezarı toprağına o şaraptan biraz serpseler, ruhu ona geri döner cesedi canlanır.

³³ Ölünün kabrinin toprağına bir damla saçsalar, ruhu geri gelir cesedi derhal ayağa kalkar.

³⁴ bir mürdenün: mürde birinün B.

³⁵ Eğer bir hastayı onun asma duvarının gölgesine atsalar (ölüme terk etseler), o hasta şifa bulup hastalıktan kurtulur.

³⁶ Eğer üzüm bağının duvarının gölgesine bir hastayı atsalar, canı dudağına gelmiş o (hasta), hastalıktan kurtulur.

³⁷ Onun meyhanesine bir kötürümü yaklaştırsalar kötürüm yürür; onun tadının anılmasından dolayı, dilsiz konuşmaya bağlar.

³⁸ Yürüyemeyen (kişi) onun meyhanesine yakın olunca yürüyerek gider. Dilsiz olan, Cem’in (kadehine benzeyen) kadehinden tatsa konuşan (bir hâtip) olur.

وَفِي الْعَرَبِ مَرْكُومٌ لِعَادَ لَهُ الشَّمُّ³⁹

گر رود در شرقرا زانفاس بویش نفحه
ور بود در غرب مزکومی ورا کردید شم⁴⁰

Zāhib olsa⁴¹ şarğa ger enfās-ı t̄ibi bādenüñ
Ġarbda bir⁴² mezkūm ola ‘avdet kılarıd⁴³ aña şem

13. Beyit

وَلَوْ خُضِبَتْ مِنْ كَأْسِهَا كَفُّ لَأَمْسِ
لَمَّا ضَلَّ فِي لَيْلٍ وَفِي يَدِهِ النَّجْمُ⁴⁴

گر⁴⁵ کند از جام می رنگین دست جویندهرا
نی بود کمراه شب در دست او باشد نجم⁴⁶

Cām-ı meyden ger ola rengīn dest-i sālīkūñ
Olmaya gümrāh-ı şeb destinde olsa t̄ab-ı necm

14. Beyit

وَلَوْ جَلِيَتْ سِرّاً عَلَى أَكْمِهِ عَدَا
بَصِيرًا وَمِنْ رَأُوقِهَا تَسْمَعُ الصُّمُّ⁴⁷

بنکرد اعمی اگر پیدا بود بر وی نهران
از صدای عصیر میرا بشناسد خوش اصم⁴⁸

Kör ola bīnā eger zāhir ola dilde nihān
Reşḥa-i ‘aşrinden anuñ istimā‘ eyler aşam

15. Beyit

وَلَوْ أَنَّ رُكْبًا يَمَّمُوا تُرْبَ أَرْضِهَا
وَفِي الرُّكْبِ مَلْسُوعٌ لَمَّا ضَرَّهُ السُّمُّ⁴⁹

گر سوارانرا بخاک بادهرا عزمی کنند
در سواران شد گزیده نی زیان اورا زسم⁵⁰

Ḥāk-i bāğına meyüñ ger қаşd ide ehl-i sülük⁵¹
Hemrehī melsü‘ ola aña zarar kılmaya sem

16. Beyit

وَلَوْ رَسَمَ الرَّاقِي حُرُوفَ اسْمِهَا عَلَى

³⁹ Onun güzel kokusu doğuda yayılsa, batıda nezle olanın koku alma duyusu geri gelir.

⁴⁰ Onun güzel kokusundan bir esinti doğuya gitse, batıda nezle olanın koku alma duyusu geri gelir.

⁴¹ olsa: - B.

⁴² bir: bu V.

⁴³ ola: olsa; kılarıd: kılaydı V.

⁴⁴ Birinin avucu, onun kadehine dokunmaktan dolayı (kızıla) boyansa, elinde yıldızla (yıldız varmışçasına) karanlıkta yolunu şaşırılmaz.

⁴⁵ ger: güm B.

⁴⁶ Arayanın eli şarabın kadehiyle renklendirilmiş olsa, onun elinde yıldız olur gece yolunu kaybetmez.

⁴⁷ Eğer (mühürlü olan o şarap) anadan doğma kör birine gizlice açılsaydı (körün) gözleri görür, sağırlar da onun süzgecinin şırlıtısından yeniden iştirdi.

⁴⁸ (Şarabın mührü) körün yanında gizlice açılsa, gözleri görür. Şırasının sesinden sağırın kulakları duyar/açılır.

⁴⁹ Bir kervan onun bulunduğu topraklara yönelse ve aralarında yılan sokmuş biri bulunsa o kimseye zehir zarar vermezdi.

⁵⁰ Süvariler, şarabın olduğu toprağa doğru gitmeye karar verse, aralarındaki (yılan tarafından) ısırılmış zehir zarar vermez.

⁵¹ süvâr: sülük V.

جَبِينِ مُصَابِ جُنَّ أَبْرَاهُ الرَّسْمِ⁵²

گر نویسد حرفهای باجم می افسون کنی⁵³
بر جبین مبتلای جن شود شافی رسم⁵⁴

Resm ide rākī eger alnına ḥarfın bādenūn
Cinle mecnūn olanūn ‘aḳil ḳılar anı resim

17. Beyit

وَفَوْقَ لَوَاءِ الْجَيْشِ لَوْ رَقِمَ اسْمُهَا
لَأَسْكُرَ مَنْ تَحْتَ اللِّوَا ذَلِكَ الرَّقْمُ⁵⁵

گر نویسد نام می را بر لوآ لشکری
مست کرد رانکه در زیرش بود رسم رقم⁵⁶

Nām-ı mey ger resm ola bir ‘askerūn sancağına
Sāyesinde cümleyi mest eyleye resm-i raḳam

18. Beyit

تُهَدَّبُ أَخْلَاقَ النَّدَامَى فَيَهْتَدِي
بِهَا لِطَرِيقِ الْعَزْمِ مَنْ لَأ لَهُ عَزْمُ⁵⁷

می کند پاکیزه می اخلاق یاران بزم
مهتدی بادی شود انکه نشد ویرا عزم⁵⁸

Feyz-i mey taḥḥir ider ehl-i bezim aḥlāḳını
Reh-nümā olur aña kim olmaya ṣāḥib ‘azim

19. Beyit

وَيَكْرُمُ مَنْ لَمْ يَعْرِفِ الْجُودَ كَفُّهُ
وَيَحْلُمُ عِنْدَ الْعَيْظِ مَنْ لَأ لَهُ حِلْمُ⁵⁹

می شود اهل کرم انکس نشد ویرا سخا
می بود اهل حلم انکه نبود اورا حلم⁶⁰

Olmayan ehl-i kerem meyden olur ṣāḥib seḥā
Olmayan ehl-i ḥilim meyden olur ṣāḥib-i ḥilm

20. Beyit

وَلَوْ نَالَ فِئْمُ الْقَوْمِ لَنَمَّ فِدَامِهَا
لَأَكْسَبَهُ مَعْنَى شَمَانِلِهَا اللَّئِمُ⁶¹

گر بیوسد جاهلی از مردمان سر بندنی

⁵² Efsuncu, onun adının harflerini cinnet geçiren birinin şakağına yazıp resmetse, bu yazı onu iyileştirirdi.

⁵³ B. کر: بکی.

⁵⁴ Efsuncu, şarabın harflerini cin çarpmışın alnına yazsa (resmetse), o resim ona şifa verir.

⁵⁵ Şayet onun ismi ordunun sancağı üzerine işlenseydi, bu nakış sancak altındakileri sarhoş ederdi.

⁵⁶ Şarabın ismi askerın sancağına yazılrsa, yazılaların resmi, sancağın altındakileri sarhoş ederdi.

⁵⁷ Meclis ehlinin kötü huylarını temizler, azmi olmayanlara azim yolunu gösterir.

⁵⁸ Şarap, meclisteki dostların ahlakını güzelleştirir. Azmi olmayanlara doğru yolu gösterir.

⁵⁹ (Şarap sayesinde) eli cömertliğe alışmamış kimse, kerim olur. Öfke anında tahammülü olmayan, halim olur.

⁶⁰ (Şarap sayesinde) cömertliği olmayan, iyilik sahibi olur. Tahammülü olmayan, tahammül sahibi olur.

⁶¹ Kavmin en aḥmağı, (şarap testisinin) süzgecini öpebilseydi, o öpücük ona şarabın özelliklerinin manasından bir şeyler kazandırır.

میدهد آن دم ورامعنای اوصافش لثم⁶²

İrişe nādāna ger yek būseyi ser-bend-i ħum
Bādenūn aḥlāk-ı fazlın feyz ide aña leşim

21. Beyit

يَقُولُونَ لِي صَفَهَا فَأَنْتَ بِوَصْفِهَا
خَيْرٌ أَجَلَ عِنْدِي بِأَوْصَافِهَا عَلَّمُ⁶³

وصفا کن گفتند مارا تو بدانی حال می
گفتم آری نزد من را هست باوصافش علم⁶⁴

Vaşf kıl dirler baña sen bādenūn ḥālātını
Didüm evşāfına vardur bādenūn bende ‘ilim

22. Beyit

صَفَاءٌ وَلَا مَاءٌ وَلَطْفٌ وَلَا هَوَا
وَنُورٌ وَلَا نَارٌ وَرُوحٌ وَلَا جِسْمٌ⁶⁵

آب نی دلرا صفا هم لطف جانرا نی هوا
نورسر آتش نی وهم محض روحست نی جسم⁶⁶

Dil şafası cān senāsı nūr-ı muṭlaq cām-ı mey
Şanma āteş nağme-i rūḥ-ı Ḥudādur bī-cisim

23. Beyit

مَحَاسِنُ تُهْدِي الْمَادِحِينَ لَوْصَفِهَا
فَيُحْسِنُ فِيهَا مِنْهُمْ النَّثْرُ وَالنَّظْمُ⁶⁷

هست در می را محاسن رهنمای واصفان
خوب شد در مدح می را از ایشان نثر و نظم⁶⁸

Meyde var cānā meḥāsin reh-nümā vāşıflara
Vaşf-ı meyde ħüb olur anlarda her neşr ü nazım

24. Beyit

وَيَطْرَبُ مَنْ لَمْ يَدْرِهَا عِنْدَ ذِكْرِهَا
كَمْشَتَاقٍ نَعْمٌ كُلَّمَا ذُكِرَتْ نَعْمٌ⁶⁹

میشود خندان زیاده انکه نمی دانست می
همچو مشتاق نعم را گر بود یاد نعم⁷⁰

Bilmeyen meyden ḥaber gūş itse nāmın şād olur
Şanki müştāk-ı Nu‘um ger yād ola nām-ı Nu‘um

⁶² Halkın en cahili, (şarap testisinin) ağızdaki tülbenti öpse, o öpücük ona (şarabın) vasıflarının manasını hemen verir.

⁶³ Bana, “Onun vasıflarını anlat çünkü sen onun vasıflarından haberdarsın.” diyorlar. Evet, bende onun vasıflarına dair bilgi var.

⁶⁴ Sen şarabın hallerini biliyorsun, bize tarif et dediler. Evet dedim, bende onun vasıflarına dair bilgi var.

⁶⁵ (O içki) saftır ama su değil, latiftir ama hava değil, nurdur ama ateş değil, ruhtur ama cisim değildir.

⁶⁶ Su değil gönül sefasıdır, hava değil cana lütuftur, ateş değil nurdur ve cisim değil saf ruhtur.

⁶⁷ Güzelliği, onun sıfatını övenlere yol gösterdiği için hakkında yazılan şiir de nesir de güzeldir.

⁶⁸ Şarapta, onu vafedene rehberlik edecek güzellikler vardır. Ondandır şarabı öven şiir ve nesir güzel oldu.

⁶⁹ Nu‘m’un adı her anıldığında Nu‘m’un âşıkları gibi, o şarabın da adı anıldığında onu bilmeyenler sevinçten titrer.

⁷⁰ Nu‘m’un adı anıldığında Nu‘m’un âşığı gibi, o şarabın da adı anıldığında onu bilmeyenler sevinir (güler).

25. Beyit

وَقَالُوا شَرِبْتَ الْإِثْمَ كَلّاً وَإِنَّمَا
شَرِبْتَ الَّتِي فِي تَرْكِهَا عِنْدِي الْإِثْمُ⁷¹

تو گنه نوشی بگفتند نیست او گفتم ولی
نوش کردم باده نزدم رهایش شد اثم⁷²

Bāde vaşfın gūş idüp nūş itdügün dirler cürüm
Ben ayıķ⁷³ nūş eyledüm terk eylemek anı işim

26. Beyit

هَنِيناً لِأَهْلِ الدَّيْرِ كَمْ سَكُرُوا بِهَا
وَمَا شَرَبُوا مِنْهَا وَلَكِنَّهُمْ هُمُوا⁷⁴

خوشگوارست اهل دیرا چند شدند مستان می
باده کهنه نوشیدند ولی کردند هم⁷⁵

Hoş dem olsun ehl-i deyre nice mestān oldılar
Açmadılar eski meyden kıldılar lākin ‘azim

27. Beyit

وَعِنْدِي مِنْهَا نَشْوَةٌ قَبْلَ نَشَائِي
مَعِيَ أَبَدًا تَبَقَى وَإِنْ بَلِي الْعَظْمُ⁷⁶

نزدم از می هست مستی پیش ایجاد وجود
می بود با من ابدرا ور بیوسید این عظم⁷⁷

Bendeki mestānelik kim ön vücūdumdan benim
Bāķīdür dāyim benimle ger fenā bula ‘azım

28. Beyit

عَلَيْكَ بِهَا صَرْفًا وَإِنْ شِنْتَ مَرْجَهَا
فَعَدْلُكَ عَنِ ظَلَمِ الْحَبِيبِ هُوَ الظُّلْمُ⁷⁸

از می⁷⁹ صافی بنوشی ور بخواهی⁸⁰ مزج او
جز زلال لعل دلبر می بود محض ظلم⁸¹

Bāde-i şāfiden⁸² iç hālṭ etmek isterseñ eğer
Ağzı yārinden nigāruñ ğayra meyl etmek zulum

29. Beyit

⁷¹ “Onu içmekle günah işledin.” dediler. Yok, hayır! Asıl içilmediğinde günah olanı içtim ben.

⁷² “Sen günah olan şarabı içiyorsun.” dediler. “Hayır.” dedim. Lakin öyle bir şarap içtim ki onu terk etmem günah olur.

⁷³ ayıķ: anı B.

⁷⁴ Manastır ehline afiyetler olsun. İçmeyip sadece içmeye niyetlendikleri halde ne kadar da sarhoş oldular.

⁷⁵ Manastır ehline afiyet olsun ne kadar da sarhoş oldular. Eski şaraptan içmediler lakin azmettiler.

⁷⁶ Ben doğmadan önce o şaraptan bende bir neşve vardı. Kemiklerim çürüse bile o neşve benimle sonsuza dek kalacaktır.

⁷⁷ Var olmadan önce, o şaraptan bende bir sarhoşluk vardı. Kemiklerim çürüse de o sarhoşluk sonsuza dek benimle olacaktır.

⁷⁸ Şarabın (su) katılmamışını iç. Ona bir şey karıştırmak istediğinde (sevgilinin dişlerinin suyunu kat) sevgilinin dişlerinin suyundan yüz çevirmen (sevgilinin dişlerinin suyundan başka bir şey katman) zulmün ta kendisidir.

⁷⁹ V. آری: از می

⁸⁰ B نحواهی: بخواهی

⁸¹ Evet, onu doğrudan (su katmadan) iç ve eğer karıştırmak istiyorsan sevgilinin dudağının suyundan başkası zulmün ta kendisi olur.

⁸² şāfiden: - V.

فَدَوَّنَتْهَا فِي الْحَانَ وَاسْتَجَلَّهَا بِهِ
عَلَى نَعْمِ الْأَحْزَانِ فَهِيَ بِهَا غَنَمٌ⁸³

بادهء در خمخانه کيرو اندرين پيدا بکن⁸⁴
بر صدای نغمهآرا باده می نوشد غنم⁸⁵

Bādeyi meyḥānede nūṣ eyle andan cilve kııl
Nağme-i elḥān ile nūṣ eylemek anı ğunum

30. Beyit

فَمَا سَكَنْتُ وَالْهَمُّ يَوْمًا بِمَوْضِعِ
كَذَلِكَ لَمْ يَسْكُنْ مَعَ النَّعْمِ⁸⁶

می نشد با هم بهم روزی بجایی هر دمی⁸⁷
آنچنان ساکن نبودى با صدای خوب غم⁸⁸

Bāde kıılmaz hemm ile bir yerde bir ğün hiç qarār
Sākin olmaz ḥūb nağmeyle ṣehā ‘ālemde ğam

31. Beyit

فَفِي سَكْرَةٍ مِنْهَا وَلَوْ عُمُرَ سَاعَةٍ
تَرَى الدَّهْرَ عَبْدًا طَائِعًا وَكَالْحَكْمِ⁸⁹

باش در مستی زمی عمرت بود ور ساعتی
بنده بینی دهررا باشد ترا بر وی حکم⁹⁰

Bādeden mestāne ol ‘ömrün⁹¹ ola sā‘at eger
Göresin münkād bende kılasın dehre ḥüküm

32. Beyit

فَلَا عَيْشَ فِي الدُّنْيَا لِمَنْ عَاشَ صَاحِبًا
وَمَنْ لَمْ يَمُتْ سُكْرًا بِهَا فَاتَهُ الْحَزْمُ⁹²

در جهان نی⁹³ زندهگی آنرا نشد مستانه را
آنکه در مستی نمیرد نی بود ویرا حزم⁹⁴

‘İṣreti dūnyāda yoğ anuñ dirildi bādesiz
Olmayan mestāne meyden öliserdür bī-ḥazim

33. Beyit

عَلَى نَفْسِهِ فَأَيُّبُكَ مَنْ ضَاعَ عُمُرُهُ

⁸³ Onu meyhanede ara ve cilvesine talip ol. Ezgilerin nağmesiyle iç ki ganimet bulasın.

⁸⁴ مکن بکن V.

⁸⁵ Şarabı meyhaneden bulup getir. Nağmelerin sesiyle şarap içmek ganimettir.

⁸⁶ Gam ile nağme bir ğün bile bir arada durmadığı gibi o şarap ile gam bir arada durmaz.

⁸⁷ B. همدمی: هر دمی.

⁸⁸ Şarap, bir ğün bile gam ile bir yerde birlikte olmadığı gibi güzel ses ile gam da birlikte durmaz.

⁸⁹ Onunla bir saatliğine sarhoş kaldığında, zaman senin emrinde bir köle, sen de onun hâkimi olduğunı göreceksin.

⁹⁰ O şarapla ömründe bir saatliğine sarhoş olduğunda, zamanı bir hizmetçi, senin onun üzerinde hüküm olduğunı görürsün.

⁹¹ ‘ömrün: ‘ömrden

⁹² O şaraptan içmediği için bu dünyada ayık olarak yaşayan kimseye hayat yoktur. Onun sarhoşluğuyla ölmemiş kimse akıl ve hikmeti kaçırmıştır.

⁹³ بی بی B.

⁹⁴ O şarapla sarhoş olmayana bu dünyada hayat yoktur. Sarhoşluktan ölmeyen kişinin aklı, basireti yoktur.

وَلَيْسَ لَهُ فِيهَا نَصِيبٌ وَلَا سَهْمٌ⁹⁵

بر وجودش گریه او عمر را ضایع بود
نی بود از جام اورا نصیب نی سهم⁹⁶

Nefs üzre ağlasun zāyi‘ kılan kes ‘ömrini
Câm-ı meyden olmaya aña nasīb ile sehim

Sonuç

İbnü'l-Fâriz'in Hamriyye kasidesinin çok sayıda Arapça, Farsça ve Türkçe tercüme ve şerhi bulunmaktadır. Bunların önemli bir kısmı mensur eserlerden oluşurken, bir kısmı da mensur-manzum niteliğinde eserlerdir. Mollâ Câmî ile Salâhî Abdullah Efendi'nin şerhleri buna örnektir. Öte yandan sadece manzum tercümeden ibaret olan örnekler de vardır. Abdülmecid Sivasî'nin tercümesi bu anlamda bilinen örneklerden bir tanesidir.

Yaptığımız araştırmalar neticesinde kasidenin başka manzum tercümelerinin de olduğu görülmüştür. Söz konusu tercümelerden bir tanesi bu çalışmaya konu olmuştur. Müellifi tespit edilemeyen bu tercüme 17. asrın ikinci yarısından önce kaleme alınmış Farsça-Türkçe manzum bir tercümedir. Türk tercüme geleneği içerisinde nadir görülebilecek bir örnek olan bu eser, Arapça, Farsça ve Türkçe'nin şiirdeki ifade kabiliyetlerinin mukayesesi açısından önemli olduğu gibi Arapça ile Farsçanın Türk şiirine etkisinin bir arada görülmesi açısından güzel bir örnektir.

Osmanlı edebi geleneğine özgü tercüme pratiği incelendiğinde, kaynak olan bir metin erek dile tercüme edilirken, kaynak metindeki çağrışımın ve anlam derinliğinin korunması adına kaynak metindeki kelime ve kavramlar tercüme edilmeden erek dile aktarıldığı görülmektedir. Bu hassasiyet, Arapça ve Farsça kökenli kelime ve kavramların Türkçeye girmesini de beraberinde getirmiştir. Nitekim burada da benzer bir sonuçla karşı karşıyayız. Tercümenin Türkçe kısmında, açık ve anlaşılır bir söylem hâkim olmakla birlikte, kullanılan kelime ve kavramlarda Arapça ve Farsça beyitlerin etkisi açık bir şekilde görülmektedir. Bu etki, dil ve üslubun şekillenmesinde de kendini göstermiştir.

Hamriyye kasidesinin sadece 33 beytini esas alan yazar, birçok şârih ve mütercim gibi tartışma konusu olan sekiz beyti kasideye dahil etmemiştir. Şair, İbnü'l-Fâriz'in Hamriyye'sinde kullandığı vezin yerine, Türk edebiyatında en çok tercih edilen vezinlerden remel bahrinin "Fâ'ilâtün/ fâ'ilâtün/ fâ'ilâtün/ fâ'ilün" veznini kullanmıştır. Şiirlerini vezne uydurma konusunda başarılı olmakla birlikte vezin zaruretinden dolayı vasıl, med, imale, sekt, zihaf ve tahrir yaptığı yerler de mevcuttur. Ayrıca Arapça ve Farsça kökenli kelimelerde ses türemesi yaparak kelimeleri Türkçe telaffuzuna göre okuduğu çok sayıda örnek vardır.

Tercümenin tespit edilen iki nüshası bulunmaktadır. Nüshalar kütüphane kayıtlarında "Kasîdeti'l-Hamriyye" adıyla kayıtlı olduğundan bunların, Hamriyye kasidesinin tercümesi olduğu, içeriği incelendikten sonra anlaşılmıştır. Dolayısıyla yazma eserler üzerine yazılmış notlar ve kütüphane kayıtlarındaki bilgiler kimi zaman eksik veya yanlış olabilmektedir. Doğru sonuçlara ulaşabilmek için eserin kendisi okunup incelenmelidir. Konuyla alakalı yapılacak yeni çalışmalar, kasidenin başka tercümelerini de gün yüzüne çıkaracağı muhakkaktır.

⁹⁵ O şaraptan bir pay ve nasibi olmaksızın ömrünü boşa harcayan kimse, kendi nefesine ağlasın.

⁹⁶ Onun kadehinden payı ve nasibi olmaksızın ömrü boşa giden kimse, kendi varlığına ağlasın.

Kaynakça

- Câmî, A. (1309). *Mecmûa-i Monlâ Câmî-levâiyih-i hakikat-şerh-i rubâiyât-levâmi-i şerh-i kasîde-i hamriyye*. Artin Asâduryân Matbaası.
- Dahdâh, R. G. (2003). *Şerhü divâni İbni'l-Fârız* (C. 1). Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye.
- Deliktaş, S. (1990). *Salâhaddin-i Uşşâkî ve kasîde-i hamriyye şerhi* [Yüksek Lisans Tezi]. Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- İnce, M. (2018). *İbnü'l-Fârız'ın hamriyye kasidesinin Arapça, Farsça ve Türkçe şerhleri* [Doktora Tezi]. Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- İnce, M. (2021). *Üzüm çubuğu yaratılmadan evvel.. levâmi-i şerh-i kasîde-i hamriyye levâmi tercümesi*. Büyüyen Ay. *Kasîde-i Hamriyye*. Süleymaniye Kütüphanesi, Halet Efendi 00814-018, vr. 290-291.
- Münâvî, A. (ty.). *el-Kevâkibü'd-dürriyye fi-terâcimi's-sâdâti's-süfiyye* (C. 2). Dâru Sâdir.
- Mütercim Âsım Efendi. (2014). *Kâmûs tercümesi* (C. 6). Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı.
- Nâblusî, A. (ty.). *Lematü'n-nûr'il-mudiyye fi-şerhi'l-ebiyâti's-sebati mine'l-hamriyeti'l-Fâriziye*. İ.B.B. Atatürk Kitaplığı, Osman Ergin Yazmaları, No. OE_Yz_000783/08.
- Yıldırım, Y. (2015). Abdülmecîd-i Sivasî'nin manzum kasîde-i Hamriyye tercümesi. *İstem*, 25, 151-175.

Bourdieusian Reading of Bessie Head's Short Story "Let Me Tell a Story Now..."

Bessie Head'in "Şimdi Bir Hikaye Anlatayım" Kısa Öyküsünün Bourdieucu Bakış Açısıyla Okunması

Zeliha IŞIK¹

Abstract

The objective of this study is to examine "Let Me Tell a Story Now..." by Bessie Head, specifically focusing on the social field and habitus that the Colored characters in the story experience through the method of close reading. A working-class family, Ma and her unnamed husband are the main characters in the story. Their brief vacation planned to Durban, populated by Black Africans, exposes their anxiety regarding their identity and sense of belonging. Thus, they focus on the distinction between the interconnected forms of capital that shape their identities and those of people in Durban. It becomes a test when they start to worry about how they will interact with people from different socioeconomic backgrounds with distinct habits, lifestyles, dispositions, languages, and emotions. All the characters in the story feel that venturing beyond their social circle is a certain path to their own downfall, so none of them ever dares to exit. Based on this, I argue that the characters' subjective experiences in a social field, along with the specific quantity and type of capital supplied to them, basically form their habitus and affect their sense of identity and belonging. It is because the characters' ability to survive depends on the particular type and quantity of capital they encounter in their social standing to the point where they develop attachments to and associations with those forms of capital, which ultimately become ingrained in their identities, thoughts, and emotions. Consequently, in this study, I build on Pierre Bourdieu's concept of field and habitus by using close reading techniques to investigate the characters' experiences of leaving their social spheres.

Keywords: Capital, Habitus, Social field, "Let Me Tell a Story Now...", Bessie Head.

Özet

Bu araştırmanın amacı, Bessie Head'in "Şimdi Bir Hikâye Anlatayım..." adlı eserini, hikayedeki karakterlerin deneyimlediği sosyal alan ve habitus kavramları üzerinden yakın okuma tekniği ile analiz etmektir. Hikâyenin ana karakterleri olan Ma ve isimsiz kocası, siyahi ırk kategorisinde işçi sınıfı bir ailedir. Ağırlıklı olarak siyah Afrikalıların yaşadığı Durban'a planladıkları kısa tatil, kimlikleri ve aidiyet duygularıyla ilgili kaygılarını açığa çıkarır. Bu sayede kimliklerini ve aidiyet duygularını oluşturan iç içe geçmiş sermaye türlerine (kültürel, sosyal, ekonomik ve sembolik sermaye) işaret ederek Durban'da yaşayan farklı sosyal sınıfa ait insanların sahip olduğu farklı kimlikler üzerine düşünürler. Böylece kendilerinin ve Durban'daki farklı sosyal pozisyona sahip insanların kimliklerini şekillendiren birbirine bağlı sermaye biçimleri arasındaki ayrımın farkına varırlar. Farklı sosyoekonomik kökenden gelen, farklı alışkanlıklara, yaşam tarzlarına, eğilimlere, dillere ve duygulara sahip insanlarla nasıl etkileşime girecekleri konusunda endişelenmeye başladıklarında bu planlanan seyahat bir sınava dönüşür. Hikayedeki tüm karakterler, sosyal çevrelerinin dışına çıkmanın ilmek ilmek inşa ettikleri kimliğin yıkılışına neden olacağını düşünür, bu yüzden hiçbirine çıkmaya cesaret edemez. Buradan yola çıkarak, karakterlerin toplumsal bir alandaki öznel deneyimlerinin, onlara sağlanan belirli miktar ve türdeki sermaye ile birlikte temel olarak habituslarını oluşturduğunu ve kimlik ve aidiyet duygularını etkilediğini iddia ediyorum. Bunun nedeni, karakterlerin hayatta kalma yeteneklerinin, sosyal konumlarında karşılaştıkları sermayenin belirli türüne ve miktarına bağlı olması ve karakterlerin bu sermaye biçimlerine bağlılıklar ve özdeşleşme geliştirmeleridir. Nihayetinde, deneyimlenen sermaye karakterlerin kimliklerine, duygu ve düşüncelerine sirayet eder ve kim olduklarını belirler. Sonuç olarak, bu çalışmada, Pierre Bourdieu'nun alan ve habitus kavramını temel alarak ve yakın okuma tekniklerini kullanarak, hikayedeki karakterlerin sosyal çevrelerinden ayrılma deneyimlerini araştırıyorum.

Anahtar Sözcükler: Sermaye, Habitus, Sosyal alan, "Şimdi Bir Hikâye Anlatayım...", Bessie Head.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Karabük Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Batı Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, Karabük, Türkiye, izeliha@karabuk.edu.tr

Introduction

"Let Me Tell a Story Now..." is a short story that belongs to Bessie Head's second collection of short writings, namely, *Tales of Tenderness and Power*. Because it incorporates observational elements from the author, the story is classified as semifictional. Moreover, the writing is semi-autobiographical as it incorporates aspects of her own life story and experiences. She firstly presents her descriptive insights and memories, which form a basis for the story's subject matter and underlying gist, then begins to recount the story in the third person. The descriptive section is very useful for analyzing the story she will tell later. Through these observations, Bessie Head clearly lays out the gist and background on which she bases her narrative of "Let Me Tell a Story Now..." In this regard, with reference to the hierarchically distinct social positions of "Coloured man," "African man," and "a White" in her literary works, she makes explicit that the context of her stories is South African society and its identity politics (Head, 1989, p. 17). She also adds that she consistently contextualizes the distinction between the social classes resulting from segregated racial categories in South Africa. More specifically, in such a social structure where distinction matters, she explains she knows the ways to interpret one's identity and social position based on the habitus they manifest through their occupation, dispositions, thinking, or emotions. According to Bessie Head, one's position in South Africa's hierarchical social system can be detected by observing how people exhibit their habitual behaviors, regularity, and access capital (economic capital, e.g., wealth; symbolic capital, e.g., prestige; social capital, e.g., supportive neighbors; cultural capital, e.g., humor). Bessie Head's understanding of the social structure of South Africa and the identities she perceives according to the distribution and type of capital forms the basis of my research, which is grounded in Pierre Bourdieu's field theory.

Because her knowledge of identity politics is founded on her own experience of racial discrimination since birth in South Africa, Bessie Head refers to the stances of white, black, and mixed-race groups as "always the same old pattern" (Head, 1989, p. 17). Bessie Head, a writer of mixed racial heritage from South Africa, was born in 1937 to Bessie Amelia Birch, a rich white woman, in a mental institution in Pietermaritzburg. Her father was an unidentified Black African. Bessie Head's birth brought shame onto the South African Birch family, who decided to place her for adoption due to the fact that "since 1927 extramarital sexual intercourse between a white and a black person in South Africa had been a punishable offense" (Eilersen, 1995, p. 7). The racial classification of babies was critical due to the South African government's execution of segregationist policies. It had been a customary practice until the Population Registration Law, which went into effect in 1950, formalized this well-known and long-standing procedure. Bessie was identified as white by the mental facility where she was born. After being disowned by her own family, she was given to a white foster family; however, due to her "strange" appearance, which implies that she was not of the pure blood white race, she was returned to the institution from her foster home (Eilersen, 1995, p. 8). Foster family of African descent also declined to take in baby Bessie. Finally, Bessie was given to a Colored family where she was mistreated and never felt at home. Consequently, Bessie Head was cast out of her family and all South African institutions that executed racial segregation because of her mixed-race origins. She gained a deep comprehension of the dynamics of social inclusion and exclusion through this experience, which occurs when shared properties, like language and skin color, are given a certain value on a national scale. She had the anguish of perpetually not fitting in, of being neither completely black nor completely white. As an illegitimate child, the author embarked on a lifelong investigation of identity politics and the desire for belonging that is prevalent in all her works.

As is typical of her work, the short story "Let Me Tell a Story Now..." from *Tales of Tenderness and Power* narrativizes the problem of identity politics and what it takes to build identification and belonging. Bessie Head's experiences in South Africa, where a racial hierarchy and the creation of social strata based on the perceived value of different races mark the social structure, have equipped her with a comprehensive understanding of social domain distinctions and the allotted forms of capital, such as common language, skin tone, economic income, job profiles, and so on. The attributes such as prestigious job, the place of residence,

level of education, humor, language, and physical appearance all have social, cultural, economic, and symbolic value, shaping the nature of the social sphere and the identity of those who live within it.

Bessie Head alludes to the social field of South Africa and the subpositions within them, that is, the hierarchical positions of White, Black and Coloureds. These positions are differentiated from one another according to the distribution and forms of capital, allowing for the identification of social spaces through field-specific capitals. Pierre Bourdieu's field theory provides the greatest framework for analyzing these fields as such:

as a network, or a configuration, of objective relations between positions objectively defined, in their existence and in the determinations they impose upon their occupants, agents or institutions, by their present and potential situation (*situs*) in the structure of the distribution of species of power (or capital) whose possession commands access to the specific profits that are at stake in the field, as well as by their objective relation to other positions (domination, subordination, homology, etc.). (Bourdieu & Wacquant, 1992, p. 97)

In this research, I employ a Bourdieusian perspective and consider the South African context as an objectively defined "network" or field where the apartheid regime establishes racial classifications in exchange for social class allocation and the "species of power (or capital)" that go along with it. (Ibid.). In order to clarify the idea of field, Bourdieu draws an analogy with a football field and the positions and responsibilities of the players on it. Bourdieu contends that the field can be most accurately conceptualized as a football field, and the social interactions in which individuals engage in conflict resemble a game played on that field. The football field has certain physical limitations and certain facilities that the players use during the game. A player's on-field position, or the objective physical conditions in which they find themselves, dictates the activities that can or cannot be done by them during the game. This creates hierarchy among on-field positions. There exist clearly established rules governing the game. Similarly, in South Africa, the social field is defined by racial categories, the hierarchies between them, and the opportunities, resources, and limits that are allotted to each racial group. What can or cannot be done by people of different social positions, such as a White man, Black man, or Colored man, is determined by the regulations of the apartheid regime. These rules comprise the place of residence, the profile of jobs they perform, the amount of money they earn, the races they can marry, the education they can get, the facilities they use, etc.

Like football players, Bourdieu argues that social agents need to be well-versed in the game's regulations and adhere to them. Fields of social agents' positions form social fields, similar to football fields. In a similar vein, the apartheid regime in South Africa exercises rigorous control over the social sphere, enforces racial segregation, and limits the mobility of social actors within the nation. Therefore, the social agents accord themselves to these strict regulations of the field structure. In this way, the field structures the lifestyle of the agents within it. That is, social agents are shaped and constrained to form *habitus*.

According to Cristina Nicolaescu, "selective affinity with objective structures" causes "inculcation of subjective structures of *habitus*," and this can be observed (2010, p. 124). In other words, prolonged and regular exposure to specific forms and amounts of capital causes individuals to continually associate themselves with the economic, cultural, social, and symbolic capital that is allocated to them. These encompass both concrete and abstract elements such as social status, financial resources, educational and artistic sophistication, and job prospects that demand varying degrees of proficiency. In short, anything that can be exchanged for the purpose of maintaining or improving their present status corresponds to capital in the hierarchical social structure of the field. Bourdieu defines *habitus* as follows:

systems of durable, transposable dispositions, structured structures predisposed to function as structuring structures, that is, as principles which generate and organize practices and representations that can be objectively adapted to their outcomes without presupposing a conscious aiming at ends or an express mastery of the operations necessary in order to attain them. (Bourdieu, 1990b, p. 53)

Habitus both shapes and gets shaped by the field. In other words, lifestyle, education, occupation, socioeconomic status, professional position, and similar abilities are defining aspects of the field. The formed habit, style, inclination, identity, or disposition that serves to balance off the preexisting structure with its limits and resources. Bessie Head gives an example for the formed habits, or habitus, of the people of District Six, stating that “the neighbors make it their business to know all about you, and they don’t mind what your sins are” (Head, 1989, p. 17). According to the author, it is regular practice in their area for everyone to pry into each other's affairs. This behavior indicates their inclination, namely habitus. Then, she adds information on how this behavior has gotten structured, and she states that “because we’re all piled up on each other” (Head, 1989, p. 18). Stacking up is a constraint imposed by the field’s hierarchical social classes and the perception of superiority or inferiority among social positions within the social field of South Africa. The place of residence of each racial category and the amount of income are determined by regulations such as the Group Areas Act (1950) and the Reservation of Separate Amenities Act (1953). This corresponds to the limitations imposed by the social field of apartheid South Africa, while the habit of prying into each other’s business and forging intimate relationships is the structured structure, that is habitus.

“Let Me Tell a Story Now...”

The story is about a couple, Ma and her unnamed husband, who live in District Six, Cape Town, and plan a trip to Durban for their annual leave. They make ready for the trip, making ready everything like tickets and food for the journey, etc., but the minute they are about to board the train, the husband gets terrified to go to Durban and changes his mind, calling his wife to get off the train. On that, the neighbors who have assembled to say goodbye to Ma and her husband remain silent, although all of them understand and support their decision to forgo the journey to Durban. Everyone there concurs that they would not be able to blend in anywhere other than District Six.

In the story, there are details regarding the social field and habitus, alluding to the social positions, propensities, and predispositions people inherently acquire. Hence, I analyze the characters, Ma and her husband, as well as the depictions of the neighborhood and the characteristics of the residents, in relation to the notions of field and habitus. The author gives details of the nature of their neighborliness, tendency, and habits they have formed in District Six. Then, she refers to the objectively structured physical condition of the social space, District Six, to provide an account of the social field in which their behavioral patterns have developed. For example, the narrator first states that there is a strong sense of community among neighbors and then adds that “we can’t help it because we’re all piled up on top of each other” (Head, 1989, p. 18). As a result, the narrator introduces the community on two levels. On one level, she refers to the “existence” and “network” of the neighborhood as giving objectively established physical circumstances, indicating the social field (Bourdieu & Wacquant, 1992, p. 97). On the other hand, she describes how their inclinations, preferences, emotions, and behaviors are fashioned in a specific position in the social sphere, a concept known as habitus.

In one of his first books on methodology, *Outline of a Theory of Practice*, Pierre Bourdieu defines field as “the social space in which interactions, transactions, and events occurred” (Bourdieu, 2005, p. 48) and habitus as “an acquired system of generative schemes objectively adjusted to the particular conditions in which it is constituted” (Bourdieu, 2013, p. 95). In this sense, field structures the habitus. From this point of view, I examine the objectively established power structures and social rankings, known as field, as well as subjectively experienced representations and dispositions that generate certain sensations, ideas, and actions, known as habitus. As a result, I examine the field of District Six, Cape Town, and Durban using both the author's observations and evidence from the story, followed by habitus, which refers to the tendencies, feelings, and actions of the characters in “Let Me Tell a Story Now...” within the field divisions of the society they inhabit.

The story begins with the author pondering why people ask each other about their profession, which she regards as intimate and intrusive behavior. However, she adds that she also poses the same question, reasoning that “I have to find a quick and superficial way of piecing him together so that I know where I stand” (Head,

1989, p. 16). This statement pertains directly to the distribution of capital in the concerned field. And, by "where I stand," the narrator refers to her designated social position within the social field, as well as the characters she crafted in the narrative (Ibid.). In subsequent sections, the narrator explicitly identifies the social field she is referring to by mentioning District Six and Durban. Bessie Head also adds that the material for her narrative includes "always a Colored man here, an African man there, and a White somewhere around the corner," implying that the upcoming story is set in apartheid South Africa, where she and her characters are subjected to racial stratification as physical constraints and are assigned amenities based on the social division they occupy (Head, 1989, p. 17). In this way, Bessie Head contextualizes her story on the axis of subject positioning based on racial stratification, place of residence, and profession of White, Coloured, and Black African social agents in District Six and Durban, which is legally and institutionally structured by the South African government.

Bourdieu's concept of field can also be compared to "a social arena within which struggles or maneuvers take place over specific resources or stakes and access to them" (Jenkins, 2006, p. 52). By "specific resources," Bourdieu refers to the four distinct forms of capital that go beyond economic capital; the distribution and quantity of these forms of capital determine the field (Jenkins, 2006, p. 52). These are economic, social, cultural, and symbolic capital. Social networks, or habitus, are formed by people who are equipped with the flow of different kinds of tangible or intangible resources, namely economic, social, cultural, and symbolic capital. And by "maneuvers," Bourdieu means that social actors of specific fields "engage in negotiations to acquire or distribute different kinds of capital (Jenkins, 2006, p. 52; Corbett, 2024, p. 2). In this regard, "piecing him together" reflects the awareness that one's habitus—their sense of self—is constructed piece by piece from a variety of resources, including economic, social, cultural, and symbolic capital (Head, 1989, p. 16). Within the social field, a dynamic is created by the interactions between social actors who are pursuing capital and the unequal distribution of various types of capital among those agents. This creates a hierarchy in habitus, which is why habitus is considered a subjective experience of the capitals that are in place.

Analyzing the characters' social field, including its limitations and amenities, helps to explain their behaviors and emotions. The apartheid regime and the racially divided society of South Africa are objective aspects of Bessie Head and her characters' social context; that is their social field. In South Africa, the ideology of apartheid was based on the belief in white supremacy, leading to the imposition of social, economic, and political segregation and the marginalization of nonwhite identities. Accordingly, South Africa was characterized by four main racial categories: Whites, Coloreds, Indians, and Black Africans. In this way, the South African government created "a separate universe governed by its own laws," that is, social fields specific to a certain racial category (Bourdieu, 2005, p. 7). In this situation, by taking advantage of the restricted social, political, and occupational opportunities accessible to them, those who are confined or compelled to live in different social zones are more fitted to interact with others in their field.

The apartheid racial stratification clearly involves an internalized oppressive relationship between White residents possessing the highest social rank and the corresponding allocation of capital, Coloreds and Asians occupying the second position in the hierarchy, and Black Africans occupying the lowest social position. South Africa's social field is made up of such positions filled by people of various races. In addition to race, a person's place of residence also plays a role in defining their social field, especially in the South African context. The Group Areas Act (1950) and the Reservation of Separate Amenities Act (1953) separated residential neighborhoods and basic amenities such as hospitals, post offices, trains, stations, and swimming pools. The Population Registration Act (1950) required all citizens to carry an identity certificate indicating their race, which in turn "amplifies the psychological impact of their isolation and estrangement" (Gültekin, 2024, p. 753). In this way, the racist government secured class distinctions and the allocation of place of residence, wealth, capital, conveniences, and facilities to the specific social class. The South African government uses these laws to establish racial segregation in housing, educational opportunities, occupational classification, economic status, and other areas. In this regard, Fatton (1989, p. 48) writes that "in Africa, class power is state power; the two are fused and inseparable," which supports the idea that the concept of field is tied to

long-established yet ongoing social, political, and historical structure. Within that rooted social field, people adjust themselves according to the limits of their social fields and inhabit the designated locations within the social domains established by legal frameworks.

Furthermore, "segregation was also an ideology and set of practices seeking to legitimize social difference and economic inequality" (Beinart & Dubow, 1995). Skin color becomes an important factor to determine the place of residence, occupation, and, therefore, social status. District Six, Cape Town, which served as the story's setting, then, represents another indicator of Ma and her husband's social field. They live in "one of the tumbling down, leaky houses in District Six" (Head, 1989, p. 17). As mentioned before, the place of residence serves as an indicator of the racial group that is assigned to that particular area. Accordingly, while Black Africans have traditionally lived in Durban, Coloreds primarily inhabit Cape Town. Given this information, it is possible to make a precise determination that Ma and her husband, who live in District Six, Cape Town, are classified as Colored.

That is, District Six denotes not only Ma and her husband's racial identification but also their social class and employment status. Since "the labor market is stratified by race," it is accurate to say Ma and her husband, like the rest of the Coloreds, are "segregated into low-paying occupations" (Gradin, 2018, p. 554). Concerning the profession of the unnamed husband in the story, the narrator defines his occupation as a "packing hand at the railways" (Head, 1989, p. 17). In addition to their low-profile job, the couple's excitement over free train tickets illustrates the poverty they experience. White people were the only ones eligible for better-paying specialized jobs and public services like hospitals, train stations, and schools. This is where the necessity of the question "What work do you do?" rests (Head, 1989, p. 16). Articulating what you do almost certainly exposes your racial identity, social class, economic status, and hence your place in the hierarchy of superiority and inferiority. Knowing this, in "Let Me Tell a Story Now..." Bessie Head emphasizes that she needs to know where she "stands" in the racially hierarchical social structure of South Africa, which is the outcome of the rigid racial classification and the given social rankings for them (Head, 1989, p. 16). Conversely, Bessie Head pays attention to the peril of encountering someone of higher social standing who might "bust your ego to bits" due to the perceived superiority of one group over another (Ibid.).

The positions of the social agents in the field both shape and get shaped by the field; therefore, they experience their actions, predispositions, feelings, and, eventually, identity. The narrator points to this interplay between field and social agent's adjustment in line with the position in the field by stating that "a person's character type makes him gravitate to a certain type of work" (Head, 1989, p. 16). Throughout the story, the narrator explains how she and the characters, Ma and unnamed husband, regulate their actions and emotions in accordance with the limits and resources of their social field. Otherwise, she emphasizes the possibility of "pulling to shreds" (Head, 1989, p. 16). Being cognizant of the constraints of the hierarchical structure enforced by South Africa, she feels compelled to ascertain her position and asserts, "I have to do this" to highlight the fact that this circumstance is an external or structural imperative. In time, the narrator, similar to others within the same social group who were born and raised in the nature of a specific field, develops a sense of identification with her own assigned social position when she comes across someone in a higher or lower level. I further elucidate this by Bourdieu's assertion that "the habitus as the feel for the game is the social game embodied and turned into a second nature" (Bourdieu, 1990a, p. 63). Indeed, when people are born and raised inside a certain social space, they gradually acquire knowledge of its boundaries and potentialities, leading to its automatic operation.

Naturally, within the setting of Southern Africa, where the story takes place, structured racial classifications provide information about representation of Coloreds and social status by insinuating superiority or inferiority. As being Coloreds, thus occupying the second position in terms of racial hierarchy in South Africa, social and political power, and economic distribution, Ma and her husband are expected to own an esteemed social standing when compared to the Black Africans. Yet, that is not the case. Both Ma and her husband, who are of mixed race, are cognizant of the reality that people of color experience symbolic violence and get marginalized and despised by both essentialist racial ideologies. As a result, they renounce the once-in-a-

lifetime opportunity to go for "one year for his annual leave" due to their insecurity over the predominately Black African community in Durban (Head, 1989, p. 17). They forgo the Durban trip because they do not want to lose face. Concerning this matter, the narrator spells out that it is a question of dignity and asserts that "it would result in the complete annihilation of his human essence" (Head, 1989, p. 18). This unanticipated threat and possible aggression coming from the lower social class is a conflict that occurs between the social field, which is known as the "structured structure" with its objective laws and standards, and the individual's subjective experiences and feelings, namely habitus (Bourdieu, 1990b, p. 53). In other words, this contradiction results from indeterminism "between objective givenness and subjective meanings... constituted by the reciprocal interaction of what is experienced as outside reality... and what is experienced as being within the consciousness of the individual" (Berger et al., 1974, p. 12). That is, the South African government gives the Coloreds more legal, institutional, and economic authority than the Black Africans; nonetheless, the Colored people encounter symbolic violence such as threats, insults, and nonrecognition.

Within the borders of a social field, habitus refers to a set of established social habits or regulated maneuvers. Similarly, Ma and her husband's regulated maneuvers and subjective emotions are vividly depicted in the story "Let Me Tell a Story Now..." as they recount a free train trip that they nearly embarked on but ultimately decided against due to their fear of being misunderstood or not appropriately represented. In reference to this, the narrator says that if the couple were to visit Durban, "nobody in Durban would understand" them (Head, 1989, p. 18). The husband wants his wife to step down off the train "with real terror in his voice" (Ibid.). It is because Ma and her husband are aware of the internal dynamics of the field of apartheid South Africa, such as higher/lower social classes and superiority/inferiority among social statuses decided according to the racial category inside the field, so they struggle to save their faces.

The marginalization of Ma and her husband as being Coloreds is a consequence of the interaction between field and habitus. That is, South Africa's social field and segregationist regime, meaning structure, "not only produces the habitus which is specific to the field but is also the product of it" (Balta, 2020, p. 70). Because of white supremacist legislation such as the Mixed Marriages Act (1949) and the Immorality Act (1950), which forbade marriages or intercourse between Europeans and people of non-European descent, people of mixed racial heritage were considered legally illegitimate others. The racial identity of the Colored individuals is ambiguous. They do not fit into any essentialist racial category. They are therefore too white to be African and too black to be categorized as White. They also have a limited history and ancestry to draw from. They are therefore considered illegitimate bastards. Lacking a sense of affiliation with any essentialist group, they are marginalized by both the black and white communities.

People's identities, dispositions, feelings, and thoughts are shaped by their interpersonal connections and the diverse resources they possess, which go beyond their rank in the social field (Meisenhelder, 2000, p. 76). The narrator discusses the social, cultural, socioeconomic, and symbolic resources of District Six to substantiate this idea. To support that, the author provides a comprehensive account of the behavior of the individuals belonging to the colored community, who share a similar level of economic resources and reside in deteriorated and substandard housing in District Six. The narrator attributes everyday instances from District Six's routine, common language, humor, and profanity to illustrate how the unnamed husband's identity, like the rest of the residents, sentiments and dispositions, are products of shared social, cultural, symbolic, and economic capital. By stating "he has a very special kind of language," "those faces swear with the exact same nuance that he does," and "they eat the exact same food" and "they have the same humor," the narrator highlights the shared cultural capital (Head, 1989, p. 18). However, it is important to note that cultural capital is interconnected with other forms of capital. Having said that, swearing or profanity, for example, "possesses a cultural aspect that fosters both individual and social relations," serving as a medium of folkloric value (Parlar & Kaman, 2024, p. 42). Parlar and Kaman (2024) provide the following description of slang's exchange value to shed light on the interdependent nature of slang's cultural and social capital:

Slang carries a cultural value that builds individual and social relationships with a living structure created by taking advantage of the opportunities offered by folk culture. In addition to constituting

language data through encrypted words and constructed meaning, slang creates a folkloric/cultural production area due to both its aesthetic function and the poetic transfer created by the metaphorical meanings used. (Parlar & Kaman, 2024, p. 43)

Since “the forms of capital as mutually constitutive in” one another, each referenced source in the story pertains to distinct and interconnected types of capital (Edgerton & Roberts, 2014, p. 195). For example, even though food is one of the most well-known aspects of culture, it is nevertheless dependent on financial resources, that is, economic capital. In fact, Nesime Ceyhan Akça contends that cuisine is not a simple act; rather, it is “intricately linked to the welfare, beliefs, inclinations, technologies, power, and weaknesses of society,” which all correspond to economic, social, cultural, and symbolic capital (Akça, 2023, p. 1007). Consequently, the aforementioned “the exact same food” is not just a form of cultural capital but also an integral component of the collective habitus that has been cultivated through other types of capital.

Moreover, physical appearance, for instance, also functions as a type of capital in the story. Narrating that the husband “has a special kind of face that is comfortingly reflected in the faces around him,” the narrator refers to the faces of the people of District Six as a soothing property shared in the community, implying that Ma and her husband cannot find it in Durban (Head, 1989, p. 18). In this particular, Kukkonen argues that “bodies” are “places where capital accrues and is made visible and appropriable” (Kukkonen, 2021, p. 25). There are two possible interpretations of this statement, depending on how the story progresses, given that the characters find the travel to Durban frightening and anxious. The first is that the distribution of similar types of capital within the same social space brings out a well-established routine, sameness, regular and predictable behavior, a state of uniformity, familiarity, and hence, a feeling of belonging and identity among the social actors in District Six. Thus, the exchange value of a face as a kind of capital is its familiarity and consistency rather than the frightening aspect of a strange or unknown face. Consequently, the familiar one provides a sense of security, belonging, and community to the characters, which is quite comforting. That is why the narrator repeatedly uses phrases like “a very special kind,” “the exact same,” and “the same” to underscore the exclusivity and uniformity of their language, cuisine, humor, expression of anger, and household as forms of capital shared inside their society (Head, 1989, p. 18).

The second interpretation is that “each position is assigned a certain amount and kind of capital” is the case, and the members of society establish norms in accordance with this (Meinshelder, 2000, p.78). The repetitive practices and exposure to the same forms of capital “control how people see the world and their place within it,” and it also functions as “a ‘soft’ form of domination, which is accepted as part of normal reality” (Speller, 2011, p. 138). However, dominance has the potential to create an environment in which individuals who are not members of the dominant group are excluded, biased, rejected, or even ridiculed due to a lack of understanding or familiarity with habitus. In such cases, the animosity directed at the outsider is known as symbolic violence. With this symbolic violence, it may manifest itself as nonrecognition or unacceptance, conveying the message that the concerned outsider does not belong or is unwanted. For example, in the story, the narrator depicts “an American tourist” who “come and gape at the Zulu dances” as pretentious, and she underrepresents those outsiders as if they belittle themselves by visiting unfamiliar places (Head, 1989, p. 18). In the narrator’s example, there is a prejudice against unknown American identity as a form of symbolic violence. In turn, beyond their habitus, “where they feel at home without contradicting,” the characters view the outside world as a perilous place to live (Gündüz, 2022, p. 1045). As the narrator puts it, “to leave Cape Town would be like dying” while describing the social environment outside of Cape Town (Head, 1989, p. 18).

Pierre Bourdieu elucidates the influence of symbolic capital and symbolic violence that arise in the absence of symbolic power in his work on Language and Symbolic Power. Referring to the subjective nature of the experienced interpersonal setting, or habitus, Pierre Bourdieu states:

And the weight of different agents depends on their symbolic capital, i.e. on the recognition, institutionalized or not, that they receive from a group. Symbolic imposition - that kind of magical

efficacy which not only the command and the password, but also ritual discourse or a simple injunction, or even threats or insults, purport to exercise - can function only if there is a convergence of social conditions which are altogether distinct from the strictly linguistic logic of discourse. (Bourdieu, 1991, p. 72)

Ma and her husband are aware that neither the white community nor the black South Africans recognize or accept them. Consequently, they lack crucial levels of symbolic capital, including ancestral legacy, a longstanding language or culture, a voice, a place in the community, and the respect and admiration of the prevailing white and black communities. In light of the fact that their identities are products of the field and habitus into which they were born, the characters are concerned that their constructed identities will not be compatible with any other field or habitus.

Conclusion

In conclusion, I have analyzed Bessie Head's short story "Let Me Tell a Story Now" using the Bourdieusian framework of field and habitus to understand the protagonists' reluctance to leave their home place, their prejudices against others who are different from them, and their sense of identity and belonging. Considering social, cultural, economic, and symbolic capitals, which reciprocally influence one another, I analyze the values or properties that contribute to Ma and her unnamed husband's identity, disposition, emotions, and thoughts.

Over an extended period, Ma and her husband, like the rest of the social agents, experience and become associated with a particular type and quantity of capital in District Six, Cape Town. This ultimately influences all aspects of their lives, including their physical appearance. They become emotionally invested in things with monetary or non-monetary worth, depending on the kind of capital that they have. Consistent exposure to the nature and quantity of capital in "Let Me Tell a Story Now" shapes the characters' identity, disposition, inclinations, emotions, and mental processes, shaping their entire universe.

Their social position in South Africa's social field, along with its resources and constraints, constitutes a fundamental aspect of their identity. Irrespective of their low social status within the racially stratified structure of South Africa, individuals are unable to evade the established patterns, known as habitus and social field, which foster their sense of belonging and therefore the formation of identity. In contrast, the residents of District Six consider breaking from their established pattern, or habitus, to be a disintegration of their identity. This is because the characters progressively depend on specific forms of capital, such as familiar faces, a shared sense of humor, comprehensible language, and the comforting cuisine they relish, to establish a feeling of acceptance and approval within their community.

References

- Akça, N. C. (2023). Eating and drinking culture and habits in Safiye Erol's novels. *Folklore/Literature*, 116, 1007-1026. <https://doi.org/10.22559/folklor.2453>
- Balta, F. (2020). *A portrait of the artist in the Turkish context: A Bourdieusian analysis on the introduction of James Joyce as a modernist writer through De Yayinevi and Yeni Dergi* [Master's thesis]. Dokuz Eylül University, İzmir.
- W. Beinart, & S. Dubow (Eds.). (1995). *Segregation and apartheid in twentieth-century South Africa*. Routledge.
- Berger, P., Berger, B., & Kellner, H. (1974). *The homeless mind*. Vintage Books.
- Bourdieu, P. (1990a). *In other words: Essays towards a reflexive sociology*. Stanford University Press.
- Bourdieu, P. (1990b). *The logic of practice*. Stanford University Press.
- Bourdieu, P. (1991). *Language and symbolic power*. Polity Press.
- Bourdieu, P., & Wacquant, L. (1992). *An invitation to reflexive sociology*. Polity Press.
- Bourdieu, P. (2005). *The social structures of the economy*. Polity Press.
- Bourdieu, P. (2013). *Outline of a theory of practice*. Cambridge University Press.
- Corbett, J. (2024). Social network analysis, habitus and the field of literary activity. *Literature Compass*, 21(1), 1-3.
- Edgerton, J. D., & Roberts, L. W. (2014). Cultural capital or habitus? Bourdieu and beyond in the explanation of enduring educational inequality. *Theory and Research in Education*, 12(2), 193-220. <https://doi.org/10.1177/1477878514530231>
- Fatton, R. (1989). *Gender, class, and state in African women and the state in Africa* (J. L. Parpart, Ed.). Lynne Rienner Publishers.
- Gradin, C. (2018). Occupational segregation by race in South Africa after apartheid. *Review of Development Economics*, 23(2), 553-576. <https://doi.org/10.1111/rode.12551>
- Gültekin, H. (2024). Precarity, hope and despair in Nadia Fall's Home. *Folklore/Literature*, 119, 747-760, <https://doi.org/10.22559/folklor.2658>
- Gündüz, A. (2022). Bourdieusian feel for the game/strategy in Kemal Tahir's *The Seed in the Steppe*. *RumeliDE Journal of Language and Literature Studies*, (30), 1045-1060. <https://doi.org/10.29000/rumelide.1188786>
- Head, B. (1989). Let me tell a story now... *Tales of tenderness and power*. Heinemann.
- Jenkins, R. (2006). *Pierre Bourdieu*. Routledge.
- Kukkonen, I. (2021). Physical appearance as a form of capital: Key problems and tensions. Sarpila, O., Kukkonen, I., Pajunen, T. and Åberg, E. (Ed.) In *Appearance as capital* (pp. 23-37). Emerald Publishing Limited. <https://doi.org/10.1108/978-1-80043-708-120210002>
- Meisenhelder, T. (2000). Toward a field theory of class, gender, and race. *Race, Gender & Class*, 7(2), 76-95.
- Nicolaescu, C. (2010). Bourdieu – habitus, symbolic violence, the gift: “You give me/I give you” principle. *Euromentor Journal - Studies About Education*, 3(1), 122-131. http://euromentor.ucdc.ro/en/nr1_vol3/englezaarticole/cristina_nicolaescu.pdf
- Parlar, Z., & Kaman, S. (2024). The place of slang in folklore and traces of culture in the numbers used in slang. *Folklore/Literature*, 117, 41-64. <https://doi.org/10.22559/folklor.2589>
- Speller, J. R. (2011). *Bourdieu and literature*. Open Book Publishers. <https://doi.org/10.11647/obp.0027>

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Öğretmen Bilişim Ağına (ÖBA) İlişkin Değerlendirmelerinin İncelenmesi ¹

Examining Social Studies Teachers' Evaluations of the Teacher Information Network (ÖBA)

Ahmet POLATCAN² Arife Figen ERSOY³

Özet

Bu araştırmanın amacı, Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin Öğretmen Bilişim Ağı (ÖBA) platformuna ilişkin görüşlerini belirlemektir. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden temel nitel araştırma olarak desenlenmiştir. 15 Sosyal Bilgiler öğretmeni ile görüşmeler yapılmıştır. Verilerin analizinde içerik analizinden yararlanılmıştır. Araştırmanın sonucunda; ÖBA kullanımında alınan eğitimlerin çevrim içi olmasından dolayı daha değerli olduğuna, zaman ve mekândan tasarruf sağladığına, mesleki anlamda ve kişisel gelişim açısından önemli katkıları olduğuna, erişimin kolay ve ulaşılabilir olduğuna, özellikle eğitimler ve hizmet içi eğitimler bölümlerinin kullanıldığı içeriklerin ses ve görüntü kalitelerinin yeterli olduğuna ulaşılmıştır. Ayrıca öğretmenler; içeriklerin geliştirilmesi, sunucuların seçimine dikkat edilmesi ve öğretmenlerin katılımını arttıracak teşvik edici uygulamalara yer verilmesi gerektiği şeklinde öneriler sunmuşlardır.

Anahtar Sözcükler: Sosyal Bilgiler, Öğretmen Bilişim Ağı, Mesleki Gelişim, Hizmet İçi Eğitim, Uzaktan Eğitim.

Abstract

The aim of this study is to determine the opinions of Social Studies teachers about the Teacher Information Network named ÖBA. The study was designed as basic qualitative research from qualitative research methods. 15 Social Studies teachers were interviewed. Content analysis was used to analyse the data. As a result of the research, it was concluded that the online training is more valuable, it saves time and space, it has important contributions in terms of professional and personal development, it is easy to access and accessible, especially the training and in-service training sections are used, the audio and video quality of the content is sufficient. In addition, teachers suggested that the content should be improved, attention should be paid to the selection of presenters and incentive practices should be included to increase the participation of teachers.

Keywords: Social Studies, Teacher Information Network, Professional Development, In-Service Training, Distance Education.

¹ Bu çalışma, 18-21 Eylül 2024 tarihleri arasında Dicle Üniversitesi'nde gerçekleştirilen EDUCongress'te sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

² Doktora Öğrencisi, Anadolu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Sosyal Bilgiler Eğitimi ABD, Eskişehir, Türkiye, apolatcan@hotmail.com

³ Prof. Dr., Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilgiler Eğitimi Bölümü, Eskişehir, Türkiye, arifee@anadolu.edu.tr

Giriş

Yirmi birinci yüzyılda egemen paradigmalardan biri olan bilgi teknolojisi; bireylerin çalışma yaşamını, başkalarıyla etkileşimde bulunma ve verileri bilgiye dönüştürme durumlarını, bilgiyi analiz etme ve paylaşma şekillerini önemli ölçüde etkilemektedir (Palvia vd., 2018). Diğer alanlarda olduğu gibi eğitim süreçlerinde e-öğretim veya çevrimiçi eğitim uygulamalarının kullanılması, bireylerin öğretme ve öğrenme yaklaşımlarını derinden etkilemiştir. Artık geleneksel eğitim biçimleri, yöntemleri, araçları ve içerikleri yeni paradigmayla uyumlu değildir ve bu nedenle teorik olarak yeniden değerlendirilmelidir (Golubev & Testov, 2015). Bu noktada, eğitim sistemindeki dönüşümlerin en önemli taşıyıcıları olarak öğretmenlerin rolü, bu değişim sürecinde daha da kritik bir önem kazanmaktadır.

Eğitim sürecinin şekillenmesinde etkili olan temel unsur öğretmenlerdir ve öğretmenlik mesleği sürekli gelişim zorunluluğu olan bir meslektir. Eğitim öğretim kurumları karşı karşıya kalınan problemleri çözebilmek ve öğretmenlerin gelişimlerine katkı sunmak amacıyla çeşitli yatırımlar yaparlar. Bu bağlamda mesleki gelişim, öğretmenlerin gelişimlerine katkı sunmak amacıyla oluşturulan bir öğrenme yoludur (Bubb & Earley, 2007). İstendik olarak sürdürülen sistematik bir süreç olan mesleki gelişim, öğretmenlerin mesleki olarak bilgi, beceri ve tutumlarını geliştirmeye yönelik faaliyetlerden meydana gelir (Guskey, 2000). Mesleki gelişim; değişik meslekleri olan çalışanların mesleki anlamda gelişimlerine katkı sunacak, onlara yeni bilgi ve beceriler kazandıracak mesleki gelişim uygulamaları olarak da tanımlanmaktadır (Mizell, 2010). Bell ve Gilbert (2005) ise mesleki gelişimi, öğretmenlerin okuldaki öğrenmeleri daha nitelikli hale getirmek amacıyla sürekli yeni yollar ve yöntemler aradıkları bir süreç olarak tanımlar (akt. Uçan, 2016). Bu tanımlamalardan da anlaşılacağı üzere mesleki gelişim, öğretmenlerin çağdaş eğitim ilkeleri doğrultusunda öğrencilerine katkı sağlayabilmek adına kendisini geliştirmek amacıyla yaşam boyu sürdürdüğü bir öğrenme sürecidir. Bu çerçevede, öğretmenlerin yaşam boyu öğrenme sürecine dahil olmaları, öğrencilerin başarılarını ve yetkinliklerini artırmada kilit bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır.

Eğitimin başat aktörlerinden olan öğretmenler, öğrencilerin becerilerini ve öğrenmelerini geliştirmede önemli bir rol oynamaktadır. Bu nedenle kendini geliştiren, yaşam boyu öğrenme felsefesini benimseyen öğretmenlere önemli sorumluluklar düşmektedir (Budak & Demirel, 2003; Gültekin & Çubukçu, 2008). Öğretmenler; konular ve deneyimler arasında bilgi sentezi yaparak, farklı bakış açılarını eleştirel bir şekilde değerlendirerek ve çeşitli sorgulamaları bir araya getirerek eğitimi dönüştürebilirler (Sun & Chen, 2016). Bu amaçla öğretmenler, toplumsal beklentilere uygun olarak sürekli ve işbirlikli bir şekilde mesleki gelişime ve yaşam boyu öğrenme sürecine aktif olarak katılmalıdır (Budak & Demirel, 2003). Yaşam boyu öğrenmenin bir boyutu olan hizmet içi eğitimler, öğretmenlerin bireysel ve mesleki gelişiminde önemli bir rol oynamaktadır (Gültekin & Çubukçu, 2008). Öğretmenler, hizmet içi eğitimler aracılığıyla mesleki bilgilerini güncelleyebilirler (Karasolak vd., 2012; Türker, 1996). Nitekim bilgi iletişim teknolojileri öğretmenlerin yaşam boyu öğrenme ve mesleki gelişim süreçlerinde ve hizmet içi eğitimde uzaktan eğitim süreçlerini işlevsel kılmaktadır.

Bilgi çağının getirdiği yaşam boyu öğrenme ihtiyacı, eğitim alanında da teknolojinin son ürünlerinden biri olarak kabul edilen uzaktan eğitim uygulamalarının yaygın bir şekilde kullanımını gerekli kılmıştır. Uzaktan eğitim geleneksel öğrenme uygulamalarının dışında yenilikçi bir yaklaşım getirerek hem kitlesel hem de bireysel öğrenmeye olanak tanıma, öğrenme yöntemlerini zenginleştirme ve okul takvimi sınırlarını ortadan kaldırma gibi avantajlar sağlamaktadır (Burns, 2023). Uzaktan eğitim ile öğretmenler; sosyal, kültürel ve mesleki anlamda kolay bir şekilde kendilerini geliştirme olanağı yakalamaktadır. Uzaktan eğitim öğretmenlere ihtiyaç duydukları bilgiye istedikleri anda ve ortamda ulaşabilme olanağı da sunmaktadır (Nafsi & Maryanti, 2022; Parlak vd., 2023; Sikwibele & Mungoo, 2009). Bu bağlamda uzaktan eğitim platformları öğretmenlerin mesleki gelişiminde hizmet içi eğitim amacıyla kullanılmaktadır. Bilgi iletişim teknolojilerinin sunduğu fırsatlar, öğretmenlerin mesleki gelişimini destekleyen uzaktan eğitim platformlarının kullanımını önemli ölçüde artırmıştır.

Bilgi iletişim teknolojilerinin yaygınlaşması ile birlikte çevrim içi ve uzaktan mesleki öğrenme platformları da giderek yaygınlaşmaktadır. Dünyada ve Türkiye’de öğretmenlerin mesleki gelişimlerini sağlamak amacıyla birçok çevrimiçi topluluklar ve platformlar oluşturulmuştur. Uluslararası çalışmalarda örneğin Collis ve Jung (2003), bilgi ve iletişim teknolojileri aracılığıyla öğretmenlerin mesleki gelişiminin ve ağ oluşturmaının yaygın bir şekilde kullanıldığını belirtmiş ve farklı kıta ve ülkelerde bu amaca yönelik birçok ağ listelemiştir. Bu uygulamalara örnek olarak dünyada PBS TeacherLine, MakeWonder, COEHS gibi uygulamaların yanı sıra 1997 yılında Singapur eğitim bakanlığınca Teacher’s Network olarak adlandırılan öğretmen ağı öğretmenlerin mesleki gelişimlerine katkı sunan platformlar geliştirilmiştir (Tripp, 2004). Villegas ve Reimers (2003) araştırmalarında bilgisayarların ve internet erişiminin öğretmenlerin mesleki gelişim kurslarının ve deneyimlerinin yapısı üzerinde büyük bir etkisi olduğunu tespit etmiştir. Bu uygulamaların avantajları arasında artan erişilebilirlik ve programlamada esneklik, iş birliğinin kolaylaşması ve maliyet etkinliği yer almaktadır. Türkiye’de de öğretmenlerin mesleki gelişiminde bilgi iletişim teknolojisi uygulamalarından Akıllı Eğitim Platformu, Okulistik ve ÖBA gibi platformların kullanıldığı görülmektedir. Bu mesleki platform ve çevrim içi topluluklar öğretmenlere profesyonel olarak her zaman ve her yerden mesleki bilgi kazanabilecekleri ve gelişebilecekleri yeni alanlar sunar. Teknolojideki son gelişmeler ve internete erişimin yaygınlaşması sayesinde öğretmenler yüz yüze eğitimlerin yerine ağlarının ötesinde meslektaşları ile bağlantılar kurma, yardım ve duygusal destek alma, bilgi edinme ve paylaşma olanağı elde ederler. Bunlara ek olarak, bu mesleki öğrenme platformlarını kullanan öğretmenlerin mesleki aidiyet ve ilgi düzeylerinin artmasının yanı sıra teknoloji kullanımı ve öğrencilerin motivasyonunu ve öğrenmesini geliştirecek birçok strateji kazandıkları görülmektedir (Trust vd., 2016).

Türkiye’de öğretmenlerin mesleki gelişimi amacıyla Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) ve il müdürlükleri tarafından yürütülen ve yüz yüze yapılan hizmet içi eğitimler; zaman kaybı, maliyetin yüksekliği gibi nedenlerden dolayı başka alternatifleri gündeme getirmiştir. Bu amaçla öncelikle Eğitim Bilişim Ağı’nda (EBA) bulunan mesleki gelişim sekmesi aracılığıyla bu eğitimler yapılmıştır. Ancak bu platformun öğrenci odaklı olması yeni alternatiflere yönelim gösterilmesi gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Bu doğrultuda sadece öğretmenlere yönelik olacak ve onların gelişimlerine katkı sunacak bir platform olan Öğretmen Bilişim Ağı (ÖBA) geliştirilmiştir (Akdağ, 2023). Öğretmenler arasında etkileşimi arttırmak ve mesleki anlamda öğretmenlerin gelişimine katkı sağlamak amacıyla bir uzaktan mesleki eğitim platformu olarak ortaya çıkan ÖBA, ayrıca öğretmen ve yöneticilerin kariyer basamakları eğitimlerini online olarak aldıkları platform olma özelliği de taşımaktadır (Parlak vd., 2023). Öğretmenlerin mesleki gelişim süreçlerine katkıda bulunmayı amaçlayan ÖBA, hem sunduğu fırsatlar hem de karşılaşılan sorunlar açısından çeşitli araştırmalara konu olmuştur.

Türkiye’de yeni bir öğretmen mesleki gelişim platformu olarak ortaya çıkan ÖBA’ya ilişkin çalışmalarda ÖBA’nın öğretmenlerin mesleki gelişimine katkıları ve sorunları üzerine çeşitli sonuçlara ulaşılmıştır. Öncelikle ÖBA aracılığıyla öğretmenler kendilerini mesleki anlamda uzaktan eğitim ile geliştirme olanağı bulmuştur. Öğretmenlerin yaşam boyu öğrenmelerine katkı sağlamak amacıyla geliştirilen bu platform zaman ve mekân özgürlüğü sunmanın yanı sıra içerikleriyle öğretmenlerin alan bilgilerini artırma ve farklı öğretim yöntem ve teknikleri öğrenme imkânları sunmaktadır (Akdağ, 2023; Parlak vd., 2023). Bu platform, öğretmenlere mesleki anlamda katkı sağlayarak bilgi ve beceriler kazandırmakta ve genel kültür seviyelerini yükseltmektedir (Okçu vd., 2023). Bununla birlikte içeriklerin daha fazla geliştirilmesi gerektiğini (Akdağ, 2023), teknik alt yapının yetersiz olduğunu, sunumlardaki yöntem ve tekniklerin doğru olmadığını (Parlak vd., 2023), ayrıca uygulamalı eğitimlerde yetersiz olan ÖBA’nın eğitim içeriklerinin hem nicel hem de nitelik açısından geliştirilmesi gerektiğini belirtmişlerdir (Okçu vd., 2023). Nafsi ve Maryanti (2022) ise uzak eğitim uygulamalarında sunucuların hazırlanmış içerikleri doğrudan okumaları yerine çoklu ortam uygulamalarının kullanılmasının bu platformlarda kaliteyi arttıracakları sonuçlarına ulaşmıştır. Bu bağlamda, çoklu ortam uygulamalarının uzaktan eğitim platformlarının etkinliğine katkısı vurgulanırken, Türkiye’de bu yaklaşıma örnek teşkil eden ÖBA, öğretmenlerin mesleki gelişim süreçlerinde önemli bir rol üstlenmektedir.

Türkiye’de yönetici ve öğretmenlerin mesleki gelişim sürecini uzaktan eğitim yoluyla desteklemek amacıyla 23 Ocak 2022 tarihinde kurulan ÖBA, öğretmenler tarafından etkin olarak kullanılan önemli bir eğitim platformudur. Bu platformdaki etkinlikler; mesleki çalışmalar, eğitimler, uzman ve başöğretmenlik eğitimleri, öğretmen ve okul yöneticilerinin uzaktan eğitimleri, Mesleki Gelişim Toplulukları eğitimleri ve canlı/senkron eğitimler biçiminde çeşitlenmektedir. ÖBA’ da yapılan eğitim türleri ise kişisel gelişim eğitimleri, öğretmenlik branş eğitimleri, özel ve genel alan eğitimleri, yönetim ve kurumsal eğitim türlerinde yapılmaktadır (MEB, 2012). Aynı zamanda ÖBA, MEB bünyesinde farklı branşlardan birçok öğretmene hizmet vermektedir. Her branşın kendine özgü öğretim süreci ve ilkeleri, konu alan bilgisi ve özel alan eğitimine gereksinim duyduğu düşünüldüğünde farklı branşlardan öğretmenlerin gereksinimlerini ne kadar karşıladığının belirlenmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Nitekim son yıllarda bu platforma ilişkin birçok çalışma yapılmaya başlanmıştır (Akdağ, 2023; Dilekçi, 2023; Okçu & Karakoç, 2023; Parlak vd., 2023).

Sosyal bilgiler eğitiminde eğitim ve bilişim ağına (EBA) ilişkin araştırmalar son yıllarda yapılan araştırmalar oldukça yaygındır. Yapılan çalışmalarda, Kartal (2017) ve Ayaydın (2014), EBA’nın öğretme sürecini kolaylaştırdığını, öğrencilerin katılımını artırdığını ve öğrenmeyi desteklediğini vurgulamıştır. Ancak Deniz ve Güneş (2022) ile Dünder ve Yeşilyurt (2020), içerik yetersizliği ve altyapı sorunlarını öne çıkarmış; Arıkan (2022) ile İnanoğlu ve Kabapınar (2023) ise özellikle internet erişimi problemlerine dikkat çekmiştir. Öner (2017) ve Gökdemir (2020), EBA’nın video ve e-içerik gibi bölümlerinin öne çıktığını ancak içeriklerin geliştirilmesi gerektiğini ifade etmiştir. EBA ile ilgili araştırmalar, öğretmenlerin EBA’yı genellikle faydalı bulduklarını ancak çeşitli sorunlar yaşadıklarını göstermektedir. Ancak Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin ÖBA konusundaki görüşlerine yönelik bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu platformun kullanıcısı olan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin ÖBA uzaktan eğitim platformuna ilişkin görüşleri belirlenmelidir. Yapılacak olan bu çalışma ile ÖBA platformunun gelecekte daha etkili ve verimli kullanımı sağlanarak ÖBA’nın öğretmenlerin hizmet içi eğitim sürecindeki etkisini arttırmasına katkı sağlanması umulmaktadır.

Bu araştırmanın amacı, yeni geliştirilen bu platforma ilişkin sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerini belirlemektir. Bu doğrultuda genel olarak şu sorulara yanıt aranmıştır:

1. Öğretmenler ÖBA’yı hangi amaçlarla kullanmaktadır?
2. Öğretmenler ÖBA’yı ne zaman kullanmaktadır?
3. Öğretmenler ÖBA’nın yararlarına ilişkin görüşleri nelerdir?
4. Öğretmenlerin ÖBA platformunun yapısına ilişkin görüşleri nelerdir?
5. ÖBA’nın öğretmenlerin mesleki gelişimlerine katkısı nelerdir?
6. Öğretmenlerin ÖBA kullanımında yaşadıkları sorunlar nelerdir?
7. Öğretmenlerin ÖBA platformunun geliştirilmesine ilişkin önerileri nelerdir?

Yöntem

Araştırmanın Deseni

Bu çalışmada yöntem olarak nitel araştırma yöntemlerinden temel nitel araştırma olarak desenlenmiştir kullanılmıştır. Nitel araştırma; insanın kendisini tanıyabilme, bilinmeyen yönlerini ortaya koyabilme ve kendisini keşfetmek amacıyla sistemli bir şekilde bilgi üretmeye yarayan bir araştırma yöntemidir (Baltacı, 2019; Özdemir, 2010). Bu yöntemde yer alan tür ve desenler aracılığıyla örnek olay ve olgular hakkında ayrıntılı bir şekilde bilgiye ulaşma çabası bulunmaktadır (Karataş, 2015). Birçok veri toplama yöntem ve tekniği bulunan nitel araştırmanın önemli yöntemlerinden biri de görüşmedir. Görüşme, önceden hazırlanmış sorular aracılığıyla ciddi bir amaç için yapılan karşılıklı soru sorma ve yanıtlama sürecidir. Bazı durumlarda konuşma ve dinleme şeklinde kolay bir araştırma yöntemi olarak görülse de görüşme yöntemi beceri, duyarlılık, yoğunlaşma ve bireyler arası anlayış gibi önemli nitelikler gerektirmektedir (Yıldırım & Şimşek, 2016). Bu çalışmada, Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin ÖBA platformuna ilişkin görüşlerini ayrıntılı bir şekilde belirlemek için nitel araştırma ile görüşme yapılmış böylece ÖBA’nın geliştirilmesine yönelik verilere ulaşılmıştır.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu 2023-2024 eğitim öğretim yılında Erzincan ilindeki kamu ortaokullarında okullarında görev yapan Sosyal Bilgiler öğretmenleri oluşturmaktadır. Öğretmenlerin demografik bilgileri Tablo 1'de verilmiştir. Araştırma 15 Sosyal Bilgiler öğretmenin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın çalışma grubu oluşturulurken amaçlı örneklem türlerinden maksimum çeşitlik ve kolay ulaşılabilir durum örnekleme kullanılmıştır. Buna göre farklı hizmet süresi, okullar, öğretmenlerin mezuniyet durumu ve cinsiyet temelinde farklı özelliklere sahip gönüllü öğretmenler görüşmelere katılmıştır.

Tablo 1. Çalışma grubuna ilişkin bilgiler

	Özellikler	f
Cinsiyet	Erkek	8
	Kadın	7
Yaş	20-30	2
	31-40	6
	41-50	6
	51-60	1
Hizmet süresi	6-10	6
	11-15	3
	16-20	5
	26 ve Üstü	1
Yerleşim birimi	Köy	2
	Belde	1
	İlçe	3
	İl (merkez)	9
Mezuniyet	Lisans	15

Tablo 1'de görüldüğü üzere katılımcıların cinsiyete göre dağılımları birbirine yakındır. Yaş olarak önemli kısmının 31-40 ve 41-50 yaş aralığında oldukları görülmektedir. Hizmet süresine baktığımızda katılımcıların büyük kısmının 6-10 ve 16-20 yıl aralığında oldukları, diğer önemli kısmının ise 11-15 yıl aralığında oldukları görülmektedir. Yerleşim yerlerine göre değerlendirildiklerinde katılımcıların bütün yerleşim yerlerine dağılım gösterdikleri köy ve beldelerde 3, ilçe ve il merkezlerinde ise 12 katılımcının olduğu saptanmıştır. Ayrıca katılımcıların tamamının lisans mezunu oldukları belirlenmiştir.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Katılımcıların ÖBA'ya ilişkin düşüncelerini almak amacıyla açık uçlu sorulardan oluşan görüşme soruları oluşturulmuştur. Sorulara ilişkin uzman görüşleri alındıktan sonra gerekli düzeltmeler yapılmış olup sorulara son şekilleri verilmiştir. Görüşme soruları pilot görüşme yapılarak düzenlenmiştir. Asıl görüşmeler ise Erzincan ilinde maksimum çeşitlik ile belirlenen farklı özelliklere sahip gönüllü 15 öğretmen ile ZOOM programı aracılığıyla online olarak yapılmıştır. Ayrıca görüşmeler katılımcıların izni doğrultusunda kayıt altına alınmıştır. Görüşmede öğretmenlere ÖBA'yı kullanma süresi, zamanı kullanma durumlarının yanı sıra ÖBA platformunun yapısı ve içeriğine ilişkin görüşleri, ÖBA'nın mesleki gelişimlerine katkıları, yaşadıkları sorunlar ve geliştirilmesine ilişkin önerileri konularında sorular yöneltilmiştir. Yapılan her görüşme ortalama 25-30 dakika sürmüştür. Toplamda 410 dakikalık görüşme kaydı alınmıştır.

Verilerin analizinde öğretmenlerin açık uçlu sorulara verdikleri yanıtların analizinde içerik analiz yöntemlerinden yararlanılmıştır. İçerik analizi, belli kurallara bağlı kodlamalar ile bir metin içerisindeki bazı sözcüklerin daha küçük kategorilerle özetlendiği sistematik bir gruplama tekniğidir (Yıldırım & Şimşek, 2016). Araştırmada öğretmenlerden izin alınarak kaydedilen veriler, öncelikle bilgisayar ortamında yazılı hale getirilmiş ve birkaç kez okunarak analize hazır hale getirilmiştir. Yazılı hale getirilen kayıtlardan önce kodlar oluşturulmuş daha sonra benzer kodlar bir araya getirilerek temalar oluşturulmuştur. Öğretmenlerin

görüşlerinin sıklığını belirlemek amacıyla kodlardan hareketle frekans (f) değerleri gösterilerek veriler sayısallaştırılmıştır. Araştırmanın son aşamasında ise verilerden elde edilen kodlar, tema ve frekans (f) aracılığıyla tablolara dönüştürülmüştür. Oluşturulan tablolar kod, tema ve frekans bağlamında yorumlanmıştır. Yorumlamalarda gerekli görülen durumlarda öğretmenlerin görüşlerinden doğrudan alıntılara yer verilerek yorumlar desteklenmiştir.

İnandırıcılık

Bir araştırmanın bilimsel olarak kabul edilebilir olması nesnellik, geçerlik ve güvenilirlik ölçütlerini karşılamasına bağlıdır (Büyüköztürk vd., 2012). Ancak daha çok nicel araştırmalarda kullanılan bu ölçütler nitel araştırmaların doğasına uygun olabileceğini düşündükleri alternatif kavramla açıklanmaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2016). Nitel araştırmalarda “inandırıcılık” kavramı kullanılarak birtakım ölçütler belirlemiştir. Nitel araştırmaların inandırıcı olması, araştırma sürecinin ve sonuçlarının açık, tutarlı ve başka araştırmacılar tarafından teyit edilebilir olmasını gerektirir (Yıldırım & Şimşek, 2016). Bu kapsamda Lincon ve Guba (1985) inandırıcılık için uzun süreli etkileşim, veri çeşitlemesi, uzman incelemesi ve katılımcı teyidi gibi stratejiler önermektedir (akt. Yıldırım & Şimşek, 2016). Tanberkan (2015) ise içerik analizinde güvenilirliği belirleyen temel ölçütlerden birinin de yapılacak olan doğru, açık ve anlaşılır kodlamalar olduğunu belirtmiştir. Araştırmada yapılan kodlamalar ve temaların alan yazında yer alan ilgili çalışmalarla paralel olması, kodlamaların açık ve anlaşılır olması araştırmanın güvenilirliğini arttırmıştır. Bunun yanı sıra içerik analizi de iki araştırmacı tarafından gerçekleştirilerek inandırıcılık artırılmıştır. Ayrıca, elde edilen veriler ayrıntılı bir biçimde raporlanmıştır.

Etik

Araştırmada “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi”nde belirtildiği üzere uyulması gereken bütün kurallara uyulmuştur. Araştırmanın etik izni Anadolu Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu’nun 10.08.2023 Tarih ve 569949 sayılı kararıyla alınmıştır. Ayrıca ilgili yönergenin “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” bölümünde yer alan eylemlerden hiçbiri gerçekleşmemiştir.

Bulgular

Öğretmenlerin ÖBA’ya ilişkin görüşleri; I) ÖBA Kullanım Süreçleri: Amaçlar, Katılım ve Yararları, II) ÖBA platformunun Yapısı ve İşleyişi, III) ÖBA’nın Öğretmenlerin Mesleki Gelişimlerine Katkısı ve ÖBA Kullanımında Yaşanan Sorun ve Öneriler başlıkları altında incelenmiştir.

ÖBA Kullanım Süreçleri: Amaçlar Katılım ve Yararları

Öğretmenlerin ÖBA’yı kullanma süreçleri kapsamında ÖBA’yı hangi amaçlarla kullandıkları, yüz yüze yapılan hizmet içi eğitim süreçleriyle karşılaştırıldığında ÖBA’yı nasıl değerlendirdiklerine, yararlarına ve katılım durumlarına ilişkin görüşleri yer almaktadır. Öğretmenlerin görüşleri Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Öğretmenlerin ÖBA’yı kullanım süreçlerine ilişkin görüşleri

Temalar	Kodlamalar	f
ÖBA Platformunda Verilen Uzaktan Eğitim ile Yüz Yüze Eğitimlerin Karşılaştırması	Uzaktan Eğitimin Avantajları	9
	Yüz Yüze Avantajları	4
	Değişkenlik Gösterme	5
ÖBA Uzaktan Eğitim Platformunun Kullanım Yararları	Zaman, Mekan ve Ekonomik Tasarruf	13
	Erişimi Kolaylaştırma	8
	Eğitimin Faydalılığı ve Beğenirliği	8
	Uzman Eğiticilere ulaşım	5
	Platformun İşlevselliği	4
ÖBA’ya Katılım Durumu	Zorunlu Katılım	15
	Gönüllü Katılım	10

ÖBA'nın Kullanım amaçları	Mesleki Gelişim	12
	Kişisel gelişim	12

Öğretmenlerin yüz yüze yapılan hizmet içi eğitimler ile ÖBA platformu ile uzaktan hizmet içi eğitimlere olan görüşlerinde farklılıklar görülmektedir. Öğretmeler büyük bölümü ÖBA platformu ile gerçekleştirilen hizmet içi eğitim sürecini yüz yüze eğitim sürecinden daha etkili bulmuşlardır. Örneğin bir öğretmen; *“Hocam tabi ki de uzaktan yapılan eğitimleri bu modern çağa uygun olduğunu söyleyebilirim. Belki tekrar olacak ama yüz yüze eğitim bizi sınırlandıran bir uygulama. Zaten yapılan eğitimlerin birçoğu özellikle seminer dönemlerinde yapılan eğitimlerin hiçbir faydasını göremedim.”* diyerek uzaktan eğitimin yaşanan teknoloji çağına daha uygun olduğunu ifade etmektedir. Bazı öğretmenler ise yüz yüze eğitimlerin daha avantajlı olduğunu belirtmişlerdir. Öğretmenler yüz yüze eğitimde iletişim sürecinin daha etkili olduğunu vurgulamaktadırlar. Örneğin bir öğretmen; *“Hocam biraz öncede belirttim bence yüz yüze eğitimler faydalı oluyor. Uzaktan yapılan bir de kayıttan yapılan eğitimlerin hiçbir katkısı olmadığını düşünüyorum. Yüz yüze eğitimler etkileşim imkânı tanıyor bu da eğitimlerin etkili olmasını sağlıyor.”* ekinde ifade ederek uzaktan eğitimdeki iletişim eksikliğini dile getirmiştir. Bazı öğretmenler ise eğitimin niteliğine göre eğitimlerin yüz yüze ya da uzaktan eğitim şeklinde yapılması gerektiğini ifade etmişlerdir. Bu öğretmenler her iki biçimde, uzaktan ve yüz yüze eğitim süreçlerinin kendilerine göre olumlu ve olumsuz tarafları olduğunu söylemişlerdir. Bu nedenle eğitimin niteliğine göre nasıl yapılacağına belirlenmesi gerektiğini belirtmişler. İletişim gerektiren ve uygulamalı etkinliklerde yüz yüze ancak teorik ve kuramsal etkileşim gerektirmeyen konularda uzaktan eğitim yapılabileceğini belirtmişlerdir. Bir öğretmen bu konuda her iki eğitim türünü şöyle karşılaştırmıştır:

“Hocam, kendi içerisinde değerlendirirsek her ikisinin de olumlu ve olumsuz yönleri var tabi ki de. Örneğin yüz yüze eğitimlerde etkileşim var, soru sorabiliyoruz daha eğlenceli oluyor. Bu olumlu tarafı. Ama zaman kısıtlaması olunca katılım sağlayamayabiliyorum. Bu da olumsuz yönü diyebilirim. ÖBA’da ise zaman ve mekân kısıtlaması yok, isteğim zaman eğitimlere katılıyorum. Burada da etkileşim yok, o sıkıntı. Özetle her ikisinin de olumlu ve olumsuz tarafları var.”

Öğretmenler; hizmet içi eğitim amacıyla ÖBA platformunun kullanımına ilişkin olarak erişimin kolaylığı, zaman, mekân ve ekonomiden tasarruf sağlama, eğitimlerin faydalı olması, uzman eğitimcilere erişimi ve platformun işlevselliğini vurgulamışlardır. Öğretmenlerden biri, ÖBA’yı *“Genel olarak bakarsak çok hoşuma giden bir platform oldu. Artık eğitimlere çok rahat ve kolay bir şekilde ulaşma imkânı buluyorum.”* diyerek eğitimlere erişim kolaylığı açısından ele alırken başka bir öğretmen *“Bu sayede her öğretmen istediği eğitimleri kendi için en uygun yerde ve saatlerde alabilmekte.”* zaman ve mekândan bağımsız olma özelliğini dile getirmiştir. Öğretmenlerden bazıları uzmanlardan eğitim almanın daha etkili olduğunu *“Ben öncelikle kendi adıma olumlu görüyorum. Bence daha etkili oluyor eğitimler uzmanlardan dersler alıyoruz.”* diyerek açıklamıştır. Öğretmenlerden birkaçı ise eğitimlerin ÖBA’da kayıtlı olmasının daha sonra izlenme olanağı oluşturduğunu *“Birçok sınırlılığı ortadan kaldırıyor. Eğitimlerin platformda kayıtlı olması da benim için olumlu bir durum çünkü tekrar izleme olanağı sunuyor. Alanında yetişmiş insanları ve bulunması zor eğitim fırsatlarını bizlere sunması platformun beğendiğim özellikleridir.”* belirtmişlerdir. Öğretmenlerin çoğu ÖBA’yı seminer dönemlerinde zorunlu oldukları için kullanmaktadırlar. Bu öğretmenlerden biri *“Seminer dönemlerinde kullanıyorum. Onun dışında neredeyse hiç kullanmıyorum.”* derken bazı öğretmenler de seminer dönemi zorunlu eğitimlerin dışında da gönüllü olarak ÖBA’yı kullandıklarını belirtmişlerdir. Bu öğretmenlerden biri görüşlerini şöyle açıklamıştır: *“Bununla beraber alanımla ilgili yüklenen eğitimleri takip etmeye çalışıyorum. Hocam görev yaptığımız coğrafya malum birçok imkândan uzağımız günceli takip etme konusunda yararlanmaya çalışıyorum. Ama bu süreçler genellikle tatil dönemlerinde okul yoğunluğunun diğer zamanlara nispeten daha az olduğunu dönemlerde gerçekleşiyor.”* Öğretmenlerin bazıları mesleki bazıları ise kişisel gelişim amaçlı ÖBA’dan yararlanmaktadır. ÖBA’da mesleki gelişim amaçlı kullanan öğretmenlerden biri, *“Ama arkadaş tavsiyeleriyle bazen farklı eğitimlere katılıyorum. Bu eğitimlerde özellikle yeni gelişmeleri takip etme imkânı sağlayıp kendimi eğitim alanında geliştiriyorum.”* diyerek açıklamada bulunmuştur. Bazı katılımcılar ise hem kişisel hem de mesleki gelişim amaçlı kullanmaktadır. Bu öğretmenlerden biri ÖBA’dan nasıl yararlandığını şöyle açıklamıştır:

“Kendimi geliştirmek istediğim konularda kullanmaya çalışıyorum. Örneğin; özel eğitilmiş öğrenciler var çalıştığım kurumda, onlara nasıl verimli olurum diye düşünürken ÖBA geldi aklıma ve ÖBA ’dan Özel eğitilmiş öğrencilerle ilgili eğitim var mı diye araştırıp bulduğum bir eğitime katıldım. Piano eğitimi vardı müziğe karşı ilgim var o eğitime katıldım, branşım dışında olan eğitimler. Genel olarak kişisel ve mesleki gelişim amaçlı kullanıyorum.”

ÖBA platformunun Yapısı ve İşleyişi

Öğretmenlerin ÖBA platformunun yapısı ve işleyişi kapsamındaki görüşleri; ÖBA ’ya erişim, kullanılan ÖBA bölümleri, ÖBA ara yüzünün (sayfa yapısı) görsel tasarımı, bölümlerinin işlevselliği, ÖBA ’da yer alan içeriklerin yapısı ve görsel tasarımları, ÖBA kaynaklarının yeterliliği ve güncelliği ÖBA içeriklerinin dil anlatım, akıcılık ve açıklık özellikleri olarak ayrılmaktadır. Öğretmenlerin ÖBA platformunun yapısı ve işleyişi kapsamındaki görüşlerine ilişkin tema ve kodlamalar Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3. ÖBA platformunun yapısı ve işleyişine ilişkin görüşler

Temalar Kodlamalar		f	
ÖBA’ya erişim	Basit ve kolay erişim	14	
	Erişim engelleri var	3	
Kullanılan ÖBA Bölümleri	Eğitimler	15	
	Hizmet İçi Eğitimler	12	
	Mesleki Gelişim Toplulukları	2	
ÖBA Ara Yüzünün (Sayfa Yapısı) Görsel Tasarımı	İşlevsellik	13	
	Beğenirlik	10	
	Eksiklik	2	
Bölümler	ÖBA’nın Eğitim ve Hizmet içi Eğitim Bölümleri	Kullanışlılık	12
		Zengin İçerikler	6
		Yetersiz İçerikler	4
	ÖBA’da Mesleki Gelişim Toplulukları, Kütüphane, Hareketlilik Programları ve Haberler Bölümleri	Kütüphane İçeriklerinin Yetersizliği	6
		Haberlerin Güncel Olmaması	4
	Hareketlilik Programının Yetersizliği	5	
ÖBA’da Yer Alan İçeriklerin Yapısı ve Tasarımları	Görsel Görüntü ve Ses Kalitesi Yeterliği	14	
		Sunumların Monotonluğu	9
		Alt yapının Yetersizliği	4
ÖBA Kaynaklarının Yeterliliği ve Güncelliği	İçeriklerin Güncelliği ve Zenginliği	10	
		İçerikler Güncel Olmaması ve Yetersizliği	5
ÖBA İçeriklerinin Dil Anlatım, Akıcılık ve Açıklık Özellikleri	Sunumlar Akıcılığı ve Anlaşılabilirliği	12	
		Sunum Yetersizliği	6

Öğretmenlerin büyük çoğunluğu ÖBA ’ya erişim konusunda sıkıntı yaşamadıklarını, internet olan her yerde basit ve kolay ulaşılabildiklerini söylemişlerdir bir öğretmen “Eğitilmeye ulaşmak çok kolay zaten sayfayı açar açmaz hemen eğitimler bizi karşılıyor. Yani erişimde bir problem yaşamadım bugüne kadar. İnternet imkânının olduğu her yerde eğitimlere ulaşmak mümkün.” diyerek erişim kolaylığını açıklamıştır. Ancak sınırlı da olsa katılımcıların bir bölümü ise erişim engelleriyle karşılaştıklarını ifade etmişlerdir. Bu öğretmenler kablolu internet olmayan durumlarda erişim sıkıntıları yaşadıklarını söylemiştir. Bir öğretmen “Sistem altyapısı biraz da güçlendirilirse daha kesintisiz ulaşım sağlanabilir. Özellikle kablolu internetin olmadığı yer ve zamanlarda daha düşük kalite seçmeye izin verilmeli. Çünkü genellikle tatillerde bu içeriklerden faydalanmaya çalışıyorum ve mobil telefonlarda bazen kesintiler olabiliyor.” diyerek erişim engeli yaşadığı durumu açıklamıştır.

Öğretmenler ÖBA platformunda daha çok eğitimler, hizmet içi eğitimler ve mesleki gelişim topluluklarından yararlanmaktadır. Öğretmenler bu üç bölüm içinde ise eğitimler, hizmet içi eğitimler bölümleri aktif olarak kullanmaktadır. Az sayıda da olsa bazı öğretmenler mesleki gelişim toplulukları bölümünden söz etmiştir.

Öğretmenlerden biri “ÖBA sayfasına girer girmez bizi karşılıyor orada onlarca farklı konularda içerikler söz konusu ilgimi çeken ve süresi kısa olan video içeriklerini izliyorum.” diyerek eğitimler bölümünden söz etmiştir. Başka bir öğretmen ise, “Hizmet içi eğitimler bölümünü özellikle kullanmaya çalışıyorum. Burada eğitimlerin çoğu etkileşimli oluyor böyle olunca daha çok ilgimi çekiyor eğitimler. Buran öncelikle planlanmış eğitimlere başvuru yapıyorum katılımcı sayısı yeterli olunca eğitimlere katılabiliyoruz.” diyerek hizmet içi eğitimler bölümünden yararlandığını söylemiştir.

Öğretmenler, ÖBA'nın sayfa yapısına ait görsel tasarımına ilişkin katılımcıların büyük oranda bu ara yüzü kullanışlı bulduklarını ve ara yüze ait tasarımları beğendiklerini ifade etmişlerdir. “Hocam gayet basit ve açık bir şekilde ilerlemeyi sağlayan bir tasarımı var. Eğitimlere katılmak, ulaşmak gayet kolay ve kişiyi kendine çekebilene bir dinamiğe sahip.” Bazı öğretmenler ise sayfa yapısında gerekli özenin gösterilmediği, yönlendirmelerin olmadığı, mevcut içeriklerin tamamının tek başlık altında toplandığı ve bu durumun basit sayfa yapısını karmaşıktırdığı şeklinde problemlere neden olduğu ve geliştirilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Bir öğretmen sayfa yapısındaki eksiklikleri şöyle açıklamışlardır. “Genel olarak çok basit aslında bu yönüyle kullanışlı ama bence yine de EBA da olduğu gibi bir sosyal medya platformu gibi oluşturulsa daha iyi olurdu. Çünkü sayfayı açar açmaz doğrudan eğitimlerle karşılaşıyoruz. Bu da bence çok mantıklı değil.”

Öğretmenler, ÖBA bölümlerinin içeriklerini eğitim ve hizmet içi eğitim içerikleri ile mesleki gelişim toplulukları, kütüphane, hareketlilik programları ve haberler olmak üzere iki başlık altında değerlendirmektedirler. Daha çok eğitim ve hizmet içi eğitimler içeriklerine ilişkin görüş belirten öğretmenler içerikleri büyük oranda kullanışlı ve zengin bulmalarına karşın bazı öğretmenler yetersiz ve eksikleri olduğunu söylemişlerdir. Bu öğretmenlerden örneğin “Benim bildiğim ve kullandığım bölümler eğitimler ve hizmet içi eğitimler buralarda gayet kullanışlı, istediğim eğitimlere hemen ulaşabiliyorum.” ve “İçeriklerine baktığımızda içerikler gayet doyurucu ben beğeniyorum eğitimleri. Aldığım eğitimlerde birçok şey öğrendiğimi söyleyebilirim.” şeklinde görüş belirten öğretmenler bulunmaktadır. Bazı öğretmenler eğitimler bölümündeki içeriklerin etkileşimli olmamasını eleştirmişlerdir: “Eğitimler bölümü zaten platform açıldığında açılan sayfa burası güzel kullanışlı ve basit nicel olarak da eğitim sayısı çok ama nitelik olarak bence yeterli değil soru soramıyorsun, eksiklikler öylece kalıyor.” Bununla birlikte öğretmenler diğer bölümlerden olan kütüphane içeriklerinin yetersiz ve güncel olmadığını belirtmişlerdir. Bu öğretmenlerden biri, “Kütüphane de bulunan kitapların büyük çoğunluğunu okumuşum zaten, bana bir katkısı yok, bence daha çok içeriğe ihtiyaç var. Klasik kaynaklardan ziyade daha güncel kaynaklara ihtiyaç var bence.”. Bazı öğretmenler haberler bölümündeki içeriklerin güncel olmadıklarını ifade etmişlerdir: “Hocam çok bilgim olduğunu söyleyemem ama haberler ÖBA'ya ait içeriklerin tanıtımını yapıyor ve aynı içerikler mevcut herhangi yeni bir haber görmedim.”. Öğretmenler hareketlilik programının yetersiz olduğu ve geliştirilmesi gerektiğini vurgulamışlardır. “Hareketlilik programları ise gerçekten güzel ama maalesef aktif kullanım yok. Tek kişiyle yapılabilecek bir etkinlik değil zaten, bence aktif edilmesi ve öğretmenlerin teşvik edilmesi gerekir, diye düşünüyorum.”

Öğretmenlerin büyük bölümü ÖBA'da yer alan içeriklerin görsel tasarımlarına ve alt yapılarına ilişkin olarak büyük oranda görüntü ve ses kalitelerinin iyi olduğunu ve bir problemle karşılaşmadıklarını belirtmişlerdir. Bu öğretmenlerden biri “Hocam ses ve görüntü kalitelerinde bence problem yok ya da herhangi bir kesinti ile karşılaşmadım. Sunucularda gayet akıcı ve anlaşılır bir dil kullandığını söyleyebilirim.” diyerek görüşlerini açıklamıştır. Bazı öğretmenler, videoların alt yapısından dolayı bazı aksaklıkların yaşandığını ifade etmişlerdir. Bir öğretmen bu konuda “Sadece eğitim sona erdiğinde bazen yeşil buton aktifleşmiyor. Ve video izlenmemiş gibi görünüyor.” demiştir. Ayrıca bazı öğretmenler sınırlı da olsa sunucudan kaynaklanan problemlerin olduğunu sunucuların monoton bir sunum yaptıklarını bu durumun içeriklerin izlenirliğini düşürdüğünü vurgulamışlardır. Örneğin bir öğretmen “Görüntü ve ses problemi yok ama sunucular biraz daha etkili bir ses tonu kullansalar, demek istediğim vurgu ve tonlama yok monoton bir sunum var, bu da bazen eğitimlerin sıkıcı hale gelmesine neden oluyor.” diyerek düşüncesini belirtmiştir.

ÖBA kaynaklarının güncelliğine dair katılımcıların büyük bölümünün içeriklerin güncel ve zengin olduğunu ifade etmişlerdir. Bir öğretmen; “Konular güncel meseleler üzerine, bu da çok iyi. Bence yeterli içerikler, özellikle

güncel teknolojik gelişmelerle alakalı içerikleri beğeniyorum.” demiştir. Buna karşın bazı öğretmenler de bazı içeriklerin güncel olmadığını belirtmişlerdir. Bir öğretmenimiz bu konuda şunları söylemiştir;

“Bence videolar tam olarak verilmek isteneni veremiyor. Uzun eğitimler gerektiren bazı konular birkaç dakikalık videolarla verilmek isteniyor ben bu konuda bazı içerikleri yetersiz görüyorum. Ayrıca güncellik konusunda bence problemlidir yani seminer dönemlerinde genellikle incelediğimizde birçok içeriğin aynı olduğunu yeni içeriklerin sınırlı olduğunu söyleyebilirim.”

Öğretmenler ÖBA içeriklerinin sunumlarının anlaşılabilirliği ve akıcılığında bir problem olmadığını gayet güzel olduğunu belirtmişlerdir. Bir öğretmen görüşünü *“Hocam bu açıdan baktığımızda sunumların çok iyi olduğunu söyleyebilirim çünkü videolarda sunum yapan hocalarımız diksiyonu, bilgi ve donanımı gayet iyi olan kendilerini geliştirmiş kişiler diye düşünüyorum.”* diyerek açıklarken, bazı öğretmenler de sunucudan kaynaklı problemlerin olduğunu, sunucuların ses tonu ve vurgulamalarda yetersiz olduğunu ve sunumlardaki monotonluğun platformdaki katılımları azalttığını ifade etmişlerdir. Bu öğretmenlerden biri şunları söylemiştir: *“Ancak sadece akıcılık konusunda problem var, sunumda sıkıcılık var, sunucuların hareketli olması gerekiyor, tek düze bir anlatımın olması bizleri ekran karşısında sıkıyor.”*

ÖBA'nın Öğretmenlerin Mesleki Gelişimlerine Katkısı

ÖBA'nın öğretmenlerin mesleki gelişimine katkısı konusundaki görüşleri mesleki bilgi, mesleki beceri ve mesleki tutum ve değerler olmak üzere üç ana temada toplanmıştır. Öğretmenlerin mesleki gelişimlerine katkıları konusundaki görüşlerine ilişkin tema ve kodlamalar Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4. ÖBA platformunun öğretmenlerin gelişimine katkısına ilişkin görüşler

Temalar	Alt Temalar	Kodlamalar	f	
Mesleki Bilgi	Alan Bilgisi	Sorgulayıcı Bakış Açısı	7	
		Yenilikleri Takip Etme	7	
		Uygun Yöntem ve Teknik	6	
	Alan Eğitimi Bilgisi	Öğretim Programına Hakim Olma	8	
		Pedagojik Bilgisini Süreçte Kullanma	5	
		Öğretim Programlarını Karşılaştırma	2	
	Mevzuat bilgisi	Hak ve Sorumluluklarını Bilme	10	
		Mesleki Kanunlara Hakim Olma	6	
	Eğitim Öğretimi Planlama	Öğretim Programına Uygun Davranma	Öğretim Programına Uygun Davranma	7
			Çevreyi Dikkate Alma	6
Bireysel Farklılıkları Dikkate Alma			5	
Öğrenme Ortamlarını Oluşturma		Güvenli Ortam	8	
		Uygun Materyal	7	
Mesleki Beceri	Öğretme Öğrenme Sürecini Yönetme	Demokratik Öğrenme Ortamı	7	
		Kazanımları Dikkate Alma	3	
		Teknolojiyi Etkin Kullanma	9	
		Zamanı Etkin Kullanma	8	
	Ölçme ve Değerlendirme	Günlük Yaşamla İlişkilendirme	8	
		Aktif Katılım	4	
		Öğrenci Özelliklerini Dikkate Alma	8	
		Süreç ve Sonuç Odaklı Olma	7	
	Milli Manevi ve Evrensel Değerler	Doğru Geribildirimler Verme	Doğru Geribildirimler Verme	7
			Değerlendirmelerde Adil Olma	6
Milli Manevi Değerlere Saygılı Olma			10	
Öğrenciye Yaklaşım		Mirası Koruma	8	
		İnsan ve Çocuk Haklarını Koruma	8	
Öğrenciye Yaklaşım	Değer Verme	Değer Verme	8	

		Rol Model Olma	7
		Gelişime Rehberlik Etme	5
Mesleki tutum ve değerler	İletişim ve İş Birliği	Paydaşlar İle İşbirliği	10
		Etkili İletişim Kurma	9
		Empati Kurma	5
	Kişisel Gelişim	Öz değerlendirme Yapma	8
		Kendisini Geliştirme	7
		Kültürel Etkinliklere Katılma	5

Mesleki bilgi bağlamında öğretmenlerin yarıya yakını alan bilgisi konusundaki içeriklerin öğretmenlere sorgulayıcı bir bakış açısı kazandırdığını belirtmişlerdir. Bir öğretmen bu konuda “*İzlediğim içeriklerden alanımla ilgili konu, kavramları sorgulama imkânı elde ettim. Özetle alanımla ilgili sorgulayıcı bir bakış açısıyla konuları irdeleme imkânı elde edebiliyorum.*” şeklinde açıklama yapmıştır. Aynı şekilde öğretmenlerin yarıya yakını aldıkları eğitimler sayesinde yenilikleri takip etme imkânı bulduklarını söylemişlerdir. Bir öğretmen “*Eğitimde sürekli yenilikler oluyor. Yenilikleri görme ve eğitim sürecinde ya da kişisel manada gelişmek için önemli eğitimler, ÖBA sayesinde takip edebiliyoruz yenilikleri.*” diyerek fikrini beyan etmiştir. Ayrıca bazı öğretmenler ise içerikler sayesinde derslerinde doğru yöntem ve teknikleri belirleyebildiklerini vurgulamışlardır. Bu konuda bir öğretmen “*Derslerde uygulanacak yöntem ve tekniklerde önemli her konu her yönteme uygun olmadığı için konuya uygun yöntem ve tekniklerin belirlenmesi önemli bence.*” şeklinde düşüncelerini dile getirmiştir.

Alan eğitimi bilgisi konusunda öğretmenlerin büyük bölümü ÖBA'nın alanının öğretim programını bütün yönleriyle açıklayabildiğini belirtmektedir. Buna ilişkin bir öğretmen “*ÖBA'da doğrudan öğretim programımıza yer verilmemekte, öncelikle bu konuda anlaşalım. Sadece programın incelenmesi konusunda bize telkinde bulunuluyor. Bende bu yönlendirmeler sayesinde öğretim programlarımızı inceleme ve programa hâkim olma imkânı elde ettim.*” diye fikrini belirtmiştir. Bazı öğretmenler ise eğitim sürecinde pedagojik bilgilerin kullanılmasının önemine vurgu yapmışlardır. Bu konuda öğretmenimizden biri “*Üniversite hayatımız boyunca aldığımız eğitim dersleri aracılığıyla kendimizi geliştiririz, edindiğimiz bilgileri de zamanı geldiğinde kullanırız, ben de kazanımlarımı eğitim yaşantıma aktarmaya çalışırım.*” demektedir. Son olarak bu konuda az sayıda da olsa bazı öğretmenlerimiz öğretim programlarını karşılaştırma imkânı bulduklarını, bu sayede diğer öğretim programları ile kendi öğretim programını ilişkilendirebildiklerini ifade etmişlerdir. Bir öğretmen düşüncelerini “*Aslında hem kendi öğretim programını bütün yönleriyle tanıyabiliyorum hem de diğer öğretim programlarıyla karşılaştırabiliyorum.*” şeklinde ifade etmektedir.

Mevzuat bilgisi konusunda öğretmenlerin büyük bölümü bir öğretmen olarak haklarını ve sorumluluklarının bilincinde olduklarını ve bu konuda bildiklerini davranışa dönüştürdüklerini belirtmişlerdir. Örneğin bir öğretmen fikrini şöyle ifade etmiştir; “*Mevzuatta özellikle 657 sayılı kanunu bilmeliyiz, bizler de zaten mevzuatta özellikle bu konuda eğitimler alıyoruz, bu kanun temelde haklarımızın neler olduğu ve nasıl kullandığımızı, sorumluluklarımızın neler olduğundan bahsetmekte bu konular da bana ve arkadaşlarıma yardımcı olmakta.*” Bazı katılımcılar ise mesleğimize ilişkin var olan kanunları bilme imkânı tanıdığını vurgulamışlardır. Bir öğretmenimiz bu konuda düşüncelerini şöyle belirtmiştir; “*Aldığımız eğitimlerle mesleğimle alakalı kanun yönetmelik ne varsa öğrenebiliyorum. Örnek vermek gerekirse memur olmamız hasebiyle gerek 657 sayılı kanun gerekse de öğretmenlik meslek kanunundan bahsedebilirim.*”

ÖBA içeriklerinin öğretmenlerin mesleki beceri gelişimine katkıları konusunda öğretmenler; öğretim sürecinin planlanması, yöntem ve tekniklerin kullanımı, sınıf yönetimi ve ölçme ve değerlendirme konularında fayda gördüklerini belirtmişlerdir. Öğretimi planlamadaki katkıları konusunda öğretmenlerin yarıya yakını planlama yaparken öğretim programına bağlı kaldıklarını belirttiklerini söyleyebiliriz. Bu durumu bir öğretmen şöyle ifade etmiştir: “*Eğitim öğretim sürecinde en önemli şeylerin başında doğru yaptığımız planlamalar gelir, bu planlamanın kaynaklarından biri de tabii ki öğretim programıdır. Öğretim programını göz önünde tutarak yaptığımız planlamalar bizi amacımıza daha kolay ulaştırır.*” Bazı öğretmenler ise planlama yaparken yaşanan çevrenin özelliklerinin de göz önünde bulundurulması gerektiğini belirtmişlerdir. Örneğin bir öğretmen; “*Eğitim öğretimi planlarken çocukların koşullarını etkilen çevreyi de göz önünde bulundurmalıyız.*”

Ben gerek uzun süreli gerekse de günlük planlamalarında yakın çevreyi mutlaka değerlendirerek planlamalarımı yaparım.” Son olarak bazı öğretmenler de yapılan planlamalarda öğrencilerin farklılıklarının da dikkate alınması gerektiğine vurgu yapmışlardır. Bu konuda bir öğretmen; *“Ayrıca şunu da unutmayalım planlamada sadece çevre değil bireyin kendisi de etkili olmalı. Şunu söylemek istiyorum her öğrenci aynı değil, özellikleri farklı, buna da dikkat etmeliyiz.”* şeklinde düşüncesini belirtmiştir.

Eğitim öğretim sürecinde öğrenme ortamlarını oluşturmak konusunda öğretmenlerin büyük bölümü eğitimde güvenli ortam oluşturmada ÖBA’da aldıkları eğitimlerin katkıları olduğunu söylemişlerdir. Örneğin bir öğretmen; *“Ortamın güvenli olması da önemli öğrenciler kendilerini güvende hissettiklerinde öğrenmeleri de daha kolay oluyor.”* demiştir. Öğretmenlerin yarıya yakını da ÖBA eğitimlerinden, eğitim öğretim ortamı oluştururken uygun materyallere yer vermenin gerekliliğini öğrendiklerini vurgulamışlardır. Bir öğretmenimiz bu konuda *“Bence sınıftaki en önemli şey dersin araç gereçleri sınıflar oluşturulurken doğru araç gereçlere yer verilmeli. Öğrenciyi motive edecek, onların dikkatini dağıtmayacak araçlar olmalı sınıflarda.”* düşüncesini ifade etmiştir. Bazı öğretmenler de öğrenme ortamları ile ilgili dikkat edilmesi gereken özelliklerden birisinin de öğrenmeler gerçekleşirken sınıflarda oluşturulacak demokratik ortamın öğrenmeye önemli katkılar sunacağını ifade etmektedirler. Bir öğretmen düşüncelerini şöyle ifade etmiştir;

“Ortamdan bahsederken sürekli fiziki şartlardan bahsettim, bir de ortamın diğer bir boyutu var, bence sınıfta adaleti ve demokratik ortamın da sağlanması gerekli, öğretmenlik mesleğim boyunca buna dikkat etmeye çalıştım. Bu sayede de önemli kazanımlar öğrenmeler elde ettim.”

Öğretme ve öğrenme sürecini yönetme konusunda öğretmenler ÖBA’nın katkısını, teknoloji kullanımı, yöntem ve teknikler, zamanın etkili kullanımı, materyaller ve ölçme ve değerlendirme konusunda gelişim sağladıklarını belirtmişlerdir. Öncelikle öğretmenlerin büyük bölümü eğitimin artık en önemli paydaşı olarak görülen teknolojinin bu süreçte etkili kullanılması gerektiğine vurgu yapmışlardır. Örneğin bir öğretmen *“Eğitim süreci öğrenmeyi etkileyen bir durum, bu süreçte akıllı tahtaya EBA gibi platformlara yer verilirse öğrenmeler daha iyi olur.”* şeklinde düşüncesi belirtmiştir. Öğretmenlerin yarıya yakını ise öğretim sürecinde zamanın doğru kullanımı konusuna vurgu yapmışlardır. Bir öğretmen *“Süreci yönetmede en önemli kavram bence zaman. Zamanı doğru kullanarak öğrenme sürecini doğru bir şekilde planlayabiliriz.”* şeklinde düşüncesini beyan etmiştir. Aynı şekilde öğretmenlerin yarıya yakını öğrenme süreci ile alakalı dersin içeriğiyle yaşamı bir araya getirerek kalıcı öğrenmelerin gerçekleşebileceğini ifade etmişlerdir. Bunu ise *“Konuyu gündelik hayattaki olaylarla örneklendirebilirsek öğrenmeler daha kolay ve kalıcı olur.”* şeklinde ifade etmiştir. Sınırlı sayıda öğretmen ise süreci yönetirken öğrencilerin katılımını da değerli bulduklarını belirtmişlerdir. Bu konuda bir öğretmen *“Öğrenme sürecinde öğrencilerin derse katılmaları konuların kalıcı olmasını sağlar.”* şeklinde düşüncelerini belirtmiştir.

Ölçme ve değerlendirme konusunda öğretmenlerin çoğunluğu ölçme ve değerlendirme araçlarının hazırlanmasıyla ilgili bilgiler edindiklerini söylemişlerdir. Öğretmenlerden bazıları ölçme ve değerlendirme süreçlerinde öğrencilerin gelişimsel özelliklerinin dikkate alınması gerektiğini belirtmişlerdir. Bir öğretmen *“Sınavları hazırlarken sadece ne anlattık ona bakmamalıyız. Öğrencinin yaşı ve öğrenme özellikleri de dikkate alınmalı.”* diyerek düşüncesini beyan etmiştir. Öğretmenlerin yarıya yakını ise konuya göre süreç ya da sonuç odaklı ölçme değerlendirme araçlarına yer verilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Bu konuda bir öğretmen düşüncelerini şöyle ifade etmiştir;

“Eğitim öğretimde ölçme ve değerlendirme önemli bir yere sahip, bende konuya göre yeri geldiğinde belli aralıklarla ara sınavlar yapıyorum, bazen de sürecin sonunda hazırladığım bir sınavla öğrenmeleri ölçüyorum. Ama bence değerli olan sürece yayılan ara sınavlar zaman problemi yaşamam haftalık öğrencileri değerlendiririm.”

Bazı öğretmenler ise değerlendirmelerde adaletli davranmanın önemine vurgu yaparak düşüncelerini *“Öğrenciler için yapılan sınavlarda öğretmene olan güven önemli öğretmenlerin kendilerine karşı adaletli olduklarına inanmaları öğrencilerin daha güvenli hissetmelerini sağlar.”* şeklinde belirtmiştir.

Mesleki tutum ve değerler bağlamında ÖBA'nın milli, manevi ve evrensel değerlere katkıları konusunda öğretmenlerin büyük bölümü toplum için değerli olan milli, manevi ve evrensel değerlere saygılı davranılması gerektiğine vurgu yapılmıştır. Bu konuda bir öğretmen fikrini şöyle ifade etmiştir;

“Toplumları ayakta tutan bazı değerler vardır. Bu değerlerin başında da bayrağımız, toprağımız dilimiz dinimiz gelmektedir. Başta bizler olmak üzere çocuklarımızın da bu değerleri benimsemesi gerekiyor. Bizler de toplumun öncüleri olarak okullarımızda bu değerleri benimsetmeye çalışıyoruz.”

Ayrıca öğretmenlerin büyük bir bölümü tarihi ve kültürel değerlerimizi korumamız gerektiğini belirtmişlerdir. Bir öğretmen *“Ülkemiz insanlık tarihi ile birlikte yerleşime açılmış birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Doğal koşulların insanın yaşamına uygun olması beraberinde insanların bu topraklara camiler, kervansaraylar, çeşmeler gibi birçok miras bırakmasını sağlamıştır. Bizlere de geçmişten gelen bu değere sahip çıkmamız kalıyor.”* şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir. Bazı öğretmenler ise insan ve çocuk haklarının gözetilmesi gerektiğine vurgu yapmış olup bu konuda bir öğretmen *“okulun ve eğitimin işlevlerinden biri de bence çocuklarımıza insan hakları başta olmak üzere özeldir de çocuk haklarını öğreterek bu hakları korumalıyız.”* şeklinde fikrini beyan etmiştir.

Öğrenciye yaklaşım eğitimin önemli öncüllerinden birisidir. Bu bağlamda öğretmenlerin büyük bölümü öğrencilerin kendilerini değerli hissetmeleri için başta kendilerinin onlara değer vererek kendilerini değerli hissetmelerini sağlamaktır. Örneğin bir öğretmen *“Öncelikle öğrencileri birey olarak görmeliyiz. Onlara bir yetişkin gözüyle bakarak onların önemli birey olduklarını hissettirmeliyiz. Onlara sorumluluklar vererek kendilerinin değerli olduklarını hissettirmeliyiz.”* demiştir. Öğretmenlerin yarıya yakını okulda ve dışardaki davranışlarıyla öğrencilere rol model olunması gerektiğine vurgu yapmışlardır. Bir öğretmen *“Her şeyden önce bizler davranışlarımıza dikkat etmeliyiz. Çünkü öğrenciler için bizler iyi bir örneğiz, onların örnek olacağı modelleriz bizden ne alırlarsa bize öyle davranırlar.”* şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir. Bazı öğretmenler ise öğretmenlerin öğrenciler için iyi bir yönlendirici olduğunu, onların geleceklerini planlamada onlara rehber olduğunu ifade etmişlerdir. Bir öğretmen düşüncesini şu şekilde belirtmiştir; *“Bizler öğrenciler için önemli rehberleriz ona göre yaklaşım sergilemeliyiz.”*

İletişim ve işbirliği konusunda çalışmaya katkı sunan öğretmenlerin büyük bölümü, eğitimin paydaşları olan öğretmen ve velilerin işbirliği içerisinde olması durumunda öğrencilerin eğitimini olumlu yönde etkileyeceğini belirtmişlerdir. Bir öğretmen *“Öğrenciler kadar eğitimde veliler ve öğretmenler ile yapılan iletişim de önemli bence. Bunlarla kurulacak doğru iletişim öğrencilerin başarısını arttırdığını düşünüyorum.”* demiştir. Öğretmenlerin büyük bölümü de öğrenciler ile gerçekleştirilen etkili iletişimin başarı için önemli olduğuna vurgu yapmışlardır. Öğretmenlerden biri *“Etkili iletişim kurarak öğrencilerin hem akademik hem de sosyal olarak gelişmesini sağlayabiliriz.”* şeklinde düşüncesini ifade etmiştir. Öğretmenlerin bir bölümü de iletişimde empatiye vurgu yapmışlardır. Örneğin bir öğretmen *“Hocam doğru iletişimde en önemli şeylerin başında öğrencilerin karşıdaki kişiyle kurmuş olduğu bağdır. Yani empati kurarak karşılıklı, sağlıklı iletişim kurulabilir.”* şeklinde düşüncesini ifade etmiştir.

Kişisel ve mesleki gelişim konusunda öğretmenlerin yarısından fazlası paydaşlarından gelen görüşler ve önerilerden yararlanarak kendilerini değerlendirme imkânı elde ettiklerini belirtmişlerdir. Bir öğretmen *“ÖBA' dan aldığım eğitimler sayesinde hangi seviyede olduğumu, mesleğimle alakalı neleri yaptığımı, neleri yapmadığımı, özetle kendimi değerlendirme imkânı elde ettim.”* demiştir. Öğretmenlerin yarısı aldıkları eğitimlerle kişisel ve mesleki anlamda kendilerini geliştirdiklerini ifade etmiştir. Örneğin bir öğretmen düşüncesini şöyle belirtmiştir; *“ÖBA'nın en önemli katkısı bence bizim kendimizi hem kişisel olarak hem de mesleki olarak gelişmemize sunduğu katkıdır. Aldığımız eğitimler bizleri özellikle sosyal anlamda katkı sunuyor bizlere özellikle iletişim konusunda yararı oluyor.”*

Bazı öğretmenler ise ÖBA'nın öğretmenleri kültürel ve sanatsal etkinliklere katılım konusunda yönlendiriyor olmasına vurgu yapmışlardır. Bu konuda bir öğretmen *“ÖBA beni kültürel faaliyetlere katılmam konusunda gerçekten yönlendiriyor. Bu sayede kendimi özellikle sosyal anlamda gelişmem için gezilere yönlendirdi. Birçok geziye katılarak kendimi geliştirdiğimi söyleyebilirim.”* şeklinde düşüncelerini belirtmiştir.

ÖBA Kullanımında Yaşanan Sorun ve Öneriler

Öğretmenlerin ÖBA'yı kullanma durumları kapsamında, ÖBA kullanımında öğretmenlerin yaşadıkları sorunlar ve bu sorunların çözümüne yönelik öneriler yer almaktadır. Öğretmenlerin görüşlerine ilişkin tema ve kodlamalar Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5. Öğretmenlerin ÖBA'nın yaşadıkları sorunlar ve geliştirilmesine ilişkin kodlamalar ve temalar

<i>Sorunlar</i>		<i>Öneriler</i>	
Kodlamalar	<i>f</i>	Kodlamalar	<i>f</i>
İçeriklerin Yetersizliği	12	Konu Alanı İçeriklerinin Geliştirilmesi	11
Sunucuların Yetersizliği	10	Katılımcı Uzmanların Seçimi	12
Sunumların Monotonluğu	10	Eğitimin Çevrim İçi Olması	10
Katılımın Azlığı	9	Katılımın Teşvik Edilmesi	11
İçeriklerin Karmaşıklığı	9	Alana Göre Sınıflandırma	10
Alt yapı Sorunları	10	Alt Yapısının Geliştirilmesi	8

Öğretmenlerin ÖBA kullanımında yaşadıkları sorun ve bu sorunların çözümüne yönelik önerilere ilişkin olarak öğretmenlerin büyük bölümü konu alanı içeriklerini yeterli görmedikleri ve geliştirilmesi gerektiğini vurgulamışlardır. Bir öğretmen "İçerikleri geliştirilmeli, daha güncel ve fayda sağlayan eğitimler koyulmalı, öğretmenlerin eksik olduğu kısımlar tespit edilip eğitimler buna göre verilmeli." şeklinde fikrini beyan etmiştir. Öğretmenlerin büyük bölümü sunucu seçimine dikkat edilmesi gerektiğini, sunumların sıkıcılığı bu platformu daha az kullanmalarına neden olduğunu vurgulamışlardır. Örneğin bir öğretmen "İçerikleri geliştirirken yanı sıra sunucular da kendisini geliştirmeli, sıkıcı sunumlar yerine öğretmeni içeriğe çekecek onların sıkılmasını engelleyecek yöntem ve tekniklere yer verilmeli." demiştir. Öğretmenlerin büyük bölümü verilen eğitimlerin uzaktan olsa dahi canlı olmasını, sunucu ile katılımcılar arasında etkileşim olmasının eğitimlerin verimliliğini arttıracığını belirtmişlerdir. Bir öğretmen bu durumu "Öneri olarak bence bu platformda yer alan eğitimler yüz yüze olsun. Bu da olmuyorsa barı yapılan eğitimler canlı olsun, soru soralım, etkileşim halinde olalım." şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir. Öğretmenlerin yarısından fazlası gerek katılımcı sayısını arttırması gerektiğini gerekse de öğretmenlerin bu platformda daha fazla zaman geçirmeleri için onları teşvik edici tanıtım ve içeriklere yer verilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Örneğin bir öğretmen fikrini şu şekilde beyan etmiştir;

"Ama daha etkili kullanılması için kullanıcı sayısının ve kullanım süresinin artırılması gerekir bence. Bunun için de kullanıcıların yani biz öğretmenlerin teşvik edilmesi gerekiyor. Mesela yer alan eğitimler tamamlandığında mesleki kariyerimize etki edecek puan ya da sertifikalar verilmesi bu konuda etkili olabilir diye düşünüyorum."

Öğretmenlerin yarısından fazlası içeriklerin öğretmenlerin alanlarına göre sınıflandırılması ve her alana ilişkin ayrı ayrı içeriklere yer verilmesi gerektiğini vurgulamışlardır. Örneğin bir öğretmen "Hocam bence içerikler alanlara göre tasnif edilirse çok iyi olur. Sisteme giren hocanın kendi sayfasında alanıyla ilgili eğitimlere kolay bir şekilde ulaşabilmeli ve içerikler çeşitlendirilebilir." demiştir. Bazı öğretmenler ise platformun alt yapısından kaynaklı problemlerin çözülmesi ve alt yapısının daha da geliştirilmesi gerektiğini böylelikle ÖBA'nın daha fazla ve daha etkili kullanılmasını sağlayacağını ifade etmişlerdir. Bir öğretmen "Çok fazla problemden bahsedemem ama alt yapıyla alakalı bazen ses kesilmeleri ve görüntü kaymaları yaşanabiliyor. Belki de internetimle alakalı ama bazen bu kesintiler olabiliyor. Bunun dışında bir sorunla karşılaşmadım." şeklinde düşüncesini belirtmiştir.

Tartışma ve Sonuç

Öğretmenlerin mesleki gelişiminde kullanılan online bir platform olan ÖBA'ya ilişkin Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin görüşlerinin alındığı bu çalışmada önemli verilere ulaşılmıştır. Öncelikle, öğretmenlerin ÖBA ile gerçekleşen uzaktan mesleki eğitim çalışmalarını yüz yüze eğitimlerle karşılaştırdıklarında uzaktan eğitimi daha çok tercih ettikleri ortaya çıkmıştır. Buna karşın bazı öğretmenler yüz yüze eğitimlerin etkililiğini vurgularken bazı öğretmen ise uzaktan ya da yüz yüze eğitimlerin konulara göre etkililik düzeylerinin değişebileceğini söylemişlerdir.

Alan yazında araştırmaların bu sonucunu destekleyen bulgulara ulaşılmıştır. Bu araştırmaların bazılarında da kimi öğretmenlerin uzaktan eğitimi tercih ederken kimi öğretmenlerin ise yüz yüze eğitimi tercih ettiği görülmektedir. Örneğin Karaevli ve Levent'in (2022) çalışmasında pandemi sürecinde yapılan uzaktan eğitimlerde öğretmenlerin önemli bir bölümü uzaktan eğitimin faydalı bir uygulama olduğunu belirtmişlerdir. Bazı çalışmalarda da eğitim konusuna göre değişkenlik vurgusu yapılmıştır. Fishman vd., (2013) çalışmasında eğitim konularına göre bu durumun değişkenlik gösterdiğini bazı konularda çevrim içi eğitimlerin bazı konular da ise yüz yüze eğitimlerin etkili olduğunu belirlemişlerdir. Bazı çalışmalar ise öğretmenler için yüz yüze yapılan eğitimleri desteklerken uygulama gerektiren eğitimlerde uzaktan eğitimin fayda sağlamadığını belirtmişlerdir. Bazı çalışmalarda yüz yüze eğitim vurgusu yapılmıştır. Bu bağlamda okul temelli mesleki gelişimi savunan eğitimciler kendi ortamında aldıkları yüz yüze eğitimlerin daha etkili olduğunu ve bu sayede öğrencilere daha faydalı olduklarını belirtmişlerdir (Glynn, 2015; Hennessy vd., 2018; Haşler vd., 2015; Tan & Ang, 2016). Ayrıca Tekin (2020) çalışmasında katılımcıların bir bölümü uzaktan yapılan hizmet içi eğitimlerin katılımcılara fayda sağlamadığına, katılımcıların uzaktan eğitimi gereksiz gördüklerine ve zaman kaybına neden olduklarına değinmişlerdir. Bu sonuçlar, mesleki eğitimde ÖBA gibi uzaktan eğitim platformlarında eğitimlerin planlamasında konunun özelliklerinin ve öğretmen isteklerinin dikkate alınmasının yararlı olacağını göstermektedir.

Araştırma sonucunda ÖBA ve EBA gibi uzaktan eğitim platformlarını mesleki gelişimde yararlı bulan öğretmenler; platformun faydaları olarak kolay ulaşılabilir olduğu, işlevsel olduğu, zaman ve mekândan tasarruf sağladığı ve eğitimlerin daha yeterli olduğu vurgusunu yapmışlardır. Bazı araştırmaların sonuçları da bu bulguyu destekler niteliktedir. Reeves ve Pedulla (2013) ve Poole vd., (2020) de çalışmalarında uzaktan yapılan hizmet içi eğitimlerin erişim kolaylığı ve zamanlama esnekliği sağladığını ifade etmişlerdir. Haque (2020), çevrim içi yapılan eğitimlerin katılımcılara dersi istediği anda dinleyebilme imkânı tanıdığını belirtmiştir. Benzer şekilde pandemi dönemi ve sonrasında gerek örgün gerekse hizmet içi eğitimler amacıyla yoğun ve etkili bir şekilde eğitimlerde uzaktan eğitime yer verildiğini ve uzaktan eğitim uygulamalarının verimli olduğu, zaman ve mekân konusunda özgürlük tanıdığını ifade etmişlerdir (Başaran vd., 2020; Doğan & Koçak, 2020; Gören vd., 2020; Parlak, vd., 2023).

Bu araştırmada, öğretmenlerin tamamı özellikle seminer dönemlerinde zorunlu olarak ÖBA'yı kullanırken bazı öğretmenler de diğer dönemlerde gönüllü olarak kullandıkları görülmektedir. Benzer şekilde alan yazında Parlak vd., (2020) da çalışmalarında seminer dönemleri olan yaz ayları ve ara tatillerde eğitimlere zorunlu olduğu için katılım gösterdiklerini ifade etmişlerdir. Bu sonuçlar, ÖBA'nın sürekli kullanımını teşvik etmek için stratejilerin belirlenmesi gerektiğini düşündürmektedir. ÖBA'nın etkin kullanımının ve öğretmenlerin mesleki gelişimlerine entegrasyonunun önemini vurgulanmasını gerektirir. Arslan ve Şahin (2023) çalışmalarında öğretmenlere zorunlu eğitimlerin yapılmaması gerektiğini buna karşın öğretmenlerin bu eğitimlere katılması konusunda taleplerinin alınması ve teşvik edici uygulamalara yer verilmesi gerektiğini vurgulamışlardır.

Araştırma sonucunda, öğretmenlerin ÖBA'yı kişisel ve mesleki gelişimlerine katkı sağlamak ve mesleki anlamda dünyada ve ülkemizde meydana gelen yenilikleri takip etmek amacıyla kullandıkları görülmektedir. Ayrıca aldıkları eğitimlerle kendilerini mesleki, alan bilgisi ve genel kültür konularında geliştirebildiklerini ifade etmişlerdir. Nitekim Gültekin ve Çubukçu (2008) ile Gebel ve Bozkurt (2022) çalışmaları sonucunda katılımcılara verilen hizmet içi eğitimlerin mesleki gelişime önemli katkılar sağladığını ortaya koymuşlardır. Aynı şekilde Kassem (2018) araştırmaları sonucunda aldıkları hizmet içi eğitimlerin derslerde öğrencilere kavram öğretiminde katkı sunduğunu belirlemişlerdir. Yalın (2001), yaptığı çalışma sonucunda yapılan online hizmet içi eğitim faaliyetlerinin öğretmenlerin genel kültürlerine, teknoloji kullanımı konusunda kendilerini geliştirmelerine ve meslektaşlarıyla iletişim kurmaları konusunda önemli katkıları olduğu sonucuna varmıştır. Yine Wight ve Buston (2003) benzer şekilde mesleki gelişim konusunda hizmet içi eğitimlerin mesleğe lazım olan bilgi ve becerilerin kazanılması konusunda önemli rolü olduğunu vurgulamışlardır. Bu sonuçlar ÖBA platformunun öğretmenlerin mesleki ve kişisel gelişimine katkı sağladığını göstermektedir.

ÖBA platformunun öğretmenlerin mesleki gelişimine katkı sağlaması, platformun kullanılabilirliği ve içeriklerin nitelikleri ile doğrudan ilişkilidir. Bu bağlamda bu araştırmada öğretmenlerin çoğunluğu içeriklerinin güncel ve kullanışlı olduklarını söylerken bazı öğretmenler bazı içeriklerin yetersiz olduğunu ve özellikle haberler bölümündeki içeriklerin güncel olmadığını ileri sürmüşlerdir. Araştırmanın bu bulgusuyla paralel bir şekilde Akdağ

(2023) ÖBA bölüm ve içeriklerinin katılımcılar tarafından yeterli ve zengin görüldüğü ayrıca içeriklerin güncel olduğunu vurgulamıştır. Yine Çiftçi, vd., (2013) sınıf öğretmenleriyle gerçekleştirdikleri araştırmada, öğretmenlerin EBA'nın öğrenme sürecine görsellik katma ve bilgiye erişimi kolaylaştırma potansiyeline inandıkları sonucuna varmışlardır. Bu bulgunun aksine Ceylan ve Gündoğdu (2017) ise araştırmalarında uygulamaya dayalı etkinlik içeriklerinin yetersiz olduğunu ileri sürmüşlerdir. Benzer şekilde öğrenci platformu EBA'ya ilişkin yapılan bazı çalışmalarda da platform içeriğinin öğretmenler tarafından yetersiz bulunduğunu ve ders içeriklerinin ders kitaplarıyla uyumlu olmadığını ifade etmişlerdir (Güven, 2012; Karatekin vd., 2015). Bu araştırmada bazı öğretmenler, hazırlanan eğitimlerin tek düze anlatım ve monoton olduğuna ve etkileşimli olmadığına dönük eleştiriler getirmişlerdir. Hatta bazı katılımcılar sunuculardan kaynaklanan sunumdaki monotonluktan dolayı zorunlu eğitimler dışında katılım göstermediklerini ifade etmişlerdir. Benzer şekilde Akdağ (2023) tarafından yapılan bir çalışmada da sunucuların yaptıkları monoton sunumların katılımcıları olumsuz etkilediği belirtilmiştir. ÖBA platformunda bu engellerin azaltılması, eğitim sürecini daha etkili ve katılımcı kılabilir. Örneğin eğitimlerde farklı öğretim metotları ve materyallerin kullanılması, öğrenenlerin dikkatini canlı tutabilir ve öğrenmeyi daha keyifli hale getirebilir. Ayrıca etkileşimli öğrenme ortamları sağlanarak öğrenenlerin aktif katılımı teşvik edilebilir ve derinlemesine öğrenmelerine olanak sağlanabilir. Bu tür çeşitlendirmeler, eğitimlerin kalitesini ve memnuniyetini artırabilir. Bu durum, sunucuların etkili iletişim kurma ve katılımcıların ilgisini çekme yeteneğinin önemine vurgu yapmaktadır. Sunucuların sunumlarına çeşitlilik ve etkileycilik katmaları, katılımcıların daha fazla ilgisini çekebilir ve etkileşimi artırabilir. Bu şekilde ÖBA'daki eğitim etkinliklerinin daha verimli bir şekilde gerçekleştirilmesi sağlanabilir.

Araştırma bulguları, ÖBA'daki içeriklerin yapısına ilişkin olarak ses ve görüntü kalitelerinin yeterli olduklarını, alt yapı problemlerden kaynaklı kesintilerin yok denecek kadar az olduğunu göstermiştir. Bu bulgular, EBA platformuna ilişkin yapılan benzer gözlemlerle de uyumlu bir şekilde ortaya konmuştur. Hem görüntü kalitesinin hem de ses ve içeriklerin yüksek kalitede olmasının öğrenci ilgisini artırdığı ve bu platformların etkili bir öğrenme deneyimi sağladığı belirlenmiştir (Tartuk & Turan, 2023). Ancak çok az öğretmenin alt yapı yetersizliğini dile getirmesi, altyapı kalitesinin artırılmasının ÖBA uzaktan eğitimin kalitesinin ve etkililiğinin artırılmasında etkili olacağını göstermektedir.

Araştırma sonucunda öğretmenler; ÖBA'ya ait sorun ve bu sorunların çözümüne dair önerilerine ilişkin olarak konu içeriklerinin geliştirilmesi gerektiğini, alt yapı sorunlarının çözülmesi, eğitimlerin uzaktan olması, öğretmenleri eğitim almaya teşvik edilmesi, içeriklerin branşlara göre sınıflandırılması ve eğitim sunucularının sunumlarda kendilerini geliştirmeleri gerektiğini belirtmişlerdir. Benzer şekilde Cady ve Rearden (2009) sunucuların yüz ifadelerinin ve beden dilinin belirgin olmasının zengin bir iletişimi sağladığını, Healy, Block ve Judge (2014) ise teknolojik aksaklıkların giderilmesi gerektiğini belirtmiştir. Şahin-İzmirli, İzmirli ve Kırmacı'nın (2013) araştırmasında da hizmet içi eğitimlerde branşlara göre sınıflandırma yapılması gerektiği belirtilmiştir. Bu sonuçlar, eğitim içeriklerinin ve sunumların etkili bir şekilde düzenlenmesi gerektiğini göstermektedir. Böylece öğretmenlerin çevrim içi eğitimlere daha istekli katılım göstermeleri ve daha verimli bir şekilde bilgi edinmeleri sağlanabilir.

Öneriler

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin ÖBA platformuna ilişkin görüşleri sonrasında ortaya çıkan bulgular doğrultusunda geliştirilen öneriler, ÖBA platformunun geliştirilmesine ilişkin öneriler ve gelecekteki araştırmalara yönelik öneriler şeklinde verilmiştir.

ÖBA Platformunun Geliştirilmesine Yönelik Öneriler

1. Öğretmenlerin ÖBA platformun etkili kullanımı için konuların “genel ortak” ve “branşlara göre spesifik” konular biçiminde yapılandırılabilir.
2. ÖBA platformunda öğretmenlerin gereksinim duyduğu konular kapsamında içerikler geliştirilebilir ve çeşitlendirilebilir.
3. ÖBA'da yer alan eğitim içeriklerinde sunumların jest-mimik, vurgu, tonlama, beden dilini etkili kullanma gibi özellikleri dikkate alınarak hazırlanması sağlanabilir.

4. ÖBA'da yer alan içeriklerde öğretmenlerin sunucu ile etkileşim halinde olduğu interaktif içeriklere yer verilebilir.
5. ÖBA'da yer alan eğitim videoları ile ilgili olarak sistem ve teknik sorunlardan kaynaklı alt yapı sorunlarının çözülmesi ve alt yapının güçlendirilmesi önerilir.
6. Öğretmenlere verilecek uygulamalı eğitimlerde yüz yüze eğitimler tercih edilebilir.
7. Öğretmenlerin bu platformdan daha fazla faydalanmaları ve onları platformu kullanma konusunda teşvik edici uygulamalara yer verilebilir.

Gelecek Araştırmalara Yönelik Öneriler

1. Bu araştırmada veriler yalnızca Türkiye'nin bir ilinde toplanmıştır. Bundan sonraki araştırmalarda ülkenin farklı bölgelerindeki öğretmenlerin görüşleri de alınabilir.
2. Platformda yer alan Sosyal Bilgiler eğitimi kapsamında yer alan içerikler doküman olarak ayrıntılı incelenebilir.

Kaynakça

- Akdağ, C. (2023). *Öğretmen bilişim ağı (ÖBA) platformuna yönelik yönetici ve öğretmen alguları* [Yüksek Lisans Tezi]. Pamukkale Üniversitesi, Denizli.
- Andrade, D. (2015,). *The benefits of educational technology*. Tech & learning. <https://www.techlearning.com/tl-advisor-blog/9059> adresinden 15 Mayıs 2024 tarihinde erişilmiştir.
- Arıkan, B. (2022). *Uzaktan eğitim sürecinde sosyal bilgiler öğretmenlerinin EBA canlı ders uygulamasına ilişkin görüşleri* [Yüksek lisans Tezi]. Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Arslan, H. & Şahin, İ. (2013). Bilişim teknolojileri öğretmenlerinin hizmetiçi eğitim kurslarına yönelik görüşleri. *Middle Eastern & African Journal of Educational Research*, 5, 56–66.
- Ayaydın, Y. (2014). *Sosyal bilgiler öğretiminde öğretim teknolojilerinin kullanımına ilişkin hizmet-içi ve hizmet-öncesi sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerinin incelenmesi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Baltacı, A. (2019). Nitel araştırma süreci: Nitel bir araştırma nasıl yapılır?. *Abi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 368–388. <https://doi.org/10.31592/aeusbed.598299>
- Başaran, M., Doğan, E., Karaoğlu, E. & Şahin, E. (2020). Koronavirüs (Covid-19) pandemi sürecinin getirisi olan uzaktan eğitimin etkililiği üzerine bir çalışma. *Academia Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 368–397.
- Bell, B. & Gilbert, J. (2005). *Teacher development: A model from science education*. Routledge.
- Burns, M. (2023). *Distance education for teacher training. Modes, models, and methods*. Education Development Center, Inc.
- Büyüköztürk, Ş., Akgün, Ö. E., Demirel, F., Karadeniz, Ş. & Çakmak, E. K. (2015). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Pegem Akademi.
- Ceylan, V. K. & Gündoğdu, K. (2017). Öğretmenlerin e-içerik geliştirme becerileri: Bir hizmet içi eğitim deneyimi. *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi: Teori ve Uygulama*, 8(15), 48–74.
- Collis, B. & Jung, I. (2003). Uses of information and communication technologies in teacher education. Robinson, B. & Latchem, C. (eds.). In *Teacher education through open and distance learning. world review of distance education and open learning* (pp.171–192). Routledge, Falmer.
- Çiftçi, S., Taşkaya, S.M., & Alemdar, M. (2013). İlköğretim öğrencilerinin sosyal bilgiler derslerinde aktif öğrenmenin başarı ve tutumlarına etkisi sınıf öğretmenlerinin Fatih Projesine ilişkin görüşleri. *İlköğretim Çevrimiçi*, 12, 227–240.
- Demirel, Ö. & Budak, Y. (2003). Öğretmenlerin hizmet içi eğitim ihtiyacı. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 33(33), 62–81.
- Deniz, O. & Güneş, G. (2022) Sınıf öğretmenlerinin covid-19 sürecinde eğitim bilişim ağı'nı (EBA) kullanma durumları. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 13(1), 28–46.
- Dilekçi, A. (2023). Öğretmen bilişim ağı (ÖBA) eğitim içeriklerinin incelenmesi. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 14(1), 509–530. <https://doi.org/10.51460/baebd.1249546>
- Doğan, S. & Koçak, E. (2020). EBA sistemi bağlamında uzaktan eğitim faaliyetleri üzerine bir inceleme. *Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(14), 111–124.
- Dündar, R. & Yeşilyurt, S. (2020). Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin eğitim bilişim ağı özelinde uzaktan eğitime bakış açılarının değerlendirilmesi. *International Journal of Social Science Research*, 9(1), 79-95.
- Earley, P. & Bubbs, S. (2007). *Leading & managing continuing professional development: Developing people, developing schools*. <https://www.torrossa.com/en/resources/an/4912801> adresinden 22 Mayıs 2024 tarihinde erişilmiştir.
- Fishman, B., Konstantopoulos, S., Kubitskey, B. W., Vath, R., Park, G., Johnson, H. & Edelson, D. C. (2013). Comparing the impact of online and face-to-face professional development in the context of curriculum implementation. *Journal of Teacher Education*, 64(5), 426–438.
- Gebel, S. & Bozkurt, A. T. (2022). Öğretmenlerin Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yürütülen uzaktan hizmet içi eğitim faaliyetleri hakkındaki görüşleri. *Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(1), 42–62.

- Glynn, M. T. (2015). *Exploring the efficacy of school-based professional development* [Doctoral Dissertation]. Walden University, USA.
- Golubev, O. & Testov, V. (2015). Network information technologies as a basis of new educational paradigm. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 214, 128–134.
- Gökdemir, A. (2020). *Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin eba (eğitim bilişim ağı) ya yönelik görüşlerinin değerlendirilmesi*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Aksaray Üniversitesi, Aksaray.
- Gören, S. Ç., Gök, F., Yalçın, M., Göregen, F. & Çalışkan, M. (2020). Küresel salgın sürecinde uzaktan eğitimin değerlendirilmesi: Ankara örneği. *Milli Eğitim Dergisi*, 49(1), 69–94. <https://doi.org/10.37669/milliegitim.787145>
- Guskey, T. R. (2000). *Evaluating professional development*. Corwin Press.
- Gültekin, M. & Çubukçu, Z. (2008). İlköğretim öğretmenlerinin hizmet içi eğitime ilişkin görüşleri. *Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10 (19), 185–201.
- Güven, İ. (2012). Eğitimde 4+4+4 ve Fatih Projesi yasa tasarısı= reform mu?". *İlköğretim Online*, 11(3), 556-577.
- Haßler, B., Hennessy, S., Cross, A., Chileshe, E. & Machiko, B. (2015). School-based professional development in a developing context: Lessons learnt from a case study in Zambia. *Professional Development in Education*, 41(5), 806–825. <https://doi.org/10.1080/19415257.2014.938355>
- Healy, S., Block, M. & Judge, J. (2014). Certified adapted physical educators' perceptions of advantages and disadvantages of online teacher development. *Palaestra*, 28(4), 14–16.
- Hennessy, S., Dragovic, T. & Warwick, P. (2018). A research-informed, school-based professional development workshop programme to promote dialogic teaching with interactive technologies. *Professional Development in Education*, 44(2), 145–168. <https://doi.org/10.1080/19415257.2014.938355>
- İnanoğlu, A. & Kabapınar, Y. (2023). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin eğitim bilişim ağı'na (EBA) yönelik görüşlerinin incelenmesi. *Trakya Eğitim Dergisi*, 13(3), 1818-1837.
- Karaevli, Ö. & Levent, F. (2022). Salgın sürecinde yapılan uzaktan eğitimlerin öğretmenlerin profesyonel gelişimlerine etkisine ilişkin görüşler. *Milli Eğitim Dergisi*, 51(233), 303–325. <https://doi.org/10.37669/milliegitim.786842>
- Karasolak, K., Tanriseven, I. & Konokman, G. Y. (2012). Öğretmenlerin hizmet içi eğitim etkinliklerine ilişkin tutumlarının belirlenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 21(3), 997–1010.
- Karataş, Z. (2015). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. *Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 62–80.
- Karatekin, K., Elvan, Ö. & Öztürk, D. (2015). Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenlerinin fatih projesi hakkındaki düşünceleri. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(18), 81–114.
- Kassem, M.A.M. (2018). The effect of a suggested in-service teacher training program based on MALL applications on developing EFL students' vocabulary acquisition. *Journal of Language Teaching and Research*, 9(2), 250–260. <http://dx.doi.org/10.17507/jltr.0902.05>
- Kartal, M. (2017). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin Eğitim Bilişim Ağı (EBA) hakkındaki görüşleri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tokat.
- Lim, A. (2021). *Educational Technology: How Important Is It In Today's Education Industry?* eLearning Industry.
- Lincoln, Y.S. & Guba, E.G. (1985). *Naturalistic inquiry*. Newbury Park.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2012). *Mesleki gelişim faaliyetleri*. <https://oygm.meb.gov.tr/www/mesleki-gelisim-tanitim/icerik/7> adresinden 15 Mayıs 2024 tarihinde erişilmiştir.
- Mizell, H. (2010). *Why professional development matters*. Learning Forward.
- MEB. (2017). *Öğretmenlik mesleği genel yeterlikleri*. https://oygm.meb.gov.tr/dosyalar/StPrg/Ogretmenlik_Mesleki_Genel_Yeterlikleri.pdf
- Merriam, (2013). *Nitel araştırma: Desen ve uygulama için bir rehber*. S. Turan (Çev. Ed.). Nobel.
- Nafsi, N. R. R., & Maryanti, R. (2022). Analysis of teacher skills in e-learning content development during distance learning during the Covid-19 pandemic. *ASEAN Journal for Science Education*, 1(1), 23–32.

- Okçu, S., Karakoç, G., Okçu, N. & Karakoç, G. (2023). Sınıf öğretmenlerinin mesleki gelişimi için öğretmen bilişim ağı (ÖBA). *Rumeli Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 34, 575–586. <https://doi.org/10.29000/rumelide.1317098>
- Öner, G. (2017). Sosyal bilgiler ve tarih derslerinde alternatif kaynak: eba.gov.tr. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 9, 227-257.
- Özdemir, M. (2010). Nitel veri analizi: Sosyal bilimlerde yöntem bilim sorunsalı üzerine bir çalışma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 323–343.
- Palvia, S., Aeron, P., Gupta, P., Mahapatra, D., Parida, R., Rosner, R. & Sindhi, S. (2018). Online education: Worldwide status, challenges, trends, and implications. *Journal of Global Information Technology Management*, 21(4), 233–241. <https://doi.org/10.1080/1097198X.2018.1542262>
- Parlak, E., Sakarya, M. & Tok, F. D. (2023). Yönetici ve öğretmenlerin uzaktan eğitime ilişkin görüşleri: Öğretmen bilişim ağı (ÖBA) platformu örneği. *Journal of Sustainable Education Studies*, 4(2), 101–112.
- Poole, T., Fitzgerald, A. & Dann, C. (2020). *Effective online professional development: Teacher perceptions, practices, and preferences* [Preprint]. <https://doi.org/10.21203/rs.3.rs-79141/v1>
- Reeves, T. D. & Pedulla, J.J. (2013). Bolstering the impact of online professional development for teachers. *The Journal of Educational Research & Policy Studies*, 1, 55–60.
- Sikwibele, A. L. & Mungoo, J. K. (2009). Distance learning and teacher education in Botswana: Opportunities and challenges. *International Review of Research in Open and Distributed Learning*, 10(4), 2–16. <https://doi.org/10.19173/irrodl.v10i4.706>
- Sun, A. & Chen, X. (2016). Online education and its effective practice: A research review. *Journal of Information Technology Education: Research*, 15, 157–190.
- Şahin-İzmirli, Ö., İzmirli, S. & Kırmacı, Ö. (2013). Teknoloji entegrasyonu için gerçekleştirilen mesleki gelişimin kara kutusunun incelenmesi. *Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(3), 759–777.
- Tan, L. S. & Ang, K. C. (2016). A school-based professional development programme for teachers of mathematical modelling in Singapore. *Journal of Mathematics Teacher Education*, 19(5), 399–432. <https://doi.org/10.1007/s10857-015-9305-z>
- Tanberkan, H. (2015). İçerik analizinde geçerlik ve güvenilirlik. <https://prezi.com/yrrhdpwinv3a/icerik-analizinde-gecerlik-ve-guvenirlik-adresinden-20.04.2024-tarihinde-alinmistir>
- Tartuk, M. & Turan, İ. (2023). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin EBA dijital eğitim platformu'nun öğretimde kullanımına ilişkin görüşleri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(2), 933–958. <https://doi.org/10.17240/aibuefd.2023.-1213850>
- Tekin, O. (2020). Uzaktan eğitim kullanılan hizmet içi eğitim programlarına yönelik öğretmen görüşlerinin incelenmesi. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 16(1), 20–35. <https://doi.org/10.17244/eku.643224>
- Trust T, Daniel G. K. & Jeffrey P. C. (2016). Together we are better: Professional learning networks for teachers. *Computers & Education*, 102, 15–34. <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2016.06.007>
- Türker, A. U. (1996). *Türk eğitim sisteminde kız meslek lisesi müdürleri ve endüstri meslek lisesi müdürlerinin hizmet içi eğitim ile yetiştirilmeleri* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Uçan, S. (2016). The role of continuous professional development of teachers in educational change: A literature review. *Harran Education Journal*, 1(1), 36–43. <https://doi.org/10.22596/2016.0101.36.43>
- Villegas-Reimers, E. (2003). *Teacher professional development: An international review of the literature*. International Institute for Educational Planning, UNESCO.
- Wight, D. & Buston, K. (2003). Meeting needs but not changing goals: evaluation of in-service teacher training for sex education. *Oxford Review of Education*, 29(4), 521–543. <https://doi.org/10.1080/0305498032000153061>
- Yalın, H. İ. (2001). Hizmetiçi eğitim programlarının değerlendirilmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 150, 58–68.
- Yıldırım, A. & Simsek, H. (2016). *Nitel araştırma yöntemleri* (10 baskı). Seçkin Yayıncılık.

Ayakkabı Tasarımlarında Sanatta Yeniden Üretim: Filmlerden Sembollerin İzinde

Reproduction in Art in Shoe Designs: Traces of Symbols from Movies

Kübra ŞAHİN ÇEKEN¹

Özet

Bu araştırma, ayakkabı tasarımlarının sanatta yeniden üretiminin, film sanatının sembolizmiyle etkileşimi üzerinde odaklanacaktır. Ayakkabı tasarımı, giyim modasının önemli bir parçası olmasının yanında, bir sanat formu olarak da değerlendirilmektedir. Bu çalışmada ayakkabı tasarımlarının film sembollerinden ilham alarak nasıl yeniden üretildiğini örnek çalışmalar üzerinden incelenecektir. Tekstil ve Moda Tasarımı bölümünde eğitim alan öğrencilerin Desen ve Estetik dersi kapsamında hazırladıkları ayakkabı tasarımları çalışmanın uygulama örneklerini oluşturmaktadır. Öğrenci çalışmalarından on üç tanesi örnek olarak seçilmiş ve farklı filmlerden belirli sembollerini nasıl kullandıklarını açıklayan manifestoları ışığında inceleme yapılmıştır. Ayrıca bu araştırma ayakkabı tasarımlarının üretim sürecinde filmlerden alınan sembollerin işlenmesinde estetik, anlam ve toplumsal bağlamdaki etkilerini incelemeyi amaçlamaktadır. Ayakkabı tasarımlarında sanatta yeniden üretim, sadece estetik değil, aynı zamanda sembolik bir derinlik kazandırmaktadır. Moda dünyasında bir dönüşüm aracı olarak kullanılan bu süreç, tasarımcılara eski eserleri, özellikle de filmlerdeki sembollerin güçlü etkilerini, modern tasarımlara adapte etme fırsatı sunmaktadır. Son olarak, film sembollerinin ayakkabı tasarımlarındaki entegrasyonu, tasarımcılara yaratıcılıklarını ve yenilikçi düşünme becerilerini sergileme fırsatı sunmaktadır. Bu durum, modanın evriminde yeni ve çığır açan tasarım yaklaşımlarının ortaya çıkmasına katkıda bulunmaktadır. Tüm bu faktörler, ayakkabı tasarımlarında sanatta yeniden üretim ve film sembollerinin izindeki yaratıcı süreçlerin, estetik, anlam ve tüketici etkileşimi açısından zengin bir bağlam oluşturduğunu göstermektedir.

Anahtar Sözcükler: Tasarım, Sembol, Temellük, Ayakkabı, Yeniden Üretim.

Abstract

This research will focus on the interaction of the reproduction of shoe designs in art with the symbolism of film art. Besides being an important part of clothing fashion, shoe design is also considered as an art form. In this study, it will be examined through case studies how shoe designs are reproduced by taking inspiration from movie symbols. Shoe designs prepared by students studying at the Department of Textile and Fashion Design within the scope of the Pattern and Aesthetics course constitute the application examples of the study. Thirteen of the student's works were selected as examples and examined in the light of their manifestos explaining how they used certain symbols from different films. In addition, this research aims to examine the effects of shoe designs on aesthetics, meaning and social context in the processing of symbols taken from films during the production process. Reproduction in art in shoe designs gives not only aesthetic, but also symbolic depth. This process, which is used as a transformation tool in the fashion world, offers designers the opportunity to adapt ancient works, especially the strong effects of symbols in films, to modern designs. Finally, the integration of film symbols in shoe designs offers designers the opportunity to showcase their creativity and innovative thinking skills. This situation contributes to the emergence of new and groundbreaking design approaches in the evolution of fashion. All these factors show that the creative processes followed by reproduction in art and film symbols in shoe designs create a context rich in aesthetics, meaning and consumer interaction.

Keywords: Design, Symbol, Appropriation, Shoe, Reproduction.

¹ Doç. Dr., İstanbul Arel Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, Grafik Tasarımı Bölümü, İstanbul, Türkiye, kubrasahinceken@arel.edu.tr

Giriş

Türkiye'de ayakkabı tasarımlarında sanatta yeniden üretim, özellikle filmlerden sembollerin izini sürerek moda dünyasında benzersiz ve etkileyici tasarımların ortaya çıkmasına olanak sağlayan bir öneme sahiptir. Bu çalışma, ayakkabı tasarımlarındaki sanatta yeniden üretim süreçlerini ve bu süreçlerin odaklandığı temel noktalardan biri olan film sembollerinin tasarımlara entegrasyonunu derinlemesine incelemeyi amaçlamaktadır. İstanbul Nişantaşı Üniversitesi Sanat ve Tasarım Fakültesi Tekstil ve Moda Tasarım bölümü öğrencilerinin “Desen ve Estetik Dersi” için hazırladıkları “film sanatından esinlenerek tasarladıkları ürünler”, hem moda endüstrisinin evrimine hem de yeniden üretim alanında sanatlar arası bir entegrasyona katkıda bulunmaktadır. Ayakkabı tasarımlarında sanatta yeniden üretim, günümüz modasında benzersiz ve etkileyici tasarımların oluşturulmasında önemli bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda, özellikle filmlerden sembollerin izini sürmek, tasarım dünyasında yeni bir estetik anlayışın ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Bu çalışma, ayakkabı tasarımlarında sanatta yeniden üretim süreçlerini, özellikle de film sembollerinin tasarımlara entegrasyonunu ayrıntılı bir şekilde incelemeyi amaçlamaktadır. Ayakkabı tasarımlarında sanatta yeniden üretim, günümüzde moda dünyasının dinamiklerini şekillendiren önemli bir kavram olarak öne çıkmaktadır. Bu kavram, tasarım dünyasında geçmişten gelen öğelerin, özellikle de film sanatından ilham alarak, yeniden ele alınması ve modern estetik anlayışıyla buluşturulması sürecini ifade etmektedir.

Bu araştırma, ayakkabı tasarımlarında film sembollerinin yeniden üretimi konusundaki literatüre yeni bir bakış açısı getirecek ve moda endüstrisindeki yaratıcı süreçlere ışık tutacaktır. Çalışma sınırlamaları belirli ayakkabı tasarımları ve filmler üzerinde odaklanacağı için bir genelleme yapma iddiasında bulunmamaktadır. Ayrıca, sembolizmin ve anlamların çok katmanlı doğası nedeniyle tam bir anlayış sunma iddiasında değildir. Öncelikle, film sembollerinin ayakkabı tasarımlarındaki estetik yeniden üretimi ele alınmıştır. Bu bağlamda, film sembollerinin tasarımlara kattığı estetik zenginlik ve çeşitlilik ile modanın sınırlarını genişleten çarpıcı tasarımlar ortaya çıkmıştır. Ayrıca, film sembollerinin tasarımlara katkısı sadece görsel açıdan değil, aynı zamanda anlamın yeniden inşa kavramı açısından da belirgindir. Belirli bir film veya karakterle ilişkilendirilen semboller, tasarımın taşıdığı hikâyeyi güçlendirmekte ve izleyiciyle daha derin bir bağ kurulmasına olanak sağlamaktadır.

Alımlayıcılar üzerindeki etkiler açısından çalışma film sembollerinin ayakkabı tasarımları üzerinde güçlü bir duygusal etki bıraktığını göstermektedir. Nostalgik anılar, duygusal bağlar ve filmle ilgili duygular, alımlayıcıda oluşan estetik algı kararlarını etkileyen önemli faktörler olarak öne çıkmaktadır. Ayrıca, film sembollerinin taşıdığı anlamların sadece bireysel düzeyde değil, aynı zamanda geniş bir toplumsal ve kültürel bağlamda da anlam kazandığı vurgulanmıştır. Bu, tasarımların daha geniş bir izleyici kitlesiyle bağ kurma ve kültürel referanslar aracılığıyla etkileşimde bulunma yeteneğini artırmaktadır. Bu durum, modanın evriminde yeni ve çığır açan tasarım yaklaşımlarının ortaya çıkmasına katkıda bulunmaktadır.

Moda dünyası, sadece giyim tercihlerini değil, aynı zamanda bireylerin kişisel ifadelerini ve kültürel bağlantılarını da yansıtan dinamik bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayakkabılar, modanın temel taşlarından biri olarak, tasarımcıların yaratıcılıklarını sergileme ve kendi imzalarını atmada önemli bir araç haline gelmiştir. Bu bağlamda, ayakkabı tasarımlarında sanatta yeniden üretim, geçmişin kültürel mirasını günümüz trendleri ve beklentileriyle birleştirerek özgün eserlerin ortaya çıkmasına olanak sağlamaktadır. Tüm bu faktörler, ayakkabı tasarımlarında sanatta yeniden üretim ve film sembollerinin izindeki yaratıcı süreçlerin, estetik ve anlam etkileşimi açısından zengin bir bağlam oluşturduğunu göstermektedir.

Çalışma ayakkabı tasarımlarındaki sanatta yeniden üretim süreçlerini ve bu süreçlerin odaklandığı temel noktalardan biri olan film sembollerinin tasarımlara entegrasyonunu derinlemesine incelemeyi amaçlamaktadır.

Bu makalenin odak noktası, özellikle film sanatının ayakkabı tasarımlarına etkisi üzerinedir. Filmler, güçlü semboller, duygu yüklü sahneler ve karakterler aracılığıyla izleyicilere derin duygusal deneyimler sunar. Bu film unsurları, ayakkabı tasarımcılarına zengin ve çok katmanlı eserler yaratma fırsatı tanıyarak, tasarımlara anlam ve estetik katma potansiyeli taşır.

Yöntem

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Ayakkabı tasarımları ve filmler üzerinden görsel analizler yapılmıştır. Ayakkabı tasarımının sanatla nasıl iç içe geçtiği, filmlerden alınan sembollerin tasarımlara nasıl yansıtıldığı ve bu sürecin estetik, anlam, sosyal ve kültürel boyutları detaylı bir şekilde incelenmiştir. Tasarımlarla ilişkili filmler analiz edilerek benzerlikler saptanmış ve orijinal eserlerdeki ana karakterin veya konunun yeniden tasarlanan ayakkabılarla benzer olan yönleri ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Amaç

Araştırmanın amacı; bir ayakkabı tasarlarken film sembollerinden nasıl etkilenilebileceğini ve bu etkileşimin estetik, anlam ve toplumsal bağlamdaki yansımalarını sistematik bir şekilde incelemektir. Bu çalışmanın temel amacı, ayakkabı tasarımındaki yeniden üretim süreçlerini film sembollerinden esinlenerek nasıl gerçekleştiğini ortaya koymaktır. Bu bağlamda, öncelikle ayakkabı tasarımlarının nasıl bir sanat formu olarak değerlendirildiği ve film sembollerinin tasarım süreçlerine nasıl entegre edildiği anlaşılmasına çalışılacaktır. Ayakkabı tasarımlarının yaratım süreçlerini irdelemek ve yeniden üretime temellük kavramını dahil etmektir. Çalışmada seçilen ve gösterilen ayakkabı tasarımları yaratım süreçlerinde etki kaynağı olan beyaz perdeden nasıl fayda sağladığını ve tasarımcıların kendine mal etme süreçleri aktarılmıştır. Tasarımlarda film sembollerinden ilham alarak ayakkabı tasarımlarının yeniden şekillenmesi amacı güdülmüş ve bilgi kaynaklı analizlere vurgu yapılmıştır.

Bulgular

Bu bölümde; yöntemde belirtildiği gibi tasarımlar, bulguları destekler nitelikte analiz edilmiş ve yorumlanmıştır. On üç tasarım, eser analizine tabi tutularak yaratım süreçleriyle incelenmiş ve tasarımcının kendine mal etme süreçlerindeki orijinal eserle olan benzerlikleri ve uyumları ortaya konulmuştur. Bu bağlamda yapılan incelemeler yer almaktadır.

Ayakkabı Tasarımı ve Sanat İlişkisi

Ayakkabı TDK Güncel Türkçe Sözlüğünde: genellikle sokakta giyilen ve altı kösele, lastik vb. dayanıklı maddelerden yapılan giyecek; başmak, pabuç şeklinde tanımlanmaktadır (TDK, 2024). Akalın vd. (1993, s. 32)'leri ise ayakkabıyı tanımlarken yapısına da vurgu katmışlardır. Ayakları dış etkenlerden korumak ve topluma verilmek istenen imajı pekiştirmek için kullanılan, üst ve tabanları çeşitli malzemeden yapılmış çorap dışındaki ayak giysileridir. İnsan ayağının dış ortam etkilerinden korunması için kullanılan ayakkabı; verilmek istenilen imajı güçlendiren, saya ve taban malzemesinden meydana gelen bir ayak giysisidir (Çaşkurlu & Kır, 2021, s. 222). Yaşam şartlarına bağlı olarak insanoğlunun dış etkenlerden ayaklarını koruma ihtiyacı ürünü olarak ortaya çıkan, illiklikten modern dünyaya geçiş sürecini yaşayarak ve çeşitlilik göstererek günümüze kadar gelmiştir. Eski çağlarda, çetin doğaya karşı korunma maksatlı olarak icat edilen ayakkabılar, kullanıldığı bölgenin iklim ve coğrafya şartlarına uygun olarak üretilmiştir. Zamanla değişerek farklı şekiller alan ayakkabı, ayağı dış etkenlere karşı korumaya yönelik olarak, değişen ve gelişen dünya şartlarıyla birlikte günümüzde bir aksesuar olarak kullanılmaktadır. Coğrafi durumun ve sosyal statünün getirdiği özellikler ayakkabının zamanla şekillenmesini de beraberinde getirmiştir (Polat & Güllüdağ, 2020, s. 17).

Ayakkabı tasarımı, sadece giyim ihtiyacını karşılamaktan öte, bir sanat formu olarak kabul edilmektedir. Bu sanat dalı, estetik değerleri ve yaratıcılığı bir araya getirerek, moda dünyasında benzersiz ve tanımlayıcı bir kimlik oluşturmuştur. Ayakkabı tasarımı, sadece ayakları korumak veya süslemekten öte, bir sanat eseri olarak kabul edilebilir. Tasarımcılar, malzeme seçiminden renk kullanımına, şekil ve desenlere kadar pek çok unsuru bir araya getirerek estetik açıdan ilgi çekici ayakkabılar ortaya çıkarırlar.

Günümüzde dış giyimin bir parçası olan ayakkabı sadece ayakları örten bir parça değil aynı zamanda kişinin kendini ifade ettiği bir giysidir. Kişi ayakkabı seçimleri ile kendi kimliğini, zevklerini, karakterini ve vurgulamak istediği yönlerini ortaya çıkarmaktadır. Bu da bireyin toplum içindeki algısının imaj kavramı ile ne kadar bağlantılı olduğunu göstermektedir. Bireyin ayakkabı gibi bir giyim malzemesi noktasında yaptığı seçimler, onun dış dünya tarafından nasıl algılandığına etki etmektedir. Bu bağlamda tasarım kavramı günlük

yaşamdaki psikolojik veya sosyolojik durumumuzdan, estetik algımıza kadar birçok açıdan hayatımızı etkilemektedir.

Ülkemizde ayakkabı tasarımı konusunda herhangi bir öğretim programımız olmadığından ayakkabı tasarımcıları yurt dışındaki moda merkezlerinde belirlenmiş kalıplar üzerine tasarımlar geliştirmişlerdir. Bu durum da özgün tasarımlar yapılmasını engellemiştir. Kastan'a göre ayakkabı tasarımı kalıp tasarımından başlar ve kalıp, ayakkabının formunu belirleyen ana unsurdur (Kastan, 2009, s. 4).

Ayakkabı, kültürel bir sembol olduğu kadar aynı zamanda bir statü sembolü olmuştur. Kullanan kişinin giyim tarzını, ekonomik ve mesleki konumunu, insanlar arasında bazı sosyo-kültürel, hatta cinsel özelliklerini yansıtan bir aksesuar olması, ayakkabının tüm etkenlerle beraber değerlendirilmesi gereken bir aksesuar olduğunu göstermektedir (Erdönmez, 2018, s. 1).

Ayakkabı bir giyim eşyası ve aksesuarı olmasının ötesinde pek çok disiplini bünyesinde barındırmaktadır. Ayakla doğrudan ilişkili olması sebebi ile sağlığın, yapısı ve teknolojsi itibarıyla mühendisliğin alanı içindedir. Diğer taraftan tasarımı ile sanatı, toplumsal özellikler taşıdığı için kültürü ilgilendirir. Temel tüketim maddesi olması nedeniyle pazarlamadan, sürekli yeni arayışlara imkân verdiği için bilimden ve endüstriden uzak değildir. Geçmişten beri pek çok anlamlarıyla birikerek 21. yüzyıla ulaşabilmesiyle tarihle pek çok öykü ve masala konu olduğu için edebiyatla iç içedir. Yarattığı istihdam potansiyeli açısından ekonominin, taşıdığı anlamlar ve içerdiği mesajlarla cinselliğin, bir dizi bilgi beceri ve alışkanlık gerektirdiği için ise eğitimin kapsamına girer (Tunç & Erişen, 2014, s. 422).

Tasarım, Uluslararası Endüstriyel Tasarım Dernekleri Konseyi tarafından, “nesneleri, süreçleri, hizmetleri ve bunların sistemlerinin çok yönlü niteliklerini bütün yaşam döngüleri içerisine yerleştirmeyi hedefleyen yaratıcı bir faaliyet” olarak ifade edilmektedir. Tasarım; yaratıcı ve koordinasyon kuran, sorun çözücü, sistemli bir faaliyet olup çok sayıda değişken ve parametreleri kapsayan, önceden olmayan bir şeyin yaratılmasıdır. Tasarımcının görevleri; toplumun faydasını gözetme (sosyal ahlak), işlevsel, ekonomik, yapısal ve örgütsel ilişkileri keşfetmek ve değerlendirmek, kültürel farklılıkları desteklemek şeklinde tanımlanmaktadır (Borja de Mozota, 2005, s. 14-15).

Çizim yapan ve model üreten kişi olarak bilinen tasarımcılar, tüketici ile üretici arasında köprü görevi üstlenerek sürdürülebilir ürün geliştirme sürecinde yeterli potansiyele sahip ve aynı zamanda disiplinler arası çalışan bireyler olmalıdır (Vezzoli, 2003, s. 3). Sanatçının eserlerinde hangi boya türünü ve tekniğini kullanacağı kendi özgür iradesine bağlıdır. Burada malzeme ve teknik olarak bir sanat nesnesini ilk olarak kavramak, yorumlamak için değerlendirmek ve uzun bir zaman harcayarak anlamak gerekmektedir. Bu aşamaların sonunda ise, bu süreci özgür bir biçimde yorumlamak gerekmektedir (Erdiren, 2021, s. 45).

Moda dünyasının evrimi, sadece giyim üzerinde değil, aynı zamanda ayakkabı tasarımlarında da estetik ve sembolik bir dönüşümü beraberinde getirmiştir. Bu dönüşümde, film sanatının güçlü sembollerinin ayakkabı tasarımına olan etkisi önemli bir yer tutar. Sanatta yeniden üretim, eski eserleri veya sembolleri günümüzdeki bağlamda tekrar kullanma ve yorumlama sürecidir. Ayakkabı tasarımında da benzer bir yaklaşım söz konusu olabilir. Örneğin, antik dönemden alınan bir sembolü veya geçmişe ait bir ayakkabı modelini günümüz tasarımına adapte etmek, sanatta yeniden üretim anlamına gelebilir. Ayakkabı tasarımlarında estetik unsurların yanı sıra taşıdığı anlam da önemlidir. Filmlerdeki temalar, duygusal bağlantılar ve hikayeler, tasarımcıların ayakkabılara anlam katmalarına olanak tanır. Bu, tasarımın sadece görsel olarak değil, aynı zamanda duygusal olarak da etkileyici olmasını sağlar. Bir sanat yapıtı, ilkesel olarak daima yeniden-üretilebilir olmuştur. İnsanlar tarafından yapılan nesnelere her zaman insanlar tarafından kopyalanabilmiştir. Çıraklar zanaatlarını pratiğe dökmek, ustalar kendi yapıtlarını yaymak ve son olarak, üçüncü şahıslar kazanç elde etmek amacıyla kopyalar yapmıştır. Gelgelelim, bir sanat yapıtının teknik olarak yeniden-üretimi yepyeni bir şeydir (Benjamin, 2015, s. 11). Ayakkabı tasarımlarındaki film sembollerinin estetik açıdan yeniden üretimi, sanat ve modanın kesişim noktasında benzersiz ve çarpıcı tasarımların ortaya çıkmasına olanak tanımaktadır. Film sembollerinin estetik zenginliği, tasarımlara derinlik ve çeşitlilik katmaktadır. Film sembollerinin ayakkabı tasarımlarına entegre edilmesi, bu tasarımların taşıdığı anlamları yeniden inşa etmektedir. Belirli bir film veya

karakterle ilişkilendirilen semboller, tasarımın izleyiciyle paylaştığı hikâyeyi güçlendirmekte ve anlam katmaktadır.

Çalışma, film sembollerinin ayakkabı tasarımlarının tüketiciler üzerinde güçlü bir etki bıraktığını göstermektedir. Film sembollerinin kültürel referansları, tasarımları daha geniş bir izleyici kitlesiyle bağ kurmaya teşvik etmektedir. Bu, modanın evriminde yeni ve çığır açan tasarım yaklaşımlarının ortaya çıkmasına katkıda bulunmaktadır. Ayakkabı tasarımlarındaki film sembollerinin kullanımı, sanatta yeniden üretim sürecinin zengin ve çok katmanlı bir yaratıcılık alanını temsil etmektedir. Bu tasarımlar, sadece giyim eşyaları olmanın ötesinde, izleyicilere anlam yüklü bir deneyim sunarak sanatın günlük yaşamla organik bir şekilde etkileşimini göstermektedir. Estetik açıdan benzerlikler, film sembollerinin ayakkabı tasarımlarına entegre edilmesiyle ortaya çıkmaktadır. Film karakterlerinin ikonik kıyafetleri, renk paletleri veya tematik unsurlar, tasarımlara özgünlük ve tanıdıklık katmaktadır. Ayrıca, film sembollerinin taşıdığı anlamların toplumsal ve kültürel bağlamda önemli olduğu vurgulanmıştır. Ayakkabı tasarımları, izleyicilere belirli bir filmle ilişkilendirilmiş kültürel ve tarihsel referanslar aracılığıyla derin anlamlar iletebilir. Bu semboller, kullanıcılar arasında ortak bir dil oluşturarak tasarımların toplumsal etkileşimde bir araç haline gelmesine olanak tanır.

Ayakkabı tasarımları, genellikle sosyal ve kültürel trendlere de duyarlıdır. Bir filmdeki karakterin ayakkabı tercihi, o dönemin modasını veya toplumsal normları yansıtabilir. Tasarımcılar, bu tür yansımaları günümüz tasarımlarında kullanarak izleyiciyle güçlü bir bağ kurabilirler.

Filmlerden Sembollerin İzinde

Bu bölümde; Nişantaşı Üniversitesi, Sanat ve Tasarım Fakültesi, Tekstil ve Moda Tasarımı Bölümünde verdiğim Desen ve Estetik dersinde yapılan çalışmalar içerisinde seçilen örnek çalışmalar, bizzat tasarlayan öğrencilerin manifestolarına da yer verilerek açıklanmıştır. Desen ve estetik dersi öğrencileri, uygulama yaparken izledikleri ve etkilendikleri filmlerden ilham alarak ayakkabı modellerini tasarlamışlardır. Seçtikleri filmlerden semboller oluşturarak ayakkabı tasarımlarına dahil etmişlerdir. Öğrenciler film ve ayakkabı modeli konusunda serbest bırakılmış ve oluşturdukları tasarımlarla sanatta yeniden üretimi sağlamışlardır. Öğrenci çalışmaları içerisinde seçilen 13 örnekte 11 topuklu ayakkabı ve 2 bot tasarımı bulunmaktadır. Her birinin seçtiği film ve tasarımı yaratım süreçleri farklıdır. Çalışmalarda boyut aynı tutulurken teknik serbest bırakılmıştır. Öğrenciler etkilendikleri sevdikleri özdeş buldukları filmleri seçmiş ve izlerken kendilerince semboller belirlemişlerdir. Yazdıkları manifestolarla anlattıkları hikayelerinde tasarım sürecine dahil detaylar vermişlerdir.

Bir tasarımcı çevresindeki birçok öğeden etkilenebilir. Birey olarak günümüz şartlarında çevremizi saran ve ister istemez etkileşim halinde olduğumuz görsellere baktığımızda kimisi seçmeden karşılaştığımız reklam panoları, sosyal medya içerikleri, televizyon ekranları gibi öğelerdir. Bunun yanı sıra seçerek izlediğimiz filmler de görsel dağarcığı besleyen bir eleman olabilir. Sinema görsel açıdan zengin ve etkileyici bir sanat alanıdır. Bu bağlamda tasarımcıyı en çok besleyebilecek ve fikirlerini harekete geçirebilecek zeminlerden biridir. Sinema izleyiciyi sarsar; izleyici ekrana ya da sahneye nasıl yaklaşacağını belirlemede zorlandığını hissedir. Fotoğraf altı yazılar aracılığıyla resimli dergilerdeki görüntülere bakanlara verilen talimatlar, kısa süre içinde, sinemada çok daha belirgin ve emredici bir hal alacaktır; sinemada her bir görüntünün anlaşılması önceki görüntülerden oluşan kesite bağlı gibidir (Benjamin, 2015, s. 27).

Film sanatı, güçlü semboller, derin anlamlar ve estetik öğelerle dolu bir dünyayı barındırmaktadır. Bu semboller, sadece hikayeleri anlatmakla kalmayıp, aynı zamanda izleyici üzerinde derin etkiler bırakarak kültürel ve toplumsal bağlamlarda önemli izler bırakır. Ayakkabı tasarımında film sembollerinin kullanımı, bir taraftan moda dünyasına yaratıcı bir boyut katarken, diğer taraftan da izleyicinin filmle kurduğu bağları güçlendirebilir. Ayrıca, ayakkabı tasarımlarındaki film sembollerinin estetik açıdan nasıl bir çeşitlilik ve yenilik getirdiği üzerinde durulacaktır. Film sanatının güçlü görsel dili, tasarımcılara farklı temalar, renk paletleri ve formlar sunarak ayakkabı koleksiyonlarını zenginleştirebilir. Bu bağlamda, ayakkabı tasarımında film sembollerinin estetik anlamda taşıdığı değerleri anlamak, tasarım süreçlerinin içsel dinamiklerini kavramak

açısından kritik bir öneme sahiptir. Filmler, genellikle güçlü sembollerle doludur. Bir filmde kullanılan ayakkabı modelleri veya karakterlerin giydiği ayakkabılar, izleyici üzerinde derin etkiler bırakabilir. Bu semboller, tasarımcılar için ilham kaynağı olabilir. Örneğin, ünlü bir filmdeki karakterin giydiği özel bir ayakkabı modeli, tasarımcı tarafından yeniden üretilerek koleksiyonlarda yer bulabilir.

Sanatın, seyirciyi sanat eserinin içine alma, şeffaflık, iyileştirme, vücut bulma ve etkileşim özellikleri, katılımcının tüm bedenine ve tüm duyularına hitap ederek onu farklı bir ortama taşır ve orada bulunma hissi yaratır. Medyumun şeffaflaşması ve katılımcının sanat sürecinde bir aktöre dönüşmesi, gerçeklik algısının da dönüşüme uğramasına neden olur (Arslan, 2018, s. 407). Sinemanın etkileyici ve yansıtıcı özelliği sayesinde bu çalışmalarda örneklerde tasarımcılarımız yaşadıkları etkiyi ve hislerini tasarımlarına yansıtmış bu sayede alımlayıcı ile doğrudan bir his köprüsü kurmuşlardır.

Ayakkabı tasarımlarındaki film sembollerinin kullanımı, estetik açıdan çeşitli ve yaratıcı tasarımları ortaya çıkarmaktadır. Bu, tasarımcıların film sanatından ilham alarak özgün ve çarpıcı eserlere imza atmalarını sağlamaktadır. Ayakkabı tasarımlarındaki film sembollerinin, alımlayıcıda güçlü duygusal tepkiler ve nostaljik hisler uyandırdığı gözlemlenmiştir. Bu, tasarımların sadece estetik değil, aynı zamanda duygusal bir bağ kurma potansiyeli taşıdığını göstermektedir. Ayakkabı tasarımlarındaki film sembollerinin, izleyicilerle güçlü bir toplumsal etkileşim yaratma potansiyeli bulunmaktadır. Belirli bir film veya karakterle kurulan bağlar, tasarımın tüketicilerle daha derin bir bağlantı kurmasını sağlamaktadır. Film sembollerinin ayakkabı tasarımlarında kullanılması, bu tasarımlara derin anlamlar ve sembolizm katmaktadır. Her sembol, belirli bir hikâye, duygu veya düşüncüyü temsil ederek tasarımın ötesinde bir anlam taşımaktadır. Ayakkabı tasarımlarındaki film sembollerinin toplumsal ve kültürel bağlamda taşıdığı anlamlar, bir dizi faktörden etkilenir ve geniş bir yelpazede yorumlanabilir. Toplumsal ve kültürel bağlam, bu sembollerin geniş bir izleyici kitlesi üzerinde nasıl anlamlandırıldığını belirlemede kilit bir rol oynar.

Bu çalışma, ayakkabı tasarımının sadece bir giyim eşyası olmanın ötesinde bir sanat formu olarak değerlendirildiği bir perspektife odaklanmaktadır. Ayakkabı tasarımının sanat eseri olarak kabul edilmesi, sanatta yeniden üretim kavramının ayakkabı tasarımına nasıl uygulandığı, filmlerden alınan sembollerin tasarımlara nasıl yansıdığı irdelenmiş ve bu sürecin estetik, anlam, sosyal ve kültürel boyutları ortaya konmuştur. Ayakkabı tasarımının film sanatından ilham alarak nasıl zenginleşebileceğini ve alımlayıcı ile güçlü bir etkileşimin nasıl kurabileceğini göstermiştir. Film sembollerinin ayakkabı tasarımındaki kullanımı, sanatın modayla ve toplumsal bağlamla nasıl kesiştiğini göstererek yaratıcılığın sınırlarını genişletmektedir.

Ayakkabı tasarımlarının film sembollerini kullanımını incelemek için görsel analiz yöntemleri kullanılabilir. Filmlerdeki karakterlerin giydiği ayakkabılar, belirli sahnelerdeki sembolik ayakkabı seçimleri ve tasarımlar üzerinde odaklanarak, bu sembollerin ayakkabı tasarımına nasıl entegre edildiğini değerlendirebilirsiniz. Nitekim uygulama çalışmaları içerisinde ayakkabı seçimlerinde tasarımcılar etkilendikleri karakterin ayakkabısını örnek aldığı görülmüştür. Ayakkabı tasarımının, filmlerden esinlenerek seçilen sembollerin kullanılmasıyla zenginleştiği ve tasarımcıların seçtiği filmi tanıtan ya da oluşturan ana semboller üzerinden değer ve kavramlarını günümüzdeki moda adapte ederek yeni bir anlam katma çabası temellük kavramı doğrultusunda gözlenmiştir. Sanatta yeniden üretim kavramı, ayakkabı modellerinin modern tasarımlara entegre edilmesi veya film karakterlerinin sembolize edilerek ayakkabıların tasarımlarında tekrar canlandırılması gibi örneklerle açıklanmıştır. Çalışma, ayakkabı tasarımlarındaki film sembollerinin, görsel açıdan estetik bir zenginlik katarken aynı zamanda sembolizmin derin katmanlarıyla da bütünleştiğini ortaya koymaktadır. Filmlerden esinlenen tasarımlar, belirli karakterlerin stilini, hikayelerini veya atmosferini yansıtarak tüketicilere görsel bir anlatı sunmaktadır.

Filmlerden alınan sembollerin tasarım sürecine etkisi, estetik unsurların yanı sıra duygusal bağlantılar ve anlamlarla da ilintili olduğu vurgulandı. Ayakkabı tasarımlarında kullanılan sembollerde, film aracılığıyla izleyiciyle güçlü bir bağ kurarak sosyal ve kültürel yansımaları içeren somut izlerin sanat öğrencileri tarafından nasıl belirlendiği ve uygulandığı gerek çalışmalarıyla gerekse manifestolarıyla aktarılmaktadır.

Filmlerden esinlenerek tasarlanan ayakkabılar, estetik açıdan özgün bir yaklaşım sunarken aynı zamanda belirli benzerliklere de sahip olabilir. Bu durumu anlamak için, estetik açıdan benzerlik ve farklılıkları değerlendirmek adına bazı anahtar unsurların incelenmesi gerekmektedir.

Benzerlik ve Film Sembollerinin Entegrasyonu

Tematik Benzerlikleri

Filmlerden esinlenen ayakkabı tasarımları, filmlerin tematik öğelerini taşıyarak belirli sembollerin ayakkabılara entegrasyonunu içerebilir. Örneğin, bir film karakterinin kullandığı belirli renk, desen veya sembollerin tasarımlarda nasıl kullanıldığına odaklanılabilir. Bir filmde işlenen temalar ve mesajlar, ayakkabı tasarımlarındaki sembollerle taşınabilir. Örneğin, bir filmde aşk veya özgürlük temaları varsa, bu temalar ayakkabı tasarımındaki detaylar aracılığıyla iletilmiş olabilir.

Filmin Atmosferi

Belirli bir film, belirli bir dönemi veya moda temsil edebilir. Ayakkabı tasarımlarındaki film sembolleri, bu dönemin veya moda akımının sembolik unsurlarını içerebilir ve tasarımları o döneme özgü kılabilir.

Filmler genellikle belirli bir atmosfer veya duygu yaratmak için renk paleti, malzeme seçimi ve desenleri kullanır. Ayakkabı tasarımında da bu atmosferin nasıl yansıtıldığı ve filme özgü bir estetikle nasıl bütünleştirildiği incelenebilir.

Karakter İkonisitesi

Belirli film karakterlerinin ikonik giyim tarzları, bu karakterlere ait ayakkabı tasarımlarında nasıl yansıtılmıştır? Film karakterlerinin tarzının, ayakkabı tasarımındaki detaylarda nasıl görüldüğü ele alınarak estetik bir benzerlik analizi yapılabilir. Ayakkabı tasarımlarındaki film sembolleri genellikle belirli bir film karakterine veya hikayesine atıfta bulunur. Bu referanslar, izleyiciye o karakterin özelliklerini, deneyimlerini veya duygusal bağlamını hatırlatabilir. Ayakkabı tasarımlarındaki film sembolleri genellikle belirli bir film karakterine veya hikayesine atıfta bulunur. Bu referanslar, izleyiciye o karakterin özelliklerini, deneyimlerini veya duygusal bağlamını hatırlatabilir. Ayrıca belirli bir film karakterinin giyim tarzı veya ikonik kıyafetleri, ayakkabı tasarımlarında yansıtılarak karakterin stiline bir devamı haline gelebilir.

Yaratıcılık ve İnovasyon

Ayakkabı tasarımcıları, filmlerden esinlenirken yaratıcılıklarını kullanarak orijinal tasarımlar oluşturabilirler. Bu noktada, filmlerden alınan esinlenmenin tasarımcının kendi yaratıcı dokunuşuyla nasıl birleştirildiği incelenebilir.

Duygusal Bağlantılar

Filmler genellikle izleyicide güçlü duygusal bağlantılar oluşturur. Ayakkabı tasarımları, bu duygusal bağlantıları nasıl yansıtıyor ve tasarımların izleyicide benzer bir duygusal etki bırakıp bırakmadığı değerlendirilebilir. Belirli filmler geniş bir hayran kitlesine sahip olabilir ve bu hayran kitlesi, filmle bağlantılı sembollerin ayakkabı tasarımlarında taşıdığı anlamları güçlendirebilir. Bu tasarımlar, popüler kültürde bir konuşma noktası haline gelebilir. Ayrıca bir film, izleyicilerde duygusal bir bağ oluşturabilir ve ayakkabı tasarımları, bu bağlam üzerinden nostaljik duyguları tetikleyebilir.

Görsel 1. Faraz Gaga, Güç, Suluboya, 50x35 cm, 2022 (Kişisel Arşiv)

Tasarımcının seçtiği film karakteri “Hulk” namı diğer yeşil, güçlü devdir. Gaga, güçlü ve kaslı bir erkek temsilini seçerek tezatlık oluşturması için topuklu ayakkabı ile birleştirmiştir. Bu sayede cinsiyetsiz kendine özgü bir güç temsili bulmuştur. Gaga'nın filmin baş karakteri olan Hulk'u ayakkabı ile bağdaştırdığı yer, güçlü ve sert görünümüdür. Bu sayede topuklu ayakkabı giyerken yaşanan yürüme zorluğu ve dik duruşa dikkat çeker. Topuk ayakkabının denge taşıdır ve bu dengeyi kurması için Hulk'u görevlendirmiştir. Ayakkabının topuk görünümü için Hulk'un kaslı ve güçlü görünüşünü çizerek bu tasarımı giyecek kişinin zor olsa da güçlü görünümünü göstermeyi amaçlamıştır.

Görsel 2. Nisa Özalp, Narni, Karışık Teknik, 50x35 cm, 2022 (Kişisel Arşiv)

Özalp ayakkabı tasarımı için favori filmi Narnia Günlüklerini seçmiş ve film içinden semboller yansıtmıştır. Çizdiği yüksek topuklu ayakkabının her bir bölümünü filmin serilerinden bir parça olarak ele almayı seçmiştir. Tasarımda kullandığı kürk detayını filmin başrolünde yer alan aslanın yelelerinden almıştır. Filmdeki fisıldayan ağaçlar ayakkabıda topuk bölümünde işlenirken taban için cücelerin taş evlerinden faydalanmış ve tasarımına eklemiştir. Ayrıca tasarımına eklediği altın rengindeki ejderha ile filmde lanetlenmiş altınları çalarken ejderhaya dönüşen çocuğu sembolize etmiştir. Tasarımcı son olarak duvarda asılan deniz tablosundan esinlenerek tasarımına deniz dalgası da ekleyerek bitirmiştir.

Görsel 3. Elmina Çetinkaya, Narni, Keçeli kalem, 50x35 cm, 2022 (Kişisel Arşiv)

Çetinkaya ayakkabı tasarımında Alice Harikalar Diyarı filminden esinlenmiş ve çıkardığı sembolleri tasarımına entegre ederek tamamlamıştır. Ayakkabının topuk bölümünde filmdeki sihirli kedinin renkli kuyruğundan esinlenilmiştir. Filmde can alıcı karakterlerden biridir şapkacı ve tasarımcı ayakkabının burnuna küçük bir şapka kondurmuştur. Zeminde kötü kraliçenin korumalarının iskambil kartı görüntüsü ve ayakkabının tabanında tavşanın taşıdığı saatlerden oluşturmuştur.

Görsel 4. Ali Asgari, Sprited away, Keçeli kalem, 50x35 cm, 2022 (Kişisel Arşiv)

Ali Asgari ayakkabı tasarımında sprited away filminden ilham almıştır. Filmdeki ejderha karakterini ayakkabı bağcığında, ünlü hayaletin yüzünü ise ayakkabının burnunda kullanmıştır. Filmde ölümler dünyası ile yaşayanlar dünyası arasındaki bağlantının simgesi olan köprüyü tasarımcı ayakkabının tabanında kullanmıştır. Hikâyenin ana karakterinin giydiği tişört yeşil renkte olduğu için tasarımcı ayakkabıda yeşil renk kullanmıştır. Hayaleti de vurgulamak için ayakkabının genel rengini beyaz bırakmıştır.

Görsel 5. Sabina Mamedova, Karayip denizi, Kuru Boya, 50x35 cm, 2022 (Kişisel Arşiv)

“Karayip Denizi” isimli tasarımında Mamedova 18. Yüzyılın ilk yarısında Karayiplerde gerçekleşen korsanlarla ilgili bir macerayı anlatan Karayip Korsanları filmi seçmiştir. Ayakkabı tasarımını filmde seçtiği görüntülerle süslemiştir. Bu süsler; ada, papağan, pusula, harita, gemi ve korsan bayrağı gibi görüntülerdir. Topuğunu çapa şeklinde yaptığı ayakkabının arkasına geminin yelkenlerini eklemiştir. Bir gemi görüntüsü kazandırdığı ayakkabısında kemerleri başkahraman Jack Sparrow’un saç örgüsü şeklinde işlemiştir.

Görsel 6. Nazire Yağmur Güler, Red Deer, Kuru Boya ve Marker, 35x50 cm, 2022 (Kişisel Arşiv)

Tasarımcı Narnia Günlükleri filmi tema olarak seçmiş ve ana karakterlerden Lucy ve onun arkadaşı Tumnus üzerinde odaklanmıştır. Lucy dört kardeşin en küçüğüdür arkadaşı Tumnus ise yarı insan yarı geyiktir.

Tasarımında ayakkabı topuğunu geyik bacakları şeklinde yaparak Tumnusa gönderme yapan Güler, filmin amblemine de yer vermiştir. Filmde geçen Lucy'nin kırmızı atkısını en yakın arkadaşı üşümesin ve hatıra kalsın diye vermesi ise ayakkabı rengini kırmızı boyamasına sebep olmuştur.

Görsel 7. Zohre Mohammadich, In the name of GOD, Marker ve Kuru boya, 35x50 cm, 2022 (Kişisel Arşiv)

Tasarımcı Moana isimli animasyon filminden ilham almıştır. Moana cesur bir kızdır ve babasının eli ona hep destektir. Ayakkabı tasarımında topuk yerine babasının elini kullanması bu yüzdendir. Ayrıca deniz dalgalarını vurgulamak için tasarımda kesikler kullanmış ve tabana balık yerleştirmiştir. zohre ayrıca tasarımında istiridyeleri zafer göstergesi olarak bayrak gibi sallanmalarını sağlayarak bilekte bağlanacak şekilde tamamlamıştır.

Görsel 8. Necla Yalı, İyilik ve Kötülük, Kumaş boyası ve Kuru boya, 35x50 cm, 2022 (Kişisel Arşiv)

Tasarımcı, Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler masalından uyarlanan aynı adlı animasyondan yararlanmıştır. Tasarımında masalın kötü kalpli kraliçesinden ilham almıştır. Ayakkabının burnuna ve üst yüzeyine gelecek şekilde Kraliçenin yüzünü işlemiş ve tacını ayakkabı bileğinde ve asasını ayakkabı tokası olarak kullanmıştır. Ayakkabı topuğunda kumaş boyasıyla kabartma yaptığı meşhur aynaya yer vermiştir.

Görsel 9. Sadaf Majid Pour Setoni, Güzel ve Çirkin, Marker ve Kuru boya, 50x35 cm, 2022 (Kişisel Arşiv)

Tasarımcı 1991- Güzel ve Çirkin filminden ilham alarak 2021-Versace koleksiyonundan bir ayakkabı modelini kullanarak ayakkabı tasarımını yapmıştır. Ayakkabıda üç kırmızı gül kullanmıştır. Sadaf bununla hikâyenin ana temasına gönderme yapmakta ve filmle sembolleşen kırmızı güllere vurgu yapmaktadır. Topukta kullandığı şamdan figürü ise film içinden seçtiği şamdan Lumiere karakteridir. Filmde gösterilen mekânda mavi ve altın rengi hakimdir bu sebepten tasarımcı ayakkabıda mavi rengi kullanmış ve altın sim detaylar eklemiştir.

Görsel 10. Maryam Naderi, Dead Heels, Marker ve Kuru boya, 50x35 cm, 2022 (Kişisel Arşiv)

Tasarımcı Ölü Gelin animasyon filmini tema olarak seçmiştir. İki gelin ve bir damadın hikayesini anlatan animasyonda iki canlı ve bir ölü olmak üzere üç ana karakter vardır. Ölü gelin Emily ve diğer gelin Victoria filmde topuklu ayakkabı giyinir. Tasarımcı ayakkabıyı topuklu bu yüzden yapmıştır ve topuğunda Emily'nin yüzünü çizmiş, elinde taşıdığı mavi gülleri ayakkabıya çerçeve gibi döşemiş ve gelinliğin rengi olan beyaz ayakkabı rengi olarak seçmiştir. Ayakkabıyı Emily'nin gelinliğinin bir parçası üzerinde sunmuş ve ayakkabıda kullandığı ağaç dalları ile animasyonun geçtiği ormanı vurgulamıştır.

Görsel 11. Emel Acarlıoğlu, Yukarı Bak, Kolaj ve Kuru boya, 50x35 cm, 2022 (Kişisel Arşiv)

Acarlıoğlu, karışık teknikle yaptığı tasarımında “eşini kaybettikten sonra evi yıkılmasın diye eşiyi gitmeyi hayal ettiği Cennet Şelalelerine uçuran yaşlı Carl’ın macerasını” konu alan Yukarı Bak animasyon filminden yararlanmıştır. Ayakkabı tasarımının burun kısmında çulluk adıyla da bilinen Kevin’in gagasını, topuk kısmında Carl’ın tenis toplu bastonunu, ayakkabının gövdesinde izci çocuk Russel’in rozetlerini ve ayakkabının dış kısmında dizinin sembolü olan balonları kolaj tekniği ile kullanmıştır.

Görsel 12. Mais Faisal Adnan Bilal, The Curse (Lanet), Kuru boya, 35x50 cm, 2022 (Kişisel Arşiv)

Maleficent filmi, sevgilisi tarafından ihanete uğrayan ve intikam almak için çocuğa lanetler yağdıran bir peri hakkındadır. Ana karakter olan perinin mor ipek detaylı siyah elbisesi tasarımcının ayakkabının ana renklerinde siyah ve mor kullanmasına sebep olmuştur. Lanet yaparken ortaya çıkan yeşil ateşi de ayakkabı içine yerleştirmiştir. Topukta Maleficent’in bastonunu kullanırken topuk üstünde karakterin deri boynuzlarını yerleştirmiştir.

Görsel 13. Mehrdad Ranjkar, Mikein Katili, Kuru boya, 35x50 cm, 2022 (Kişisel Arşiv)

Canavarlar Fabrikası animasyon filminde iki asıl kahraman Mike ve Saliki tasarımcı tarafından karakteristik özellikleri değiştirilerek yeniden tasarlanmıştır. Filmde iki iyi arkadaş olarak gösterilen karakterler Ranjkar tarafından birbirine düşman hale getirilmiştir. Tasarımda mikenin vücut parçalarını dağıtarak ayakkabının burun topuk fermuar ve gövde gibi unsurlarına yerleştirmiştir.

Değerlendirme ve Sonuç

Sonuç olarak, "Ayakkabı Tasarımlarında Sanatta Yeniden Üretim: Filmlerden Sembollerin İzinde" konusu, ayakkabı tasarımının sadece bir giyim eşyası olmanın ötesinde bir sanat formu olarak değerlendirildiği bir perspektife odaklanmaktadır. Bu başlık altında, ayakkabı tasarımının sanat eseri olarak kabul edilmesi, sanatta yeniden üretim kavramının ayakkabı tasarımına nasıl uygulandığı, filmlerden alınan sembollerin tasarımlara nasıl yansıtıldığı ve bu sürecin estetik, anlam, sosyal ve kültürel boyutları incelendi.

Bu çalışma, ayakkabı tasarımının film sanatından ilham alarak nasıl zenginleşebileceğini ve alımlayıcı ile güçlü bir etkileşimin nasıl kurabileceğini ortaya koymaktadır. Film sembollerinin ayakkabı tasarımındaki kullanımı, sanatın modayla ve toplumsal bağlamla nasıl kesiştiğini göstererek yaratıcılığın sınırlarını genişletmektedir.

Ayakkabı tasarımının, filmlerden esinlenerek seçilen sembollerin kullanılmasıyla zenginleştiği ve tasarımcıların seçtiği filmi tanıtan ya da oluşturan ana semboller üzerinden değer ve kavramlarını günümüzdeki moda adapt ederek yeni bir anlam katma çabası gözlemlendi. Sanatta yeniden üretim kavramı, ayakkabı modellerinin modern tasarımlara entegre edilmesi veya film karakterlerinin sembolize edilerek ayakkabıların tasarımlarında tekrar canlandırılması gibi örneklerle açıklandı. Filmlerden alınan sembollerin tasarım sürecine etkisi, estetik unsurların yanı sıra duygusal bağlantılar ve anlamlarla da ilintili olduğu vurgulandı. Ayakkabı tasarımlarında kullanılan sembollerde, film aracılığıyla izleyiciyle güçlü bir bağ kurarak sosyal ve kültürel yansımaları içeren somut izlerin sanat öğrencileri tarafından nasıl belirlendiği ve uygulandığı gerek çalışmalarıyla gerekse manifestolarıyla belirtildi.

"Ayakkabı Tasarımlarında Sanatta Yeniden Üretim: Filmlerden Sembollerin İzinde" başlıklı bu çalışma, sanat ve moda arasındaki dinamik etkileşimi keşfetmiş ve ayakkabı tasarımlarının film sembollerinin izinde nasıl şekillendiğini detaylı bir şekilde incelemiştir. Bu analiz, sanatın ve modanın bir araya geldiği noktada, estetik, anlam ve tüketici etkileşimi açısından zengin ve önemli bir bağlam sunmaktadır.

Bu çalışma, ayakkabı tasarımının sanatlar arası etkileşimini anlamak ve tasarımın ötesinde bir anlam taşıyan ürünlerin nasıl ortaya çıkabileceğini keşfetmek isteyenleri bilgilendirecek ve ilham verecek bir perspektif sunmaktadır.

Kaynakça

- Akalın, S., Yılğör, A. & Seyhan N. (1993). *Ayakkabıcılık terimleri sözlüğü*. Boğaziçi Üniversitesi Yayını.
- Arslan, C. (2018). Dijital yeniden üretim çağında sanat eseri: “aura” kavramının dijital sanat bağlamında yeniden değerlendirilmesi. *Art-Sanat Dergisi*, 9, 405-413.
- Benjamin, W. (2015). *Teknik olarak yeniden-üretilebilirlik çağında sanat yapıtı*. (Çev. G. Sarı), Zeplin Düşünce.
- Borja De Mozota, B. (2005). *Tasarım yönetimi*. (Çev. S. Kaçamak), Mediacat.
- Çaşkurlu, S. & Kır, B. (2021). *Ayakkabı tasarımında sürdürülebilir malzemeler*. 2.Uluslararası Zanaattan Sanata Kongre ve Jürili Karma Sergisi, (s. 222-230). Uşak, Türkiye.
- Erdönmez, C. (2018). *Ayakkabıda tasarım süreci ayakkabı tasarımı eğitiminin kapsamı*. Uluslararası Kültür, Sanat ve Toplum Sempozyumu (s.1-10). Van, Türkiye.
- Erdiren, Y. O. (2021). *Sanatta özgürlük resim sanatı*. Artikel Akademi.
- Kastan, C. (2009). Ayakkabı kalıp tasarımı öğretim yöntemi üzerine bir deneme. *A.B.M.Y.O. Dergisi*, 14, 3-16.
- Polat, C. & Güllüdağ, N. (2020). *Türk kültüründe geleneksel ayakkabı sanatı*. Hiper Yayın.
- Tunç, P. & Erişen, Y. (2014). Ayakkabı tasarımı ve üretimi lisans programına yönelik eğitim ihtiyaçlarının belirlenmesi. *The Journal Of Academic Social Science Studies*, 26, 421-438.
- TDK (2024) *Güncel sözlük, ayakkabı*. <https://sozluk.gov.tr>, Erişim Tarihi: 15/01/2024
- Vezzoli, C., (2003). A new generation of designers: perspectives for education and training in the field of sustainable design. Experiences and projects at the politecnico di Milano University. *Journal of Cleaner Production*, 11(1), 1-9. [https://doi.org/10.1016/S0959-6526\(02\)00057-4](https://doi.org/10.1016/S0959-6526(02)00057-4)

Realizmin Eğitim Yönetimine Yansımaları

Reflections of Realism on Educational Administration

Damla AYDUĞ¹

Özet

Bu makalede, realizmin eğitim yönetimine etkileri yönetim kuramları bağlamında ele alınmıştır. Realizm, eğitim yönetiminde öğrencilerin gerçek dünya becerileri kazanmasına odaklanırken, klasik yönetim kuramının yapı ve verimlilik odaklı yaklaşımını desteklemektedir. Özellikle Taylor'un bilimsel yönetim ilkeleri ve Weber'in ideal bürokrasi modeli, realizmin rasyonellik ve nesnellik anlayışıyla paralellik göstermektedir. Neoklasik yönetim kuramı ise insan ilişkileri ve bireysel farklılıklara vurgu yaparak, realizmin bireylerin topluma uyumu üzerine kurduğu eğitim anlayışına uygun bir zemin hazırlamıştır. Modern yönetim kuramı örgütleri çevreyle etkileşimde bulunan açık sistemler olarak ele almış, bu da realizmin nesnel dünya görüşüyle örtüşmüştür. Realizmin eğitim yönetimine yansımaları bağlamında realizmin nesnel ve rasyonel bir yönetim anlayışını desteklediği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Eğitim Yönetimi, Realizm, Yansıma, Yönetim Kuramları.

Abstract

In this article, the effects of realism on educational management are discussed in the context of management theories. While realism focuses on students' acquisition of real-world skills in educational administration, it supports the structure and efficiency-oriented approach of classical management theory. In particular, Taylor's principles of scientific management and Weber's ideal bureaucracy model are in line with realism's understanding of rationality and objectivity. Neoclassical management theory, on the other hand, emphasized human relations and individual differences and prepared a suitable ground for realism's understanding of education based on the adaptation of individuals to society. Modern management theory considered organizations as open systems interacting with the environment, which coincided with the objective worldview of realism. In the context of the reflections of realism on educational administration, it was concluded that realism supports an objective and rational understanding of management.

Keywords: Educational Administration, Realism, Reflection, Management Theories.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Gedik Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi, Beden Eğitimi ve Spor Bölümü, İstanbul, Türkiye, damla.aydu@gedik.edu.tr

Giriş

Eğitim yönetimi, bir eğitim sistemini bütün olarak çözümlmeyi ve birleştirmeyi amaçlayan bir disiplindir (Bursalioglu, 2010). Eğitim yönetimi, öğrencilerin başarısını artırmak, öğretim kalitesini iyileştirmek ve eğitim kurumlarının etkinliğini sağlamak amacıyla birçok farklı yaklaşım ve teorik çerçeve tarafından şekillendirilmektedir. Bu çerçevelerden biri de realizm felsefesidir. Realizm, gerçekliği anlama ve açıklama amacı taşıyan felsefi yaklaşımlardan biridir (Saputri, 2024). Realizm, eğitim yönetimi alanında da önemli bir rol oynamaktadır. Gerçek dünyanın eğitim sistemine yansıtılması ve öğrencilerin gerçek dünya becerilerini kazanmasına vurgu yapmasıyla realizm, eğitim yönetimi politika ve uygulamalarını etkilemektedir. Bu makalede, realizmin eğitim yönetimine yansımalarının kuramsal olarak tartışılması amaçlanmaktadır. Realizmin eğitim yönetimindeki yansımalarının anlaşılması, eğitim sisteminin daha gerçekçi hedeflere ulaşmasını sağlayacak ve öğrencilerin gerçek dünya becerilerini kazanmasına katkıda bulunacaktır. Derleme türünde olan bu makalede öncelikle realizm ve realizmin eğitim felsefesi karşılığı olan esasicilik hakkında bilgiler verilmiştir. Son olarak realizmin yönetim kuramlarına yansımaları, realist eğitim anlayışının yönetim kuramlarına yansımaları ve esasiciliğin eğitim yönetimine yansımalarına ilişkin değerlendirmelerde bulunulmuştur.

Realizm

Realizm en eski ve en önemli felsefi akımlardan biridir. En genel anlamı ile düşünce ve eylemde gerçekçilik olarak tanımlanabilir. Felsefi anlamda ise, zihinden bağımsız bir dış dünyanın varlığını kabul eden öğretilerdir (Cevizci, 2018). Realizme göre gerçek insanın dışında, bireyden bağımsız olarak yaşamda var olanlardır. Arkhesi gerçek dünyadır. Bu bağlamda realizm öznenin bağımsız olan özne olsa da olmasa da kendiliğindeliğe sahip bir gerçeklik bulunduğunu savunan görüştür (Erkılıç, 2011a).

Realist metafiziğe göre, evren gerçek, maddesel, kendi kendilerine var olan ve birbirleri ile dış ilişkilerde bulunan nesnelere ibarettir. Bu nesnelere bilince de bilinmese de gerçekten vardılar. Dünya kendi kendine kendi içinde vardır (Alkan, 1983).

Realizm, ontolojik bağlamda zihinden bağımsız nesnelere meydana gelen nesnel bir dünyanın varlığını kabul eder. Bu bağlamda, toplumsal gerçekliği anlamayı merkeze alır (Erkılıç, 2011a). Realizme göre evrendeki nesnelere bireylerin algılarından ve tercihlerinden bağımsız olarak varoluş halindedir (Cevizci, 2018; Yıldırım, 1991). Kısacası bu felsefe varlığın bilinçten bağımsız bir gerçeklik olduğunu, gerçekliğin nesnel bir varlık alanının bulunduğunu ileri sürer (Cevizci, 2018; Kale, 2014).

Realizm epistemolojik açıdan bilginin aposteriori olduğunu savunur. İnsan zihni boş bir levha gibidir (Sönmez, 2011). Kişi zihinden bağımsız olarak var olan nesnelere varlığını keşfetmeye çalışır. Realizm insan zihninin fiziksel evrendeki nesnelere duyu ve akılları yoluyla bilebileceğini savunur. Çünkü insan dikkatli bir gözlem ve soruşturma yoluyla nesnelere yapılarını keşfedip birbirleri ile olan etkileşimlerini belirleyen ilkeleri saptayabilir. Nesnelere ilişkilerinde ortaya çıkan bu ilke ve örüntüleri keşfetmek yoluyla evreni yöneten genel yasaların bilgisine ulaşabilir (Cevizci, 2018). Realizme göre, tek tek nesnelere hareketle genele doğru giden bilimsel bilgi mutlak ve doğrudur. Bu nedenle bilgi edinmede tümdengelim baskın olarak kullanılmalıdır (Sönmez, 2011).

Aksiyolojik bağlamda realizmin değer anlayışı, varlık ve bilgi kavrayışıyla derin bir ilişki içindedir. Bu anlayışa göre, değerler nesnel olup, insanın algılarına bağlı olmaksızın var olan objektif bir dünya düzeninin parçasıdır (Cevizci, 2018). Topluma içkin olan değerler, doğa yasalarına uygun şekilde varlığını sürdürmektedir. Estetik değerler, doğayı ne kadar iyi yansıttıklarıyla ölçülürken, ahlaki olarak iyi, insanın faydasına olan şey olarak tanımlanır. İnsan, iyi ve kötü yönlerin bir birleşimi olarak çevreye uyum sağlayabilen ve doğal düzenin bir parçasını oluşturan bir varlık olarak görülür. Aynı zamanda insan, akıl ve toplumsal-politik özelliklere sahip bir canlıdır (Sönmez, 2011). İnsanlığın temel nitelikleri arasında milliyet, kültür, yaşam alanı ya da cinsiyetten ziyade akıl ön plandadır. Hem evrendeki düzeni hem de değerleri anlamlandıracak ve keşfedecek olan şey yine insanın aklısıdır (Cevizci, 2018).

Mete (2018) realizmin temel savlarını Şu Şekilde özetlemektedir:

- Bilgiye akıl, deney ve gözlem ile ulaşılır.
- Fen bilimlerini önemser.
- Her Şeyin kaynağı ruh veya akıl değil dış dünyadır.
- Bilime bağlılık mutlaktır.
- Düşünceler laboratuvar ortamında kanıtlandığında gerçektir.
- İnsanlar dünyaya donımsız Şekilde gelirler.
- Bilgiye ulaşılırken deney ve gözlem teknikleri kullanılır.
- Materyalizm ve septisizm etkisi baskındır.
- Bilgide ispat önemlidir.
- Bilim adamlarını önemser.

Suardi (2012, Akt. Saputri, 2024) eğitim felsefelerini muhafazakar ve ilerlemeci olarak ikiye ayırmakta ve realizmi muhafazakar eğitim felsefelerinden biri olarak değerlendirmektedir. Realist eğitimde genel amaç bireyin topluma uyumunu sağlamaktır. Bireyi toplumsal gerçekliğe göre hazırlamayı amaçlar (Erkılıç, 2011a). Bu amacı gerçekleştirmek için hedeflenen alt amaçlar olarak yeni kuşaklara kültürel miras aktarımı, insanı toplumsal yaşama hazırlama, mutlu ve erdemli kılmaktır. Bu bağlamda istedik davranışların ölçütü bireyin doğaya ve topluma uyumunu sağlamak için bireye gerekli bilgi ve becerilerin kazandırılmasıdır (Kazu, 2002). Realist eğitim programı akla dayanır ve konu alanını merkeze alır (Sönmez, 2011). İnsanlığın kalıcı nitelikte olan bilgi, beceri ve davranışlarının aktarımına önem verir. Eğitim durumları realist eğitimin amacı doğrultusunda doğaya ve topluma uyumu sağlamayı gerçekleştirecek davranışları kazandırmaya dönük olmalıdır (Erkılıç, 2011a). Öğrenme sıkı ve zor bir iş olduğundan, disiplin ve çaba ister. Bu yaklaşım doğrultusunda öğretmen düz anlatım, gözlem, tartışma, deney yoluyla kültür ve bilgi aktaran, konu odaklı süreci yöneten mutlak otoritedir (Üstüner, 2005). Öğrenci ise öğretmenin dediklerini ve okulun kurallarını itiraz etmeden yerine getiren kişidir (Sönmez, 2011).

Esasicilik

Esasicilik felsefi özcülük ve temelcilik olarak da isimlendirilen, en fazla realizmden etkilenmiş olan eğitim felsefesidir (Erkılıç, 2011a). Esasicilik bütün eğitilmiş insanların belli başlı esasları bilmelerinin ve öğretim sürecinin merkezine belirlenmiş bir içeriğin yerleştirilmesinin gerekliliğini vurgular (Alkan, 1983; Ergün, 2021). Okullar her Şeyden önce bize uygarlıklar yolu ile gelmiş olan denenmiş ve test edilmiş bilgi kuramları, gerçekler, beceriler ve gelenekler gibi temel esaslara dayandırılmalıdır. Ancak daimicilerden farklı olarak içeriğin batı uygarlığının büyük kitapları ile sınırlandırılmasını kabul etmemektedirler (Alkan, 1983).

Esasiciliğe göre eğitimin amaçları kişinin toplumsallaşmasını sağlama, başat kültürel değerleri kazandırma, değişme ve çatışmayı önleme, kültürel mirası koruma, topluma uyumunu sağlama, bilgi ve becerili insanlar yetiştirmektir (Sönmez, 2011). Kısacası eğitimin işlevi insanlığın mirası olan bilgi, beceri ve olguların korunması ve yeni kuşaklara aktarılmasıdır (Kazu, 2002). Bu doğrultuda esasicilik eğitim programının amacı öncelikle kültürel değerlerin aktarılmasıdır. Eğitim programının içeriği başat kültürel değerlerle donanık olmalı ve üzerinde anlaşılmamış, çözülmemiş konular içeriğe dahil edilmemelidir (Erkılıç, 2011b). Eğitim programının öğrenme-öğretme sürecinde amaçlara uygun olarak sosyal bilimler, fen bilimleri ve genel kültür derslerine yer verilmelidir. Çünkü insanın toplumsal ve kültürel yanı birlikte geliştirilmelidir. Eğitim durumlarında konular ve dersler önemli olduğundan öğrenci değil, kültürel mirasın temsilcisi olan öğretmen ön plandadır (Sönmez, 2011). Esasiciliğin sınama durumlarında ise öğretmen odaklı anlayışın bir yansıması olarak, öğrenciler öğretmen tarafından kendilerine sunulan konulara bağlı yanıtlar vermelidirler. Öğrencinin aklını çalıştırmasını gerektiren sorulardan ziyade, zihni disiplinin geleneksel yöntemini sürdüren sorular sorulmalıdır. Diğer bir deyişle, öğretmen kendi yapıp anlattıklarını ve kitabın yazdıklarını öğrencilere sormalı; öğrenciler de yanıtı ezberleyip vermelidir (Sönmez, 2011). Özetle esasicilik felsefesinin temel ilkeleri Şöyle sıralanmaktadır (Alkan, 1983; Arslan, 2012):

- Öğrenme zorunlu olarak güç bir iştir. Bu nedenle disiplinli çalışma gerektirir.

- Eğitimde girişim gücü öğrenciden çok yetişkin ile çocuk arasında aracı görevi gören öğretmendedir.
- Öğrenmenin özü belirlenmiş bir içeriğin özümsemesidir.
- Okul zihni disiplinin geleneksel yöntemlerini devam ettirmelidir.

En otoriter eğitim felsefelerinden biri olarak değerlendirilen esasicilik, eğitimin öğretmen merkezli yapılması, öğrencilerin baskı altında tutulması, düz anlatım gibi geleneksel öğretim yöntemlerinin kullanılması; şiddet, yarış ve rekabetin çok fazla olması yönleriyle çağdaş eğitimciler tarafından eleştirilmektedir (Metem, 2018).

Realizmin Yönetim Kuramlarına Yansıması

Realizm günlük dilde gerçekliğin zihinden bağımsız olduğunun benimsenmesi, gerçekçi tavır takınma, görünüşlerin yoldan saptıramadığı, yanılmalara kapılmayan ve duygulara kaptırmayan anlayış ve tavır olarak tanımlanmaktadır (Cevizci, 2018). Bu anlayış klasik yönetimin rasyonellik anlayışı ile ilişkilendirilebilir. Klasik yönetim anlayışı da sosyal bir varlık olan bireylerin çevre ile etkileşimlerini, duygu, düşünce ve gereksinimlerini hesaba katmadan, örgütün verimliliğinin artırılması için en rasyonel örgüt yapısının ve yönetim süreçlerinin nasıl olması gerektiğine odaklanmaktadır (Kaya, 1993). Ayrıca Yönetim Süreçleri Kuramı'nda Fayol'un belirtmiş olduğu yönetim ilkelerinden hakkaniyet ilkesi de realizmin gerçekçi tavır anlayışı ile paralellik göstermektedir (Aydın, 2010).

Realizmin ruha ilişkin yaklaşımı yönetim kuramlarının temel dayanağını oluşturan Mc Gregor'un X ve Y Kuramı ile Ouchi'nin Z Kuramıyla ilişkilendirilebilir. Realizme göre insanlarda bitkisel, hayvansal ve insansal ruh belli oranlarda bulunmaktadır. Baskın olan ruha göre insan davranışı şekillenmektedir (Sönmez, 2011). Bitkisel ruhu baskın olanlar, daha çok yönetilme eğilimi içinde, sürekli kontrol edilmesi gereken X kuramı özelliklerini yansıtan köleleri oluşturmaktadır. Hayvansal ruhu olanların istek ve duygularının ön plana çıkması Y kuramında insanların ilgi, istek ve gereksinimlerini ön plana çıkarmayla örtüşebilir. Buna karşılık akılsal yönü ağır basan insan ruhunun ağır basması Ouchi'nin Z kuramında insanın düşünme, akıl yürütme, mantıksal nedenlerle harekete geçme gibi özellikleri ile örtüşmektedir. Ayrıca klasik yönetim anlayışının en önemli varsayımlarından biri insanı ussal ekonomik insan olarak nitelendirmesidir (Efil, 2010). Bu anlayışa göre insanlar alternatifler arasında seçim yaparken, ussal davranır ve insanı çalışmaya sevk eden faktörlerin başında para yer alır.

Hem klasik yönetim kuramını oluşturan çalışmalarda hem de neoklasik yönetim kuramının gelişmesine yol açan Hawthorne araştırmalarında verimlilik arayışı insan dışındaki unsurlara (çalışma koşulları, iş yapma biçimleri, yönetim süreçleri, örgüt yapıları vb.) dayandırılmaya çalışılmıştır (Genç, 2017). Realizmin gerçekliğin insan dışında, insan bilincinden bağımsız olduğu anlayışı (Erkılıç, 2011a) bu çalışmaların temelinde yatan felsefe olarak görülebilir. Çünkü realizmin ontolojik yaklaşımına göre yukarıda sıralanan unsurlar gerçeklik olarak nitelendirildiğinde, bireyler algularından bağımsız olarak ele alınmalıdır. Dolayısıyla oluşturulacak örgütsel ve yönetsel sistemlerle insan arasında algısal bir ilişkinin kurulması gerekmekte ve örgütün sosyal yapısının dikkate alınmasının verimlilikle bir ilgisi bulunmamaktadır.

Realizme göre bilgi aposterioridir. Bu nedenle bilgi edinmede deney, gözlem, araştırma ve bilimsel yöntemlere ağırlık verilmelidir (Sönmez, 2011). Bu anlayış büyük ölçüde yönetime bilim olma özelliğini kazandıran Taylor, Fayol ve Weber gibi yönetim bilimcilerin çalışmalarına yön vermiştir (Özalp, 2001). Özellikle Taylor'un yapmış olduğu gözlemlerle yönetimde verimliliği sağlamaya yönelik veriler elde etmeye çalışması, işleri parçalara bölerek iş analizleri ve iş hareket etüdüleri ile bütünden parçaya doğru bilimsel doğruluğa ulaşma amacı (Aydın, 2010) realizmi destekler niteliktedir. Realizmin etkin akılla mutlak doğruya ulaşma çabası (Sönmez, 2011) Taylor'un bir işi yapmanın en iyi tek bir yolunun olduğu varsayımı ve de Weber'in ideal örgüt tanımlamaları ile de örtüşmektedir.

Realizme göre insan akıllı ve aynı zamanda toplumsal politik bir hayvandır (Sönmez, 2011). Dolayısıyla insan toplumsal kurumlar içinde kendini var edebilir. Bu bağlamda klasik yönetim kuramı insanın sosyal bir varlık olma gerçeğini görmezden gelirken (Bursalıoğlu, 2010); neoklasik yönetim kuramı sosyal bağlarından daha çok bireysel özelliklerini ön plana çıkarmış (Özalp, 2001), ancak modern yönetim kuramları ise insanın

örgütle bütünleşmesi üzerine odaklanmıştır (Genç, 2017). Realizme göre bütün parçalardan önce gelir. Dolayısıyla klasik yönetim kuramının örgütsel yapıyı onu oluşturan parçalardan ve özellikle çalışanlardan önde görmesi, örgütsel bütünlüğü insanı gözardı ederek ele alması bu anlayışın bir yansıması olarak nitelendirilebilir (Efil, 2010).

Realizmin değer anlayışı bağlamında ise değerler doğa yasalarına uygun olanlardır. Toplumsal değerlerin temelleri toplumda değil, fiziksel evrendedir (Sönmez, 2011). Bu düşünce sistemi bağlamında, Descartes'ın gerçekliği düşünce ve madde olarak iki ayrı boyutta ele alan düalist yaklaşımı, ardından Newton'un 18. yüzyılda ortaya koyduğu fizik kuralları, toplumsal ve örgütsel yapılar için yeni bir çerçeve sunmuştur. Newton'un çalışmaları, insanları ve organizasyonları bir makine ya da makine parçaları gibi değerlendirme fikrinin yaygın bir kültürel norm haline gelmesine yol açmıştır. Bu mekanik yapı, birbiriyle değiştirilebilir ve kontrol edilebilir parçalardan oluşmakta olup, parçaların düzenli bir şekilde çalışmasıyla sistem bir uyum içinde hareket eder. Bu yaklaşıma göre, bireyler, toplum ve organizasyonların temel unsurlarıdır; toplumun kurumları ve yasaları ise bu unsurları bir arada tutan ve kontrol eden güçler olarak işlev görür. Bu normlar, klasik yönetim anlayışında, organizasyonların mekanik sistemler olarak görülmesini ve insanların bu sistemin parçaları olarak ele alınmasını sağlamış, Max Weber'in ideal bürokrasi modelindeki ilkelerin benimsenmesine de katkıda bulunmuştur. Realist düşünce sisteminin etkisiyle şekillenen Newtoncu örgüt modeli, hiyerarşik ve otoriter bir yönetim anlayışını benimsemiştir. Bu modelde bir işi yapmanın yalnızca tek bir doğru yolu olduğu kabul edilmekte ve bu doğru yol, sistemin her bir unsuruna tek tek odaklanarak belirlenmektedir (Değirmenci & Utku, 2000).

Realist Eğitim Anlayışının Yönetim Kuramlarına Yansıması

Realizm toplumda yalnızca hür akıl yönü ağır basan yönetenlerin ve kadınlardan daha akıllı olan erkeklerin eğitilmesinin gerekliliği üzerinde durmaktadır (Sönmez, 2011). Bu anlayış çerçevesinde insan kaynaklarının geliştirilmesi boyutunda klasik yönetim kuramının çalışanları örgütte makinenin bir parçası olarak görmesinin (Efil, 2010) gereği olarak eğitilmelerine gerek yoktur. Klasik yönetimin "Örgütsel verimliliği sağlamanın en önemli boyutu örgütsel süreçleri ve yöneticileri geliştirmektir" (Kaya, 1993) düşüncesi realizmin eğitime ilişkin önermeleri ile örtüşmektedir. Ayrıca Toplam Kalite Yönetimi'ndeki niteliğin nicelikten daha öncelikli bir amaç olarak görülmesi anlayışı da (Genç, 2017), realizmin eğitim anlayışı ile bu bağlamda uyumaktadır. Realizmin eğitime her insanı layık görmemesi bağlamında, klasik yönetimin savunucularından Max Weber'in geliştirmiş olduğu ideal bürokratik örgüt modelindeki hiyerarşi ilkesi (Hoy & Miskel, 2010) ile de ilişki kurulabilir.

Realist eğitimde öncelik öğretmenin sorumluluğundadır. Öğrencinin ne öğreneceğine öğretmen karar verir (Alkan, 1983). Klasik yönetim yaklaşımlarında da insanın tembel, kişisel çıkarları peşinde koşan, basit işlerle güdülenebilen, sorumluluk almaktan kaçan bireyler olarak görülmesinin bir yansıması olarak örgütte otoriteyi temsil eden yönetimin sorumluluğu ön plana çıkarılmaktadır (Memduhoğlu ve Yılmaz, 2008). Realist okullarda eğitsel kararların öğretmene ait olması gibi, klasik yönetim de de yönetsel ve örgütsel kararlar yönetime aittir. İşgörenlerin karara katılımları desteklenmemektedir.

Realist eğitimin amacı yeni nesillere kültürel mirası aktarmak, insanı toplumsal yaşama hazırlamak ve onu mutlu ve erdemli kılmaktır (Erkılıç, 2011a). Bu bağlamda realist eğitimin hedefleri ile neoklasik yönetim kuramı ve modern yönetim kuramı arasında bağlantı kurmak mümkündür. Neoklasik yönetim anlayışı örgüt içerisindeki sosyal ilişkilere ve bu sayede gelişen informal grupların örgütsel verimlilik ve etkinlik üzerindeki olumlu etkisine dikkati çekmekte ve yalnızca ekonomik boyuta dayalı değil, toplumsal ve bireysel boyuta dayalı bir güdüleme modeli benimsenmektedir (Aydın, 2010). Modern yönetim kuramı ise değerler ve değer sistemlerine önem veren ve örgüt üyelerinin beşeri özelliklerini de kabul eden kapsamlı bir yönetim yaklaşımıdır (Bursalıoğlu, 2010).

Realist eğitim felsefesine göre konu alanı sistematik olarak organize edilmelidir. Öğretim programında her disiplinle ilgili öğretilecek bilgi üniteler şeklinde organize edilmiş olmalıdır (Sönmez, 2011). Klasik yönetim

yaklaşımına göre de çalışanın işini daha etkin ve verimli bir şekilde yapabilmesi ve o işte uzmanlaşabilmesi için bir işin o derece küçük parçalara bölünmesi gerekmektedir (Efil, 2010).

Realistler değerlerin objektif ve devamlı olduğunu öne sürerler. Eğitim sistemi de belirli ve iyi tanımlanmış değerlere göre düzenlenmelidir. Bu değerler insanlık tarihi boyunca belirlenmiş değerler olmalı ve bir insan için doğru olan diğer tüm insanlar için de doğru olmalıdır (Alkan, 1983). Klasik yönetim kuramlarının temelinde yatan yönetim için iyi olanın her zaman çalışan için de iyi olması anlayışı (Aydın, 2010) realizmin değer anlayışı ile örtüşmektedir.

Realist eğitimde öğrencinin görevi, kendisine şu veya bu şekilde gerçekten olduğu gibi açıklanacak güç operasyonları öğrenmektir (Alkan, 1983). Realist felsefenin eğitim bağlamında öğrenciyi ele alış tarzı ile klasik yönetim kuramlarının işgörene bakış açısının benzerlik gösterdiğini söylemek mümkündür. Klasik yönetim kuramlarında işgörene bir makinenin dişlisi, mekanik görevleri yerine getiren üretim araçları olarak görülmektedir (Bursalıoğlu, 2010).

Esasiciliğin Eğitim Yönetimine Yansıması

Esasici eğitimde öncelikle konular ve öğretmen merkezdedir. Buradan hareketle otoriter bir eğitim anlayışı olduğu çıkarılabilir. Eğitim, okul ve sınıf yönetimi anlayışı bakımından realizme dayanan esasicilik özü gereği tutucudur. Gelenekçilik, disiplincilik ve kültürel korumacılık özellikleri nedeniyle esasici eğitim yönetimi anlayışının klasik yönetim yaklaşımına benzediği söylenebilir. Bununla birlikte, eğitim sürecinde deney, gözlem ve mevcut durumun değerlendirilmesine yer verilmesi, olumlu bir özellik olarak değerlendirilebilir. Bu yaklaşımın, bilimsel yönetim anlayışının bazı yönlerini yansıttığı da ifade edilebilir. Öte yandan, esasicilikte cezaya yer verilmesi, disiplinci anlayışın en belirgin özelliklerinden biri olarak öne çıkmaktadır (Erkılıç, 2011b). Bu yönüyle esasici bir eğitim anlayışının Fayol'un yönetimde disiplin ilkesi (Aydın, 2010) ile paralellik gösterdiğini söylemek mümkündür.

Esasicilik felsefesi öğrenciyi merkeze almayan bir anlayışa sahip olması bakımından muhafazakarlık niteliği gösterir. Öğrenciler öğretim programı içerisindeki kültürel değerleri kavrayarak, gelenek ve görenekleri öğrenerek sosyalleştirilen öğelerdir. Buna göre öğrenciler, yeni yapı ve asimilasyona karşı korunması gereken varlıklardır (Erkılıç, 2011b).

Esasiciliğe göre eğitimin amaçları; kişinin toplumsallaşmasını sağlama, başat kültürel değerleri kazandırma, değişme ve çatışmayı önleme, kültürel mirası koruma, topluma uyumunu sağlama, bilgi ve becerili insanlar yetiştirmektir (Sönmez, 2011). Amaçları bağlamında bireyin sosyalleşmesine yaptığı vurgudan ötürü neoklasik yönetim yaklaşımı ile ön plana çıkan informal örgüt ile (Aydın, 2010) ilişkili olduğu düşünülebilir. Diğer bir deyişle, esasici eğitimin toplumsallaşma amacı neoklasik yönetim yaklaşımı doğrultusunda örgütteki bireylerin sosyalleşmesi yolu ile bir nevi hayata geçirilmektedir.

Sonuç

Sonuç olarak, realizm felsefesinin eğitim yönetiminde hem teorik hem de pratik düzeyde derin etkileri olduğu görülmektedir. Realizmin nesnellik ve rasyonellik anlayışı, klasik yönetim kuramlarının yapı ve verimlilik odaklı yaklaşımıyla örtüşmekte, neoklasik ve modern yönetim kuramlarının birey ve topluma uyum vurgusuna uygun bir zemin oluşturmaktadır. Bu bağlamda, eğitim yönetiminin realizm perspektifiyle ele alınması, öğrencilere gerçek dünya becerileri kazandırmayı ve eğitim sistemlerini daha verimli ve etkili hale getirmeyi amaçlamaktadır. Ancak, bu yaklaşımın bireylerin farklılıklarını göz ardı etmeden ve daha esnek bir yapıyla uygulanması, eğitim yönetiminde sürdürülebilir ve kapsamlı bir dönüşüm sağlamak için önemli bir gereklilik olarak ortaya çıkmaktadır. Gelecekte, realizmin felsefi ve pratik yönlerinin dengeli bir şekilde birleştirilmesinin, eğitim liderliği ve yönetiminde yenilikçi yaklaşımlar geliştirilmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırma sonucunda bazı önerilerde bulunulabilir. İlk olarak realizm felsefesinin, realizm değerlerini dikkate alan eğitim liderleri ve uygulayıcılarının yetiştirilmesinde nasıl bir rehberlik sunabileceği konusunda daha fazla tartışma ve derinlemesine araştırma yapılması önerilebilir. Realizme ek olarak idealizm, pragmatizm ve

varoluşçuluk gibi farklı felsefelerin eğitim yönetiminde nasıl yansımalar yarattığını araştıran kapsamlı karşılaştırmalı çalışmalar yapılabilir. Realizmin kültürel miras aktarımı vurgusuna dayanarak, yerel ve ulusal kültürel değerlerin eğitim yönetiminde nasıl korunabileceği ve öğrencilere aktarılacağı üzerine projeler geliştirilebilir. Realizmin bireysel farklılıklara olan vurgu eksikliğini gidermeye yönelik olarak farklı toplumsal grupları kapsayan daha esnek eğitim yönetim modelleri geliştirilebilir. Realizmin desteklediği düz anlatım, gözlem ve deney gibi öğretim yöntemlerinin öğrencilerin akademik başarıları üzerindeki etkileri nicel analizlerle ölçülebilir.

Kaynakça

- Alkan, C. (1983). *Eğitim felsefesi*. Uludağ Üniversitesi Basımevi.
- Arslan, A. (2012). *Felsefeye giriş* (16. Basım). Adres.
- Aydın, M. (2010). *Eğitim yönetimi* (9. Baskı). Hatiboğlu.
- Bursalıoğlu, Z. (2010). *Okul yönetiminde yeni yapı ve davranış* (15. Baskı). Pegem.
- Cevizci, A. (2018). *Eğitim felsefesi* (5. Baskı). Say
- Değirmenci, M. & Utku, ř. (2000). Yönetim ve örgüt yapısına kuantum mekaniği açısından bir bakış. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 1(2), 76-83.
- Efil, İ. (2010). *İşletmelerde Yönetim ve Organizasyon* (Yenilenmiş 11. Baskı). Dora.
- Ergün, M. (2021). *Eğitim felsefesi* (8. Baskı). Pegem A.
- Erkılıç, T. A. (2011a). Felsefi akımlar ve eğitim. A. Boyacı (Ed.), *Eğitim felsefesi* (2. Baskı, ss. 19-45). Eskişehir Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Erkılıç, T. A. (2011b). Eğitim felsefesi akımları. A. Boyacı (Ed.), *Eğitim felsefesi* (2. Baskı, ss. 49-70). Eskişehir Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Genç, N. (2017). *Yönetim ve organizasyon: Çağdaş sistemler ve yaklaşımlar* (Güncellenmiş 5. Baskı). Seçkin.
- Hoy, W. K. & Miskel, C. G. (2010). *Eğitim yönetimi*. S.Turan (Çev. Ed.). Nobel.
- Kale, N. (2014). *Felsefiyat* (2. Baskı). Pegem A.
- Kaya, Y.K. (1993). *Eğitim yönetimi: Kuram ve Türkiye'deki uygulama* (Genişletilmiş 5. Basım). Bilim.
- Kazu, H. (2008). Eğitim ve felsefe. M. Taşpınar (Ed.), *Eğitim bilimine giriş* (s. 106-137). Nobel.
- Memduhoğlu, H. B. & Yılmaz, K. (Ed.).(2008). *Türk eğitim sistemi ve okul yönetimi*. Pegem.
- Mete, Y. A. (2018). Eğitimin felsefi temelleri. İ. Erdoğan (Ed.), *Çağdaş eğitim bilimleri* (ss.33-54). Murat Yayınları.
- Özalp, İ. (2001). *İşletme yönetimi*. Birlik.
- Saputri, H. (2024). Education in the view of realism philosophy. *Journal of Innovation in Teaching and Instructional Media*, 4(2), 177-188.
- Sönmez, V. (2011). Türk eğitim sisteminin felsefi temelleri. Boyacı, A. (Ed.). *Eğitim felsefesi* (s. 93- 112). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Yıldırım, C. (1991). *Eğitim bilimleri eğitim felsefesi*. A. Hakan (Ed.). Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Türkiye'de Yaşayan Suriyeli Sığınmacıların Aile Yapısında Meydana Gelen Değişimler

The Changes in the Family Structure of Syrian Refugees Living in Turkey

Sinan YILMAZ¹ Mawahib Khalil Mohammed HASSAN²

Özet

Bu çalışmada, Türkiye'de yaşayan Suriyeli sığınmacıların aile yapısında ortaya çıkan değişimler incelenmektedir. Çalışma, Türkiye'deki sığınmacı Suriyeli ailelerle ilgili literatürü gözden geçirerek Suriyeli sığınmacıların aile yapılarında meydana gelen değişiklikleri ve bu değişikliklerin aile bireyleri üzerindeki olumlu ve olumsuz sonuçlarını belirlemeyi amaçlamaktadır. Çalışma, aile türündeki değişiklikler, aile bireyleri arasında mevcut olan ilişkilerdeki değişiklikler ve aile içinde rollerin dağılımındaki değişiklikler olmak üzere üç temel konuya odaklanmıştır. Araştırmada kitaplar, makaleler, araştırmalar, raporlar gibi ikincil kaynaklara istinat edilmiştir. Araştırmanın sonuçları, Suriyeli ailelerin Türkiye'ye sığınmalarının ardından geniş aile tipinden çekirdek aile tipine geçtiğini göstermektedir. Aile tipindeki bu değişiklik, aile bireyleri üzerinde olumlu ya da olumsuz bazı sonuçlara neden olmuştur. Bu dönüşüm sonucunda, çiftler arasında boşanma vakaları artmış, bu da parçalanmış aile tipinin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Araştırma, aile bireyleri arasındaki ilişkilerde meydana gelen değişikliklerin şu alanlarda yaşandığını ortaya koymaktadır: Çiftler arasındaki çatışmalar, kadına yönelik aile içi şiddet, sosyal izolasyon, sosyal ağlarla ilişkilerde değişiklik. Ayrıca mülteci koşulları ve Suriyeli sığınmacıların yaşadığı ekonomik zorluklar nedeniyle aile bireyleri arasındaki ilişkilerin daha az samimi hâle geldiğini ve aile içindeki çatışmaların arttığını göstermektedir. Araştırma, aile içindeki rollerin dağılımında geleneksel rollerdeki değişikliklere bağlı olarak erkek ve kadın rollerinde de değişikliklerin meydana geldiğini ortaya koymaktadır. Kadınların çocukları ve evleriyle ilgili sorumlulukları artarken, çocukların aile ekonomisine katkı sağlamak amacıyla iş gücüne katılma eğiliminde bir artış meydana geldiği tespit edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Aile, Değişen Aile, Çocuk İşçi, Mülteciler, Suriyeli Mülteciler.

Abstract

This study examines the changes in the family structure of Syrian refugees living in Turkey. The aim of the study is to review previous literature on refugee Syrian families in Turkey and to understand the changes in the Syrian family and the positive and negative consequences of these changes on family members. The study focused on three basic issues: 1. Changes in the family type, 2. Changes in the relationships between family members, 3. Changes in the distribution of roles within the family. Qualitative method was used in the research and secondary sources such as books, articles, research and reports were relied upon. The results of the research show that Syrian families switched from extended family type to nuclear family type after taking refuge in Turkey. This change in family type has caused positive and negative consequences on family members. As a result of this transformation and other reasons, divorce cases between couples have increased, which led to the emergence of a fragmented family type. The research reveals that changes in relationships between family members occur in the following areas: Conflicts between couples, domestic violence against women, social isolation, and changes in relationships with social networks. It also shows that due to refugee conditions and the economic difficulties experienced by Syrian refugees, relationships between family members have become less cordial and conflicts within the family have increased. The research also reveals that some changes have occurred in the roles of men and women due to the changes in traditional roles such as the distribution of roles within the family. While women's responsibilities regarding their children and homes increase, it has been determined that there is an increase in the tendency for children to participate in the workforce in order to contribute to the family economy.

Keywords: Family, Family Change, Child Labor, Refugee, Syrian Refugees.

¹ Prof. Dr., Karabük Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, Karabük, Türkiye, sinanyilmaz@karabuk.edu.tr

² PhD., Karabük Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, Karabük, Türkiye, mawahib.hassan@hacettepe.edu.tr

Giriş

Savaşlar birçok birey ve aileyi, kendileri ve çocukları için daha güvenli yerlere sığınmak veya mülteci olmak zorunda bırakan olaylardır. Suriye'deki savaşın başlangıcından bu yana Suriyeli birey ve aileler de dünya üzerinde pek çok ülkeye iltica etmek durumunda kalmıştır. 2022 yılı itibariyle Suriyeli mülteci sayısı 6,5 milyon (UNHCR, 2022) olarak rapor edilmiştir. 2011'den bu yana, 14 milyondan fazla Suriyeli evlerini terk ederek kendileri ya da aileleri için güvenli bir yer aramak zorunda kalmıştır. Ülkeleri içinde yerinden edilmiş Suriyelilerin sayısı ise 6,8 milyon kişiye ulaşmıştır. Nüfusun %70'i insani yardıma ihtiyaç duymakta ve %90'ı yoksulluk sınırının altında yaşamaktadır.

Suriyeli 5,5 milyon mülteci, Suriye'nin sınırlarına yakın beş komşu ülkede yaşamaya başlamıştır: Türkiye, Lübnan, Ürdün, Irak ve Mısır (UNHCR, 2023). Suriyeli mültecilerin çoğu coğrafi olarak Suriye ile sınırı olan ülkelerde yaşamalarına rağmen, dünya genelinde 130'dan fazla ülkeye sığınma talebinde bulunmuşlardır. Avrupa ülkeleri arasında, 2021 yılı itibariyle Suriyeli mülteci ve sığınmacılara ev sahipliği yapan ülkeler arasında Almanya ve İsveç ön planda olup Avrupa ülkelerine sığınan Suriyeli mültecilerin %70'i sadece bu iki ülkede barınmaktadır: Almanya (%59) ve İsveç (%11) (UNHCR, 2021). Türkiye, 2011-2016 yılları arasında uygulanan "Açık Kapı" politikası nedeniyle Suriyeli mültecileri ülkesinde misafir eden en misafirperver ülkelerden biri olmuştur (Karakoç Dora, 2020). Türkiye'nin Suriyeli mültecileri sıcak karşılamasının nedenleri arasında Türkiye'nin geniş Suriye sınırı, Türk hükümetinin sınır bölgelerinde Suriyeli mültecilere yönelik kamplar kurması ve temel ihtiyaçlarını karşılaması, son olarak Türkiye'nin coğrafi konumuna bağlı olarak mültecilerin Avrupa'ya geçiş kolaylığına olan inançları bulunmaktadır (Salmaşur & Şahin, 2020).

Türkiye İçişleri Bakanlığı ve Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün 07.12.2023 tarihli istatistiklerine göre, Türkiye'de "geçici koruma" altında yaşayan Suriyeli mültecilerin sayısı 3.232.706'dır. Geçici barınma merkezlerinin dışında yaşayan Suriyeli 3.164.480 mülteci bulunmaktadır (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2023). Türkiye'deki Suriyeli mülteciler 2011-2014 yılları arasında henüz yasal bir statüye sahip olmadıkları için "misafir" olarak görülmüştür. (Özden & Ramadan, 2019). Ekim 2014'te, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu kapsamında "geçici koruma" protokolü, uygulamaya konulmuştur. Bu protokol ile, Suriyeli mültecilere ilk defa tanımlanan bir terim olan "koşullu mülteci" tanımlaması yapılmıştır. Protokol, geçici koruma süresini belirtmemekle birlikte, koşullu mülteciye mümkün olan en kısa sürede hizmet sunmak amacını taşımaktadır (Erdoğan, 2014). Geçici koruma kapsamında, Suriyeli mültecilere sağlık, eğitim, sosyal yardım ve psikolojik destek hizmetleri ile iş piyasasına katılım hakkı tanınmaktadır.

İltica amaçlı göç dalgaları, toplumları olumsuz yönde etkileyerek birçok sosyal soruna neden olmaktadır. Mülteciler, ekonomik sorunlar, kültürel uyum sorunları, dil sorunları veya psikolojik sorunlarla karşılaşırken, iltica edilen toplumlarda da uyum ve entegrasyon sorunlarının ortaya çıkmasına zemin hazırlamaktadır. Toplum, birbirleriyle etkileşim içinde olan bireylerden oluştuğu için, bireyleri bir araya getiren en küçük birim olan aile yapısındaki herhangi bir işlev bozukluğu, toplum yapısının da bozulmasına yol açmaktadır.

Bu çalışmanın amacı, Suriyeli ailelerin Türkiye'ye yerleştikten sonra yaşadığı temel değişiklikleri incelemektir. Çalışma, aile türündeki değişiklikler, aile bireyleri arasındaki ilişkilerdeki değişiklikler ve aile içinde rollerin dağılımındaki değişiklikler olmak üzere üç tane temel konuya odaklanmaktadır.

Yöntem

Araştırma kapsamında Nitel yöntemin veri kaynaklarından faydalanılmıştır. Çalışma, temel olarak kitaplar, makaleler, yayınlanmış raporlar ve araştırmalar gibi ikincil kaynaklara dayanmaktadır. İkincil kaynakları incelemek için, Dergi Park, Sage, Proquest Dissertations & Thesis, Taylor & Francis gibi platformlardan faydalanılmıştır. Buna ilaveten çalışmada Türkiye'deki Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR), Forced Migration Review (FMR) ve Türkiye Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün yayınladığı raporlardan da yararlanılmıştır. Çalışma herhangi bir canlı ya da canlı grubu üzerinde araştırma, gözlem, anket vb. bir çalışma içermediği için etik kurul izni gerektirmeyen çalışmalar arasında yer almaktadır. Çalışmada araştırma ve yayın etiği ilkelerine bağlı kalmıştır.

Bulgular

Göç Sürecinde Aile İçinde Yaşanan Değişimler

Aile, genellikle kan bağı, evlilik, birlikte yaşama veya evlat edinme gibi yollarla birbirine bağlı, toplumsal olarak tanınan ve üyeleri arasında duygusal bir bağ bulunan sosyal bir gruptur. Aile, genellikle özel ve ayrı bir konutta yaşayan iki evli yetişkinden, ya da bir diğer ifadeyle bir erkek, bir kadın ve onların çocuklarından oluşur. Bazen

aile, sadece evde yaşayan ebeveynleri ve evlenmemiş çocukları değil, aynı zamanda evlenmiş çocukları, onların eş ve çocuklarını ve bakmakla yükümlü oldukları yaşlıları da içerir. Bu tür aileler geniş aile olarak adlandırılır (Barnard, 2023).

19. yüzyıldan itibaren eğitim fırsatlarının artması ve endüstrileşmenin hızlanmasıyla birlikte çekirdek aile tipi daha yaygın hale gelmiştir. Aile, toplumda meydana gelen dinamik değişikliklerden etkilenir. Ekonomik, sosyal ve siyasi koşullar tarafından dayatılan toplumsal değişimi önemli ölçüde belirleyen en önemli faktörlerden birisi de göçtür. Göçün aile üzerinde bıraktığı etkiler ise oldukça karmaşık olup göç nedeni, göç koşulları, aile kültürü, göçe hazırlık ve yeni topluma entegrasyon gibi birçok faktörle yakından ilişkilidir. Göç nedeniyle ailede meydana gelen en önemli değişikliklerden biri, sosyal, ekonomik ve kültürel koşullara bağlı olarak aile yaşamında ve aile fonksiyonlarında meydana gelen değişikliklerdir ve bu durum, ailenin yeni sosyal yapısını büyük ölçüde etkiler. Ayrıca, ailenin sosyal ve kültürel değerlerinde de göç nedeniyle değişiklikler meydana gelir (Bımay & Çetin, 2023, 1021). Göç sonucunda yeni ortamlarına uyum sağlamaya çalışan bireyler, sosyal izolasyon aşamasından geçerler (Kianpour, 2019). Bunun yanı sıra göç sonucunda arkadaş ve akrabalarla olan ilişkilerin kesilmesi yabancılaşma hissine yol açar. Göç nedeniyle aile bireyleri uyum sağlamaya çalıştıkları karşılaştığı yeni toplumda sosyal, ekonomik ve sağlık sorunları gibi çeşitli sorunlarla başa çıkmaya çalışmaktadır. Sosyal sorunlar olarak bakıldığında, yeni kültürle tanışma sürecinde karşılaşılan zorluklar, alışkın oldukları değerlerden ve geleneklerden tamamen farklı olan bir kültürü anlama ve uyum sağlama gibi çeşitli sorunlar en sık karşılaşılan sorunlar olmaktadır. Özellikle de Türkiye'deki Suriyeli mültecilerin durumu gibi yeni toplumun dili kendi ana dillerinden farklıysa, bu sorunlar daha da belirginleşmektedir. Karşılaşılan diğer sorunlar arasında sosyal dışlanma, kültürel uyum zorlukları ve sosyal destek sistemlerinin eksikliği gibi hususlar yer almaktadır. Ekonomik sorunlar açısından bakıldığında, kaynaklara ve eğitime erişim zorluğu ilk akla gelenlerdir. Sağlık sorunları ise, ruhsal bozukluklar, üreme sağlığı sorunları ve şiddete maruz kalma gibi konuları içermektedir. Ayrıca, ailede meydana gelen değişiklikler arasında aile yapısındaki değişiklikler, aile tipi ve aile işlevlerindeki değişiklikler de bulunmaktadır. Göç veya yerinden edilme nedeniyle ailelerin karşılaştığı en önemli sorunlardan bir tanesi, aile bireylerinin birbirinden ayrılmasıdır. Göçü zorunlu kılan bazı durumlarda aileler toplu olarak hareket edemez ve her birey ayrı ayrı güvenli bir yer aramak zorunda kalabilir. UNHCR (2018) tarafından yapılan bir çalışma, Suriyeli aile bireylerinin birbirinden ayrılmasının önemli olumsuz sonuçlarının bireyler üzerindeki finansal yükün artması, çocuk işçiliği, bireylerin sosyal destek ağlarının çökmesi ve aile rollerindeki değişiklikler olduğunu tespit etmiştir. Kısacası göç, toplum, aile ve bireyler üzerinde etkiler yaratır ve bu etkiler sosyal, ekonomik, eğitim ve sağlık sistemlerinde kendini gösterir. Sonuç olarak göç; aile tipinde değişiklik, aile yapılarında dönüşüm, aile bireyleri arasındaki ilişkilerde değişim, rol dağılımı, görev paylaşımı, sosyal yaşam ve karar mekanizmaları gibi konularda değişikliklere yol açmaktadır.

Aile Türündeki Değişimler

Suriye'de savaş başlamadan önce yaygın olan aile modeli, geniş aile modeliydi. Geniş aile ebeveynler, büyükanne/büyükbaba ve torunlar olmak üzere üç neslin bir arada yaşadığı kalabalık bir aile modelidir. Bu nesiller arasında baba veya anne tarafından paylaşılan bir kan bağı bulunur. Aynı konutta yaşayan çekirdek ailelerin bir araya gelmesiyle de geniş aile türü oluşabilir. Bu toplumsal yapı, genellikle gelişmekte olan ülkelerin ve azınlık topluluklarının topluluk ruhunu hissettiği ve büyük gruplar halinde örgütlendiği yerlerde yaygındır. Bu gruplar, bireylerin birbirlerine dayandığı geniş topluluklardır. Bester ve Van-Rooyen (2015) tarafından belirtildiği gibi, geniş aile, aile üyelerinin birbirine bağlı olduğu ve aile sorumluluklarını, çocuk yetiştirme dâhil, paylaştığı kolektif kültür modelleri için bir örnek olarak hizmet eder. Kültür, her bir bireyin aile içindeki rolünü belirlemede büyük bir rol oynar ve geniş aile içindeki sosyal konumlarına bağlı olarak rolleri tanımlar.

Suriye'de savaştan önce, yaygın aile modeli genellikle babanın liderliğindeki geniş aile biçimindeydi ve bazen üç veya daha fazla nesli içeriyordu. Ailenin tüm üyeleri, babanın veya babanın yokluğunda erkek kardeşin otoritesine tabiydi. Yani, aile, bir baba figürünün (ataerkil) liderliğinde olan bir aile biçimine sahipti ve bu düzen, genellikle erkeklerin otoritesine tabi olan bir aile görünümündeydi. Suriye'deki geniş aileler, geleneklere ve adetlere bağlı kalmada oldukça muhafazakâr bir yaklaşıma sahipti. Suriye'deki geniş aile yapısında sosyal piramidin zirvesinde erkekler bulunmaktaydı. Onları yaşça büyük kadınlar ve kızları takip ediyordu. En alt kısımda ise oğulların eşleri ve çocukları bulunmaktaydı. Her aile üyesi, aile piramidindeki konumlarına bağlı olarak belirli rolleri yerine getirmekle yükümlüydü. Erkekler genellikle ev dışında çalışıp ailenin maddi ihtiyaçlarını karşılamakla yükümlüken, kadınlar genellikle çocuk yetiştirme ve ev işleri ile ilgilenme görevini üstlenmekteydi. Geçimini toprağa bağlı olarak sürdüren ailelerde ise kadınlar da erkekler gibi üretim faaliyetlerine katılmakta, ürünün ekilmesinden hasadına kadar tüm aşamalarda aktif rol almaktaydı.

Savaşın başlamasının ardından birçok Suriye vatandaşının komşu ülkelere göç etmesiyle birlikte Suriye'deki aile yapısının temel karakteri olan geniş aile yapısı ciddi değişikliklere uğradı (Hassan, 2022; Erdoğan, 2022). Ailenin bazı üyelerinin geride kalması ve savaşın getirdiği yıkım ve ölümler neticesinde parçalanmış aile yapıları ortaya çıktı. Savaş nedeniyle göçen aileler ise sığındıkları ülkelerde çetin yaşam koşulları ile mücadele etmek zorunda kaldılar. Bu koşullar onları birbirleriyle daha sıkı bağlarla bağlı olmaya ve daha kısıtlı imkanlar dahilinde yaşamlarını sürdürmeye mecbur bıraktı. Geniş aile yapısındaki bozulma, Suriyeli göçmen aile bireyleri üzerinde aile içindeki roller ve bireyler arasındaki ilişkiler açısından önemli değişimlerin ortaya çıkmasına neden oldu. Bu değişimler elbette Suriye'de özellikle de kadınlar açısından olumsuz olan bazı durumların da değişime uğramasına yol açtı. Suriye'de, kocasının geniş ailesiyle birlikte yaşayan kadınların karşılaştıkları olumsuzluklar ve değişime konu olan hususlar şu şekilde özetlenebilir:

Aile Bireylerinin Müdahalesi: Kocanın ailesi, kadının aile içindeki rol ve görevleri ile ilgili meselelere müdahale etme eğilimindedir. Geniş aile içinde yaşamak, kadınlara kocanın ebeveynleri ve ailesinin sürekli kontrolü ve gözetimi altında tutar. Aile bireylerinde genellikle kadının kendilerine hizmet etme yükümlülüğü olduğu ve isteklerini yerine getirmesi gerektiği inancı vardır. Aksi takdirde kadının, kocası veya kocasının ailesi tarafından sözlü ya da fiziksel şiddete maruz kalma riski bulunmaktadır.

Mahremiyet ve Bağımsızlık Yoksunluğu: Kadınlar, doğal olarak evlilik hayatlarında mahremiyet ve bağımsızlık isterler. Geniş aile içinde yaşayan kadınlar ise, ailedeki her bireye itaat etmek zorunda olduklarını düşünür ya da buna mecbur kalırlar. Bu koşullara uymayan kadınlar, eşleri veya eşlerinin aileleri tarafından şiddete maruz kalabilir.

Aile yapısının çekirdek bir yapıya dönüşümü, Hassan'ın (2022) çalışmasına göre kadınların daha fazla özgürlük hissetmelerine ve aile içindeki mahremiyet alanlarının artmasına neden olmuştur. Geniş aileler yapı itibarıyla özellikle kadınların mahremiyet alanlarını sınırlayan yapılardır. Dolayısıyla bu yapının bozulması kadınların da daha özgür hissetmesine ve Suriye'de, kocalarının geniş ailesiyle yaşadıkları dönemde ortaya çıkan aile bireylerinden kaynaklı anlaşmazlık ya da şiddetin azalmasına yol açmıştır. Bununla birlikte eşler arasındaki anlaşmazlığı giderecek aile içi sosyal kontrolün azalması ve buldukları ülke mahkemelerinin bu tür davalara bakmaması gayri resmi arabuluculuk faaliyetleriyle giderilmeye çalışılmıştır.

Geleneksel geniş aile yapısının bozulması, Suriye'deki evlilik pratiğinde de bir değişikliğe neden olmuştur. Geçmişte, evlilik geleneksel bir süreçti ve kızın kiminle evleneceğine genellikle velisi karar veriyordu. Bu karar genellikle babası veya ailenin yaşlı erkekleri belirlemekteydi. Bununla birlikte Suriye topraklarında da yaygın kültür olan İslam aile kültüründe kadının evlenmeye rızasının bulunması şart koşulmuştur. Ancak pratikte bülüş çağından sonra görece olarak erken yaşta evlendirilen kadınlar adına aile büyüklerinin karar vermeleri yaygınlık kazanmıştır. Cankurtaran ve Albayrak'ın (2019) çalışması, geniş ailenin içinde erkek egemen ideolojinin hakimiyetine işaret ederek, aile içindeki her konuda, kızların evlenmesi dahil olmak üzere, kararın erkeklerde olduğunu vurgulamaktadır. Hatta bazı kadınlar, eşlerini sadece düğün günlerinde görmekteydi (Hassan, 2022; Erdoğan, 2022). Bununla birlikte Yılmaz'ın da (2012) işaret ettiği gibi kadınlarda eğitim düzeyi ve evlilik yaşının yükselmesi, kadınların eş seçiminde aile büyüklerinin rolünün azalmasına neden olmaktadır.

Bazı araştırmalara göre, ailelerin geniş aileden çekirdek aileye değişimiyle birlikte çiftler arasındaki boşanma oranlarının arttığı görülmüştür. Örneğin, Mercan'ın (2023) çalışmasına göre, 35-39 yaş aralığındaki erkekler ve 20-24 yaş aralığındaki kadınlar arasındaki boşanma oranları arttı. Boşanma oranlarındaki bu artışla birlikte, Suriyeliler arasında Türkiye'deki Türkler veya Türkiye'de bulunan yabancılarla evlenme oranları da artmıştır. Harunoğulları'nın (2021) araştırmasında, Suriyeli sığınmacı kadınlar, göç sürecinin zorluklarından korunmak amacıyla yerel erkeklerle, geleneksel ve hukuki olarak evlilik anlaşmaları yapmaktadırlar. Yapılan bir araştırmada, Suriyeli kadınların Türk erkekleriyle evlenme motivasyonları şu yedi başlık altında sıralanmıştır:

1. Güvenli bir yaşam isteği,
2. Daha iyi yaşam koşullarına erişim,
3. Toplumsal kabul arayışı,
4. Özgür bir yaşam isteği,
5. Çocuklu kadınların çocuklarına güvenli bir gelecek sağlama arzusu,
6. Türk erkeklerinin Suriyeli erkeklerden daha anlayışlı ve duyarlı olduğuna inanılması,
7. Eşi tarafından değerli hissetme isteği.

Boşanma vakalarındaki artış, aile yapısında yeni bir türün ortaya çıkmasına neden oldu. Bu yeni aile türü parçalanmış ailedir. Bununla ilgili 2021 yılında Türkiye'de yapılan bir çalışma, parçalanmış ailelerin diğer aile türlerine oranla Suriyeli aileler arasında daha yaygın olduğunu göstermiştir (Doğan & Taylan, 2022, 97). Doğan ve Taylan'ın (2022) araştırmasında, katılımcıların çoğunluğunun aile yapısının şu anda hâkim olan çekirdek aile olduğunu belirtmelerine rağmen, çalışmanın istatistikleri, geniş ve dağılmış ailelerin oranının %42.5 olduğunu ortaya koymuştur.

Aile Üyeleri Arasındaki İlişkilerdeki Değişimler

Göç veya yerinden edilme sonucunda ailede gerçekleşen en önemli değişikliklerden biri, üyeler arasındaki ilişkilerde meydana gelen değişimdir. Bu tür ailelerde ilişkiler daha az samimi hale gelir, soğuyabilir ve çatışmalar ortaya çıkabilir. Aile bireyleri arasındaki çatışmaların ortaya çıkmasının nedeni, ailenin işlevlerinde meydana gelen değişiklikler, aile bireylerinin rolündeki değişiklikler, aile bireylerinin zorlu ekonomik koşulları ve yeni sosyal düzenle ilgili değişikliklere bağlanabilir. Aile içinde gerçekleşen temel çatışmalardan biri de çiftler arasındaki anlaşmazlıklardır. Doğan ve Taylan (2022) tarafından yapılan bir çalışma, Suriyeli çiftler arasındaki anlaşmazlıkların önemli ölçüde arttığını ve bu çatışmaların aile üyelerini etkileyebileceğini göstermiştir. Çiftler arasındaki diğer bir çatışma biçimi de kadına yönelik aile içi şiddettir. Hacettepe Üniversitesi Kadın Sorunları Uygulama ve Araştırma Merkezi (HUKSAM) (2019) tarafından yapılan anket çalışması, Türkiye'deki Suriyeli sığınmacı kadınlar arasında her 10 kadından 9'unun fiziksel şiddete maruz kaldığını, 8'inin psikolojik şiddete ve 8'inin cinsel şiddete uğradığını göstermiştir. Hassan'ın (2022) yaptığı bir çalışma, savaş koşulları, toplumsal ve ekonomik değişikliklerin, iç göçün ve kamplarda yaşamının ve bununla birlikte zor ekonomik koşulların aile içi şiddeti artırdığını ortaya çıkarmıştır. Erkekler, yaşadıkları hayal kırıklıkları, baskılar ve zor ekonomik koşullar karşısında eşlerine karşı şiddet kullanma eğilimindedirler. Bimay ve Çetin'nin (2023) çalışması, Türkiye'ye sığınmadan sonra aile içindeki çatışmaların, ailenin yaşadığı zor ekonomik koşulların bir sonucu olarak arttığını ortaya koymuştur. Bütün bu veriler, yaşanan devrimin ardından iç savaşın büyük ölçüde sona erdiği şu günlerde kapsamlı bir çalışma ile yeniden değerlendirilmeye de muhtaçtır.

Aile içindeki ilişkilerdeki değişikliklerden birisi de gençlerin ailede kendilerinden yaşça büyük bireylere karşı tutumlarında yaşanan değişimlerdir. Çalışmaya katılan bazı kişiler, bu davranışın "saygısızlık" olduğunu belirtmişlerdir (Bimay & Çetin, 2023, 1026). Ayrıca, aile içindeki ilişkilerde meydana gelen değişikliklerden birisi de bazı aile bireyleri arasındaki sosyal izolasyondur. Bu durum, aile üyelerinin tamamının Türkiye'ye göç etmemiş olması ya da Türkiye dışında farklı başka ülkelere dağılmış olmalarından kaynaklanmaktadır. Bu durum aile bireylerinin aralarındaki ilişkilerde zayıflık yaratmıştır.

Aile içindeki ilişkilerde değişikliklere ek olarak, akrabalar, komşular, arkadaşlarla ilişkilerde de değişiklikler yaşanmıştır. Diğer bir deyişle, sosyal ağlardaki ilişkilerde de değişiklikler olmuştur. Bimay ve Çetin'in (2023) araştırmasında, Suriyeli sığınmacıların Suriye'de oldukları dönemde sosyal ağlara büyük önem verdikleri ve bu ağların kendilerine maddi ve manevi destek sunmada önemli bir rol oynadığı görülmüştür. Ancak Türkiye'ye sığınmaları ve bu sosyal ağlardan kopmalarıyla, bu ilişkilerin kaybolduğu gözlemlenmiştir. Örneğin, çalışmanın sonuçları, Suriyelilerin komşularla ilişkilerinin ve misafir ağırlama alışkanlıklarının özellikle yoğun yaşadıkları bölgelerden farklı yaşayan mülteciler arasında tamamen kaybolduğunu göstermiştir. Aynı şekilde, çalışma, Suriyeli sığınmacılar arasındaki aile ilişkilerinde de büyük bir zayıflık olduğunu ortaya koymuştur. Ekmen ve Koşak'ın (2020) çalışmasında da komşularla olan sosyal ilişkilerin değiştiği ve zayıfladığı tespiti yapılmıştır. Bu zayıflığın nedeni olarak Suriyeli mültecilerin komşularla iletişim kurmalarında dilin bir engel oluşturması ön plana çıkmaktadır. Aynı şekilde, Güce'nin (2018) araştırmasında da Türkçeyi henüz öğrenmemiş olmaları nedeniyle dil problemi yaşayan Suriyelilerin Türk toplumuna entegrasyon sürecinde zorluk yaşadıkları tespiti yapılmıştır.

Sosyal ağlarla olan ilişkilerdeki değişikliklere gelince; Gülerce ve Demir (2021), Adıgüzel ve Tanyaş (2020), Ekmen ve Koşak (2020), Karademir ve Doğan (2019), Kaya (2017) gibi araştırmacıların yapmış oldukları çalışmalar, Suriyeli mültecilerin, kendileriyle aynı dili ve kültürü paylaşan soydaşlarının yoğun olarak yaşadığı bölgelerde kalmayı tercih ettiklerini göstermiştir. Bu, onların yeni bir sosyal ağ oluşturma çabası ve kendi öz kültürlerini koruma çabası olarak açıklanabilir. Bu durum, Suriyeli mültecilerin özellikle Kilis, Gaziantep, Hatay gibi şehirlerde neden daha yoğun olarak bulduklarını da açıklamaktadır. Ancak her ne kadar Suriyeli mülteciler için sosyal ağlar önemli olsa da bu ağlar, mültecilerin yeni topluma entegre olmalarını ve uyum sağlamalarını engelleyen temel bir engel teşkil etmekte ve sosyal izolasyona yol açmaktadır (Gülerce & Demir, 2021, s. 204).

Aile İçindeki Rol Dağılımındaki Değişimler

Suriye'deki geleneksel ailede, erkek ailenin otoritesi ve karar alma yetkilisi olarak kabul edilir (Cankurtaran & Albayrak, 2019; Hassan, 2022; Özüdoğru & Doğan, 2022). Bu nedenle, kadınların aile kararlarına katılımı zayıftır. Bunun yanı sıra, Suriye'nin geleneklerine göre ailenin geçiminden öncelikli olarak erkek sorumludur ve ailesinin maddi ihtiyaçlarını karşılamak için çalışmak zorundadır. Türkiye'ye sığındıktan sonra, ailenin tipi geniş aileden çekirdek aileye dönüşürken, kötü ekonomik koşullar ve eşlerin iyi bir iş bulamaması nedeniyle bazı kadınlar, çocuklarının ihtiyaçlarını karşılamak için eşlerine yardımcı olmak amacıyla çalışmaya başlamışlardır. Cankurtaran ve Albayrak'ın (2019) çalışmasına göre, Suriyeli sığınmacıların Türkiye'de yeni bir yaşam kurma konusunda yaşadıkları en büyük zorluklarından biri yoksulluğun üstesinden gelmektir. Ekonomik koşulların zorlaması nedeniyle kadınlar eşlerine destek olmak için çalışmak zorunda kalmaktadır. Hatta bazı aileler, küçük yaşta erkek çocuklarını ailenin maddi ihtiyaçlarını karşılamak için çalışmaya göndermektedir (Cankurtaran & Albayrak, 2019, 99).

Çocuklarıyla birlikte tek başlarına Türkiye'ye göç etmek zorunda kalan bazı kadınlar ailelerinin geçimini sağlamak için çalışırken aynı zamanda çocuklarına ilgi gösterip onları büyütme ve ev işleriyle ilgilenme zorunda kalmıştır. Özüdoğru Erdoğan'ın (2022) yaptığı bir çalışma, göçün kadının aile içindeki konumunu da etkilediğini ortaya koymuştur. Kadınların gelir getirici işlerde çalışması, onların ev içi karar alma süreçlerine katılımını da etkilemiştir. Çalışan kadınların eşlerinin ev ve çocuklara karşı daha fazla zaman ayırma noktasındaki sorumlulukları da artmıştır. Ayrıca, kadınların iş gücüne katılmaları ailelerinin maddi ihtiyaçlarını karşılamada katkıda bulunmalarını da beraberinde getirmiştir. Çalışma, sivil toplum kuruluşları tarafından düzenlenen eğitim programlarının ve etkinliklerin, kadınların iş bulma şanslarını artırmada önemli bir rol oynadığını ortaya koymuştur. Ayrıca Ekmen ve Koçak (2020) tarafından yapılan bir başka araştırma, Türkiye'ye sığınmanın ardından ve eşlerin uzun saatler boyunca yoğun çalışması sonucunda aile içindeki sorumlulukların arttığını, çocuklar ve evle ilgili sorumlulukların değiştiğini ortaya koymuştur (Ekmen & Koçak, 2020; Erdoğan, 2022). Aynı şekilde, Hassan (2022) tarafından yapılan bir başka çalışmada, Türkiye'deki Suriyeli kadınların ev ihtiyaçlarını almak için pazarlara gitmeye başladıklarını ve çocuklarıyla ilgili sorumluluklarının arttığı tespit edilmiştir. Örneğin, çocukları okula kaydetme, resmî kurumları eşleri adına ziyaret etme gibi görevler bunlar arasındadır. Türkiye'de yaşayan Suriyeli kadınlar, yalnız başlarına komşuları ziyaret etmek veya ihtiyaçlarını ve çocuklarının ihtiyaçlarını karşılamak için tek başlarına pazara gitme özgürlüğüne sahiptir. Bu durum, eşlerinin Türkiye'deki çalışma koşullarından kaynaklanmaktadır. Erkekler genellikle evden uzakta çalışmakta ve uzun çalışma saatleri nedeniyle iş saatleri içinde pazarda alışveriş yapma fırsatına sahip olamamaktadır. Bu nedenle, bu görev kadınlara verilmiştir. Bir başka deyişle, mülteci koşulları nedeniyle geleneksel cinsiyet rollerindeki değişiklik, kadınlara Suriye'deki durumlarından daha fazla özgürlük kazandırmıştır. Bununla birlikte Suriye'de kadınların alış-veriş ihtiyaçlarını bizzat kendilerinin karşılama oranları ile Türkiye'deki koşullar nedeniyle bu oranların ne ölçüde değişime uğradığı araştırılmaya muhtaçtır. Kadınların rollerindeki değişikliklere ek olarak, erkeklerin rollerinde de bazı değişiklikler yaşanmıştır. Birçok erkek, bir zamanlar aile geçimini sağlayan kişi iken işsiz, engelli veya hasta durumuna düşmüş ve bunun sonucunda da kadınlar ve çocuklar dışarıda çalışarak ailelerinin maddi ihtiyaçlarını karşılamak zorunda kalmıştır.

Aile içindeki rollerde meydana gelen değişikliklerden bir diğeri çocukların iş hayatına girişidir. Aytaç ve Kılınç'ın (2021) çalışmasının sonuçlarına göre, Suriyeli çocukların %34.1'i düzenli veya düzensiz bir şekilde çalışmaktadır. Bu çocukların %25,7'si sanayi sektöründe, %37.1'i ise çeşitli ticaret alanlarında çalışmaktadır. Suriyeli çocuk işçiler konusundaki literatür incelendiğinde, bu olgunun yaygınlaşmasının temel nedeninin yoksulluk olduğu görülmektedir. Bu çocuklar, uzun çalışma saatleri, riskli işler ve düşük ücretlerle karşı karşıya kaldıkları zor koşullarda çalışmaktadır. Ailelerinin geçimini sağlama sorumluluğunu üstlenmek zorunda kalan bu çocuklar, özellikle de aile reisi yoksa veya ebeveynler ailenin ihtiyaçlarını tam olarak karşılayamıyorsa bu sorumluluğun altına girmektedir. Bazı durumlarda ebeveynlerden bir tanesi veya her ikisinin sorumluluktan kaçındığı örneklere rastlanmaktadır; örneğin, bazı durumlarda geçim koşulları nedeniyle çocuklar mülteci kamplarında yalnız başlarına bırakılarak terkedilmekte, ya da ailenin geçimini sağlayan baba, iltica ettiği ülkeye ulaştıktan sonra geride bıraktığı ailesinin geçimini ihmal edebilmektedir. Bazı durumlarda ise eşinin çalıştığı ile yetinip onun parasına alan ancak aileye ekonomik olarak katkı sunmayan erkeklerin de var olduğu görülmektedir. Bu nedenle ailedeki hem erkek hem de kız çocuklar, maddi ihtiyaçlarını karşılayabilmek ve ailelerine destek olabilmek için okullarını bırakarak çok düşük ücretli ve son derece riskli işlerde uzun saatler çalışmak zorunda kalabilmektedir.

Tartışma ve Sonuç

Bu çalışmada Türkiye'deki Suriyeli sığınmacı ailelerin Türkiye'ye yerleştikten sonra aile yapılarında yaşanan değişimler incelenmiş ve bu değişimlerin aile bireyleri üzerinde bıraktığı olumlu ve olumsuz etkiler

tartışılmıştır. Bu amaç doğrultusunda, araştırmada, üç ana konuya odaklanılarak mevcut çalışma, tez ve raporlar incelemiştir. Araştırmanın elde ettiği sonuçlar şu şekildedir:

Araştırma sonuçları, aile türü değişimi ile ilgili olarak Suriyeli ailelerin Türkiye'ye sığındıktan sonra aile yapılarında önemli bir değişiklik yaşandığını ortaya koymuştur. Bu değişim sonucunda, aile bireylerinin rollerinde ve aile içindeki sosyal konumlarında bir dönüşüm meydana gelmiştir. Bu değişikliklerin, aile bireyleri üzerinde bazı olumlu ve olumsuz etkileri olmuştur. Aile bireylerini etkileyen olumlu sonuçlardan biri, kadınların aile içindeki konumlarındaki değişimdir. Suriye'deki geniş aile yapısında, sosyal konumlar erkeklere avantaj sağlarken, kadınlar genellikle aile hiyerarşisinin altında yer alıyordu. Ancak Türkiye'ye göç ettikten sonra çekirdek aile yapısına dönüşen ailede kadınlar ve erkekler aynı sosyal konuma sahip olmaya başlamıştır. Bu durum kadınların iş gücüne katılımını artırarak ev işleri ve aile kararlarına katılımlarında değişime yol açmıştır. Aile yapısının çekirdek hale gelmesinin olumsuz sonuçlarından biri ise boşanma vakalarındaki artıştır. Bu da parçalanmış ailelerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Suriyeli mülteciler arasındaki boşanma vakalarının artışı sadece Türkiye'deki mültecilerle sınırlı değildir. Almanya'daki bazı çalışmalar, birçok çiftin Almanya'ya ulaştıktan kısa bir süre sonra boşanma kararı aldığını göstermektedir (Ajlan, 2021). Boşanma nedenlerini araştıran bazı çalışmalar, demografik faktörler (Kim, 2015), sosyal ve ekonomik faktörler (Ajlan, 2021; Nashwan & Alzouabi, 2023) gibi boşanmayı etkileyen çeşitli faktörlere işaret etmektedir.

Türkiye'ye sığındıktan sonraki aile ilişkilerindeki değişikliklerle ilgili olarak, aile üyeleri arasındaki ilişkilerin daha az samimi hale geldiği tespit edilmiştir. Bu durum, Suriyeli sığınmacıların yaşadığı toplumsal düzenin kaybı veya ekonomik zorluklar nedeniyle aile bireylerinin yaşadığı hayal kırıklığına dayandırılabilir. Suriyeli birçok sığınmacı, savaşın başlamasının ardından işlerini kaybetmiş ve sığınmadan sonra ekonomik kayıplar yaşamıştır. Suriye'de ikamet ettikleri dönemle varlıklı olan bazı Suriyeli aileler, Türkiye'ye sığındıktan sonra bu varlıklarını tamamen ya da kısmen kaybetmiş ve aile üyeleri bazen kadın ve çocuklar da dâhil olmak üzere temel ihtiyaçlarını karşılamak için çalışmaya başlamıştır. Adıgüzel'in (2020) çalışması, Suriyeli sığınmacıların ekonomik statü kaybına ek olarak sosyal statülerinin de değiştiğini göstermektedir. Bu tür değişiklikler, aile bireyleri arasındaki ilişkilere de yansımıştır. Aile içi ilişkilerdeki değişimler arasında artan aile içi şiddet vakaları ve aile bireyleri arasındaki sosyal izolasyon ön plana çıkmaktadır.

Aile içinde geleneksel rollerde de değişiklik meydana gelmiştir. Değişikliğin en belirgin olduğu alan, aile içinde kadınların rollerinde ortaya çıkan değişimdir. Kadınlar, yeni sosyal düzen içinde karar alma süreçlerine aktif olarak katılmaya başlamışlardır. Bilindiği gibi savaştan önce Suriye toplumu genel olarak ataerkil bir toplum yapısına sahiptir. Bu tür toplumlarda genellikle kadın ailede ikinci sırada yer alırken, erkekler ailenin gücü ve otoritesine sahip olur (Haj-Yahya, 2005). Türkiye'ye göç ile kadınların aktif olarak çalışma hayatına katılması erkek egemen yapıyı değiştirmiş ve kadınların özellikle çalışma hayatına katılması ile birlikte aile içindeki konumlarını güçlendirmiştir.

Araştırma sonuçları, sivil toplum kuruluşlarının düzenlediği eğitim programları ve eğitim etkinliklerinin, kadınların iş bulma şanslarını artırmada önemli bir rol oynadığını da ortaya koymuştur. Ayrıca, aile içindeki rol dağılımındaki değişimin çocuklar üzerinde olumsuz etkileri olduğu da tespit edilmiştir. Aileler, çocuklarının maddi ihtiyaçlarını karşılamak ve aile bütçesine destek için onları çalışmaya yönlendirmektedir. Bu durum çocuk işçiliğini artırmıştır. Çocuk işçiliğinin ana nedeni, ailenin yoksulluğudur. Suriyeli sığınmacıların ekonomik, politik ve sosyal sorunlar nedeniyle yoğun bir şekilde yoksullukla mücadele ettiğini gösteren birçok kanıt bulunmaktadır. Bunun sonucunda işsizlik sorunları, gelir getiren kaynaklara erişimdeki zorluklar vb. sorunlar ortaya çıkmıştır (İncetahtacı Günel, 2020). Çocuk işçiliği, çocukların eğitimden mahrum bırakılması ve çocuk sağlığını etkileyebilecek risklere maruz kalmaları gibi olumsuz sonuçlara yol açmaktadır.

Kaynakça

- Ajlan, A.A. (2022). Divorce and domestic violence among Syrian refugees in Germany. *Journal of Interpersonal Violence*, 37(11-12), NP9784-NP9810. <https://doi.org/10.1177/0886260520985488>
- Aytaş, Ö. & Kılınç, P. (2020). Emek sömürsünün yeni yüzü: Suriyeli çocuk işçiler. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 31(1), 338-404. <https://doi.org/10.18069/firatsbed.706880>
- Barnard, A.J. (2023). *Family*. Encyclopedia Britannica, <https://www.britannica.com/topic/family-kinship> (Ulaşım Tarihi Aralık 2023)
- Bester, S. & Van-Rooyen, M. (2015). *Emotional development, effects of parenting and family structure on, international encyclopedia of the social & behavioral sciences* (Second Edition), Elsevier Ltd Publisher.
- Bimay, M. & Çetin, E. (2023). Entegrasyon sürecinde göçmen aile yapısında yaşanan değişimler: Batman'daki Suriyeliler örneği. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(3), 1019-1935. <https://doi.org/10.36362/gumus.1320612>
- Cankurtaran, Ö. & Albayrak, H. (2019). *Suriye'den Türkiye'ye kadın olmak, araştırma raporu*. Merdiven Yayın. https://huksam.hacettepe.edu.tr/Turkce/suriyedenurkiyeye_TR_210519.pdf
- Soyhanoglu, S. (2018). *Suriyeli sığınmacıların gözünden Türkiye'de yaşam: Ankara örneği*. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 230-245.
- Doğan, B. & Taylan, H.H. (2022). Geçici koruma altındaki Suriyelilerin aile içi sorunlarının incelenmesi: Kocaeli örneği. *Sosyal Sağlık Dergisi*, 2(2), 85-99
- Ekmen, E. & Koçak, O. (2020). Göçün Suriyeli ve Yemenli göçmenlerin aile yapıları üzerine etkileri. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi* (79), 167-205. <https://doi.org/10.26650/jspc.2020.79.0002>
- Erdogan, M.M. (2014). *Syrians in Turkey: Social acceptance and integration research*. Hacettepe University, Migration and Politics Research Center.
- Engin, M. (2022). Türkiye'de aile yapısının dönüşümü: Sorunlar ve beklentiler. *Uluslararası Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 123-136.
- Gülerce, H. & Demir, E. (2021). Zorunlu göç sürecinde sosyal ağlar: Şanlıurfa'daki Suriyeli sığınmacılar. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*(81), 185-211. <https://doi.org/10.26650/jspc.2021.81.973727>
- Hassan, M.K.M. & Cankurtaran, Ö. (2022). Aile içi şiddete maruz kalan Suriyeli sığınmacı kadınların resmi kurumlardan yardım aramama nedenleri: Ankara'daki Suriyeli sığınmacı kadınlar örneği. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 33(2), 387-405. <https://doi.org/10.33417/tsh.1014681>
- Harunoğulları, M. (2021). Suriyeli sığınmacı kadınların sözlü anlatılarında savaş, göç ve evlilik. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 7(4), 353-368. <https://doi.org/10.24289/ijsser.969897>
- Hassan, M. (2022). *Syrian married refugee women experience with intimate partner violence and their strategies dealing with it*. [Doktora Tezi]. Hacettepe Üniversitesi. Ankara.
- Hacettepe Üniversitesi Kadın Sorunları Uygulama ve Araştırma Merkezi (HUKSAM) (2019). *Kadın sağlığı danışma merkezlerine başvuran Suriyeli kadınların üreme sağlığı ve toplumsal cinsiyet temelli şiddet hizmetlerine ilişkin ibtiyalarının belirlenmesi araştırma raporu*, Merdiven Yayın. https://huksam.hacettepe.edu.tr/Turkce/NicelArastirma_TR.pdf
- Haj-Yahia, M. (2005). On the characteristics of patriarchal societies, gender inequality, and wife abuse: The case of Palestinian society. Adalah's Newsletter.
- İncetahtacı Günel, N. (2020). *Türkiye'de bulunan Suriyeli ailelerin karşılaştıkları sorunlar ve bu sorunlarla baş etme yöntemleri: Gaziantep Örneği* [Doktora Tezi]. Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Göç İdaresi Genel Müdürü. (2023). *Geçici koruma*. <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> (Ulaşım Tarihi: Aralık 2023).
- Kianpour, S. (2019). *Syrian refugee fathers perceptions of identity and family dynamics in the U.S. after Displacement*. Doctor of Philosophy In Human Development and Family Science, USA: Virginia Tech University, <https://vtechworks.lib.vt.edu/server/api/core/bitstreams/f7fcf610-f398-4a69-90b5-038aa395fc4a/content>
- Kim S. (2015). *Divorces of marriage immigrants in South Korea: An examination of factors affecting divorce*. University of Kentucky. https://uknowledge.uky.edu/mpampp_etds/231?utm_source=uknowledge.uky.edu%2Fmpampp_etds%2F231&utm_medium=PDF&utm_campaign=PDFCoverPages
- Kaya, M. (2017). *Türkiye'deki Suriyeliler: İç içe geçişler ve karşılaşmalar*. Hiperlink.
- Karademir, D. & Doğan, M. (2019). Suriyeli mültecilerin mekânsal analizi: Şanlıurfa örneği. *Journal of Geography*(39), 111-124. <https://doi.org/10.26650/JGEOG2019-0053>

- Mercan, M. A., Cebeci, A. F., Karaduman, H. A., Barlın, H. vd. (2023). Suriyeli göçünün türkiye'deki evlilik ve boşanmaya etkisi. *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 45(1), 71-94. <https://doi.org/10.14780/muiibd.1316819>
- Nashwan, A. J. & Alzouabi, L. (2023). *The aftermath of the Syrian crisis: a glimpse of the challenging life of widowed and divorced refugee women in Jordan*. *Mental Health And Social Inclusion*, <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/MHSI-01-2023-0007/full/html>.
- Öztoraman Adıgüzel, S. & Tanyaş, B. (2020). Suriyeli mülteci kadınların göç deneyimleri: Zorunlu göç, gündelik yaşam ve uyum üzerine nitel bir çalışma. *KADEM Kadın Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 173-210. <https://doi.org/10.21798/kadem.2021266728>
- Özüdoğru Erdoğan, H. N. (2022). The status of women in the Syrian migrant family structure: Example of Ankara province. *Turkish Academic Research Review*, 7(1), 50-74. <https://doi.org/10.30622/tarr.1065825>
- Özden, Ş. & Ramadan, O. (2019). *Suriyeli kadınların Türkiye'de yaşama bakışları: baklar, toplumsal ilişkiler ve sivil toplum*. Badael.
- Salmaşur, Y. E. & Şahin, B. E. (2020). Suriye iç savaşı sonrası yaşanan göç hareketliliğinin türkiye demografik yapısına yansımaları. *Uluslararası Afro-Avasya Araştırmaları Dergisi Göç Özel Sayısı*, 85-103.
- United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR) (2023). *Refugee Data Finder*, <https://www.unhcr.org/refugee-statistics/> (Ulaşım Tarihi Aralık: 2023)
- United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR). (2022). *Syrian Arab Republic*, <https://reliefweb.int/report/syrian-arab-republic/syria-unhcr-operational-update-september-2022> (Ulaşım Tarihi: Aralık 2023)
- United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR). (2018). *Durable Solutions Update for Syrian Refugees - June/July 2018*, <https://www.unhcr.org/ar/5b9f47344> (Ulaşım Tarihi Aralık 2023).
- Yılmaz, S. (2012). *Türkiye'de ailenin dönüşümü*. Divankitap.

Bosnalı Mutasavvıf Şair Abdülvehhâb Jepçevî İlhâmî'nin Türkçe Şiirleri

Turkish Poems of Bosnian Sufi Poet Abdülvehhâb Jepçevî İlhâmî

Esra GÜZEL AKALIN¹

Özet

Abdülvehhâb Jepçevî'nin divanında yer alan Türkçe şiirleri "Bosnalı Mutasavvıf Şair Abdülvehhâb Jepçevî İlhâmî'nin Türkçe Şiirleri" adlı eseriyle okuyucuya sunmuştur. Gürsu, çalışmanın giriş bölümünde şairin kısaca yaşamına ve eserlerine değinmiştir. Abdülvehhâb Jepçevî, 19. yüzyılda Balkan coğrafyasında yetişen mutasavvıf bir şairdir. İlhâmî mahlasıyla tanınmıştır. Divanını Türkçe, Arapça ve Boşnakça kaleme almıştır. Uğur Gürsu, çalışmasında İlhâmî'nin 39 Türkçe şiirini incelemiştir. "Eserin Biçim Özellikleri" bölümünde şiirlerin ölçüleri hakkında bilgi vermiştir. Türkçe şiirlerin 38'inde hece ölçüsü, 1'inde aruz ölçüsü kullanılmıştır. "Eserin İçerik Özellikleri" bölümünde Gürsu, şiirlerin dinî-tasavvufî temalardan oluştuğunu ifade etmiştir. Şiirlerde Kur'an-ı Kerim'e yapılan iktibaslar; Nakşbendîlik, Sa'dîlik, Bektaşîlik gibi tarikatların etkisiyle yazılan mısralar ve tasavvufî terimler göze çarpmaktadır. İlhâmî'nin şiirlerinde dinî-tasavvufî Türk halk edebiyatının etkisi görülmektedir. Uğur Gürsu, bu bölümde şiirlerden örnekler vererek şairin eleştirel yönünü de tespit etmiştir. Akabinde transkripsiyonlu metin ve kelimelerin anlamlarının yer aldığı dizin bölümü bulunmaktadır. Metnin tıpkıbasımı verildikten sonra eser kaynakça bölümüyle sonlanmıştır.

Anahtar Sözcükler: Abdülvehhâb Jepçevî, Türkçe Şiirler, Dinî-tasavvufî.

Abstract

The Turkish poems in Abdülvehhâb Jepçevî's divan to the reader with his work titled "Turkish Poems of the Bosnian Sufi Poet Abdülvehhâb Jepçevî İlhâmî". Gürsu briefly touched upon the poet's life and works in the introduction part of the study. Abdülvehhâb Jepçevî is a Sufi poet who grew up in the Balkan geography in the 19th century. He is known by his pseudonym İlhâmî. He wrote his divan in Turkish, Arabic and Bosnian. Uğur Gürsu examined 39 Turkish poems of İlhâmî in his study. In the "Formal Features of the Work" section, he gave information about the meter of the poems. Syllable meter is used in 38 Turkish poems, and aruz meter is used in 1 poem. In the "Content Features of the Work" section, Gürsu stated that the poems consist of religious-sufistic themes. Quotations made to the Holy Quran in poems; The verses and Sufi terms written under the influence of sects such as Naqshbandi, Sa'di, and Bektashi are noteworthy. The influence of religious-sufistic Turkish folk literature is seen in İlhâmî's poems. In this section, Uğur Gürsu also identified the poet's critical side by giving examples from poems. Following this, there is an index section containing the transcribed text and the meanings of the words. After the facsimile of the text is given, the work ends with the bibliography section.

Keywords: Abdülvehhâb Jepçevî, Turkish Poems, Religious-sufistic.

¹ Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni, MEB, İstanbul, Türkiye, esraxguzel@gmail.com

Uğur GÜRSU, Bosnalı Mutasavvıf Şair Abdülvehhâb Jepçevî İlhâmî'nin Türkçe Şiirleri, Akademi Titiz Yayınları, 2024

Değerlendirme

Şekil 1. Eserin kapak kısmı- Uğur GÜRSU, Bosnalı Mutasavvıf Şair Abdülvehhâb Jepçevî İlhâmî'nin Türkçe Şiirleri, Akademi Titiz Yayınları, İstanbul 2024.

edebiyatının önemli isimlerinden Abdülvehhâb Jepçevî, 19. yüzyılda Bosna Hersek'te yetişen mutasavvıf şairlerdendir. Şairliğinin yanı sıra yazar, müderris ve mutasavvıf olan Abdülvehhâb Jepçevî; 1773-1821 yılları arasında yaşamıştır. Şiirlerinde din ve tasavvuftan beslenmiştir. Dinî-tasavvufî halk edebiyatından etkilenen Abdülvehhâb Jepçevî, Alhamiyado edebiyatının önemli isimlerinden olmuştur. İlhâmî mahlasıyla bilinen Abdülvehhâb Jepçevî, Balkan sahasında yetişen mutasavvıf şairlerdendir.

Uğur Gürsu, Alhamiyado edebiyatının örneklerinden olan Abdülvehhâb Jepçevî'nin şiirlerini "Bosnalı Mutasavvıf Şair Abdülvehhâb Jepçevî İlhâmî'nin Türkçe Şiirleri" ismiyle okuyucuya sunmuştur. Eser 2024 yılında Akademi Titiz Yayınları tarafından yayımlanmıştır. 310 sayfadan oluşan eserde sırasıyla "İçindekiler", "Önsöz", "Kısaltma ve Semboller Listesi", "Yazarın Yaşamı ve Eserleri", "Eserin Biçim Özellikleri", "Eserin İçerik Özellikleri", "Transkripsiyonlu Metin", "Sözlük-Dizin" "Tıpkıbasım", ve "Kaynakça" bölümleri yer almaktadır.

Eserin giriş bölümünde (s. 11-20) Uğur Gürsu, yazarın kısaca yaşamına ve eserlerine değinmiştir. Abdülvehhâb Jepçevî; 19. yüzyılda yaşamış şair ve mutasavvıftır. 1773'te Teşany kadılığına bağlı Jepçe'de doğmuş, öğrenimini tamamladıktan sonra Nakşibendî Tekkesi'ne intisap etmiştir. Bir süre İstanbul'da yaşayan şairin buraya neden geldiği bilinmemektedir. Daha sonra Jepçe'ye geri dönmüş, hayatının sonuna kadar bu kasabada imamlık vazifesi yapmış, 1821'de kuvvetli bir ihtimalle isyancı görülmesi nedeniyle dönemin Bosna valisi Celâleddin Paşa tarafından öldürülmüştür. Divanını Türkçe, Arapça ve Boşnakça olmak üzere üç dilde kaleme almıştır. Şiirlerinde tasavvuftan etkilenmiştir.

Abdülvehhâb Jepçevî, şiirlerini yazarken İlhâmî mahlasını kullandı. Dinî alanda kendisini yetiştiren şairin dönemin haksızlıklarına karşı sessiz kalmayan eleştirel tarafı bulunmaktadır. Yazarın eleştirel yönünün şiirlerine de yansdığı görülmektedir. İlhâmî'nin öldürülme sebebi, Celâleddin Paşa'nın baskıcı yönetimini eleştiren şiirleriyle ilişkilendirilmiştir. (TDV İslam Ansiklopedisi, 2000) İlhâmî, bir şiirinde Bosnalı Gâ'ibî ve Kâ'imî'nin de haksızlığa uğradığını cüretkâr şekilde savunmuştur:

Balkan coğrafyasının güzide yerlerinden Bosna Hersek, Osmanlı döneminde önemli ilim ve kültür merkezlerinden biri olmuştur. Türk edebiyatı açısından önemi olan bu bölgede, Müslüman olan ve Osmanlı İmparatorluğu'nun kültür çevresine giren Boşnaklar, Türkçe eserler vermeye başlamıştır (İzmirli, 2020).

Alhamiyado edebiyatı, Boşnakların Arap harfleriyle halk dillerindeki edebî eserleri vücuda getirdiği bir edebiyat geleneğidir. Alhamiyado edebiyatı, Osmanlı hâkimiyeti ile birlikte İslamiyet ve Türk tasavvuf geleneği etrafında oluşmuştur. 16. yüzyılda ortaya çıkan bu gelenek, bölgede medreselerin açılması ve İslamiyet'in hızla yayılmasıyla dinî tasavvufî Türk halk edebiyatının etkisi altına girmeye başlamıştır. (Aksoy, 2018).

Zaman içerisinde İslâmî kültürün etkisi, bölgede mutasavvıf şairlerin yetişmesini sağlamıştır. Boşnak Alhamiyado edebiyatının önemli isimlerinden Abdülvehhâb Jepçevî, 19. yüzyılda Bosna Hersek'te yetişen mutasavvıf şairlerdendir. Şairliğinin yanı sıra yazar, müderris ve mutasavvıf olan Abdülvehhâb Jepçevî; 1773-1821 yılları arasında yaşamıştır. Şiirlerinde din ve tasavvuftan beslenmiştir. Dinî-tasavvufî halk edebiyatından etkilenen Abdülvehhâb Jepçevî, Alhamiyado edebiyatının önemli isimlerinden olmuştur. İlhâmî mahlasıyla bilinen Abdülvehhâb Jepçevî, Balkan sahasında yetişen mutasavvıf şairlerdendir.

Zaman içerisinde İslâmî kültürün etkisi, bölgede mutasavvıf şairlerin yetişmesini sağlamıştır. Boşnak Alhamiyado

Bak Gâ'ibî hem Kâ'imî

Sarâya ne yaptılar

Çok evliyâ böyle öldi

Mahzun degül kâtilu'llah (32b/13) (Gürsu, 2024)

Uğur Gürsu çalışmasına İlhâmî'nin Türkçe şiirlerini dâhil etmiştir. Eserde 39 Türkçe şiir bulunmaktadır. Bunlardan 38'i hece ölçüsüyle, biri aruz ölçüsüyle yazılmıştır. "Eserin Biçim Özellikleri" (s. 21-23) bölümünde, hece ölçüsüyle yazılan şiirlerin durakları sıralandıktan sonra aruz ölçüsüyle yazılan şiirin "fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün" vezniyle yazıldığı ifade edilmiştir. Eserlerde 5'li, 7'li, 8'li, 11'li ve 15'li hece ölçüleri kullanılsa da 8'li hece ölçüsüne ağırlık verilmiştir. Şiirlerde redif ve kafiyeye yer verilmiştir. Eserin Türkçe yazılan şiirler bölümünde sade ve anlaşılır bir dil kullanılmıştır. Dörtlükler ölçü gereği kısadır. Şiirlerde çeşitli vezin hataları bulunmakla birlikte Uğur Gürsu, müellifin ana dilinin Türkçe olmadığı dikkate alındığında durumu olağan karşılamak gerektiğini ifade etmiştir. Ayrıca müellifin hece ölçüsündeki durak sistemini başarıyla uygulaması, Türkçenin hece yapısını ne denli iyi öğrendiğini göstermektedir.

"Eserin İçerik Özellikleri" bölümünde (s. 25-35) şiirlerin Allah sevgisini, Allah'ın kudretini, tasavvufi anlayışı ve ilahî hikmetleri anlatan şiirler olması sebebiyle Uğur Gürsu, İlhâmî'nin şiirlerini ilahî olarak adlandırmanın uygun olduğu görüşündedir. İlhâmî'nin, şiirlerinde Kur'ân-ı Kerim'de geçen 11 ayete iktibas yaptığı görülmektedir. Müellifin Kur'ân-ı Kerim bilgisinin üst düzeyde olduğunu vurgulayan Uğur Gürsu, metinde hadis-i şeriflerin de bulunduğunu ifade etmiştir. Ayrıca Abdülvehhâb Jepçevî'nin şiirlerinde pek çok tasavvufî terim yer almaktadır : sâlik, sülûk, nefy, havf, sahv, kutb, gavs, mürşid, şeyd, dede, dervîş, mâsivâ...

İlhâmî'nin şiirlerinde intisap ettiği Nakşibendîlik tarikatına dâir etkilere rastlamaktayız. Aynı zamanda cehrî zikir usulünü benimseyen Sa'dîlik tarikatı İlhâmî'nin şiirinde yer almaktadır:

Allâh zikri dem bi-Sâdi mahv-ı 'abd-ı Sa'diyân

İsm-i Rabbî olun kurbı bulup cezb-i zikru'llâh (4b/8) (Gürsu, 2024)

Eserinde Sa'dîlik tarikatının anılması, yer yer Alevilik ve Bektaşîlik'le ilgili terimlerin de bulunması, tekke kültürünün -Bulgaristan, Sırbistan, Kosova, Makedonya ve Arnavutluk'ta faal olduğu göz önüne alınırsa- İlhâmî'nin şiirlerini etkilediğini gösterir.

Şâhı 'Alî'den ne oldı

İmâmına it i'tibâr

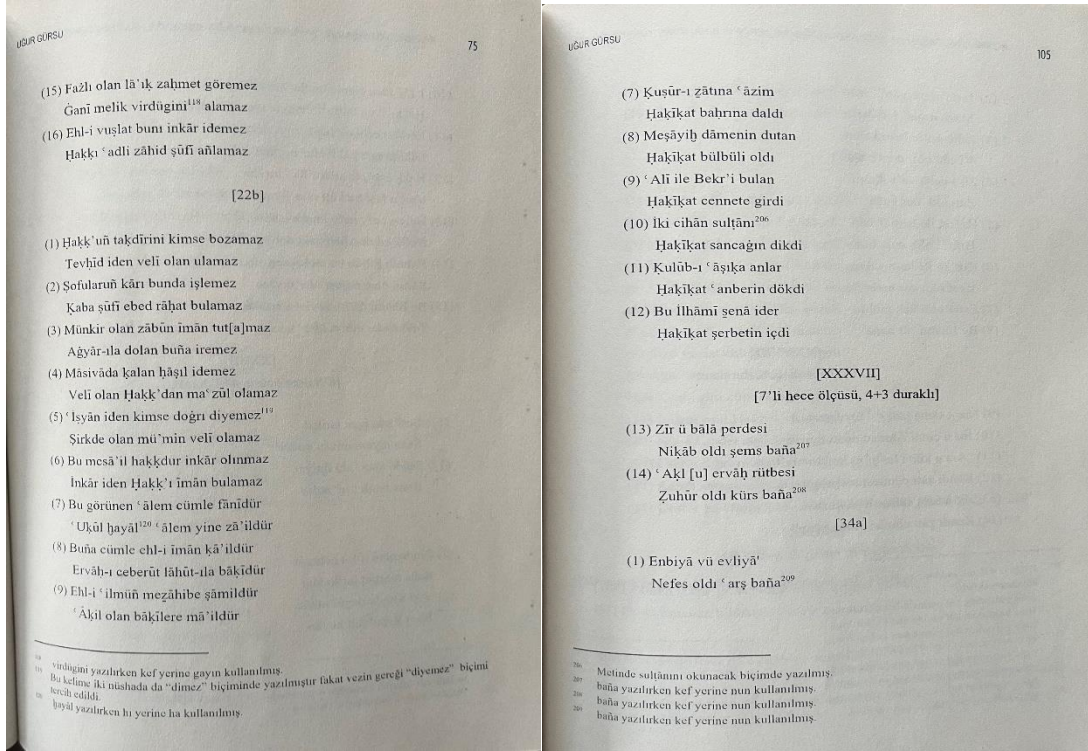
İmâm Bâkır Mûsâ Kâzım

Bu al gül-i Resûlu'llâh (32a/1) (Gürsu, 2024)

Uğur Gürsu, dörtlükte geçen İmam Bâkır ve Musa Kâzım'ın Alevi-Bektaşî inancındaki On İki İmam'dan ikisi olduğunu ifade etmiştir. Ve bu durumu İlhâmî'nin tekke kültürünü üst düzeyde bilmesiyle ilişkilendirmiştir.

"Transkripsiyonlu Metin" bölümü, 39. sayfada başlayıp 112. sayfada sonlanmıştır. Bu bölümde, İlhâmî'nin divanında yer alan 39 Türkçe şiir, satır numaralarıyla beraber yer almıştır. Şiirlerde geçen ayetlerin açıklamaları, bazı imlâ hataları ve ek bilgilerin dipnot olarak gösterilmesi dikkat çekmektedir.

Uğur Gürsu'nun hazırlayıp yayına sunduğu Alhamiyado edebiyatının ürünlerinden İlhâmî'nin Türkçe Şiirleri, bu edebi geleneğin bilinmesi açısından büyük öneme sahiptir. Eser incelendiğinde, Bosnalı mutasavvıf şair Abdülvehhâb Jepçevî'nin tekke kültürünü bildiği ve dinî tasavvufî Türk halk edebiyatı geleneğine vakıf olduğu anlaşılmaktadır. Eser, okuyucuyu Allah sevgisi ve ahlaki olgunluğa teşvik eden bir içeriğe sahiptir. Bununla birlikte eserin sade bir Türkçeyle yazılması ve Boşnak Türkçesinin önemli dil yadigârları içerisinde olması, araştırmacılara zengin bir saha sunmaktadır. Balkan Türkolojisi alanında çalışacak olanlar için de yararlı olacağı düşünülmektedir.

Şekil 2. Gürsu, U. (2024). Bosnalı Mutasavvıf Şair Abdülvehhab Jepçevi İlhami'nin Türkçe Şiirleri. İstanbul: Akademi Titiz Yayınları, s.75-105.

Kaynakça

- Aksoy, Ö. (2018). Türk Kültürü etkisinde teşekkül eden bir edebi gelenek: Boşnak Alhamiyado Edebiyatı. *TÜRÜK Uluslararası Dil Edebiyat ve Halk Bilimi Araştırmaları Dergisi*, 184-197.
- Gürsu, U. (2024). *Bosnalı mutasavvif şair Abdülvehhab Jepevi İlhami'nin Türkçe şiirleri*. Akademi Titiz Yayınları.
- İzmirli, B. (2020). Bosnalı Mutasavvıf Şair Hasan Kaimi'nin Tasavvuf anlayışı ve türk tasavvuf edebiyatına katkıları. *Balkanlar ve İslam* içinde (s. 181-207). Ensar Yayınları.
- TDV İslam Ansiklopedisi*. (2000). islamansiklopedisi.org.tr adresinden alındı

Göl Çocukları

Children of the Lake

Oğuz ÇAM¹

Özet

Bu çalışmada *Göl Çocukları* isimli kitabı incelemek amaçlanmıştır. Çalışmanın yöntemi, kitap incelemesi yöntemidir. Çalışmada Kurt Goldman'ın Gölüstü köyüne geldiği, iyi bir insan profili çizerek kendini buradaki yerel halka sevdirmeye çalıştığı, bu köyde yer alan gölde tarihi eser arayarak bulduğu, bunu kaçırmak istediği ama kaçıramadan yakalandığı bulgularına ulaşılmıştır. Çalışmada iyi görünen kişilerin iyi olmayabilecekleri sonucuna varılmıştır. Ayrıca birtakım kişilerin olumsuz temelli amaçlarına ulaşmak amacıyla insanlarla iyi geçinmek durumunda oldukları düşünülmüştür. Bu durum da psikolojik ve toplumsal etkilerin, kişilerin tercihlerinin ve hareketlerinin yönlendirilmesinde önemli bir etki sağladığını düşündürmüştür. Bununla birlikte kişilerin olumsuz yönlü düşüncelerinin ve davranışlarının belirlenmesi noktasında etkili ve verimli izleme stratejilerinin geliştirilmesinin, toplumsal işleyişin korunması ve iyileştirilmesi bağlamında kişiler üzerinde önemli olduğu izlenimi oluşturulmuştur.

Anahtar sözcükler: Çocuk, Göl, Köy.

Abstract

In this study, it is aimed to analyse the book named *Children of the Lake*. The method of the study is the book review method. In the study, it was found that Kurt Goldman came to the village of Gölüstü, tried to endear himself to the local people here by drawing a good person profile, searched for historical artefacts in the lake in this village, wanted to smuggle it but was caught before he could. In the study, it was concluded that people who seem good may not be good. In addition, it was thought that some people had to get along well with people in order to achieve their negative-based goals. This situation suggests that psychological and social influences have an important effect on guiding people's preferences and behaviours. In addition to this, the impression was formed that the development of effective and efficient monitoring strategies at the point of determining the negative thoughts and behaviours of individuals is important for the protection and improvement of social functioning.

Keywords: Child, Lake, Village.

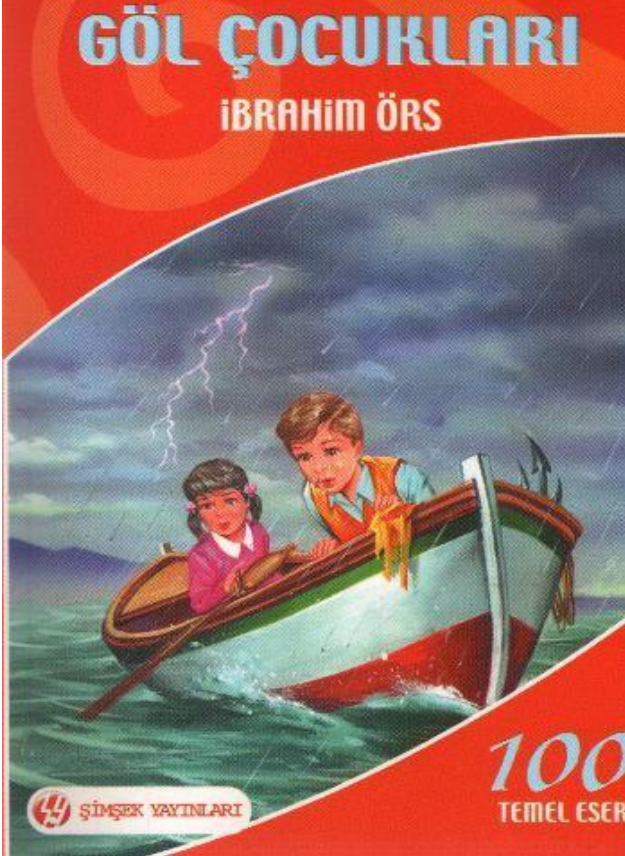
¹ Bil. Uzm., Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İnanç Turizmi Bölümü, Kastamonu, Türkiye, oguzcam911@gmail.com

İbrahim ÖRS, Göl Çocukları, Şimşek Yayınları, 2012

Giriş

Edebî eser, kişilerin hem psikolojik hem de sosyolojik yönlerinin gelişmesini sağlayan önemli bir kaynaktır. Bu çalışmada da edebî eserler arasında yer alan ve çocuk romanı türünde bulunan *Göl Çocukları* isimli kitabın incelenmesi üzerine yoğunlaşmıştır.

Değerlendirme

Bu çalışmanın amacı, İbrahim Örs'ün kaleme aldığı *Göl Çocukları* isimli kitabı incelemektir. İlgili kitap, sürükleyici bir olay anlatısına sahip olması, toplumsal olaylardan önemli izler taşıması ve uygun zamanlarda mantıklı tahminlerde bulunulmasının önemli olduğunu düşündürmesinden dolayı incelenmek istenmiştir.

Çalışma kapsamında ilk olarak; *Göl Çocukları* isimli kitabın özetine yer verilmiştir. Kitabın özeti, kitapla ilgili temel bilgilerin öğrenilmesi açısından gerekli ve önemli olarak düşünülmüştür.

Kitabın ilk sayfasında İbrahim Örs'e ve onun çocuk romanlarına ilişkin kısa bilgiler vardır. Bu bilgiler kitap yazarına ilişkin ön bilgilerin sağlanmasına fırsat tanımıştır. Ayrıca bu ilk sayfada söz konusu kitabın da isminin bulunduğu görülmüş, bunun da okuyucunun ilgili kitaba daha fazla meraklanmasına önayak olabileceği düşünülmüştür.

Kitabın beş temel bölümü bulunmaktadır. Kitabın birinci bölümünün adı, *Köpek Yarışı*'dir. Bu kısım altında söz konusu başlıkla ilgili bilgiler aktarılmaktadır.

Gölüstü köyündeki gölde köpek yarışmaları gerçekleştirilmektedir. Yarışma kapsamında köpekler sahiplerinin göle fırlattıkları tahta parçalarını yüzerken almak ve bu tahta parçalarıyla beraber karaya ayak basmak suretiyle yarışmakta, sahipleri de onları çeşitli eylemlerle (bağırarak, alkışlamak, ısıklık çalmak gibi) desteklemektedirler. Yarışmanın akabinde yarışa kazanan köpeklere kemik verildiği, bu köpeklerin sahiplerine de diğer yarışmacıların kendi içlerinde topladıkları paralarla şeker ve tatlı şölenleri tertip edildiği bilinmektedir.

Bir gün Gölüstü köyündeki gölde köpek yarışları gerçekleştirilmektedir. Yarışa başlatan ve takip eden kişi Temel'dir. Yarış başlamadan önce Kurt Goldman adında Alman bir turist Gölüstü köyüne gelmiş ve buradaki gölde köpek yarışmasının başlamasından önceki zamana rast gelmiştir. Köyün muhtarı Rüstem, Kurt Goldman'ın bu alana gelmesinden dolayı Temel'e köpek yarışmasının biraz daha geç başlatılmasını söylemiştir. Kurt Goldman kendini köyde yer alan kişilere tanıtmış, ilgili kişi burayı gezip göreceğini ve burada konaklayacağını köylülere belirtmiştir. Kurt Goldman ardından köylülerle tanışmıştır. Bu tanışma sonrasında Muhtar Rüstem, Temel'e köpek yarışmasını başlatmasını söylemiştir. Kurt Goldman, köpek yarışmasını kazananlara ödül olarak ne verildiğini sormuş; köpeklere kemik verildiği, köpeklerin sahiplerine de diğer yarışmacıların kendi içinde topladıkları parayla şekerler ve tatlılar alındığı cevabını almıştır. Ardından Kurt Goldman, yarışmanın üçüncüsüne 150 lira, ikincisine 300 lira, birincisine de 500 lira ödül vereceğini ileri sürmüştür. Köpek yarışmasında Tarzan (sahibi Metin) üçüncü, Çomar (sahibi Orhan) ikinci ve Arap (sahibi Selçuk) da birinci olmuştur. Kurt Goldman söz konusu yarışmayı kazanan köpeklerin sahiplerine para ödülleri takdim etmiştir. Bu vesileyle Kurt Goldman, Gölüstü köyü sakinleri üzerinde olumlu bir izlenim oluşturmuştur. Selçuk, aldığı para ödülünü Muhtar Rüstem'e uzatarak bunu Ortaokul Yaptırma Derneğine bağışlamak istediğini ifade etmiştir. Bu davranışının ardından Selçuk, yarışmanın

ikincisi ve üçüncüsü olan köpeklerin (Çomar, Tarzan) sahiplerinin (Orhan, Metin) de aynı davranışı yapacaklarına inandığını dile getirmiştir. Bu durum üzerine Orhan ve Metin de aldıkları para ödülleri söz konusu derneğe bağışlamışlardır. Gölüstü köyünde bir ortaokulun olmaması, büyük bir eğitim sorunudur. Bu köye en yakın ortaokulun çok uzak olması, ilgili ortaokul ile köy arasında otobüs, servis türü bir vasitanın işlememesi, öğrenci yurdunda kalma ihtimali ve bu durumun beraberinde getireceği koşullar Gölüstü köylülerine ekonomik, psikolojik ve sosyolojik açıdan olumsuz etkilerde² bulunabilmektedir. Bu koşullar, Gölüstü köylülerinin karşılaştığı ciddi bir toplumsal sorun olarak ön plana çıkmaktadır. Yine bir gün Muhtar Rüstem, Gölüstü köyü sakinlerinin misafirperverliğini göstermek amaçlı Kurt Goldman'ı ve ilgili köyün ileri gelenlerini (Jandarma Karakol Komutanı Selami Çavuş'u, Öğretmen Tuğrul'u ve diğer önemli kişileri) ağırlamak istemiş ve söz konusu kişiler de Muhtar Rüstem'in bu isteğini kırmamışlardır. Bu ağırlama esnasında Kurt Goldman, bu köyü ve köylüleri çok sevdiğini ifade etmiştir. Ayrıca bu köyün bir ortaokul sorununun bulunduğu üzerinde durmuş ve bunun için de Muhtar Rüstem'e 10000 lira vermiştir. Buna ilave olarak da Almanya'ya döndüğünde daha çok para göndereceğini dile getirmiştir. Bu yaşananlardan sonra köy halkı mutlu olmuş ve Kurt Goldman'a teşekkür etmiştir. Duygu, yaşanan bu olayı babasından öğrenmiş ve arkadaşı Selçuk'a anlatma gereği hissetmiştir. Hem Selçuk hem de Duygu o yıl ortaokulun açılıp açılmayacağıyla ilgili fikir alışverişinde bulunmuşlar, ikisi de söz konusu okulun açılmasını canı gönülden dilemişlerdir. Zira ikisi de ilkokulu bu sene bitirmiş, ortaokul çağına yeni gelmişlerdir. Bundan dolayı köylerinde bir ortaokulun açılmasını çok istemektedirler.

Kitabın ikinci bölümünün adı, *Gölde Bir Balık Adam*'dir. Bu kısım altında söz konusu başlıkla ilgili bilgiler aktarılmaktadır.

Kitapta Gölüstü köyünün coğrafi görünümünden, köyde dört sandalın bulunduğu, bu sandalların da balık tutmaktan daha çok gezmek için kullanıldığından söz edilmiştir. Bu durum da söz konusu sandalların, gölde ulaşım noktasında yararlanılabilen önemli bir araç olduğunu düşündürmüştür.

Kitapta Gölün, Gölüstü köyüne turistik bir potansiyel kazandırdığı ancak bunun yeterince değerlendirilemediğinden yakınılmıştır. Gölüstü köyünü ziyaret eden turistlerin zaman zaman burada kamp yapmak suretiyle konakladıklarından, yüzdüklerinden ve güneşlendiklerinden ancak köyde para harcamadıklarından ya da burası için bağışta bulunmadıklarından bahsedilmiştir. Lakin bu turistlerden biri olan Kurt Goldman'ın da bir rastlantı sonucunda Gölüstü köyüne geldiği ve burayı çok sevdiği düşünülür. Bu turistin Gölüstü köyünden 2-3 km uzaklıkta, kıyı içerisinde bir ağacın alt tarafında kamp kurmaya başladığı, eski model bir araba kullandığı, bir botunun bulunduğu bilinmektedir. Kurt Goldman özellikle ilgili köye bir ortaokul yaptırılması noktasında bağışta bulunması hasebiyle Gölüstü köyü halkının tümü tarafından tanınır hâle gelmiştir. Bu turistin özellikle akşam vakitlerinde köye gelerek temel erzaklar (yumurta, peynir, ekmek gibi) alabildiği bilinmektedir. Bu turistin gündüz vakitlerinde nasıl zaman geçirdiği pek bilinmemektedir. Bu turistin nasıl vakit geçirdiğini merak eden köylüler vardır. Lakin bu köylülerin, Kurt Goldman'ı rahatsız etmelerinden korktukları için onu kamp alanında ziyaret etmedikleri düşünülmektedir. Bu turistin köy yakınında kamp kurmasından dört-beş gün sonrasında Selçuk, Arap ve Duygu kıyıda dolaşırken söz konusu turisti görmüşlerdir. Selçuk'un ve Duygu'nun dikkatini çeken bir durum yaşanmıştır. Bu durum da ilgili turistin kıyıda çok açılmasıdır. Duygu ve Selçuk, Duygu'nun babasının sandalına³ atlayıp bu turistin yanına gitmişlerdir. Selçuk, gitmelerinden önce bir not kâğıdına kendilerini merak etmemelerini yazmış ve not kâğıdını da Arap aracılığıyla annesine iletmıştır. Selçuk ve Duygu sonrasında göle açılmışlardır. Bu iki kişi göle açılırken hava güzeldir ancak hava daha sonra çok kötü bozulur. Daha sonra ise Kurt Goldman bu iki kişiyi görmüş ve burada ne yaptıklarını sormuş, gezmeye çıktıkları ve kendisinin hâlini hatırlamak için yanına uğramak istedikleri cevabını almıştır. Kurt Goldman, Selçuk ve Duygu'ya buraya gelmekle iyi bir eylem yapmadıklarını, havanın çok kötüleştiğini, hemen buradan geri gitmelerini söylemiştir. Göldeki hava gitgide kötüye gitmiş, Selçuk'un ve Duygu'nun bindiği sandalın alabora olmasına sebep olmuştur. Bu durum sonrasında Kurt Goldman, Selçuk'a ve Duygu'ya yardım ederek onları bir şekilde kendi botuna almayı başarmıştır. Kötü hava koşulları yarım saat sonra yerini iyi hava koşullarına bırakmaya başlamıştır. Kurt Goldman, Selçuk ve Duygu'yla birlikte kıyıya dönmüşlerdir. Bu esnada da kıyının çok kalabalık olduğunu görmüşlerdir. Bu durum sonrasında Selçuk ve Duygu kendi ebeveynleriyle kucaklaşmışlardır. Yine sonra Muhtar Rüstem tarafından Kurt Goldman'a

² Ekonomik açıdan zorlu günlerden geçilmesi, psikolojik bozuklukların yaşanması, bunalıma girilmesi, durum ve olaylara bakış açılarının genişlemesi ve geliştirilmesi noktasında eksikliklerin görülmesi, toplumsal iletişim ve etkileşimlerde aksamaların yaşanması, meslek edinme noktasında yetersizliklerin ve tatminsizliklerin görülmesi, ekonomik, psikolojik ve sosyolojik açıdan olumsuz etkilere örnek olarak gösterilebilmektedir.

³ Bu sandalın bir ismi vardır. Bu isim de Duygu'dur.

teşekkür edilmiştir. Ayrıca Kurt Goldman, Gölüstü köyü ahalisi tarafından bir kahraman gibi söz edilir olmuştur.

Bir gün Selçuk ve Duygu birlikte oturmaktadır. Selçuk, Duygu'ya canının sıkıldığından yakınmaktadır. Duygu, evlerinden bir gazeteyi ve iki çocuk kitabını Selçuk'a getirmiştir. Selçuk da Duygu'ya teşekkür etmiş ve ilgili gazeteyi okumaya başlamıştır. Göller altında uygarlıklardan birtakım kalıntıların bulunduğu haberi Selçuk'un gözlerine ilişmiştir. Selçuk ve Duygu konuyla ilgili konuşurken söz kendi göllerine gelmiş ve ilgili gölde de bu tür kalıntıların olabilme ihtimali üzerinde durmuşlardır. Bu yaşananların sonrasında Selçuk'un ve Duygu'nun gözleri ilgili göl üzerinde yine açılmış olan Kurt Goldman'a takılmıştır. Bundan sonra hem Selçuk hem de Duygu, Kurt Goldman'dan şüphelenmeye başlamışlardır. Lakin Kurt Goldman'ın Gölüstü köyüyle ilgili yaptığı yardımlar, Selçuk'un ve Duygu'nun bu düşüncelerinde bir kararsızlık yaşamalarına sebep olmuştur. Lakin Selçuk ve Duygu bir gün sonrasında Kurt Goldman'ın botunu söz konusu gölün açıklarında görmeleriyle bu düşünceleri tekrar ortaya çıkmıştır. Bu düşüncelerin temelini ise Kurt Goldman'ın izin almaksızın göl üzerinde tarihî eser araması ve bunu bulduğu takdirde de kaçırmaması üzerine yoğunlaşması söz konusudur. Selçuk ve Duygu, izinsiz sandala binmeyeceklerine dair ebeveynlerine söz vermelerinden dolayı sandal kullanmadan Kurt Goldman'ın kamp yerine gitme kararı almışlardır. Selçuk ve Duygu tarihî eser bulurlarsa Muhtar Rüstem'e bu durumu bildireceklerdir. Lakin Selçuk ve Duygu bu kamp yerinde kayda değer bir şeye rastlamamışlardır. Selçuk ve Duygu Gölüstü köyüne geri dönmüş ancak arkalarında söz konusu kamp yerine geldiklerine ve bir şey aradıklarına dair çeşitli izler (elbiselerin ve yatağın karıştırılmış olması, çadırın kapısının açık olması, yerlerde ayak izlerinin bulunması gibi) bırakmışlardır. Kurt Goldman, ertesi gün Muhtar Rüstem'e kendi kamp yerine hırsız girdiğini ve bir şey almadığını, söz konusu durumun da kovuşturma konusu yapılmamasını söylemiştir. Muhtar Rüstem bunları duyunca çok sinirlenmiş ve bu olayı çözmesi için Selami Çavuş'u çağırmıştır. Kurt Goldman bunun akabinde Muhtar Rüstem'den kendisi göle açıldığında kamp yerinde kalacak, kendi malzemelerine göz kulak olacak iri ve yoksul bir çocuk aradığını belirtmiş, Muhtar Rüstem de bunun üzerine Temel'i (bilindiği üzere köpek yarışmasını başlatan ve takip eden kişi) tavsiye etmiş, Kurt Goldman da bu tavsiyeyi kabul etmiştir. Muhtar Rüstem, olan biteni Selami Çavuş'a aktarmıştır. Selami Çavuş da konuyla ilgili soruşturma başlatmıştır.

Kitabın üçüncü bölümünün adı, *Köy Soruşturması*'dir. Bu kısım altında söz konusu başlıkla ilgili bilgiler aktarılmaktadır.

Selami Çavuş da tecrübe sahibi bir jandarma olduğundan fazla bir emek göstermeksizin ilgili kişilerin Selçuk ve Duygu olduklarını tespit etmiştir. Muhtar Rüstem, Selami Çavuş'a Selçuk'un ve Duygu'nun babalarını çağırmasını söylemiştir. Selçuk'un ve Duygu'nun babaları olan biteni Muhtar Rüstem'den dinledikten sonra üzölmüşler, böyle bir şeyin yaşandığına inanmak istememişlerdir. Çünkü bu kişiler genel olarak çocuklarına güvenmektedirler. Selami Çavuş bu çocukları buldurup getirtmiştir. Söz konusu çocuklar Kurt Goldman'ın kamp alanına hırsızlık yapmak amacıyla gitmediklerini, bu kişinin uzun süre gölün içinde kalmasından ve tarihî eser aramasından şüphelendikleri için gittiklerini dile getirmişlerdir. Bunların ardından Muhtar Rüstem, Kurt Goldman'ın Gölüstü köyüne iyiliklerinin dokunduğuna ve benzeri konulara değinmiştir. Sonrasında ise Muhtar Rüstem, çocukların babalarına dönerek kendileriyle beraber çocukları da alıp gitmelerini rica etmiştir. Bu olayın üzerinden bir hafta geçmiştir. Kurt Goldman köyün yakınında kamp yapmaya devam etmiş ve içten davranışlarıyla, çocuklara ve yoksullara yaptığı yardımlarla kendini Gölüstü köylülerine sevdirmiştir. Kurt Goldman'ın arzusuyla yeni bir köpek yarışması yapılmış ve bunu da yine Arap (sahibi Selçuk) kazanmıştır. Kurt Goldman'ın bu yarışa para ödölü koyduğu bilinmektedir. Selçuk'un köpeği Arap bir önceki yarışmada olduğu gibi bu yarışmadan da birinci çıkmıştır. Selçuk'un, kazandığı para ödölünü Ortaokul Yaptırma Derneğine bağışlayacağını gören Kurt Goldman bu duruma engel olmuş ve cüzdanından 500 lira çıkarıp ilgili dernek adına kullanılması adına Muhtar Rüstem'e vermiştir. Tüm bunlar Selçuk'un kafasındaki Kurt Goldman'la ilgili şüpheleri ortadan kaldırmaya yetmemiştir. Duygu, bir an evlerinde dürbün bulunduğunu anımsamış ve Selçuk'a bununla Kurt Goldman'ı izleyebileceklerini dile getirmiştir. Duygu ve Selçuk, gölün açıklarında bulunan Kurt Goldman'ı bir süre bu dürbünle gözlemlemişler fakat onun eylemlerini detaylı olarak tespit edememişlerdir. Bunun üzerine Kestane Burnu'na gitmeyi akıl etmişlerdir. Duygu ve Selçuk ertesi gün Kestane Burnu'na giderler. Duygu ve Selçuk buraya geldiklerinde dürbünle Kurt Goldman'ı daha iyi gözleme fırsatı yakalamışlar fakat olağan dışı bir durumla karşılaşmamışlardır. Bu çocuklar bir sonraki günde yine aynı şekilde hareket etmişler ve yine olağan dışı bir durumla karşılaşmamışlardır. Söz konusu çocuklar sonraki günde gözlemlerine aynı şekilde devam etmişler ve bu kapsamda olağan dışı bir durumun varlığına tanıklık etmişlerdir. Zira Kurt Goldman, tekrar tekrar suyun altına inip suyun yüzüne çıkmış, kürekleri ellerine almış, bunları yerlerine takmış ve sonra 5 dk boyunca olduğu yerde dairesel hareketler çizmiş, yine sonrasında ise sahile doğru yol almıştır. Bu arada

vaktin 14:00 sıraları olduğu görülmüştür. Kurt Goldman'ın günün bu saatlerinde söz konusu gölden ayrılmadığı düşünülmüştür. Lakin bu çocukların dikkatini daha çok çeken, Kurt Goldman'ın dalış yaptığı alanda bir cisim bırakmasıdır. Bu çocuklar Kurt Goldman'ın bıraktığı cismin ne olduğu anlayamamışlardır. Söz konusu çocuklar Kurt Goldman'ın gölde arayış içinde olduğu şeyi bulduğunu ve bunu işaretlediğini düşünmüşler, hemen kendileri ve beraberlerinde de Arap'la Gölüstü köyüne koşmuşlardır. Duygu, Selçuk ve Arap -Duygu önceki sandal olayından sonra biraz çekimser davranırsa da- sandala atlayıp Kurt Goldman'ın gölün açıklarında bıraktığı cismin oraya giderlerken söz konusu cisme dürbünle bakmışlardır. Bu esnada söz konusu cismin bir tahta parçasına benzediğini görmüşlerdir.

Kitabın dördüncü bölümünün adı, *Kuşkular, Kuşkular ve...*'dir. Bu kısım altında söz konusu başlıkla ilgili bilgiler aktarılmaktadır.

Duygu ve Selçuk söz durum sonrasında Kurt Goldman'ın bu cismin olduğu alana çok hızlı şekilde geri geldiğini görmüşlerdir. Kurt Goldman, çocukların oraya gitmelerini istemiyordur. Kurt Goldman, çocuklara gölde korkup korkmadıklarını, sandalın batıp batmayacağını sormuş, çocukların sandalda yavaş kürek çektiği gerekçesini öne sürerek onların sandalına binmek istemiş, çocuklar da onun bu isteğini kabul etmişlerdir. Lakin çocukların akli Kurt Goldman'ın gölün üzerinde bıraktığı tahta parçasına benzeyen cisimde kalmıştır. Kurt Goldman kendi botunu sandala yanaştırmış ve tek atlayışta sandala çıkıvermiş, bu esnada da sandal, Kurt Goldman'ın ağırlığından dolayı yan yatmış ve Arap, gölün içerisine düşmüştür. Selçuk, Duygu ve Kurt Goldman ne kadar uğraşsalar da Arap'ı sandalın içine almayı başaramamışlar, zaten Arap da sandalın içine binmeyi pek istememiştir. Ardından Kurt Goldman kendi botunu sandala bağlayıp, kürekleri hızlıca kullanarak Selçuk'la ve Duygu'yla beraber kendi kamp yerindeki çadırına gelmişlerdir. Onlar buraya geldiklerinde kendilerini Temel karşılamıştır. Temel'in de Kurt Goldman'dan yüksek miktarda para aldığı düşünülmüştür. Temel'in kıyafetlerinin kısa sürede değişmesi, bu düşüncenin benimsenmesine yardımcıdır. Kurt Goldman, kendilerini misafir etmeyi istediğini, sandalı da köye Temel'in götüreceğini ve bu konuda kimseye bir şey demeyeceğini çocuklara söylemiştir. Sonrasında Kurt Goldman çocuklara çay ikram etmiş ve onların ağzından laf almaya çalışmış fakat çocuklar konuyla ilgili bir şey belli etmemişlerdir. Çocuklar köylerine dönmekte ısrarcı olunca Kurt Goldman da eski model arabasıyla onları köylerine bırakmıştır. Selim Ağa (Duygu'nun babası) ve Çetin (Selçuk'un babası), Kurt Goldman'ın kendilerinin çocuklarını bırakıp gitmesinden sonra kendi çocuklarını azarlamışlardır. Selçuk, olup biteni babasına anlatmıştır. Kurt Goldman'ın gölün üstüne bıraktığı tahta parçasında bilmedikleri ve merak ettikleri bir şeyin olduğunu ilave etmiştir. Duygu da Kurt Goldman'ın gölün altında bir tarihî eser bulduğu, söz konusu tahta parçasıyla da bunun konumunu tespit ettiği, gece de kimsecikler görmeden bu tarihî eseri kaçıracağı düşüncesini ileri sürmüştür. İki çocuk da bu durumu Muhtar Rüstem'e söylemeleri konusunda babalarına çok ısrarcı olunca babaları söz konusu durumu Muhtar Rüstem'e söylemeyi kabul etmiştir. Kurt Goldman, göl kenarında yer alan küçük bir lokantada (Ahmet'in Lokantası) köyün ileri gelenlerini toplayarak onları misafir etmiştir. Çetin ve Selim Ağa, Muhtar Rüstem'i lokantadan dışarı çağırılmışlar ve çocuklarının anlatmalarını istedikleri durumları ona kısık sesle anlatmışlardır. Muhtar Rüstem yarı sarhoş bir hâlde olup, kendisine anlatılanlara pek inanmamıştır. Bu sıralar da Arap, göl üstünde yüzen tahta parçasının Selçuk tarafından atıldığını sanmasından dolayı bu tahta parçasını dişlerinin arasına sıkıştırarak kıyıya dönmeyi düşünmüş ama orası çok uzak olduğundan dolayı en yakın alana yani Kestane Burnu'na zar zor ulaşırabilmiştir.

Kitabın beşinci bölümünün adı, *Yulanlı Heykel*'dir. Bu kısım altında söz konusu başlıkla ilgili bilgiler aktarılmaktadır.

Saat'in 24:00'e geldiği ve içki masasında bulunan insanların dağılmadığı göze çarpmıştır. Kurt Goldman'dan su altındaki bilimsel çalışmaları hakkında bilgi istenmesinden ve göl üzerinde onun durdukları alanlarda bir şeyler görülmesinden konu açılınca Kurt Goldman'ın da bu konuları ya geçiştirmeye ya da değiştirmeye çabaladığı görülmüştür. Gece yarısı sonrasında lokantadaki topluluk dağılmıştır. Kurt Goldman gittikten sonra Öğretmen Tuğrul da Muhtar Rüstem'e bu kişiden (Kurt Goldman) şüphelendiğini, gölde yasa dışı incelemelerde bulunduğunu, bir şeyler arayışı içerisinde olduğu, bunu da kendisine soru sorulunca heyecanlandığından ve konuyu değiştirdiğinden anladığını öne sürmüştür. Muhtar Rüstem de bu durumun farkına varmış ancak üstünde durmaya lüzum görmemiştir. Muhtar Rüstem'in aklına daha sonra Selçuk'un ve Duygu'nun babaları aracılığıyla kendisine yaptıkları ihbarı gelmiştir. Muhtar Rüstem, çocukların haklı olabileceklerini düşünerek Selami Çavuş'u yanına çağırılmış ve kendisine Kurt Goldman'ın dalış yaptığı alanda gecenin bu saatinde bir cisim -tarihî eser kastedilmekte- birlikte arayacaklarını söylemiştir. Bundan sonra Duygu ve Selçuk ile babaları bu cisim aramak üzere çağırılmıştır. Duygu, Selçuk, Selami Çavuş, Muhtar Rüstem ve diğerleri (İhtiyar Heyeti'nden bazı kişiler, Öğretmen Tuğrul, çocukların babaları) sandallarla hareket ettikleri sırada sandalların iskarmozlarının kırılmış olduğunu ve sandalların su aldığı fark

etmişlerdir. Kıyıda duran iki sandala bakıldığında ise fazla değişen bir şeyin olmadığı düşünülmüştür. Yine bu iki sandalın iskarmozlarının kırılmış ve tapalarının alınmış olduğu göze çarpmıştır. Sandallar onarılmadan göle açılmanın mümkün olmadığı düşünüldüğünden dolayı mendillerin sandalın deliklerine su geçirmeyecek biçimde sıkıştırıldığı, kalın çivilerin de iskarmozların yerlerine geçici olarak yerleştirildiği ifade edilmiştir. Sandallarla açılarak gölün ortalarına, Kurt Goldman'ın dalış yaptığı alana gelinmiştir. Lakin bu alanda tahta parçası veya şüpheli bir cisim görülmez. Uzaklardan bu alana yaklaşan bir bot olduğu fark edilmiş, bu botta da Kurt Goldman'ın bulunduğu anlaşılmıştır. Muhtar Rüstem (ve beraberindekiler) ile Kurt Goldman birbirlerine gecenin bu saatinde gölde dolaştıklarından söz etmişlerdir. Buna ek olarak; Kurt Goldman'ın heyecanlı, kuşkulu ve sınırlı hâli gözlerden kaçmamıştır. Nihayetinde göl üstünde aranılan cisme rastlanmamış, biraz daha sözde dolaşmaya devam edildikten sonra Kurt Goldman kamp alanına, sandaldakiler de evlerine yol almışlardır. Bu olayın akabinde hem Selçuk hem de Duygu evlerine vardıkları zamanda babaları tarafından azarlanmışlardır. Selçuk bu yaşananlardan sonra yatağına girdiği anda uykuya dalmış ve sabah her zamankinden biraz geç uyanmıştır. Selçuk, Arap'ın havlama seslerini duymuş ve bahçeye inmiştir. Selçuk ve Arap bir gün boyunca birbirlerini görmemeleri hasebiyle bayağı bir süre kucaklaşmışlardır. Arap, paçalarından tutup çekiştirmek, koşup arkasına bakmak ve havlamak yolu ile Selçuk'un beraberinde gelmesini istemiştir. Arap, bu hareketleri birkaç defa tekrar edince Selçuk da onun peşine takılmış, bu esnada da evlerinin kapısında oynayan Duygu, Selçuk'a nereye gittiği sorusunu yönelmiş, Selçuk da nereye gittiğini bilmediğini, Arap'ın peşi sıra gittiğini söylemiştir. Duygu da Selçuk'un yanında gitmiştir. Arap, Duygu ve Selçuk zar zor da olsa Kestane Burnu'nun uç kısmındaki kumsala ulaşmışlardır. Sonrasında Arap, ağzını kum ve suyun bir araya geldiği noktaya uzatarak dişlerinin arasına Kurt Goldman'ın dalış yaptığı alanda bırakmış olduğu tahta parçasını almıştır. Selçuk, bu tahta parçasını Arap'ın dişlerinin arasından aldıktan sonra bu nesnenin naylon bir ip ile bağlı olduğunu, söz konusu ipin de göle doğru uzandığını görmüştür. Selçuk bu ipi kendilerine çekmiş ve sonuçta çocuklar gövdesine yılan sarılı bir insan heykeli bulmuşlardır. Çocuklar bu durum sonucunda çok mutlu olmuşlardır. Zira çocuklar buldukları eserin tarihî açıdan büyük önem arz ettiğini düşünmüşlerdir. Çocuklar böylelikle Kurt Goldman'ın tarihî eser kaçakçısı olduğunu ispatlamışlardır. Selçuk, Duygu'ya hiç zaman kaybetmeden yaşananları koşarak Muhtar Rüstem'e haber vermesini istemiş, kendisinin de burada Arap'la birlikte kalacağını, Kurt Goldman'ın herhangi bir alandan çıkıp buldukları tarihî eseri çalmaya kalkışsa köpeği Arap'ın ona saldıracağını dile getirmiştir. Duygu, Muhtar Rüstem'e olan biteni anlatmıştır. Muhtar Rüstem de olay yerine gitmeden önce Selami Çavuş'u yanına almayı gerekli görmüştür. Selami Çavuş, Muhtar Rüstem'i karşısında gördüğünde sandalların iskarmozlarını kıranın, tapalarını çıkarmanın Temel olduğunu dile getirmiştir. Kurt Goldman, bu işi 1000 lira karşılığında Temel'e yaptırmıştır. Temel de Kurt Goldman'ın bu parayı neden kendisine verdiğini ve bu işi neden kendisine yaptırdığını bilmediğini ileri sürmüştür. Bunun sonrasında Muhtar Rüstem ve Selami Çavuş zar zor da olsa Kestane Burnu'na ulaşmışlar, burada Selçuk'u, Arap'ı ve tarihî eseri görmüşlerdir. Muhtar Rüstem bu manzarayı görünce Selçuk'u ve Duygu'yu gönülden kutlamıştır. Selami Çavuş da bu sıralarda bir ok gibi yerinden fırlayıp Kurt Goldman'ı alıp bu alana getirmiştir. Bu olay bir saat sürmüştür. Kurt Goldman, buradaki tarihî eseri görünce gözleri büyüdükçe büyümüş ancak kendisini suçsuz göstermeye, heyecanını gizlemeye çaba sarf etmiştir. Lakin Muhtar Rüstem, Kurt Goldman'ın foyasının ortaya çıktığına değinmiştir. Yani bu kişinin Gölüstü köyünün tarihî eserlerini çalmak için bu köye geldiğine dikkat çekmiştir. Kurt Goldman kendisinin herhangi bir kurtuluş yolunun bulunmadığını gördüğünde her şeyi ifade etmek mecburiyetinde kalmıştır. Bu kişi konuyla ilgili yaşadığı olayları başından sonuna kadar itiraf etmiştir. Kurt Goldman, Selami Çavuş tarafından karakola götürülmüş ve kendisine ilişkin kanuni işlemler yapılmıştır. Bu olaylar esnasında Muhtar Rüstem, karakolun telefonunu kullanarak valiyi aramıştır. Vali de hemen ilgili köye bir uzman göndermiş, bu uzman da söz konusu heykelin, MÖ 1500-2000 sene önce Hititler tarafından yapılan bir heykel olduğuna ve yüksek derecede önem taşıdığına yönelik bir rapor hazırlamıştır. İlgili rapor, valiliğe ulaşmış, ardından da valilikten telefon alınmış, vali de bu telefonda ilgili heykelin müzeye verilmek üzere yollanmasını rica etmiştir. Muhtar Rüstem, bu sene ortaokul için kadro verilmesi koşuluyla bu isteğin yerine getirileceğine değinmiştir. Buna ilave olarak da bu ortaokulun, ilkokulu bitirmiş ancak öğrenimini devam ettiremeyen Gölüstü köyü öğrencilerinin özellikle de tarihî eser kaçakçılığını gün yüzüne çıkaran çocukların (Selçuk ve Duygu) arzuları olduğuna vurgu yapmıştır. Muhtar Rüstem almak istediği sözü validen almıştır. Bu haberi alan Selçuk ve Duygu sevinçten havalara uçmuş, Muhtar Rüstem'e sarılmış ve onu öpmüşlerdir. Bu sıralarda Arap da onların çevrelerinde dolaşır, Muhtar Rüstem'e bir türlü rahatlık vermezdi. Muhtar Rüstem de kendisine kemik alacağına dair Arap'a söz vermiştir. Zaten bahsi geçen tarihî eserin bulunması noktasında en önemli rollerden birini Arap'ın üstlendiği göz önüne alındığında ilgili köpeğin (Arap) kemikle ödüllendirilmesi uygun ve yerinde bir karar olarak

görülmüştür. Ayrıca genel olarak hayvanların insanlar tarafından ödüllendirilmesinin, hayvanlar-insanlar arası bağların geliştirilmesine ve iyileştirilmesine katkı sağlayabileceği düşünülmüştür.

Kitabın son sayfasında *Okuduğumuzu Anladık Mı?* isimli bir bölüm bulunmaktadır. Bu bölümde okuyucuya açık uçlu, boşluk doldurma ve çoktan seçmeli olmak üzere toplamda 10 tane soru yöneltilmiştir. Okuyucunun bu sorulara verdikleri veya veremedikleri yanıtlara göre kendini değerlendirmesine olanak sağlanması söz konusudur. Böylelikle okuyucunun okuma eylemi esnasında güçlü ve zayıf noktalarının farkına varabileceği ve kendisini bu doğrultuda geliştirmesine katkı sağlayabileceği düşüncesi zihinlerde canlanmaktadır.

Sonuç olarak; kitabın konusu Gölüstü köyünde geçmektedir. Köyün ismini yanında yer alan gölden aldığı ifade edilmektedir. Buna ilave olarak da kitabın isminin (*Göl Çocukları*) ve konusunun bu gölle doğrudan doğruya ilişkili olması hasebiyle ilgili gölün, olay örgüsü ve mekân kullanımı açısından önem taşıdığı düşünülmektedir. Kitabın odak noktası, Gölüstü köyüne gelen ve burada insanlara birtakım iyilikler yapan veya bu noktada iyilik yapmış süsü veren Kurt Goldman adındaki bir Alman turistin ilgili köyde tarihî eser araması, bulması ve bunu kaçırmak istemesine⁴ ancak bunu başaramamasına yoğunlaşmaktadır. Ayrıca söz konusu kitabın odak noktasının bu köyde bir ortaokulun olmaması ve bu sorunun giderilmek istenmesi üzerine yoğunlaştığı düşünülmektedir. Bu bilgilerden hareket ederek kitapta eğitim, kötü insanların düşünce ve davranışlarına son derece dikkat edilmesi konularının toplumsal anlamda yüksek seviyede önemli olduğu fikrinin ön plana çıktığını ifade etmek mümkündür. Bundan dolayı bu tür konularda bilinçli olunmasında, uygun ve önemli kararların alınmasında ve bunların uygulanmasında büyük fayda vardır. İlgili kitabın da bu noktada doğrudan ya da dolaylı olarak insanları düşünmeye sevk etmesi söz konusudur. Bunun da ilgili konularda insanlar üzerinde olumlu bir etki oluşturarak onların toplumsal anlamda daha uygun ve etkili davranışlar sergilemelerine yardımcı olduğunu ya da olabileceğini düşündürmektedir.

Kitaptaki karakterlerin içsel tartışmaları ve motivasyonları, kitabın konusu ve içeriği ile ilgili bilgiler hakkında fikir sahibi olunmasına yardımcıdır. Bu konuda Duygu, Selçuk, Muhtar Rüstem, Selami Çavuş, Kurt Goldman⁵ karakterleri üzerinden içsel tartışma ve motivasyon konusu kapsamında kısa bir değerlendirme yapılmıştır. Duygu ve Selçuk, eğitim konusuna önem vermektedirler. Bu kişiler okumaya ve öğrenmeye yatkın bir yapıdadırlar. Söz konusu kişiler, köylerinde bir ortaokulun yapılmasını istemektedirler. Bu kişilerin, Kurt Goldman'ın kötü bir kişi olduğu zihinlerinden geçirmeleri, araştırmacı ve incelemeci bir süreci de beraberinde getirmiştir. Bu süreç Kurt Goldman'ın hâl ve hareketlerini izleme üzerine kuruludur. Bu bilgiye ilave olarak; Gölüstü köyüne bir ortaokul yapılması düşüncesi ve Kurt Goldman'ın kötü bir insan olduğunun göz önüne serilmesi, Duygu ve Selçuk'u motive eden unsurlar arasındadır. Muhtar Rüstem, Gölüstü köyünün en yetkin kişilerinden olduğu için köyünün, insanlar üzerinde olumlu bir izlenim oluşturmasını istemektedir. Özellikle bu köyü ziyaret eden yabancıların köyle ilgili bilgilendirilmesinin, bu kişinin nezdinde önemli olduğu düşünülmektedir. Gölüstü köyünün saygın bir imaja sahip olması, ilgili köyde toplumsal sorunların yaşanmaması veya daha az yaşanmasına yönelik düşünce ve davranışlara yoğunlaşılması ve yine ilgili köyde bir ortaokul yapılması için çaba sarf edilmesi, Muhtar Rüstem'i motive eden unsurlar arasındadır. Selami Çavuş, -bir jandarma olduğu için- güvenlik ve hırsızlık gibi konularında doğrudan danışılan bir kişi konumundadır. Selami Çavuş, bulunduğu yerin huzur ortamını koruma ve devam ettirme, tarihî eser kaçakçılığının önüne geçme, suçluları yakalama ve adalete teslim etme konusunda yetkili bir kişi olarak dikkat çekmektedir. Huzur ortamının korunmasına ve devam etmesine yardımcı olmak, suçluların yakalanmasını sağlamak, millî somut değerlerin çalınmasının önüne geçmek, Selami Çavuş'u motive eden unsurlar arasındadır. Kurt Goldman, kötü niyetli bir kişidir. Bu kişi, tarihî eser kaçakçısı konumundadır. Söz konusu kişi, kendini Gölüstü köylülerine iyi bir insan gibi gösterme çabası içerisinde. Bu kişide Gölüstü köylülerinin güvenini ve sevgisini kazanma isteğinin ön plana çıktığı düşünülmektedir. Ayrıca bu kişinin dikkat çekmemek için planlı davranışlarda bulunması söz konusudur. Gölüstü köyünde yer alan göldeki tarihî eseri çalma düşüncesi, Kurt Goldman'ı motive eden unsurlar arasındadır.

İlgili kitap özetlendikten sonra bu kitabın kritiğinin yapılmasına yoğunlaşmıştır. Bu durumun, kitabın daha iyi anlaşılması noktasında avantajlar ve olumlu etkiler sağladığı düşünülmüştür.

⁴ Bu durum da iyi görünen şeylerin sonunun kötü olabileceğini (Gökcan, 2018) akıllara getirmiştir. Konuya benzer olarak; kötü niyetli planlı davranışlarda dikkat çekmemek, şüphe uyandırmamak ve insan ilişkileri konusunda olumlu bir izlenim oluşturmak için iyi niyetli gibi görünmenin önemli olduğu düşünülmüştür.

⁵ Bu karakterlerin, kitapta yer alan karakterler arasında ön plana çıktığı düşünülmüştür. Bundan dolayı söz konusu karakterler üzerinden kısa bir değerlendirme yapılmak istenmiştir.

Kitap, 100 Temel Eser arasında yer almakta ve 96 sayfadan oluşmaktadır. Kitap, hem edebî açıdan hem de sosyal bilimler açısından önemli değer taşımaktadır. Kitapta anlaşılır ve sade bir dil kullanımı tercih edilmektedir. Bununla birlikte kitabın dil kullanımının daha çok günlük konuşma havası içinde yoğunlaştığı düşünülmektedir. Kitap teknik açıdan iyi bir kurguya sahiptir. Kitap akıcı ve sürükleyici bir nitelik taşımakta, bunun da okuyucunun heyecan, ilgi ve dikkatin artmasına yardımcı olduğu düşünülmektedir. Kitap içerisinde zaman zaman görseller kullanılmış, bunlar da ilgili kitaptaki anlatım ve akış durumlarının görsel hafıza yoluyla zihinlerde daha iyi bir yer edinmesine katkı sağlamıştır. Konuyla ilgili olarak; kitap içerisinde (kapak sayfasında renkli görsel hariç olmak üzere) altı tane görsel kullanılmıştır. Bu görsellerin de siyah-beyaz tonlarında yoğunlaştığı dikkat çekmiştir. İlgili görseller, çocukların dikkatinin çekilmesi bakımından önemli bir unsur olarak görülmektedir. Böylelikle çocukların, ilgili kitaba daha fazla odaklanmaları noktasında bir zemin hazırlandığı düşünülmektedir. Kitapta az sayıda yazım ve imlâ kuralı hatası yapılmıştır. Buna rağmen kitap genel açıdan ve niteliksel yönden olumlu bir izlenim oluşturmuş, okuyucuların istifade etmesi önerilen yazılı bir kaynak hâlini almıştır.

Kitap, çocuk romanı türündedir. Bundan dolayı doğrudan çocuklara hitap etmektedir. İlgili kitap, çocukların düşünce ve hislerine önem verilmesi gerektiğine vurgu yapmaktadır. Zira çocukların düşünce ve hislerini anlamak, toplumsal hayat ilerlemeler kat edilmesi noktasında önem arz etmektedir. Ayrıca çocuklara göre; eğitim, millî, kültürel ve toplumsal değerler gibi unsurlar önemli olarak görülebilmektedir. Çocuklar da bu unsurlara yönelik önemli tercihler ve eylemler içerisinde bulunabilmektedirler. Konuyla ilgili olarak; istenilen bilgilerin ve davranışların kazandırılması olarak tanımlanabilen eğitimin, devletlerin ve toplulukların bugününe ve istikbaline etki eden ana etmenlerin başında geldiği ve binlerce senelik insanlık tarihi süresince önemini artırdığı (Köç & Ünal, 2018, s. 66; Küzeci, 2018, s. 109) göz önünde bulundurulduğunda çocukların eğitim görmelerinin kişisel ve toplumsal anlamda önemli olduğu düşünülmektedir.

Kitap, okuyucular üzerinde önemli yansımalarda bulunmaktadır. Kitaptaki bilgilere göre; yabancı kişileri çok iyi tanımının önemli olduğu izlenimi oluşturulmaktadır. Ayrıca bu kişilerin sanılan aksine iyi veya kötü kişiler olabilecekleri vurgulanmaktadır. Bundan dolayı yeni bir ortama uyum sağlamaya çalışan kişilerin düşünce ve davranışlarını anlamak ve buna uygun kararlar almak önemlidir. Bunun için de gerekli zamana ihtiyaç duyulduğu düşünülmektedir.

Kitap, toplumsal ve kültürel bağlamda önemli teorik bilgiler barındırmaktadır. İlgili kitabın, toplumsal ve kültürel bağların korunması ve geliştirilmesi anlamında düşünülmesi ve hareket edilmesi noktasında yönlendirici olduğu düşünülmektedir. Ayrıca kitap, birlikten kuvvet doğduğunu, yardımlaşmanın ve dayanışmanın değer arz ettiğini, toplumsal iletişim ve etkileşimlere gereken önemin verilmesi gerektiğini akıllara getirmektedir.

Kitap, insanların toplumsal olaylara bakış açısının derinleştirilmesi ve geliştirilmesi bağlamında önemli bilgiler barındırmaktadır. Bununla birlikte kitap, iyi görünen insanların iyi olmayabileceklerinin altını çizmektedir. Ayrıca kitap, eğitim ve ulaşım ile ilgili sorunlar üzerinde durmaktadır. İlgili kitap, yeterli talebe göre köy okulunun inşa edilmesi ve bu okullara ulaşım olanaklarının geliştirilmesi gerektiğini düşündürmektedir. Buna ek olarak; söz konusu kitap, eğitim ve ulaşım ile ilgili sorunların giderilmediği takdirde kişisel ve toplumsal açıdan ciddi olumsuzluklarla (kişisel gelişim açısından eksikliklerin ortaya çıkması, meslekî gelişim açısından tatminsizlik yaşanması, ekonomik açıdan zorluklar yaşanması gibi) karşılaşılacağına işaret etmektedir. Bu kitabı özellikle ilköğretim ve ortaöğretimde eğitim gören öğrencilerin okumalarını tavsiye ederim. Kitabın, konusu itibarıyla okuyucularını etkilemesi ve onların düşünce dünyalarını geliştirmesi, bundan dolayı da okuyucularının toplumsal durum ve olaylar karşısında daha dikkatli düşünerek uygun ve önemli davranışlar sergilemelerine zemin hazırlaması beklenmiştir. Bundan dolayı ilgili kitabın okunması önemli olarak görülmüştür.

Tartışma ve Sonuç

Kötü niyetleri bulunan pek çok kişi vardır. Bu kişilerin kendilerini diğer insanlara sevdirmeye çalışmaları, kötü niyetlerini gizleme çabalarının bir parçası olabilmektedir. Bundan dolayı kişilerin düşüncelerinin ve davranışlarının altında yatan durum ve olayların öğrenilmesi, bu doğrultuda da uygun adımların atılması toplumsal açıdan önem taşımaktadır. Özellikle kişisel ve toplumsal iletişim ve etkileşimlerde bu tür konulara dikkat edilmesinde büyük yarar vardır. Bu tür konulara dikkat edilmediği takdirde ise küçük, orta veya büyük çaplı olumsuzluklardan negatif yönde etkilenilmesi ihtimaller dâhilindedir.

Kaynakça

- Gökcan, M. (2018). Tasavvufta tevekkül anlayışı. *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (ÇÜİFD)*, 18(1), 131-165. <https://doi.org/10.30627/cuilah.440614>.
- Köç, A. & Ünal, O. (2018). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin 2023 Eğitim Vizyonuna yönelik görüşlerinin incelenmesi. *Journal of Innovative Research in Social Studies*, 1(2), 65-79.
- Küzeci, D. (2018). İlişkiler bağlamında dil, yazın, kültür, toplum ve eğitim. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (39), 109-124.
- Örs, İ. (2012). *Göl çocukları*. Şimşek Yayınları.